

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**NĚMECKÉ DĚJEPISECTVÍ V JIŽNÍCH ČECHÁCH
NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ**

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Rauchová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Hana Koubková

Studijní obor: Historie navazující

Ročník: 2.

2015

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitelů a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 27. července 2015

.....

Ráda bych poděkovala PhDr. Jitce Rauchové, Ph.D., za odborné vedení práce, cenné připomínky a vstřícnost. Za pomoc a ochotu při vyhledávání potřebných materiálů děkuji pracovníkům všech navštívených archivů a zaměstnancům Regionálního oddělení Jihočeské vědecké knihovny. Dále bych chtěla poděkovat rodičům za veškerou pomoc během mého studia. Velký dík za podporu a trpělivost patří Mgr. Jiřímu Cukrovi.

ANOTACE

KOUBKOVÁ, Hana, *Německé dějepisectví v jižních Čechách na přelomu 19. a 20. století*, diplomová práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2015, 154 stran textu, 19 stran příloh (nestránkováno).

Předkládaná diplomová práce se věnuje německému dějepisectví v jižních Čechách na přelomu 19. a 20. století. Předmětem výzkumu jsou čtyři poloprofesionální regionální historikové, původem Němci, zabývající se jihočeskými dějinami, a to učitel a městský archivář Reinhold Huyer (1850–1928), místopředseda archivář Karl Köpl (1851–1932), cisterciácký kněz Valentin Schmidt (1863–1927) a učitel a politik Franz Engelbert Vollgruber (1847–1917). První kapitola je zaměřena na vývoj německého dějepisectví v českých zemích, dále na vymezení, vývoj a představitele českých i německých regionálních dějin, především pak na jihu Čech. Druhá část zachycuje soukromé i veřejné životy sledovaných autorů. Třetí kapitola mapuje dílo regionálních historiků, které se primárně týkalo dějin jihočeského regionu, jejich cíle, témata, jimž se nejčastěji věnovali, prameny a literaturu, z níž vycházeli, ediční činnost a přínos k poznání místních dějin. Poslední kapitola přináší bibliografii prací Huyera, Köpla, Schmidta a Vollgrubera. Po závěru, který shrnuje výsledky celého výzkumu, následuje seznam použitých pramenů, literatury a prezentace příloh. Práce vznikla převážně na základě prostudování osobních fondů německých historiků, jejich samostatných publikací a regionálního tisku, v němž nejčastěji otiskovali své příspěvky k místním dějinám.

ABSTRACT

KOUBKOVÁ, Hana, *German historiography in South Bohemia in the late 19th and 20th century*, a diploma thesis, The History Department, Philosophical Faculty of the University of South Bohemia, České Budějovice 2015, 154 pages of text, 19 pages of supplements (nonpaged).

The diploma thesis deals with German historiography in South Bohemia in the late 19th and 20th century. The main subjects of the research are four semi-professional regional historians; native German who studied south-bohemian history. The first one was a teacher and city archivist Reinhold Huyer (1850–1928), the second was a governor archivist Karl Köpl (1851–1932), then a Cistercian priest Valentin Schmidt (1863–1927) and a teacher and politician Franz Engelbert Vollgruber (1847–1917). The first chapter discusses the development of German historiography in the Czech lands. Then, the chapter analyses the definition, progression and the representatives of Czech and German regional history, mainly in South Bohemia. The second chapter portrays private and public life of these authors. The third chapter maps their work, whose primal concern was the history of south-bohemian region, their aims, topics they dealt with, their used primal sources and literature, editorial work and their contribution to the knowledge of the local history. The last chapter shows the bibliography of the work of Huyer, Köpl, Schmidt and Vollgruber. The conclusion sums achieved results of the research. After the conclusion, there is a list of used primal sources, literature and appendixes. The thesis is mainly based on the study of personal collection of German historians, their independent publications and regional newspapers, where their most often contribution concerned the local history.

OBSAH

Úvod	9
1. Německé regionální dějepisectví	20
1.1. Vývoj německého dějepisectví v českých zemích	20
1.2. Regionální dějiny	35
1.2.1. Regionální badatelé a jejich práce	35
1.2.2. Vymezení regionálních dějin	37
1.2.3. Stručný nástin vývoje regionálního bádání v českých zemích	40
1.3. Regionální dějiny jižních Čech	47
1.3.1. Vymezení regionu jižních Čech.....	47
1.3.2. Dějiny jižních Čech v minulosti a dnes v literatuře.....	50
2. Představitelé německého regionálního dějepisectví v jižních Čechách	60
2.1. Reinhold Huyer	60
2.1.1. Soukromý život.....	60
2.1.2. Veřejná činnost	62
2.1.2.1. Vážený profesor	62
2.1.2.2. Českobudějovický městský archivář	64
2.1.2.3. Člen spolků.....	67
2.1.3. Závěr života	69
2.2. Karl Köpl	70
2.2.1. Soukromý život.....	71
2.2.2. Veřejná činnost	73
2.2.2.1. Učitel a archivář	73
2.2.2.2. Člen sdružení a spolků	76
2.2.3. Závěr života	77
2.3. Valentin Schmidt	78
2.3.1. Soukromý a klášterní život	78
2.3.2. Veřejná činnost	81
2.3.2.1. Kaplan a učitel.....	81
2.3.2.2. Konzervátor a archivář	83

2.3.3.	Závěr života	83
2.4.	Franz Engelbert Vollgruber	84
2.4.1.	Soukromý život.....	85
2.4.2.	Veřejná činnost	88
2.4.2.1.	Nestor budějovického německého učitelstva	88
2.4.2.2.	Komunální a zemský politik	89
2.4.2.3.	Člen spolků.....	91
2.4.3.	Závěr života	93
2.5.	Společné znaky	94
3.	Dílo	98
3.1.	Témata	98
3.1.1.	Geografické vymezení témat	98
3.1.2.	Církevní dějiny, poutě, historicky a stavebně pozoruhodná místa	100
3.1.3.	Dějiny židovské menšiny.....	103
3.1.4.	Hospodářské dějiny.....	104
3.1.5.	Dějiny šlechty a biografie známých osobností	106
3.1.6.	Zájem o etnografii.....	108
3.1.7.	Dějiny osídlení.....	109
3.1.8.	Další zájmy	110
3.2.	Ediční činnost	112
3.3.	Předpoklady k sepisování prací, užívané prameny a literatura.....	113
3.4.	Publikační možnosti.....	115
3.5.	Přínos	116
4.	Bibliografie prací Reinholda Huyera, Karla Köpla, Valentina Schmidta a Franze Engelberta Vollgrubera.....	118
4.1.	Bibliografie prací Reinholda Huyera.....	118
4.2.	Bibliografie prací Karla Köpla.....	123
4.3.	Bibliografie prací Valentina Schmidta	127
4.4.	Bibliografie prací Franze Engelberta Vollgrubera.....	131
	Závěr.....	132

Seznam pramenů a literatury	135
1. Prameny	135
1.1. Nevydané prameny	135
1.2. Vydané prameny	136
1.3. Periodika	137
2. Literatura	137
3. Internetové zdroje.....	144
Seznam zkratk	145
Seznam obrazových příloh	147
Příloha - 1 - Reinhold Huyer	147
Příloha - 2 - Karl Köpl.....	148
Příloha - 3 - Valentin Schmidt.....	150
Příloha - 4 - Franz Engelbert Vollgruber	152
Příloha - 5 - Další obrazové přílohy.....	153

Úvod

Jihočeská historie čítá mnoho zvučných jmen významných mužů a žen, ale dějiny netvoří pouze slavné osobnosti, ale i ti, o kterých se nemluví, kteří byli zapomenuti. A právě takovými lidmi byli Reinhold Huyer, Karl Köpl, Valentin Schmidt a Franz Engelbert Vollgruber, rodilí Němci, kteří se nesmazatelně zapsali do dějin jižních Čech, a to nejen svou činností v oblasti školství, kultury a komunální politiky, ale především svou tvorbou, v níž se zabývali historií jihočeského regionu a zanechali několik dodnes cenných a v historické vědě využívaných samostatných publikací a nespočet článků. Po druhé světové válce však na ně bylo vzhledem k politickému vývoji v zemi úmyslně zapomenuto, dřívější německé dějepiscectví v Čechách bylo přehlíženo, v odborné literatuře se objevovaly pouze odkazy na některé německé edice a ke změně došlo až po roce 1990,¹ též zásluhou Collegia Carolina.²

Předkládaná diplomová práce je tak pokračováním bakalářské práce autorky, která se věnovala životu a dílu českobudějovického středoškolského učitele a městského archiváře Reinholda Huyera (1850–1928).³ Ke zmiňovanému profesorovi autorka připojuje tři další poloprofesionální, původem německé historiky druhé poloviny 19. a počátku 20. století, a to Karla Köpla (1851–1932), Valentina Schmidta (1863–1927) a Franze Engelberta Vollgrubera (1847–1917). Život a dílo těchto historiků přibližuje česko-německé soužití v jižních Čechách v posledních letech existence habsburské monarchie, které bylo poznamenáno národnostními rozpory, a za první republiky, kdy se postavení německé menšiny v novém státě podstatně proměnilo.

Cílem práce je popsat nejen soukromý život zapomenutých historiků a jejich profesní dráhu, ale také zájmovou činnost, aktivitu v různých spolcích, ať už kulturních či politických, dále nastínit institucionální zázemí, které našli v archivech a muzeích, do kterých vstoupili právě kvůli svému zájmu o poznání jihočeských dějin a kde tento

¹ Na toto upozorňuje František ŠMAHEL, *Německá medievistika v českých zemích: hledání otázek a nalézání odpovědí*, in: Pavel Soukup – František Šmahel (edd.) *Německá medievistika v českých zemích do roku 1945*, Praha 2004, s. 7–8.

² Vědecký institut Collegium Carolinum funguje od roku 1956, sídlí v Mnichově, orientuje se na výzkum českých dějin a kultury. Oficiální stránky Collegium Carolinum, přístupné online: [<http://www.collegium-carolinum.de/>, odkaz funkční k 4. květnu 2015].

³ Hana KOUBKOVÁ, *Reinhold Huyer (1850–1928). Život a dílo regionálního historika a městského archiváře*, bakalářská práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2013.

zájem nadále rozvíjeli. Jednotlivé kapitoly se snaží zaznamenat vše, co by mohlo mít podíl na utváření jejich osobnosti a tím pádem i díla.

Tito čtyři badatelé jsou zvoleni nejen kvůli rozsahu prací, které během života vytvořili a zanechali, ale také pro období, v němž žili. Své životy prožili po roce 1848, kdy v monarchii nastaly mnohé změny, byla to doba pro jižní Čechy prospěšného česko-německého soupeření, kdy se nebývale ve městech rozvíjel spolkový život, školství i kultura.

Předmětem zájmu je i dílo těchto neprávem opomíjených badatelů. Stejně tak jako byla věnována pozornost vynikajícím jihočeským historikům,⁴ mělo by být sepsáno pojednání zabývající se jejich německými protějšky, i když nijak výrazně neovlivnili vývoj českého dějepiscetví na přelomu století, přesto díky svému působení na lokální úrovni významně přispěli k poznání jihočeské historie. Sepsání příspěvků stálo zmiňované autory mnoho úsilí, věnovali mu téměř celý život a nespočet hodin v archivech nad prameny, které měli často v ruce jako první badatelé vůbec. Jejich dílo, které je po faktografické stránce vyčerpávající, by mělo být oceněné, i když se v něm samozřejmě objevují dnes vyvrácené omyly a vysvítá z něj nacionalismus, což vzhledem k době vzniku není překvapivé.

V rámci tématu se nabízí mnoho badatelských otázek. Měli jihočeští regionální historikové odpovídající vzdělání? Měli předpoklady k sepisování pojednání o jihočeských dějinách? O jaké oblasti se zajímali, šlo o celý jihočeský kraj, či jen oblasti s německým osídlením, o města, nebo i venkov? Jaká témata stála v centru jejich zájmu? Byly to hospodářské dějiny, jejichž výzkum ve druhé polovině 19. století německá historiografie v českých zemích posunula dopředu? Zabývali se dějinami politickými a stranili německé menšině v zemi? Uváděli ve svých pracích zdroje? Na základě jakých pramenů prováděli výzkum? Omezili se na prameny jedné provenience? Navštěvovali pouze archivy městské, nebo i klášterní? Vycházeli pouze z německé literatury, nebo znali práce českých historiků? A pokud je znali, do jaké míry a jak často je citovali ve zdrojích? Publikovali pouze v místním tisku, nebo i mimo region? Přispěli k rozvoji ediční práce, tak jako ostatní Němci věnující se obecným dějinám? Lze v jejich díle nalézt i mimovědecké aspekty, které je vedly ke psaní, například vlastenecké, náboženské, nacionalistické, ideologické? Projevilo se s ohledem

⁴ Např. v Josef BLÜML – Dagmar BLÜMLOVÁ – Bohumil JIROUŠEK, *Jihočeši v české historické vědě*, České Budějovice 1999.

na dobu, v níž psali, v jejich díle skutečně národní cítění, vystupovali třeba i v osobním životě proti Čechům? Zamlčovali či opomíjeli historická fakta, pokud to nebylo v souladu s požadavky tehdejší německé historické vědy? Jaký byl jejich přínos v oblasti výzkumu dějin jižních Čech? Je tvorba německých regionálních autorů opomíjena, či z ní dnes historikové čerpají, alespoň v oblasti shromáždění faktografie a zpřístupnění mnohých, dnes těžko dostupných pramenů? Na tyto a některé další otázky, které se v průběhu psaní jistě objeví, se předkládaná diplomová práce pokusí nalézt odpovědi.

Při koncipování životopisných studií o německých regionálních badatelích je vycházeno z metody přímé, založené na heuristice dostupných dochovaných pramenů a literatury, tyto materiály jsou kriticky analyzovány a zhodnoceny a na jejich základě popsány životní osudy sledovaných osob. V práci je uplatněn biografický přístup. Na základě komparativní metody je pak koncipována především část textu přibližující jejich dílo.

Heuristickou základnu práce tvoří osobní fondy sledovaných historiků, digitalizované matriky, z nichž byly čerpány údaje o narození, sňatku a úmrtí jednotlivých členů jejich rodin, dále fondy škol, které navštěvovali a v dospělosti na nich učili, konkrétně katalogy studentů, osobní spisy učitelů a školní kroniky. Z vydaných pramenů je nepostradatelným zdrojem dobový regionální tisk, v němž pravidelně publikovali své práce zabývající se historií jižních Čech.⁵

Pramenem k poznání života a činnosti Reinholda Huyera je jeho písemná pozůstalost, která čítá dvacet devět kartonů a je uložena ve Státním okresním archivu (dále jen SOKA) České Budějovice.⁶ Pozůstalost se zde nachází od roku 2009, kdy došlo na třetím jihočesko-hornorakouském setkání archivářů k navrácení těchto pro jižní Čechy cenných materiálů, které do té doby byly uloženy v lineckém zemském archivu.⁷ Fond obsahuje množství Huyerových konceptů, poznámek a výpisků k dějinám jižních Čech, dále rukopisy publikovaných i nepublikovaných prací. Pro doplnění údajů k osobnímu životu jsou využity digitalizované matriky nebo fondy škol, na kterých profesor vyučoval.⁸ Na základě fondu Archiv města (dále jen AM)

⁵ Přehled periodik zaznamenán v kapitole 4. *Bibliografie prací Reinholda Huyera, Karla Köpla, Valentína Schmidta a Franze Engelberta Vollgrubera.*

⁶ SOKA České Budějovice, Osobní fond Reinhold Huyer.

⁷ Daniel KOVÁŘ, *Návrat pozůstalosti archiváře Huyera do Českých Budějovic*, Jihočeský sborník historický (dále jen JSH) 79, 2010, s. 257–258.

⁸ SOKA České Budějovice, fond Vyšší škola chlapecká (německá).

České Budějovice, přesněji spisové manipulace z let 1869–1928, je sepsáno Huyerovo působení v městském archivu.⁹

Pozůstalost Karla Köpla se nachází ve třech archivech. V SOkA České Budějovice se nalézají pouze poznámky k dílům, která byla otištěna v německém tisku, poznámkový sešit a žádosti několika badatelů související s jeho prací v česko-budějovickém archivu.¹⁰ V Národním archivu Praha (dále jen NA Praha) je v jediném kartonu zlomek korespondence z let 1896–1897 a rukopisy odborných prací.¹¹ V Archivu hlavního města Prahy (dále jen AHMP) je uložena Köplova pozůstalost, která čítá patnáct kartonů a šest kartoték, kromě zlomku jeho osobních dokladů, legitimací, části jeho korespondence a odborných prací, jsou zde nejcennějším materiálem opisy listin a nevydané registry, které shromažďoval jako podklady pro zamýšlené sepsání pokračování česko-budějovického listináře, které ale nebylo nikdy dokončeno a vydáno. K dějinám Českých Budějovic se v pozůstalosti nalézají mnohé další pramenné zmínky o městě dovedené až do poloviny 19. století. Fond obsahuje přípravný materiál, nepřeberné množství poznámek, výpisků, kartoték či rejstříků, které Köpl využíval při bádání.¹² Své práce publikoval na stránkách místního tisku Budweiser Zeitung a Budweiser Kreisblatt, v Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen (dále jen MVGDB), v Archivu českém, Českém lidu nebo několikrát ve Sborníku historickém (dále jen SH), které jsou také v rámci textu o K. Köplově využity.

Zásadní význam pro poznání života Valentina Schmidta mají prameny nevydané, a to jeho pozůstalost, která je uložena ve Státním oblastním archivu (dále jen SOA) v Třeboni. Fond získal archiv v roce 1950 společně s materiály fondu Cisterciáci Vyšší Brod, ze kterého byly písemnosti o Schmidtovi vyčleněny při pořádání v roce 1970. Fond obsahuje materiály k osobnímu životu, zlomek korespondence a několik seminárních prací z obecných dějin. Většinu tvoří výpisky z pramenů a literatury k regionálním dějinám jižních Čech a místním kronikám. Tyto poznámky zaznamenávají historii od 11. století, jsou psány v němčině a v latině, některé však

⁹ TAMTÉŽ, fond AM České Budějovice, Spisová manipulace 1869–1928, sign. 3 1/10-3, kart. 35.

¹⁰ TAMTÉŽ, fond K. Köpl, kart. 1.

¹¹ NA Praha, fond Köpl Karel, Dr., kart. 1.

¹² AHMP, Osobní fond Köpl Karl, Dr. Původně byly písemnosti z pozůstalosti Karla Köpla uloženy ve fondu Spolku pro dějiny Němců v Čechách, který se nacházel v AHMP, až v roce 2003 byl utvořen vlastní osobní fond K. Köpla.

těsnopisem, a jsou tak v dnešní době méně srozumitelné.¹³ Z pramenů institucionální povahy byly použity opět fondy škol.¹⁴

V SOkA České Budějovice je uloženo torzo pozůstalosti Franze Engelberta Vollgrubera, které obsahuje pouze několik školních vysvědčení a legitimační lístky do zemského sněmu,¹⁵ proto bylo k poznání jeho života využito dalších nevydaných pramenů, například fondů škol, na nichž vyučoval, především školních kronik.¹⁶ Cenný vydaný pramen osvětlující činnost Vollgrubera v tehdejší Městském muzeu v Českých Budějovicích představují výroční zprávy správního výboru muzea.¹⁷

Vzhledem k dochovanosti pramenů, které zaznamenávají životy sledovaných historiků, nebyly jinými autory doposud sepsány práce, které by se jim soustavněji věnovaly. Výjimku představuje život a profesní dráha pražského archiváře Köpla.

Ačkoliv se Huyer zapsal svou činností a rozsáhlým dílem do dějin města Českých Budějovic, nebyla mu dříve věnována náležitá pozornost, protože, jak už bylo naznačeno výše, po roce 1945 bylo žádoucí, aby na profesora Huyera stejně jako na ostatní rodilé Němce bylo zapomenuto. Kromě nekrologů z roku 1928¹⁸ a článku k desátému výročí úmrtí,¹⁹ které vyšly v místním německém tisku před vypuknutím druhé světové války, se lze dozvědět o jeho životě až z příspěvku Daniela Kováře v Rodopisné revue²⁰ a z bakalářské práce autorky.²¹

Život a dílo Köpla jsou zachyceny v několika knihách. Samozřejmě kvůli jeho působení v místodržitelském archivu v Praze je zaznamenán v publikaci shrnující dějiny ústředního archivu od Josefa Kollmanna,²² dále ve slovníku archivářů od Jaroslavy Hoffmanové a Jany Pražákové²³ nebo v Ottově slovníku naučném, do nějž sám Köpl přispíval.²⁴ V roce 2013 vyšel článek Jana Kahudy, který na několika stranách popsal

¹³ SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta.

¹⁴ SOkA České Budějovice, fond Vyšší škola chlapecká (německá).

¹⁵ TAMTÉŽ, Osobní fond Franz Engelbert Vollgruber.

¹⁶ TAMTÉŽ, fond I. obecná a měšťanská škola dívčí, sign. B 95a; TAMTÉŽ, fond IV. obecná škola smíšená (německá) České Budějovice, sign. B 107; TAMTÉŽ, fond Státní gymnázium (německé) České Budějovice, sign. B 138.

¹⁷ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1888–1913*, Budweis 1889–1914.

¹⁸ *Budweiser Zeitung* (dále jen BZ) 67, 1928, č. 30, s. 1–3; *Waldheimat* 5, 1928, č. 6, s. 81–83.

¹⁹ BZ 77, 1938, č. 32, s. 2–3; č. 33, s. 2–3.

²⁰ D. KOVÁŘ, *Reinhold Huyer, zpráva o životě archivářově*, Rodopisná revue 4, 2004, s. 5–10.

²¹ H. KOUBKOVÁ, *Reinhold Huyer*.

²² Josef KOLLMANN, *Dějiny ústředního archivu českého státu*, Praha 1992, s. 529n.

²³ Jaroslava HOFFMANOVÁ – Jana PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník archivářů českých zemí*, Praha 2000, s. 331.

²⁴ Heslo *Köpl Karel*, in: *Ottův slovník naučný XIV*, Praha 1889, s. 776.

Köplův život a také sepsal základní bibliografii jeho díla.²⁵ Obsáhlý Kollmannův příspěvek doplněný o Kahudovu studii je hlavním zdrojem k zachycení Köplova života, především pracovního, v rámci předkládané diplomové práce a je doplněn o vlastní archivní výzkum.

O Schmidtovi vyšly jubilejní články a nekrology, psané jeho přáteli či bývalými studenty, kteří poskytli základní faktografické údaje o jeho životě.²⁶ V obou hlavních českobudějovických německých periodikách *Budweiser Zeitung* a *Waldheimat*²⁷ byly uveřejněny Schmidtovy nekrology. V *Budweiser Zeitung*²⁸ vzpomínal na Schmidta jeho bývalý student z českobudějovického gymnázia Dr. Oskar Maschek.²⁹ Hodnotil bývalého profesora jako vynikajícího učitele a duchovního, jako vtipného a upřímného člověka. Také v časopise *MVGDB*, na jehož stránkách Schmidt publikoval mnohé články k regionálním dějinám, byla uveřejněna zpráva o jeho úmrtí.³⁰ I profesor Huyer vzpomenu v rámci *Wäldler Kalender* svého nedávno zesnulého přítele a ocenil zejména jeho přínos ve shromáždění a kritice pramenů, předpověděl také, že se Schmidtovy práce jistě stanou budoucím generacím dobrým základem pro další výzkum.³¹ Rok po Schmidově úmrtí byl uveřejněn obsáhlý článek ve *Waldheimat*, jednalo se o přepsanou řeč, která byla pronesena v červnu 1928 Schmidtovým přítelem Dr. Gustavem Jungbauerem u příležitosti umístění pamětní desky na jeho rodný dům v Rožmitálu na Šumavě.³² Nověji se věnoval osobnosti Jiří Zálaha na stránkách *JSH*.³³ Šumavský historik je také zmiňován v práci Františka Kutnara a Jaroslava Marka o českém a slovenském dějepisectví.³⁴

²⁵ Jan KAHUDA, *Kaprál staré školy. K 80. výročí úmrtí Karla Köpla, archiváře a historika Českých Budějovic*, in: *Staré Budějovice* 5, 2013, s. 72–90.

²⁶ Autoři jubilejních článků a nekrologů vycházeli především ze svých vzpomínek na V. Schmidta, nikoliv z pramenů, proto se dopouštěli faktografických chyb.

²⁷ Anton SCHACHERL, *Professor P. Dr. Valentin Schmidt †*, *Waldheimat* 4, 1927, č. 5, s. 73–74.

²⁸ Oskar MASCHEK, *Prof. P. Dr. Valentin Schmidt †*, *BZ* 66, 1927, č. 28, s. 3–4.

²⁹ Oskar Maschek (1899–1993) studoval na gymnáziu v Českých Budějovicích, poté na pražské německé univerzitě, pracoval jako právník v Praze, po odsunu se věnoval krom jiného publicistice, ve svých článcích vzpomenu i na gymnaziální léta a své pedagogy, profesora Schmidta označil ve svých vzpomínkách jako velkého učence a ceněného historika. Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Oskar Maschek, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 2. dubnu 2015].

³⁰ Wilhelm WOSTRY, *Prof. Dr. P. Valentin Schmidt. † 28. März 1927*, *MVGDB* 66, 1928, s. 42.

³¹ Reinhold HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt †*, *Wäldler Kalender* 5, 1928, s. 34–36.

³² Gustav JUNGBAUER, *Professor Dr. Valentin Schmidt*, *Waldheimat* 5, 1928, č. 9, s. 129–133.

³³ Jiří ZÁLOHA, *Valentin Schmidt – život a dílo*, *JSH* 66–67, 1997–1998, s. 173–174.

³⁴ Schmidt byl zmiňován v této práci dvakrát, nejprve v souvislosti s německy psanými listinami českých měst, podruhé v rámci německy psaných dějin městských zařízení a poddanských vesnic (zde však bylo mylně uvedeno jméno Valerián Schmidt, i když není pochyb o tom, že se jednalo opět o Valentina Schmidta). František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 2007, s. 454, 664.

Základní informace o Vollgruberově životě lze získat opět z nekrologů. První, stručný nekrolog vyšel hned druhý den po jeho úmrtí v *Deutsche Zeitung Bohemia*.³⁵ Další byl otištěn v *Budweiser Zeitung* v rubrice *Tagesneuigkeiten*,³⁶ tedy pouze v rámci přehledu denních zpráv.³⁷ Stručně vzpomenu na osobnost a význam F. E. Vollgrubera až v nedávně době Daniel Kovář.³⁸

Z odborné literatury věnující se historiografii v českých zemích je nejvíce čerpáno z vysokoškolské příručky Františka Kutnara a Jaroslava Marka, kteří přehledně nastínili vývoj dějepisectví od počátků v 9. století a v samostatných podkapitolách zaměřili svou pozornost také na regionální a německé dějepisectví v českých zemích.³⁹ Vhodné doplnění životopisných údajů některých historiků, resp. archivářů jmenovaných v první kapitole přináší práce Jaroslavy Hoffmannové a Jany Pražákové.⁴⁰ Protože němečtí historikové stáli v popředí bádání o hospodářských dějinách, jsou využity také publikace Zdeňka Jindry⁴¹ a Milana Myšky,⁴² kteří se tomuto oboru intenzivně věnují. Inspirativní pro vznik předkládané práce je příspěvek Evy Skoumalové o regionálních historických německého původu na Šumpersku a Zábřežsku, v níž v úvodu přehledně shrnula vývoj bádání, cíle a oblasti zájmu tamějších badatelů.⁴³ Užitečným se stává také text Františka Kubů k regionální šumavské historiografii, jejíž vývoj popsal až do druhé poloviny 20. století.⁴⁴ Mezi historiky, kterými se Kubů zabýval, byl zmíněn i V. Schmidt. Mnohé zajímavé informace přináší sborník zabývající se domácí německou historiografií před rokem 1945, zejména pak článek Roberta Šimůnka,⁴⁵ kde se opět několikrát objevují odkazy na práce R. Huyera a V. Schmidta, kteří se věnovali dějinám středověku na jihu Čech.

³⁵ *Deutsche Zeitung Bohemia* 90, 1917, č. 102, s. 8.

³⁶ Více ke struktuře *Budweiser Zeitung* Markéta THONOVÁ, *Německý tisk v Českých Budějovicích na přelomu 19. a 20. století. Budweiser Zeitung a Budweiser Kreisblatt*, diplomová práce, Historický ústav, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 1998, s. 41.

³⁷ *BZ* 56, 1917, č. 29, s. 3–4.

³⁸ D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, *Hz. Časopis regionální historie* 4, 1995, č. 1, s. 6–11.

³⁹ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*.

⁴⁰ J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*.

⁴¹ Zdeněk JINDRA, *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin. O předmětu bádání, genezi a historiografii oboru*, Praha 1997.

⁴² Milan MYŠKA, *Problémy a metody hospodářských dějin. Metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*, Ostrava 2010.

⁴³ Eva SKOUMALOVÁ, *Německá vlastivědná a historická práce na Šumpersku a Zábřežsku do roku 1945*, Olomouc 2004.

⁴⁴ František KUBŮ, *Česká a německá regionální historie v oblasti Euroregionu Šumava*, in: J. V. Šimák a poslání regionální historiografie v dnešní době, Semily 1996 (= *Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum* 2).

⁴⁵ Robert ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda: konfrontace na regionální úrovni (Na příkladu jihočeské oblasti)*, in: P. Soukup – F. Šmahel (edd.), *Německá medievistika*, s. 147–182.

Definici a náplň regionálních dějin, popřípadě vlastivědy přinášejí starší příspěvky od Josefa Vítězslava Šimáka⁴⁶ a Františka Roubíka.⁴⁷ Bližší vymezení regionálních dějin a přiblížení postupu práce místních badatelů popisují nověji Petr Vorel⁴⁸ a olomoučtí historikové Josef Bartoš,⁴⁹ Jindřich Schulz a Miloš Trapl.⁵⁰ V rámci obsáhlého životopisu J. V. Šimáka Hana Kábová přehledně zaznamenává také vývoj historické vlastivědy na našem území.⁵¹

Bližší vymezení regionu jižních Čech lze nalézt v příspěvku Václava Bůžka,⁵² vymezení a stručnou historii ve starší práci Jiřího Kuthana,⁵³ popis jednotlivých kulturních celků u Jiřiny Langammerové⁵⁴ a nástin vývoje správního členění od středověku až po současnost v příspěvku Jiřího Dvořáka.⁵⁵

Životním osudům sledovaných historiků se nelze věnovat bez povědomí o době, v níž žili. Prostředí, ve kterém se pohybovali, spoluvytvářelo a ovlivňovalo jejich činy i díla. Sledovaní se narodili v době existence habsburské monarchie, společně s ní prožili zásadní změny počínaje vyostřováním vztahů mezi Čechy a Němci v šedesátých letech 19. století, přes rakousko-uherské vyrovnání, první světovou válku až ke vzniku a prvnímu desetiletí samostatného Československa.

Dějiny habsburské monarchie ve sledovaném období jsou v české i zahraniční literatuře dobře zpracované, například ve starší, obsáhlé práci Otty Urbana⁵⁶ nebo novější A. J. P. Taylora.⁵⁷ V souvislosti s vyostřujícími se vztahy mezi Čechy a Němci v monarchii je vhodné nahlédnout také do prací Jiřího Kořalky,⁵⁸ Jana Křena⁵⁹ a Ferdinanda Seibta.⁶⁰

⁴⁶ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *O stavu a úkolech české vlastivědy*, Časopise Společnosti přátel starožitností českých 37, 1929, s. 1–2.

⁴⁷ František ROUBÍK, *Příručka vlastivědné práce*, Praha 1947.

⁴⁸ Petr VOREL, *Základy historické regionalistiky. Metodika výzkumu a interpretace pramenných zdrojů místních a regionálních dějin v českých zemích*, Pardubice 2005.

⁴⁹ Josef BARTOŠ a kol., *Metodické otázky regionálních dějin*, Praha 1981.

⁵⁰ Josef BARTOŠ – Jindřich SCHULZ – Miloš TRAPL, *Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.

⁵¹ Hana KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák. Jeho život a dílo se zvláštním zřetelem k historické vlastivědě*, České Budějovice-Pelhřimov 2013.

⁵² Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskursu*, JSH 72, 2003, s. 5–12.

⁵³ Jiří KUTHAN, *Jižní Čechy. Krajina, historie, umělecké památky*, Praha 1982.

⁵⁴ Jiřina LANGHAMEROVÁ, *Jižní Čechy, kraj – lidé – tradice*, Praha 2011.

⁵⁵ Jiří DVOŘÁK, *Jihočesko – region jižních Čech*, in: Zbyněk Holub (ed.), *Region, regionalistika, regionalismus a regionalisté*, České Budějovice 2007, s. 30–40.

⁵⁶ Otto URBAN, *Česká společnost 1848–1918*, Praha 1982.

⁵⁷ Alan John Percivale TAYLOR, *Poslední století habsburské monarchie. Rakousko-Uhersko v letech 1809–1918*, Brno 1998.

⁵⁸ Jiří KOŘALKA, *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1914: sociálně-historické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha 1996.

Pro doplnění textu o pedagogické činnosti zkoumaných poloprofesionálních historiků jsou využity práce Miroslava Novotného, který mapuje vývoj školství v jižních Čechách od středověku až do počátku 21. století,⁶¹ a Kateřiny Řezníčkové, která popisuje vývoj školství ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století a zabývá se blíže také životem profesorů a studentů.⁶²

Nepostradatelným zdrojem informací celé práce jsou *Encyklopedie Českých Budějovic* a mnohé práce Daniela Kováře, který se dlouhodobě věnuje dějinám města.⁶³ Mnohé zajímavosti související s německými regionálními dějinami lze nalézt na webových stránkách Kohoutí kříž, které spravuje Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích a vytváří Jan Mareš.⁶⁴ K dokreslení dobové atmosféry vhodně poslouží paměti českobudějovického učitele Františka Rady, který ve svých knihách poutavě zachytil život v Českých Budějovicích od konce 19. století do prvních desetiletí existence samostatného Československa, kdy se českobudějovičtí Češi a Němci museli naučit novému soužití.⁶⁵

Po formální stránce je práce rozdělena kromě úvodu a závěru do čtyř kapitol, které tvoří několik tématicky řazených podkapitol. V první kapitole, která nese název *Německé regionální dějepisectví*, je nastíněn nejprve obecný vývoj německého dějepisectví v českých zemích od počátků v 16. století až k době druhé světové války, kdy už nelze mluvit o německém dějepisectví na našem území, jelikož se stalo součástí historiografie říšskoněmecké. Dále se věnuje regionálním dějinám, jejich vymezení,

⁵⁹ Jan KŘEN, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005; TÝŽ, *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780–1918*, Praha 1990.

⁶⁰ Ferdinand SEIBT, *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*, Praha 1996.

⁶¹ Miroslav NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006.

⁶² Kateřina ŘEZNÍČKOVÁ, *Študáci a kantoři za starého Rakouska. České střední školy v letech 1867–1918*, Praha 2007.

⁶³ Např. D. KOVÁŘ, *Budějovice před sto lety. Jihočeská metropole v roce 1900 aneb rok 1900 v jihočeské metropoli*, České Budějovice 2000; TÝŽ, *Budějovické hřbitovy: malý kulturně-historický průvodce*, České Budějovice 2001; TÝŽ, *Budějovický poutník aneb Českými Budějovicemi ze všech stran*, Praha 2006; TÝŽ, *Fundatio civitatis. Zrození královského města Českých Budějovic*, České Budějovice 2015; TÝŽ, *Královská pevnost na jihu Čech: z minulosti českobudějovických hradeb*, České Budějovice 2006; TÝŽ, *Muži v čele budějovické radnice*, České Budějovice 2008; TÝŽ, *Požáry, povodně, kobylky ... Přírodní pohromy v dějinách Českých Budějovic*, České Budějovice 2005; TÝŽ, *Příběhy budějovických pomníků*, České Budějovice-Jelmo 2000; TÝŽ, *Zmizelé Čechy – České Budějovice I-II*, Praha-Litomyšl 2006; Daniel KOVÁŘ – Pavel KOBLASA, *Ulicemi města Českých Budějovic. Názvy českobudějovických prostranství v minulosti a dnes*, Jelmo 1998. D. Kovář byl také redaktorem sborníku Staré Budějovice, kde byly otiskovány příspěvky k místní historii.

⁶⁴ Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, přístupné online: [http://www.kohoutikriz.org/index.php, odkaz funkční k 14. červenci 2015].

⁶⁵ František RADA, *Když se psalo c. k.: Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966; TÝŽ, *Když se psalo T. G. M.: České Budějovice v prvním desetiletí republiky*, České Budějovice 1970.

vývoji, představitelům a postupy práce badatelů, kteří se jimi zabývají. Následující část pak mapuje konkrétně regionální dějiny v jižních Čechách, vymezuje samotný jihočeský region, stručně popisuje jeho dějiny, snaží se zachytit také zvláštní regionální identitu – „jihočešství“. Závěr kapitoly shrnuje dějiny jižních Čech od 15. století až do dnešní doby v literatuře.

Druhá část práce pojmenovaná *Představitelé německého regionálního dějepisectví v jižních Čechách* je tvořena pěti podkapitolami. První čtyři přinášející pohled na životy Huyera, Köpla, Schmidta a Vollgrubera jsou rozděleny podle zvolených představitelů německého poloprofesionálního dějepisectví v jižních Čechách. Předkládané životopisy jsou koncipovány chronologicko-tématicky. Po stručném představení dané osoby je popsán její soukromý život, a to původ, rodinné zázemí, studia a potomci. Následuje část věnující se veřejné činnosti, konkrétně profesní kariéře se zřetelem na práci ve školách a v archivech, dále zájmům, zapojení se do chodu města a spolků. Nakonec je zaznamenán závěr života a ocenění, která se jim za jejich činnost a dílo dostala. V páté podkapitole je shrnuto vše, co měli v životě sledovaní historikové společné a co mohlo mít vliv na jejich tvorbu.

Z názvu třetí kapitoly *Dílo* již vyplývá, že mapuje tvorbu regionálních historiků, v níž se zabývali především dějinami jižních Čech. Sledovaní autoři po sobě zanechali několik samostatných publikací a nespočet drobných článků v tisku, zejména regionálním. Jsou popsány oblasti a témata, kterými se nejčastěji zabývali, od příspěvků o církevních a hospodářských dějinách až po jejich zájmy o etnografii. Další část naznačuje ediční činnost sledovaných badatelů a také jejich přínos v oblasti rozvoje pomocných věd historických. Jedna z podkapitol se snaží určit předpoklady k sepisování regionálně pojatých prací, užívané prameny a literaturu a publikační možnosti místních historiků. V závěru je shrnut přínos německých regionálních badatelů v oblasti výzkumu dějin jihočeského regionu.

Poslední část *Bibliografie prací Reinholda Huyera, Karla Köpla, Valentina Schmidta a Franze Engelberta Vollgrubera* doplňuje předchozí kapitolu věnující se jejich dílu a přináší přehled samostatných publikací a mnoha článků v německých, ale i v českých periodikách.

Diplomová práce se pokouší vrátit německé regionální autory zpět do centra pozornosti, ideálně nejen do povědomí historiků, ale všech Jihočešů, kteří vděčí za odhalení mnohého z historie regionu právě těmto osobám. Práce si neklade nárok

na úplnost, což vzhledem k rozsahu jejich díla není ani možné, je pouze podnětem pro další zájem o bádání na poli regionálních dějin.

1. Německé regionální dějepisectví

1.1. Vývoj německého dějepisectví v českých zemích

Cílem diplomové práce je nastínit vývoj poloprofesionálního regionálního německého dějepisectví na příkladu jižních Čech, ale toto nelze učinit bez stručného celkového nástinu vývoje německého dějepisectví na našem území. Německá historiografie byla nedílnou součástí historiografie české do počátku druhé světové války,⁶⁶ avšak vzhledem k rozsáhlosti tématu vývoje české historiografie, jejíž počátky lze spatřovat již na konci 9., případně na začátku 10. století,⁶⁷ podává první podkapitola stručný přehled vývoje německého dějepisectví na našem území a pouze v kontextu s ním a zcela okrajově zmiňuje některá fakta z vývoje dějepisectví českého. V uplynulých letech bylo publikováno také několik prací, které přehledně mapují česko-německou a sudeto-německou historiografii na našem území.⁶⁸

Německé dějepisectví v Čechách se začalo formovat v 16. století v souvislosti s německou reformací. V této době se v českých zemích rozvíjelo v první řadě německé kronikářství.⁶⁹ Rozvoj však netrval dlouho. Jelikož byl německý protestantismus postižen podobně jako česká reformace, došlo po Bílé hoře ke stagnaci.⁷⁰ Tvorba se obnovila až v době osvícenství a romantismu. První prací, ze které bylo jednoznačně

⁶⁶ Po roce 1939 nelze mluvit o německé historiografii v souvislosti s českou, jelikož se německé dějepisectví stalo součástí historiografie říšskoněmecké. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 954.

⁶⁷ Počátky českého dějepisectví lze spatřovat již na konci 9., případně na počátku 10. století, kdy vznikly první české legendy, tzv. moravsko-panonské legendy. Blíže k počátkům dějepisectví v českých zemích TAMTÉŽ, s. 19–30.

⁶⁸ Samostatné publikace: Karel KAZBUNDA, *Stolice dějin na pražské univerzitě I-III*, Praha 1964–1968; Alena MÍŠKOVÁ, *Die Deutsche (Karls-) Universität vom Münchener Abkommen bis zum Ende des Zweiten Weltkrieges. Universitätsleitung und Wandel des Professorenkollegiums*, Praha 2007; F. SEIBT (ed.), *Lebensbilder zur Geschichte der böhmischen Länder V. Eugen Lemberg 1903–1976*, München 1986; Ferdinand SEIBT – Heribert STURM – Hans LEMBERG (edd.), *Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmisches Länder*, München 1979n. Dílčí studie: Adolf BACHMANN, *Die neuere deutsche Geschichtsschreibung in Böhmen*, *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 4, 1890, s. 128–144; Jana MANDLEROVÁ, *Tematická orientace německé historiografie v Čechách ve druhé polovině 19. století*, *SH* 36, 1989, s. 99–132; Michael NEUMÜLLER, *Zur deutschliberalen Geschichtsschreibung des 19. Jh. in Böhmen*, *Zeitschrift für Ostforschung* 20, 1971, s. 441–465.

⁶⁹ Vznikaly jak kroniky městské, tak i celonárodní, např. městská kronika jáchymovského kazatele Johanna Mathesia (1504–1565), brněnská kronika radního Georga Ludwiga (1555–1609) či kronika Zachariase Theobalda (1584–1627). V 16. století byly přeloženy i některé české kroniky do němčiny, jednalo se např. o překlad Hájkovy Kroniky české od protestanta Johanna Sandela. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 258. Blíže k dějinám kronikářství Marie TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst z předbělohorského období: úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010, zejm. s. 9–56.

⁷⁰ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 258.

čitelné vymezení české národnosti vůči německé, byla práce *O dějinách Němců a jejich řeči v Čechách*⁷¹ od Františka Martina Pelcla.⁷² Dále vycházely práce profesorů pražské univerzity, především Františka Maxmiliána Millauera⁷³ a Josefa Georga Meinerta.⁷⁴ Němečtí autoři psali historická pojednání i v první polovině 19. století, byly vydávány například publikace věnující se topografii Čech⁷⁵ a díky zvýšenému zájmu právníků o jejich obor také práce k dějinám práva.⁷⁶ Středisky německé historiografie se staly po boku Prahy také Brno⁷⁷ a Olomouc.⁷⁸ V Brně patřil k předním osobnostem právník Christian Friedrich D'Elvert, jenž sbíral a třídil archivní materiál a jehož práce jsou dodnes faktograficky cenné.⁷⁹

⁷¹ František Martin PELCL, *O dějinách Němců a jejich řeči v Čechách*, b. m. 1788.

⁷² František Martin Pelcl (1734–1801), osvícenský historik, se nejprve živil jako vychovatel ve šlechtických rodinách, v roce 1793 byl jmenován prvním profesorem české řeči a literatury na pražské univerzitě. V jeho díle zabývajícím se především starším feudálním obdobím byly patrné vlastenecké tendence. Dílo: *Kurzgefasste Geschichte der Böhmen*, Prag 1774, přepracováno do českého jazyka v *Nová kronyka česká*, Praha 1791–1796; monografie *Kaiser Karl IV., König von Böhmen*, Prag 1780–1781; *Lebensgeschichte des römischen und böhmischen Königs Wenzeslaus*, Prag 1788–1789. V roce 1775 vydal do té doby nepublikované Balbínovy *Rozpravy na obranu jazyka slovanského obzvláště českého*. Společně s Josefem Dobrovským (1753–1829) edičně připravil vydání Kosmovy kroniky a jeho pokračovatelů, vyšlo ve *Scriptores rerum bohemicarum*, Praha 1783–1784. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny* s. 102, 154–157. Blíže k osobnosti F. M. Pelcla Josef HANUŠ, *F. M. Pelcl, český historik a buditel*, Praha 1914; Josef JOHANIDES, *František Martin Pelcl*, Praha 1981.

⁷³ František Xaver Maxmilián Millauer (1784–1840) byl vyšebrodským cisterciákem, později se stal profesorem pastorální teologie na pražské univerzitě. Psal statě o počátcích Budějovic, sepsal edice zlomků vyšebrodského nekrologia a edice českých listů Žižkových, věnoval se také dějinám teologické fakulty v Praze a dějinám řádu německých rytířů v Čechách. Dílo: *Über die Erbauung der k. Berg- und Kreisstadt Budweis in Böhmen*, Prag 1817. Dominik KAINDL, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, Libice nad Cidlinou 2008, s. 166; D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 203; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 259; Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Historiografie a Kronikářství, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>], odkaz funkční k 3. dubnu 2015]. Více k F. M. Millauerovi Rudolf STRNAD, *Maximilián Millauer*, České Budějovice 1940.

⁷⁴ Josef Georg Meinert (1775–1844) byl kulturním historikem a gymnaziálním profesorem v Praze. Sbíral a vydával německé lidové písně a vydával historicko-beletristický čtvrtletník *Libussa* (1802–1804). F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 259.

⁷⁵ Např. vyšla práce geografa Johanna Gottfrieda Sommera (1772–1848). Johann Gottfried SOMMER, *Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt* I–XVI, Prag 1833–1849. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 260; *Ottův slovník naučný* XXXIII, Praha 1905, s. 672–673.

⁷⁶ Např. vyšla práce Georga Norberta Schnabela (1791–1856) o dějinách právnické fakulty v Praze či Emila Františka Rösslera (1815–1864) o středověkém městském právu. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 260–261.

⁷⁷ Např. vyšla práce právníka Petra Chlumeckého (1825–1863) věnující se dějinám Moravy. TAMTÉŽ, s. 263.

⁷⁸ V Olomouci se na formování německé historiografie podíleli univerzitní profesori Josef Leopold Knoll (1775–1841), Karel Jan Vietz (1798–1872) či Adolf Ficker (1816–1880). TAMTÉŽ, s. 261.

⁷⁹ Christian Friedrich D'Elvert (1803–1901) byl právníkem v Brně, později tamním představitelem německých liberálů. Zabýval se kulturními a městskými dějinami, zasloužil se i o rozvoj hospodářských dějin v Čechách. Dílo: *Geschichte der Verkehrsanstalten in Mähren und Öster.-Schlesien*, Brünn 1854; *Zur Culturgeschichte Mährens und Öster.-Schlesien* I–IV, Brünn 1866–1888; *Zur öster. Finanzgeschichte mit besonderer Rücksicht auf die böhmischen Länder*, Brünn 1881. Z. JINDRA, *Úvod*, s. 139–140; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 262.

Až s růstem nacionalismu a vytvářením novodobého národa lze hovořit o ryze německém dějepisectví,⁸⁰ které se výrazněji vymezilo především rozchodem s českým, tzn. v této době s Palackého pojetím dějin, které tkvělo v národním zápase Slovanů s Němci.⁸¹ Jako konkrétní příklad prvního výraznějšího vyhranění se vůči českému pojetí dějin je možné uvést vydání pojednání o Husovi⁸² od Josefa Alexandra Helferta, v němž autor polemizoval s Palackého pohledem na husitství.⁸³

V polovině 19. století byly položeny dobré základy německého dějepisectví. Česká a německá historiografie polemizovala v několika zásadních otázkách českých dějin. V historických pracích byl řešen příchod křesťanství do českých zemí, kdy čeští Němci pod vlivem prací Ernsta Dümmlera⁸⁴ zastávali názor, že se k nám křesťanství

⁸⁰ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 257.

⁸¹ František Palacký (1798–1876), „otec národa“, byl českým historikem, spisovatelem, organizátorem veřejného života, politikem (člen říšského sněmu, českého zemského sněmu a panské sněmovny), zakladatelem české estetiky, Časopisu českého musea (1827) a Matice české (1831). Palacký jako austroslavista prosazoval rovnoprávnost všech národů žijících v monarchii, autonomii a federativní uspořádání habsburské monarchie. Ve svém pojetí dějin zdůrazňoval nutnost vnímat dějiny jako celek, nejen politické události, ale i státoprávní poměry, správu země, dějiny umění, vědy a každodennosti. V rámci českých dějin považoval za hlavní linii nepřetržitý zápas Slovanů s Germány, v rámci dějin světových zápas demokracie s feudalismem a vědy s vírou, zápas dvou protikladů uváděl dle Palackého dějiny do pohybu. Do popředí českých dějin postavil husitství, kdy se Slované pokusili znovu nastolit demokracii, která byla porušena nově příchozími Němci při kolonizaci ve 13. století. Ve svém pojetí dějin Palacký vycházel z díla německého filozofa Johanna Gottfrieda HERDERA, *Ideje k filosofii dějin lidstva*, b. m. 1784–1791. K Palackého nejvýznamnějším dílům patří syntéza českých dějin do roku 1526, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, Praha 1848–1867 (stručnější, německy psaná varianty, ve které sepisuje zemské dějiny, tzn. nerozlišuje Čechy a Němce, vycházely v letech 1836–1867 pod názvem *Geschichte von Böhmen*); politický spis *Idea státu rakouského*, Praha 1865; první sepsání dějin české historiografie *Ocenění Starých letopisů českých*, Praha 1830; místopisná studie *Popis království českého*, Praha 1848; z edičních prací *Starší letopisové čeští od r. 1378 do 1527*, Praha 1829; *Archiv český*, Praha 1840–1872. Blíže F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, zejm. s. 214–230. Osobností F. Palackého se podrobněji zabývali Václav CHALOUPECKÝ, *František Palacký*, Praha 1912; Milena JETMAROVÁ, *František Palacký*, Praha 1961; Josef KALOUSEK, *Nástin životopisu Františka Palackého*, Praha 1876; J. KOŘALKA, *František Palacký 1798–1876*, Praha 1998; František KUTNAR – Jaromír BĚLÍČ – Oldřich KRÁLÍK, *Tři studie o Františku Palackém*, Olomouc 1949; Milan MACHOVEC, *Filosofie dějin Františka Palackého*, Praha 1961; Josef PEKAŘ, *František Palacký*, Praha 1912; Jirí ŠTAIF, *František Palacký. Život, dílo, mýtus*, Praha 2009 (nejnověji); Josef VÁLKA, *František Palacký – historik*, Ostrava 1968.

⁸² Josef Alexander HELFERT, *Hus und Hieronymus*, Prag 1853 (česky 1857).

⁸³ Josef Alexander Helfert (1820–1910) byl právníkem, historikem, členem panské sněmovny, působil také na vídeňském ministerstvu vyučování a přispěl k rozvoji památkové péče u nás. Dílo: *Geschichte Österreichs vom Ausgange des Wiener Oktober-Austandes 1848*, Prag 1869–1886; vzpomínky na revoluční rok 1848 *Erlebnisse und Erinnerungen*, Prag 1902; *Geschichte der österreichischen Revolution im Zusammenhange mit der mitteleuropäischen Bewegung*, Prag 1909. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 264, 315–316; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Josef Alexander Helfert, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 8. listopadu 2014].

⁸⁴ Ernst Ludwig Dümmler (1830–1902) byl profesorem na univerzitě v Halle, řídil vydávání edice pramenů k německým dějinám (*Monumenta Germaniae historica*). Zabýval se v první řadě dějinami Svaté říše římské. Dílo: *Geschichte des ostfränkischen Reiches I-II*, Berlin 1862–1865, 1887–1888; *Kaiser Otto der Grosse*, Leipzig 1876. Proti Dümmlerovu tvrzení o přijetí křesťanství v Čechách vystoupil například Václav Wladivoj Tomek (1818–1905) v článkách *O panství rodu Slavníkova v Čechách* v Časopise českého musea a *Obrana nejstarších dějin českých proti novějším útokům spisovatelů německých*

dostalo z oblasti Bavorska.⁸⁵ Nejostřejší polemiky se týkaly pravosti Rukopisu královédvorského⁸⁶ – nejen mezi českými a německými historiky, ale ani v řadách českých historiků nepanoval jednotný názor.⁸⁷ Němečtí historikové se zabývali také otázkou kolonizace ve 13. století – tvrdili, že Němci přicházeli do Čech jako svobodní lidé, a tak se stali zakladateli svobodného měšťanstva v Čechách a po všech stránkách povznášeli českou kulturu, vědu a umění.⁸⁸ Po březnových událostech roku 1848, kdy vzrostlo nacionální cítění, se stala historie především oporou pro jednání politická⁸⁹ a v době rakousko-uherského vyrovnání se ve většině prací střetával český federalismus s německým centralismem.⁹⁰

Polemika mezi českými a německými historiky se vyostřila po příchodu profesora obecných dějin Karla Adolfa Konstantina Höflera do Prahy.⁹¹ Za zlomový lze

v Památkách archeologických. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 290–292; *The New Encyclopaedia Britannica* 8, Chicago 1993, s. 665.

⁸⁵ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 349.

⁸⁶ Rukopisy královédvorský a zelenohorský byly podvrhy staročeských literárních památek, které měly účelově doložit starobylost českého národa a jeho kultury. Rukopis královédvorský byl „objeven“ Václavem Hankou v roce 1817 ve Dvoře Králové, obsahoval několik písní, které měly pocházet ze 13. století. Ve sporu o Rukopisy se postavil do čela Němců vídeňský literární historik, publicista a knihovník vídeňské dvorní bibliotéky Julius Fejfalik (1833–1862) v práci *Über die Königihofers Handschrift*, Wien 1860. Další Fejfalikova díla: *Studien zur Geschichte der altböhmischen Literatur*, b. m. 1859; *Alttschechische Leiche, Lieder und Sprüche des XIV. und XV. Jahrhunderts*, b. m. 1862; sbírka lidových her *Volksschauspiele aus Mähren, Olmütz* 1864. Proti Fejfalikovi vystoupili F. Palacký a W. W. Tomek. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 356–357.

⁸⁷ Po přijetí Rukopisů Josefem Jungmannem (1773–1847) a Františkem Palackým, především v práci F. PALACKÝ (ed.), *Pavel Josef Šafařík, Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache*, Prag 1840, se v sedmdesátých letech objevila kritika jejich pravosti, v osmdesátých letech se spor rozhořel naplno, především na stránkách časopisu *Athenaeum*. Proti pravosti Rukopisů po důkladném kritickém rozboru vystoupil Jaroslav Goll (1846–1929) ve spisu *Historický rozbor básní RK Oldřicha, Beneše Heřmanova a Jaroslava*, Praha 1886, ve kterém dokázal, že autor rukopisů znal realie 19. století. J. Goll byl v tomto názoru podporován W. W. Tomkem, filologem Janem Gebauerem (1838–1907) a Tomášem G. Masarykem (1850–1937). Naopak Josef Emler (1836–1899), Josef Kalousek (1838–1915) či Josef Ladislav Píč (1847–1911) obhajovali pravost. V pozdějších letech vystoupil proti Rukopisům výrazněji např. František Michálek Bartoš (1889–1972) v pracích *Historický rozbor Rukopisu královédvorského a zelenohorského*, Praha 1939 a *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*, Praha 1946. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 175, 350, 357, 393, 713. Blíže ke sporu o pravost Rukopisů např. Arne NOVÁK, *Stručné dějiny literatury české*, Olomouc 1946, s. 166–173.

⁸⁸ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 351.

⁸⁹ TAMTÉŽ, s. 349.

⁹⁰ TAMTÉŽ, s. 352.

⁹¹ Karl Adolf Konstantin Höfler (1811–1897) pocházel z Bavorska, vystudoval práva na univerzitě Landshut a historii a filozofii na berlínské univerzitě, na pražskou univerzitu byl povolán roku 1852, mimo jiné učil Jaroslava Golla. V roce 1871 zastával post rektora, působil také jako poslanec českého zemského sněmu a člen panské sněmovny. Věnoval se dějinám německého středověku, např. v práci *Abhandlungen aus dem Gebiet der slavischen Geschichte*, b. m. 1879–1883; nebo dějinám Španělska za Karla V. Dílo: *Geschichtsschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen I-III*, Wien 1856–1866; *Concilia Pragensia 1353–1413*, Prag 1862; *Magister Johannes Hus und der Abzug der deutschen Professoren und Studenten aus Prag 1409*, Prag 1864; *Urkunden zur Beleuchtung der Geschichte Böhmens im XV. Jahrhundert*, b. m. 1865. Alena BERÁNKOVÁ, *Konstantin Höfler na pražské univerzitě*, in: *Problémy dějin historiografie*, Praha 2008, s. 45–84; J. GOLL, *Konstantin Höfler*, *Český časopis*

označit rok 1862, kdy byl v Praze z podnětu K. Höflera založen jeho žáky, zejména severočeskými historiky, nacionálně orientovaný historický spolek Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen (Spolek pro dějiny Němců v Čechách),⁹² který pracoval v několika odborných sekcích a jehož předsedou se stal právě Höfler.⁹³ Spolek vydával práce, které hájily zájmy a názory Němců, byl podporován německými liberály a podnikateli.⁹⁴ I na stránkách spolkového časopisu MVGDB, který spolek od svého založení vydával, byly otiskovány články s nacionální tematikou.⁹⁵ Důraz byl kladen na hospodářské, kulturní a sociální dějiny. Cílem bylo sestavit vlastní koncepci dějin, která by konkurovala koncepci Palackého, a na jejím základě vystavět německou identitu v Čechách.⁹⁶

Na Moravě, kde byla delší tradice německé historiografie, se historikové soustřeďovali kolem spolku Verein für die Geschichte Mährens und Schlesiens (Spolek při dějiny Moravy a Slezska), který vydával od roku 1897 spolkový časopis Zeitschrift des deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens. Od roku 1901 na Moravě také vycházel Zeitschrift des Mährischen Landesmuseum.⁹⁷ Na konci 19. století se stala důležitou činností moravského zemského archivu, zejména po příchodu Bertholda Bretholze.⁹⁸ Nově se dařilo historiografii i v pohraničí.⁹⁹

historický 4, 1898, č. 1, s. 69–70; J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 232; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 264, 351–353.

⁹² U zrodu spolku Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen stáli například Hermann Hallwich, Julius Lippert či Ludwig Schlesinger. K formování spolku a jeho zásadním vlivu na historiografii českých Němců ve druhé polovině 19. století blíže Eduard Mikušek, který poukazuje také na podíl pražského univerzitního profesora a filozofa Wilhelma Volkmana (1822–1877) na založení spolku. Eduard MIKUŠEK, *Formování a životní angažovanost zakladatelské generace Spolku pro dějiny Němců v Čechách*, in: P. Soukup – F. Šmahel (edd.), *Německá medievistika*, s. 79–93.

⁹³ Existovala sekce pro všeobecné dějiny, pro dějiny jazyka, literatury a výtvarného umění a sekce pro zeměpis, statistiku, řemesla a obchod. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 350.

⁹⁴ M. MYŠKA, *Problémy*, s. 30.

⁹⁵ Časopis vycházel v Praze jedenkrát ročně jako lomený ročník od července do června následujícího roku. Do časopisu přispívali i jihočeští historikové. Blíže Eva HYNDRÁKOVÁ, *Příspěvky s jihočeskou tematikou v časopise Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, Praha 1862–1944*, JSH 80, 2011, s. 233–259; H. KOUBKOVÁ, *Reinhold Huyer*, s. 49–50.

⁹⁶ Z. JINDRA, *Úvod*, s. 142.

⁹⁷ Spolek byl moravskou obdobou pražského spolku Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Otakar KIRSCH, *Německé muzejnictví na Moravě*, disertační práce, Historický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno 2008, s. 85–86; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 351, 457. Blíže k časopisu Zeitschrift des deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens David KALHOUS, *Osudy jednoho časopisu. Zeitschrift des deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens*, in: P. Soukup – F. Šmahel (edd.), *Německá medievistika*, s. 95–105.

⁹⁸ Berthold Bretholz (1862–1936) studoval na univerzitě ve Vídni a také na tamějším Institut für österreichische Geschichtsforschung, pracoval jako archivář v Brně, roku 1892 byl jmenován zemským moravským historikografem, roku 1899 zemským archivářem, roku 1909 archivním ředitelem. Podílel se na edičních pracích v rámci Monumenta Germaniae historica a Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Sestavil příručku pro paleografy, *Lateinische Paläographie*, Berlin-Leipzig 1906; odhalil některá Bočkova falza, *Die Tataren in Mähren und die moderne mährische Urkundenfälschung*, Brünn

Nejvýraznější osobností českých Němců druhé poloviny 19. století byl již zmiňovaný Karl Adolf Konstantin Höfler. Bylo jen otázkou času, kdy se tento konzervativní katolík vystupující proti rovnoprávnosti Čechů názorově střetne s Františkem Palackým. Už v šedesátých letech profesor Höfler vystoupil na stránkách MVGDB proti Palackého pojetí husitství, zdůrazňoval především nepůvodnost Husova učení.¹⁰⁰ Akce samozřejmě nezůstala bez odezvy, Palacký se v roce 1868 ohradil proti Höflerovi v samostatné publikaci.¹⁰¹

Někteří Höflerovi žáci, které vedl jejich učitel především k revizi Palackého dějin, však nebyli tak nacionálně zaujatí. Například středoškolský učitel Julius Lippert, jeden z prvních historiků v Čechách věnující se sociálním dějinám,¹⁰² či schwarzenberský archivář Matthias Pangerl, jenž krátce vyučoval na univerzitě pomocné vědy historické a věnoval se dějinám jižních Čech,¹⁰³ se snažili o pokojné soužití obou národů. Též Ludwig Schlesinger, autor popularizační syntézy o dějinách Čech¹⁰⁴ a pozdější vůdce německých liberálů, se s konzervativním Höflerem rozcházel

1897; věnoval se také dějinám Židů, *Geschichte der Juden in Mähren im Mittelalter* I, Brünn 1934; *Quellen zur Geschichte der Juden im Mähren von 11. bis 15. Jahrhundert*, Prag 1935; nebo dějinám měst, zejména Brna, *Geschichte der Stadt Brünn*, Brünn 1911; *Brün. Geschichte und Kultur*, Brünn 1938; či archivu, *Moravský zemský archiv, jeho dějiny a jeho sbírky*, Brno 1908. Dále z díla: *Dějiny Moravy* I-II, Brno 1893–1895; *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* 14, 15, Brno 1903; *Geschichte Böhmens und Mährens bis zum Aussterben der Přemysliden*, Reichenberg 1912; *Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag*, Berlin 1923. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 103; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 457, 657–660; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 42; Zdeňka STOKLÁSKOVÁ, *Konvertitova kariéra. Bertold Bretholz a jeho snaha po uplatnění*, in: P. Soukup – F. Šmahel (edd.), *Německá medievistika*, s. 273–288.

⁹⁹ Např. v České Lípě byl vydáván časopis *Das Nordböhmische Excursionsklub*. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 351.

¹⁰⁰ K. HÖFLER, *Concilia Pragensia 1353–1413*; Týž, *Urkunden zur Beleuchtung der Geschichte Böhmens im XV. Jahrhundert*.

¹⁰¹ F. PALACKÝ, *Die Geschichte Husitentums und Prof. Constantin Höfler*, Prag 1868.

¹⁰² Julius Lippert (1839–1909) byl středoškolským učitelem a členem zemského sněmu a říšské rady. Věnoval se dějinám Trutnova, *Geschichte von Trautenau*, Prag 1863; Litoměřic, *Geschichte der königlichen Stadt Leitmeritz*, Prag 1870; sepsal první větší syntézu k sociálním dějinám Čech, v níž zdůraznil rozhodující vliv německé kolonizace, *Sozialgeschichte Böhmens in vorhusitischer Zeit* I-II, Prag 1896, 1898. Z. JINDRA, *Úvod*, s. 143; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 353–354; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 40.

¹⁰³ Matthias Pangerl (1834–1879) studoval na gymnáziu v Českých Budějovicích a na univerzitách v Praze a ve Vídni, od roku 1859 pořádal benediktýnské a cisterciácké archivy v Rakousku, od roku 1866 pracoval ve schwarzenberském archivu ve Vídni, od roku 1875 vyučoval pomocné vědy historických na pražské univerzitě. Zabýval se dějinami Vítkovů a Rožmberků. Vydal dodnes cenné listáře kláštera vyšebrodského a zlatokoronského. Dílo: *Urkundenbuch des Zisterzienserstiftes Hohenfurth*, Wien 1865; *Zawisch von Falkenstein*, Prag 1872; *Urkundenbuch des Klosters Goldenkron*, Wien 1872; *Die Witigonen. Ihre Herkunft, ihre ersten Sitze und ihre älteste Genealogie*, Wien 1874; *Das Buch der Malerzeche in Prag*, Wien 1878. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 475; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 355–356; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Matthias Pangerl, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 2. května 2015].

¹⁰⁴ Jednalo se o alternativu k Palackého práci. Ludwig SCHLESINGER, *Geschichte Böhmens*, Prag 1868.

v politických názorech. Avšak z jeho prací bylo patrné nacionální zaujetí, které lze doložit například tvrzením, že Němci byli nositeli vyšší kultury v Čechách.¹⁰⁵

Pravým nástupcem Konstantina Höflera, který ho nahradil i na katedře rakouských dějin a vystupoval ostře a otevřeně proti Čechům, se tak stal mladší z žáků Adolf Bachmann.¹⁰⁶ Bachmannovi se dostalo stejné odborné přípravy jako Jaroslavu Gollovi, studoval v Göttingen u Georga Waitze.¹⁰⁷ Proti Čechům vystupoval aktivně, byl zemským i říšským poslancem, později stanul v čele liberální německé strany pokrokové. V duchu svého velkoněmeckého smýšlení se pokusil o revizi Palackého dějin v díle *Geschichte Böhmens*,¹⁰⁸ které dovedl stejně jako Palacký do roku 1526 a v němž zdůrazňoval německý přínos české kultury a státnosti. Jednalo se ale o marný pokus o novou syntézu českých dějin, autor se zabýval pouze politikou.¹⁰⁹

Mezi přední osobnosti německého dějepisceví českých zemí konce 19. století patřili kromě silně nacionalisticky zaujatého Bachmanna také ne tak vyhraněný profesor pomocných věd a všeobecných dějin Emil Werunsky, který se bez nacionálního zaujetí věnoval době Karla IV.,¹¹⁰ historik umění Josef Neuwirth, který se ve svých pracích

¹⁰⁵ Ludwig Schlesinger (1838–1899) vystudoval gymnázium v Chebu a univerzitu v Praze, stal se středoškolským profesorem, v roce 1894 stanul v čele německých liberálů, dále byl poslancem českého zemského sněmu a zemského výboru, v letech 1870–1892 působil jako redaktor v MVGDB. Zdůrazňoval vliv Němců na utváření městského stavu, obchodu, řemesel, průmyslu, vědy a kultury v Čechách. Vydával edice středověkých městských pramenů, např. *Stadtbuch von Briix*, Prag 1875; *Deutsche Chroniken aus Böhmen*, Prag 1879–1884; *Urkundenbuch der Stadt Saaz*, Prag 1891; *Die Chronik der Stadt Elbogen*, Prag 1879. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 567–568; Z. JINDRA, *Úvod*, s. 142–143; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 353; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 40.

¹⁰⁶ Adolf Bachmann (1849–1914) studoval na gymnáziu v Chebu a na univerzitách v Praze, Göttingen a Berlíně, stal se profesorem rakouských dějin na pražské německé univerzitě, v akademickém roce 1902/1903 byl jejím rektorem, byl také poslancem zemského sněmu v Praze, poslancem říšského sněmu a dvorním radou. Ve svém díle se zabýval věkem poděbradským a jagellonským. Dílo: *Georg von Podiebrads Wahl. Krönung und Anerkennung*, b. m. 1876; *Urkunden und Aktenstücke zur österreichischen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georg von Poděbrad*, Fontes rerum austriacarum, Prag 1879; *Deutsche Reichsgeschichte im Zeitalter Friedrichs III. und Maximilians I.*, Leipzig 1884; *Geschichte Böhmens I-II*, Gotha 1899, 1905; *Beiträge zu Böhmens Geschichte und Geschichtsquelle*, Wien 1900. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 62–63; Thomas KRZENCK, *Adolf Bachmann – českoněmecký historik, angažovaný profesor a liberální politik ve sporu o „českou otázku“*, in: P. Soukup – F. Šmahel (edd.), *Německá medievistika*, s. 237–250; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 449–452.

¹⁰⁷ B. JIROUŠEK, *Jaroslav Goll. Role historika v české společnosti*, České Budějovice 2006, s. 208.

¹⁰⁸ A. BACHMANN, *Geschichte Böhmens I-II*.

¹⁰⁹ Bachmann se například snažil doložit na existenci českých a německých místních jmen důkaz o tom, že v Čechách žili paralelně Češi a Němci od dávných dob, také tvrdil, že česká gotika byla výtvorem německým, že v Čechách ve 13. a 14. století nebylo české měšťanstvo a že husitství bylo jen hnutím protiněmeckým a nacionalistickým. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 450–451.

¹¹⁰ Emil Werunsky (1850–1942) studoval v Göttingen, v Mnichově a ve Vídni, působil jako profesor všeobecných dějin a pomocných věd historických na pražské německé univerzitě. Zabýval se dobou Karla IV., např. *Geschichte Karl IV. und seine Zeit I-III*, b. m. 1880–1892. Ota KONRÁD, *Dějepisectví, germanistika a slavistika na Německé univerzitě v Praze 1918–1945*, Praha 2011, s. 92; F. KUTNAR –

k dějinám umění, zejména k české gotice, zaměřil na popis památek,¹¹¹ a knihovník vídeňské dvorské knihovny Rudolf Wolkan,¹¹² jenž se věnoval duchovnímu životu českých Němců v době německé reformace 16. a 17. století a vytvořil edice literárních památek té doby, zejména písní. Na pražské univerzitě působil též bratr významného německého sociologa Maxe Webera Alfred Weber, který se věnoval dějinám průmyslu.¹¹³

Německé historiografii druhé poloviny 19. století nelze upřít výrazný podíl na rozvoji hospodářských dějin¹¹⁴ a dějin měst, především zásluhou spolku Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen, který financoval vydávání publikací k dějinám měst, edic městských knih a sbírku monografií Beiträge zur Geschichte der deutsch-böhmischen Industrie, kterou vydával od roku 1893.¹¹⁵ Hospodářským dějinám se věnoval Hermann Hallwich,¹¹⁶ který publikoval monografii textilní podnikatelské firmy Leitenbergů,¹¹⁷ a národohospodář Edmund Schebek, který se jako jeden z prvních historiků u nás zabýval vývojem cen či dějinami sklárství v Čechách.¹¹⁸ Nejcnějším,

J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 452; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Emil Werunsky, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 8. listopadu 2014].

¹¹¹ Josef Neuwirth (1855–1934) byl německým historikem umění, který působil na pražské univerzitě a později na vídeňské technice. Ve svém díle zabývajícím se dějinami umění v Čechách sice zaujal nacionální stanoviska, přesto bylo jeho dílo po faktografické stránce cenné. Dílo: *Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Přemysliden*, Prag 1888; *Peter Parler von Gmünd*, Prag 1891; *Studien zur Geschichte der Gotik in Böhmen I–IV*, Prag 1892–1900; *Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Hussitenkriegen*, Prag 1893; *Geschichte der deutschen Kunst und des deutschen Kunstgewerbes in den Sudetenländern*, Augsburg 1926. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 452–453.

¹¹² Rudolf Wolkan (1860–1927) byl knihovníkem vídeňské dvorské knihovny. Věnoval se dějinám německé literatury a ediční činnosti. Dílo: *Böhmen Anteil an der deutschen Literatur des XVI. Jahrhunderts I–II*, Prag 1890–1891; *Geschichte der deutschen Literatur in Böhmen bis zum Ausgang des XVI. Jahrhunderts*, b. m. 1894; *Lieder der Wiedertäufer*, Prag 1903; *Geschichte der deutschen Literatur in Böhmen und den Sudetenländern*, Augsburg 1925. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 453–454; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Rudolf Wolkan, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 4. únoru 2015].

¹¹³ Alfred Weber (1868–1958) byl německým národohospodářem, od osmdesátých let 19. století do roku 1907 pracoval na univerzitě v Praze, zabýval se teorií vzniku průmyslových oblastí a průmyslovou revolucí obecně, zastával názor, že revoluce nebyla jen záležitostí technickou, ale významnou roli při jejím prosazení hrály i sociální a ekonomické faktory. Z. JINDRA, *Úvod*, s. 143.

¹¹⁴ M. MYŠKA, *Problémy*, s. 39.

¹¹⁵ Monografie byly vydávány z podnětu profesora pražské univerzity Augusta Fourniera (1850–1920) a za finanční podpory německých průmyslníků a obchodníků. August FOURNIER – Ottocar WEBER (edd.), *Beiträge zur Geschichte der deutsch-böhmischen Industrie I–IV*, Prag 1893–1898. Z. JINDRA, *Úvod*, s. 142; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 455; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 41.

¹¹⁶ Hermann Hallwich (1838–1913) byl sekretářem obchodní a živnostenské komory v Liberci. Věnoval se dějinám měst (např. Liberce a Teplíc), osobě Albrechta z Valdštejna (např. *Fünf Bücher Geschichte Wallensteins*, Leipzig 1910) a dějinám německého průmyslu a podnikatelství. Z. JINDRA, *Úvod*, s. 140; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 355; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 40–41.

¹¹⁷ H. HALLWICH, *Firma Franz Leitenberg 1793–1893*, Prag 1893.

¹¹⁸ Edmund Schebek (1819–1895) pracoval jako tajemník pražské obchodní a živnostenské komory. Zabýval se hospodářskými dějinami, např. práce *Collectiv-Ausstellung von Beiträgen zur Geschichte der Preis*, Prag 1873; *Böhmen Glasindustrie und Glashandel. Quellen zu ihrer Geschichte*, Prag 1878.

dodnes přínosným počinem Němců v této oblasti se staly bibliografie literatury k dějinám průmyslu v Čechách a mnohé statistiky.¹¹⁹

K dějinám měst¹²⁰ přispěl spolek vydáváním listinářů. V rámci ediční řady Städte- und Urkundenbücher aus Böhmen vyšel listinář Mostu,¹²¹ Žatce,¹²² Ústí nad Labem,¹²³ Českých Budějovic¹²⁴ či Českého Krumlova.¹²⁵ V osmdesátých letech 19. století měl spolek ve snaze zachytit dějiny měst v plánu vydávat ediční řady nazvané Deutsche Chroniken aus Böhmen, v nichž by zpřístupňoval dochované německé městské kroniky českých měst. Uskutěčnilo se ale vydání jen tří svazků.¹²⁶ Opět bylo hlavním cílem vyzdvižení německého živlu, tentokrát při utváření měšťanské společnosti.¹²⁷

Vznikaly i práce k dějinám církevním, například práce kanovníka u sv. Víta v Praze Antona Frinda,¹²⁸ k dějinám právním, zejména zásluhou profesora právních dějin ve Vídni Johanna Adolfa Tomaschka¹²⁹ a rakouského právníka Friedricha Maschka¹³⁰ či k doposud opomíjeným dějinám Slezska, například v dílech Gottlieba Biermanna a Colmara Grünhagena.¹³¹

Kromě hospodářských dějin se věnoval osobnosti Albrechta z Valdštejna, např. *Die Lösung der Wallensteinsfrage*, Prag 1881. Z. JINDRA, *Úvod*, s. 140; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 454–455.

¹¹⁹ Např. vyšla práce Wenzla HIECKEHO, *Literatur zur Geschichte der Industrie in Böhmen bis zum Jahr 1850*, Prag 1893; dále práce profesora statistiky a práva na pražské univerzitě Heinricha RAUCHBERGA, *Der nationale Besitzstand in Böhmen*, Leipzig 1905; TÝŽ, *Die deutschen Sparkassen in Böhmen*, Prag 1906. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 456.

¹²⁰ Okrajově k podílu českých historiků německého původu na sepsání dějin měst Josef KADEŘÁBEK, *Proměny slánských měšťanských elit v době protireformace (1610–1635)*, rigorózní práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2012, s. 9–10.

¹²¹ L. SCHLESINGER, *Stadtbuch von Brüx bis zum Jahre 1526*.

¹²² TÝŽ, *Urkundenbuch der Stadt Saaz bis zum Jahre 1526*.

¹²³ Wenzel HIECKE – Adalbert HORCICKA, *Urkundenbuch der Stadt Aussig*, Prag 1896.

¹²⁴ Karl KÖPL, *Urkundenbuch der Stadt Budweis in Böhmen I*, Prag 1901. Blíže v kapitole 3. *Dílo*.

¹²⁵ Valentin SCHMIDT – Alois PICHA (edd.), *Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen (1253–1419) I*, Prag 1908; TITÍŽ (edd.), *Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen (1420–1480) II*, Prag 1910. Blíže v kapitole 3. *Dílo*.

¹²⁶ Blíže k této problematice M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*.

¹²⁷ Srov. J. KADEŘÁBEK, *Proměny*, s. 10.

¹²⁸ Anton Ludwig Frind (1823–1881) pracoval po studiích teologie na gymnáziu v Litoměřicích, v roce 1879 se stal litoměřickým biskupem. Věnoval se církevním dějinám Čech od počátků do reformace 16. století, *Die Kirchengeschichte Böhmens*, Prag 1864–1878; dějinám pražského biskupství a arcibiskupství, *Geschichte der Bischöfe und Erzbischöfe von Prag*, Prag 1873; dále osobě Jana Nepomuckého, *Der geschichtliche heil. Johannes von Nepomuk*, Eger 1861. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 185–186; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 357.

¹²⁹ Johann Adolf Tomaschek (1822–1898) byl profesorem rakouských právních dějin ve Vídni a členem frankfurtského parlamentu. Zabýval se dějinami městského a horního práva. Dílo: *Das alte Bergrecht von Iglau und seine bergrechtliche Schöffensprüche*, Innsbruck 1868; *Deutsches Recht in Österreich im XIII. Jahrhundert auf Grundlage des Stadtrechtes von Iglau*, b. m. 1895. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 357–358.

¹³⁰ Friedrich Maschek von Maasburg (1838–1918) byl rakouským právníkem. Vývoji soudnictví se věnoval v díle *Die Entwicklung des Institutes der öffentlichen Bücher in Böhmen*, Prag 1877; dějinám

Na počátku 20. století pokračoval rozkvět německého dějepisectví. Po Bachmannovi převzal iniciativu v nacionálním boji brněnský archivář Berthold Bretholz, jenž je dodnes známý díky své protikolonizační teorii, která byla později zneužita nacisty k obhájení okupace Čech.¹³² Poprvé vyslovil tuto teorii v roce 1912, kdy na podnět spolku Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen sepsal dějiny Čech a Moravy. Cílem práce byla pro německé prostředí obvyklá revize Palackého a snaha doložit význam Němců na utváření českých dějin, především kultury a práva.¹³³ Teorie byla dále rozvíjena za první republiky, kdy se německá menšina snažila dosáhnout autonomie v rámci nového státu.¹³⁴ Bretholzova teorie byla odmítnuta nejen českými historiky v čele se Šustou¹³⁵ a Pekařem,¹³⁶ nýbrž i samotnými českými Němci, např. Wilhelmem Wostrym¹³⁷ či Ernstem Schwarzem.¹³⁸ K protikolonizační teorii se

nejvyššího vídeňského soudního dvora v *Geschichte der Obersten Justizstelle im Wien 1794–1848*, Prag 1879; hrdelnímu soudnictví a procesnímu řízení v *Die Organisation der böhmischen Halsgerichte im J. 1765*, Prag 1884; *Die Processordnung für Böhmen vom 23. Jänner 1753*, Wien 1886. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 358.

¹³¹ Gottlieb BIERMANN, *Geschichte des Herzogthums Teschen*, Teschen 1863; Týž, *Geschichte der Herzogthümer Troppau und Jägerndorf*, Teschen 1874; Colmar GRÜNHAGEN, *Geschichte Schlesiens*, Gotha 1884. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 358.

¹³² Protikolonizační teorie popisovala kontinuální osídlení českých zemí Germány. Teorie tvrdila, že zbytky germánského osídlení byly zachovány v Čechách i po příchodu Slovanů, tzn. české země byly od počátku česko-německé a ve 13. století němečtí kolonisté nepřišli na naše území, ale došlo jen k přirozenému rozvoji zbytků germánského obyvatelstva. E. SKOUMALOVÁ, *Německá vlastivědná a historická práce*, s. 17; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 659; podrobněji Jan SKUTIL, *Sídelně zeměpisná koncepce Bretholzovy školy v ideologickém kontextu 20. a 30. let*, Slavica Pragensia 19, 1976, s. 57–61.

¹³³ B. BRETHOLZ, *Geschichte Böhmens und Mährens bis zum Aussterben der Přemysliden 1306*.

¹³⁴ Týž, *Geschichte Böhmens und Mährens* I. *Das Vorwalten des Deutschtums bis 1419*, II. *Hussitentum und Adels Herrschaft bis 1620*, III. *Dreissigjähriger Krieg und Wiederaufbau. Bis 1792*, Reichenberg 1921–1925.

¹³⁵ Josef Šusta se ohradil proti teorii v roce 1912 v článku *Nový Antipalacký*. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 659.

¹³⁶ Josef Pekař vystoupil proti teorii v samostatném spise *Objevy Bretholzovy čili od které doby sedí Němci v naší vlasti*, Brno 1921. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 659.

¹³⁷ Wilhelm Wostry vyslovil nesouhlas s Bretholzem ve článku otištěném v časopise MVGDB, článek tentýž rok vyšel také jako zvláštní otisk, *Das Kolonisationsproblem. Eine Überprüfung der Theorien über die Herkunft der Deutschen in Böhmen*, Prag 1922. Wilhelm Wostry (1877–1951) byl profesorem československých dějin na pražské německé univerzitě. Zabýval se dějinami středověku i národnostními poměry v Čechách. Dílo: *Albrecht II. als deutscher, böhmischer und ungarischer König* I-II, Prag 1906–1907; *Aus Peter Parlers Zeit*, Prag 1931; *Drei St. Wenzels-Studien*, Prag 1933; *Das Deutschtum Böhmens zwischen Hussitenzeit und dreissigjährigem Kriege*, Prag 1937; *Die Ursprünge der Primisliden*, Prag 1944. O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 114–117; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 659, 956–957.

¹³⁸ Ernst Schwarz negativně reagoval na teorii v práci *Zur Namensforschung und Siedlungsgeschichte*, 1927. Ernst Schwarz (1895–1983) byl filologem pražské německé univerzity, položil základy pro studium místních jmen a pomístních názvů, především po metodologické stránce. Srovnával německé a slovanské názvosloví v českých zemích, a tak popřel Bretholzovu teorii. Působil také jako redaktor edice *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch* a *Sudetendeutsches Flurnamenbuch*. Dílo: *Zur Namensforschung und Siedlungsgeschichte in den Sudetenländern*, Reichenberg 1927; *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle*, München 1931; *Grundsätzliches zur Verwertung der Sprachforschung für die*

hlásili, především pod vlivem patriotismu, regionální historikové. Spor mezi Čechy a Němci však měl i svou pozitivní stránku, vedl k zvýšenému zájmu o dějiny osídlení českých zemí ve středověku.¹³⁹

Kromě Bretholze, jenž byl nejvýraznější osobností a zastínil ostatní německé historiky, patřili k významnějším historikům profesor Ottokar Weber, který psal o německých dějinách 18. století a dějinách svého rodiště Prahy,¹⁴⁰ Samuel Steinherz se zájmem o dějiny Židů¹⁴¹ a církevní historik August Naegle.¹⁴² Nadále se rozvíjel zájem o vznik měst a městských zřízení, o což se zasloužili například Adolf Zycha,¹⁴³ Hans Schreuer,¹⁴⁴ Otto Peterka¹⁴⁵ a Robert Mayr-Harting.¹⁴⁶ Na počátku století se rozvíjely také literární dějiny¹⁴⁷ a dějiny výtvarného umění.¹⁴⁸

Siedlungsgeschichte, b. m. 1931. Z. JINDRA, *Úvod*, s. 150; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 660, 960–961; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 43.

¹³⁹ F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 660.

¹⁴⁰ Ottokar Weber (1860–1927) byl profesorem všeobecných dějin na pražské univerzitě a redaktor MVGDB. Dílo: *Die Entstehung der Porcellan- und Steingutindustrie in Böhmen*, Prag 1894. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 660–661.

¹⁴¹ Samuel Steinherz (1857–1942) byl profesorem rakouských dějin na pražské německé univerzitě a redaktorem Ročenky Společnosti pro dějiny Židů v Československé republice. Zabýval se dějinami náboženství, např. *Nunziaturberichte aus Deutschland 1560–1565*, Prag 1897–1918; *Briefe des Prager Erzbischofs Anton Brus von Müglitz 1562–1563*, Prag 1907; dále se soustředil na dějiny pražských Židů, např. *Die Juden in Prag. Bilder aus ihrer tausendjährigen Geschichte*, Prag 1927; *Dokumente zur Geschichte des grossen abendländischen Schismas 1385–1395*, Prag 1932. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 661–662.

¹⁴² August Naegle (1869–1932) byl profesorem církevních dějin na teologické fakultě pražské německé univerzity. Z jeho díla, které se věnovalo českým církevním dějinám, bylo patrné nacionální zaujetí autora, který popíral vliv slovanské mise na přijetí křesťanství u nás. Dílo: *Kirchengeschichte Böhmens I*, 1–2, b. m. 1915, 1918; *Der heilige Wenzel, der Landespatron Böhmens*, Wansdorf 1928. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 662–663.

¹⁴³ Adolf Zycha (1871–1941) byl profesorem na pražské německé univerzitě. Zajímal se o české horní právo a vznik měst, psal bez národního zaujetí a popíral Bretholzovu teorii. Dílo: *Das Böhmisches Bergrecht des Mittelalters auf Grundlage der Bergrechts von Iglau I-II*, Berlin 1900; *Prag. Ein Beitrag zur Rechtsgeschichte Böhmens im Beginn der Kolonisationszeit*, b. m. 1912; *Über der Ursprung der Städte in Böhmen und die Städtepolitik der Přemysliden*, Prag 1914. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 665; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 42–43.

¹⁴⁴ Hans Schreuer (1866–1931) byl docentem na pražské německé univerzitě, později v Bonnu, vyučoval ústavní právo, nacionální zaujetí se u něj projevovalo výrazně. Dílo: *Germanische und slavische Staatsbildung*, b. m. 1928. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 666.

¹⁴⁵ Otto Peterka (1876–1945) byl profesorem právních dějin na pražské německé univerzitě. Dílo: *Das Burggrafentum in Böhmen*, b. m. 1906; *Das Gewerberecht Böhmens im XIV. Jahrhundert*, b. m. 1906; *Die bürgerlichen Braugerechtigkeiten in Böhmen*, b. m. 1917; *Rechtsgeschichte der böhmischen Länder I-II*, Reichenberg 1923, 1928. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 666.

¹⁴⁶ Robert Mayr-Harting (1874–1948) byl profesorem na pražské německé univerzitě. Svůj zájem věnoval dějinám římského práva, napsal i učebnici pro budoucí právníky. Dílo: *Römische Rechtsgeschichte I-II*, b. m. 1912–1913; *Lehrbuch des bürgerlichen Rechts I-II*, Reichenberg 1920–1921. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 667.

¹⁴⁷ Dějinám literatury se věnoval August Sauer (1855–1926), profesor německé literatury na pražské německé univerzitě, např. v práci *Literaturgeschichte und Volkskunde*, Prag 1908; nebo prvorepublikový politik, agrárník, bohemista a slavista Franz Spina (1868–1938), např. v práci *Die altčechische Katharinenlegende*, Prag 1913. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 668.

¹⁴⁸ Zájem o dějiny výtvarného umění rozvíjel profesor obchodních věd na pražské německé technice Hugo Schmerber (1870–1924), např. *Geschichte der Dietzenhofer*, Prag 1900; *Prager Baukunst um 1780*,

Po vzniku Československé republiky na podzim roku 1918 došlo ke zvýšení zájmu o dějiny s cílem dokázat pozitivní vliv a podíl Němců na vývoji Čech, podobně jako v předchozích letech v oblasti rozvoje hospodářství, kultury a politiky. Došlo k posílení zájmu o středověkou německou kolonizaci českých zemí, jenž se rozvíjel už od 19. století.¹⁴⁹ Němci se stali v nové republice menšinou, posílila se tak jejich sounáležitost, rok 1918 byl „*okamžikem vzniku politicky ohraničené a vědomé entity, označované od té doby jako sudetští Němci.*“¹⁵⁰ S novou situací se sice ve dvacátých letech smířili a dalo by se hovořit o vzájemné spolupráci mezi českými a německými historiky, avšak ve třicátých letech vzhledem k vývoji v Německu, kde došlo k nástupu Adolfa Hitlera k moci, spolupráce skončila a němečtí historikové se přiklonili k Henleinově straně a jejich dílo se stalo poplatné době. Sama německá historiografie se od této doby označovala za sudetoněmeckou.¹⁵¹ Nacionální zaujetí bylo charakteristické pro většinu českých Němců, ač se mezi nimi našly také výjimky. Manifestem národní jednoty se stal sborník *Das Sudetendeutschtum*¹⁵² vydaný v roce 1937 k pětasedmdesátému výročí založení spolku *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen*.¹⁵³

Díky zvýšenému zájmu o historii byly založeny i další časopisy, od roku 1925 vycházel časopis *Sudeta*, který vydávala nově zřízená *Deutsche Gesellschaft für Vor- und Frühgeschichte* (Německá společnost pro pravěk a rané dějiny), od roku 1931 *Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen*,¹⁵⁴ ve kterém byly publikovány větší vědecké studie, od roku 1937 historický čtvrtletník *Zeitschrift für sudetendeutsche Geschichte*, kde byly otiskovány dílčí studie k hospodářským, kulturním a sociálním dějinám a který byl výrazně poznamenán vlivem nacismu, ačkoliv mezi jeho hlavní redaktory patřil nacionálně nezáujatý Wilhelm Wostry.¹⁵⁵

V meziválečné době se historie rozvíjela na Německé univerzitě v Praze,¹⁵⁶ soustředila se na dějiny českých Němců, především osídlení, avšak autoři se snažili

Prag 1913; nebo docent vídeňské univerzity a spolupracovník Maxe Dvořáka Oskar Pollak (1883–1915) zabývající se renesančním a barokním uměním, např. *Johann und Ferdinand Maximilian Brokoff*, b. m. 1910; *Studien zur Geschichte der Architektur Prags 1520–1600*, Wien 1910; *Die Kunsttätigkeit unter Urban VIII.* I-II, b. m. 1927–1931. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 668.

¹⁴⁹ O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 104.

¹⁵⁰ TAMTÉŽ.

¹⁵¹ Z. JINDRA, *Úvod*, s. 149.

¹⁵² Gustav PIRCHAN – Wilhelm WEIZSÄCKER – Heinz ZATSCHKE (edd.), *Das Sudetendeutschtum. Sein Wesen und Werden im Wandel der Jahrhunderte*, Brünn-Prag-Leipzig 1937.

¹⁵³ Blíže k německému meziválečnému dějepisectví O. KONRÁD, *Německé bylo srdce monarchie... Rakušanství, němečtí a střední Evropa v rakouské historiografii mezi válkami*, Praha 2011; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 953–969.

¹⁵⁴ Byly zde publikovány i práce s regionální tematikou. P. VOREL, *Základ*, s. 110.

¹⁵⁵ Z. JINDRA, *Úvod*, s. 149; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 954–955.

¹⁵⁶ Podrobně o posledních dvaceti sedmi letech fungování německé univerzity O. KONRÁD, *Dějepisectví*.

dokázat význam německých kolonistů pro české země, nikoliv to, že zde němečtí kolonisté byli dříve než čeští. Cílem bylo opět posílení historického, politického a kulturního vědomí německé menšiny.¹⁵⁷ Postupně se dějiny Němců v Čechách staly součástí dějin německého národa jako jednotného celku¹⁵⁸ a měly sloužit k revizi státoprávních poměrů, které nastaly po porážce Německa v první světové válce.¹⁵⁹

K významným prvorepublikovým historikům starší generace, kteří působili na univerzitě, patřili již zmiňovaný Wilhelm Wostry, který se kromě středověkých dějin zabýval také národnostní otázkou, či archiváři Gustav Pirchan zajímající se o dobu Karla IV.¹⁶⁰ a Rudolf Koss, jenž ve svém díle zaznamenal hospodářský, právní a sociální vývoj středověkých Čech,¹⁶¹ nebo právní historik Wilhelm Weizsäcker.¹⁶²

Na univerzitě se rozvíjel také národopis,¹⁶³ kterému položil základy na konci 19. století Adolf Hauffen,¹⁶⁴ na jehož práci navázal ve dvacátých letech Gustav Jungbauer.¹⁶⁵

¹⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 105–107.

¹⁵⁸ Staly se součástí německé historiografie, tzv. Volksgeschichte, která se zabývala dějinami „národa“ (Volk), nikoliv jednotlivých států nebo osobností. Do centra zájmu se tak dostaly nejširší vrstvy společnosti. Blíže TAMTÉŽ, s. 15–16, 110–111.

¹⁵⁹ TAMTÉŽ, s. 111, 113.

¹⁶⁰ Gustav Pirchan (1881–1945) pracoval po vystudování pražské německé univerzity a studiích v Lipsku a ve Vídni jako archivář místodržitelství archivu (pozdějšího Archivu ministerstva vnitra). Zabýval se zahraniční politikou Karla IV. a jeho vztahy k italskému humanismu, *Italien und Kaiser Karl IV. in der Zeit seiner zweiten Romfahrt*, Prag 1930. Dále z díla: *Böhmen und das Reich*, Prag 1931; *Schriften über sudetendeutsches Archivwesen*, b. m. 1936. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 493; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 957.

¹⁶¹ Rudolf Leopold Thomas Koss (1884–1929) vystudoval pražskou univerzitu, poté navštěvoval Institut für österreichische Geschichtsforschung ve Vídni, stal se docentem pražské německé univerzity a archivářem pražského Zemského archivu, po vzniku první republiky se aktivně podílel na archivní rozluce s Rakouskem. Měl zájem o středověk, zejm. dějiny hospodářské, právní a sociální, dále vydával edice listin. Dílo: *Zur Kritik der ältesten böhmisch-mährischen Landesprivilegien*, Prag 1910; *Kritische Bemerkungen zu Friedrichs Codex I*, Prag 1911; *Das Wesen des ältesten deutschen Adels und die Lehre von der Urdemokratie*, Prag 1919; *Forschungen zur mittelalterlichen Gerichtsverfassung Böhmens und Mährens*, b. m. 1919; *Zur Frage nach der Entstehung und Entwicklung des böhmischen Herrenstandes*, Prag 1920. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 334; O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 93; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 957–958.

¹⁶² Wilhelm Weizsäcker (1886–1961) byl profesorem na pražské německé univerzitě. Psal o dějinách středověkých měst, středověkých právních dějinách a právním postavení cizinců v českých zemích. Dílo: *Olmützer Lehenwesen unter Bischof Bruno*, b. m. 1916; *Die Landfremden im böhmischen Landrechte des 13. und 14. Jahrhunderts*, b. m. 1925; *Das Recht*, b. m. 1937 (vyšlo ve sborníku *Das Sudetendeutschtum*). F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 959; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 43.

¹⁶³ Blíže O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 157–169.

¹⁶⁴ Adolf Hauffen (1863–1930) byl literárním historikem a profesorem národopisu na pražské německé univerzitě. Dílo: *Theodor Körner*, Prag 1891; *Die deutsche Sprachinsel Gottschee. Geschichte und Mundart, Lebensverhältnisse, Sitte und Gebräuche, Sagen, Märchen und Lieder*, Graz 1895; *Einführung in die deutsch-böhmische Volkskunde nebst einer Bibliographie*, Prag 1896. O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 157–158.

¹⁶⁵ Gustav Jungbauer (1886–1942) byl univerzitním profesorem a národopiscem, podílel se na založení muzejního a národopisného spolku v Horní Plané, sbíral šumavské lidové písně, pověsti a pohádky. Dílo: *Böhmerwald-Märchen*, Passau 1923; *Märchen aus Turkenstan und Tibet*, Jena 1923; *Deutsche Volkskunde*, Prag 1936. O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 159–163; Český Krumlov, Světové dědictví

Ve tvorbě mladší generace německých historiků, například Leonarda Franze,¹⁶⁶ Josefa Pfitznera¹⁶⁷ nebo Heinze Zatschka,¹⁶⁸ se již výrazně odráží nacionální zaujetí a inklinace k Německu. Především Pfitzner a Zatschek se pokusili sepsat jednotnou koncepci sudetoněmeckých dějin.¹⁶⁹ Z pera německých historiků za první republiky vyšly i práce k dějinám literatury¹⁷⁰ a umění.¹⁷¹

Důležitým centrem německého dějepisectví za první republiky byla kromě univerzity také Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen (Společnost pro podporu německé vědy, kultury a umění v Čechách), která konkurovala České akademii věd. Hospodářské a sociální dějiny se zde však nerozvíjely tak jako v rámci Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen.¹⁷²

UNESCO, Encyklopedie, heslo František Valentin Schmidt, přístupné online: [http://www.encyklopedie.c-krumlov.cz/docs/cz/osobno_gusjun.xml, odkaz funkční k 2. dubnu 2015]; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Gustav Jungbauer, přístupné online: [http://www.kohoutikriz.org, odkaz funkční k 2. dubnu 2015].

¹⁶⁶ Leonard Franz (1895–1974) učil na pražské německé univerzitě. Prováděl archeologické výzkumy německých okresů, aby dokázal „původní“ osídlení Němců v Čechách a podpořil Bretholzovu protikolonizační teorii. Dílo: *Aus der Vorzeit des politischen Bezirkes Bischofteinitz*, b. m. 1934. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 960.

¹⁶⁷ Josef Pfitzner (1901–1945) byl profesorem východoevropských dějin na pražské německé univerzitě, navázal na práci E. Schwarze, za okupace byl politicky činný. Pod vlivem doby se ve svém díle zaměřil na dobu kolonizace a národní vývoj Němců v Čechách. Dílo: *Geschichte der Bergstadt Zuckmantel in Schlesien bis 1742*, b. m. 1925; *Besiedlungs-Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte des Breslauer Bistumes I*, Reichenberg 1926; *Das Erwachen der Sudetendeutschen im Spiegel ihres Schrifttums bis zum J. 1848*, Augusburg 1926. O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 120–129; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 961; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 43–44.

¹⁶⁸ Heinz Zatschek (1901–1965) vystudoval univerzitu ve Vídni a tamější Institut für österreichische Geschichtsforschung, později se stal profesorem pomocných věd na pražské německé univerzitě. Zpracovával prameny k hospodářským a sociálním dějinám. Dílo: *Studien zur mittelalterliche Urkundenlehre. Konzept, Registratur und Briefsammlung*, Prag 1929; *Die Bedeutung der Deutschen in den Kanylek der Přemysliden*, Prag 1934; *Das Sudetendeutschtum*, Brünn-Prag-Leipzig 1937; *Zur Erforschung der Volkszugehörigkeit nach Stadtbüchern und Urbaren des Spätmittelalters*, b. m. 1937; *Studien zur Geschichte der Prager Universität bis 1409*, b. m. 1939; *Die völkische Zusammensetzung der böhmischen Hofkapelle bis 1306*, b. m. 1940; *Wie das erste Reich der Deutschen entstand*, Prag 1940. Eva DOLEŽALOVÁ, *Poznámky k dílu Heinze Zatschka*, in: P. Soukup – F. Šmahel (edd.), *Německá medievistika*, s. 353–362; J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 724–725; O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 117–119, 262–266; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 962–963; M. MYŠKA, *Problémy*, s. 43.

¹⁶⁹ O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 116.

¹⁷⁰ Např. vyšly práce slavisty pražské německé univerzity Konráda Bittnera (1890–1967) *Deutsche und Tschechen. Zur Geistesgeschichte des böhmischen Raumes I., Von den Anfängen zur hussitischen Kirchnerneuerung*, Brünn-Prag-Leipzig 1926; nebo germanisty pražské německé univerzity Herberta Cysarza (1896–1970) *Literaturgeschichte als Geistesgeschichte*, Halle an der Saale 1926 a *Von Schiller zu Nietzsche*, Halle an der Saale 1928. Více O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 129–194; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 963, 966.

¹⁷¹ Např. vyšla díla profesora dějin umění na vídeňské univerzitě, později na pražské německé univerzitě Karla Maria Swobody (1889–1997), jenž psal pod vlivem Maxe Dvořáka, *Zum deutschen Anteil an der Kunst der Sudetenländer*, Brünn 1938; nebo knihovníka pražské Akademie výtvarných umění Josefa Opitze (1890–1947), jenž se zabýval především gotickým uměním a psal i česky, např. *Gotické plastiky v Čechách za doby Lucemburků*, Praha 1935. F. KUTNAR – J. MAREK, s. 966–967.

¹⁷² Z. JINDRA, *Úvod*, s. 147.

Za druhé světové války došlo k prohloubení radikalizace německého dějepisectví v Čechách, výzkumy nabyly politických rozměrů, jejich úkolem bylo opět dokázání podílu Němců na vývoji českých zemí s cílem obhájit germanizaci českých zemí.¹⁷³ V centru politicky a ideologicky motivovaných bádání stály Die Sudetendeutsche Anstalt für Landes- und Volksforschung (Sudetoněmecký ústav pro vlastivědný a národní výzkum) fungující v letech 1940–1945, s univerzitou provázaná Heydrichova nadace zřízená v roce 1942 nebo pod nadací fungující Landesgeschichtliches Institut für Böhmen und Mähren (Ústav zemských dějin Čech a Moravy).¹⁷⁴

Objevili se však i autoři píšící bez ideologických zájmů, například docent latinské středověké filologie Anton Blaschka¹⁷⁵ nebo archivář Rudolf Schreiber.¹⁷⁶ Na závěr je potřeba uvést dva autory, kteří prožili mládí za první republiky v Čechách, ale po druhé světové válce odešli a psali svá historická pojednání v Německu. Byli jimi Eugen Lemberg¹⁷⁷ a Eduard Winter,¹⁷⁸ jejichž tvorba měla vliv i na evropskou historiografii.

¹⁷³ O. KONRÁD, *Dějepisectví*, s. 217, 223, 265, 313.

¹⁷⁴ TAMTÉŽ, s. 217, 220, 254.

¹⁷⁵ Anton Blaschka (1892–1970) studoval na univerzitách v Praze a ve Vídni, pracoval v pražských archivech, např. Ústředním archivu ministerstva vnitra nebo Zemském archivu, byl docentem latinské středověké filologie na pražské německé univerzitě. Věnoval se především ediční práci. Dílo: *Das Prager Universitätsprivileg Karls IV.*, Prag 1932; *Die Wenzelslegende Kaiser Karls IV.*, Prag 1934. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 90; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 964.

¹⁷⁶ Rudolf Schreiber (1907–1954) se po vysokoškolských studiích v Praze stal archivářem. Zabýval se českou reformací a hospodářskými dějinami. Dílo: *Der Elbogener Urbar des Grafen von 1525*, Prag 1934; *Der Elbogener Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege*, Prag 1935; J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 570–571; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 964.

¹⁷⁷ Eugen Lemberg (1903–1967) se zabýval etymologií místních názvů a dějinami osídlení. Dílo: *Grundlagen des nationalen Erwachens in Böhmen*, Reichenberg 1932; *Wege und Wandlungen des Nationalbewußtseins*, b. m. 1934; *Nationalismus*, Hamburg 1964. Z. JINDRA, *Úvod*, s. 150; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 968–969.

¹⁷⁸ Eduard Winter (1896–1982) byl teologem a profesorem pražské německé univerzity se zájmem o duchovní dějiny Čech. Dílo: *Ferdinand Kindermann Ritter von Schulstein*, Augsburg 1926; *Die geistige Entwicklung Anton Günthers und seiner Schule*, Paderborn 1931; *Bolzano und seine Kreis*, Brünn 1935; *Tausend Jahre Geisteskampf im Sudetenraum*, Salzburg 1938; *Der Josefismus und seine Geschichte*, Prag 1943; *Die tschechische und slowakische Emigration in Deutschland im 17. und 18. Jahrhundert*, Berlin 1955. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 968–969.

1.2. Regionální dějiny

1.2.1. Regionální badatelé a jejich práce

Místní badatelé se věnovali dějinám z osobního zájmu. Lokální patriotismus, silný citový vztah k dané oblasti a znalost místních poměrů hrály k jejich prospěchu.¹⁷⁹ Petr Vorel rozdělil motivace k psaní na vědecko-výzkumné, citově-motivační a presentační, v případě regionálních dějin byly důležité poslední dvě zmiňované.¹⁸⁰ V době po roce 1848, kdy Češi soupeřili s Němci i na poli historickém, rostl zájem o místní dějiny s cílem posílit národní vědomí.¹⁸¹ Němečtí regionální autoři se pokoušeli doložit původní německé osídlení Šumavy, tzn. podpořit Bretholzovu teorii, čeští samozřejmě hájili osídlení české.¹⁸²

Mnoho regionálních badatelů bylo po roce 1920, kdy byl vydán zákon, jenž nařizoval obcím vést kroniky,¹⁸³ voleno také za obecní kronikáře, a mohlo tak uplatnit své znalosti o historii dané oblasti.¹⁸⁴ Zájem o poznání místních dějin vedl k zakládání zájmových spolků,¹⁸⁵ vlastivědných muzeí a místních časopisů a sborníků.¹⁸⁶ Regionalismus přispěl k „zintenzivnění krajové kultury, k odvenkovštění kulturního a hospodářského života v krajích, ke zvýšení hospodářské, sociální, mravní a kulturní úrovně kraje a jeho obyvatelstva.“¹⁸⁷

¹⁷⁹ Zdeněk BENEŠ, *Regionální historiografie a školní dějepis*, in: Regionální dějiny v dějepisném vyučování na českých a slovenských školách. Sborník z konference konané 23. – 24. listopadu 2005, Ústí nad Labem 2006, s. 17; F. ROUBÍK, *Příručka*, s. 15; P. VOREL, *Základy*, s. 28.

¹⁸⁰ Blíže jednotlivé motivace popsal P. VOREL, *Základy*, s. 24–30.

¹⁸¹ Srov. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 627; E. SKOUMALOVÁ, *Německá vlastivědná a historická práce*, s. 9, 11, 17.

¹⁸² Srov. F. KUBŮ, *Česká a německá regionální historie*, s. 25.

¹⁸³ Jednalo se o zákon č. 80 z 20. ledna 1920. Povinnost vést obecní kroniky, tehdy označované jako pamětní knihy, byla zavedena také proto, aby bylo zachyceno vše podstatné spojené se vznikem Československa. Kronikáři zpětně dopisovali také předcházející události. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 248.

¹⁸⁴ E. SKOUMALOVÁ, *Německá vlastivědná a historická práce*, s. 25.

¹⁸⁵ Například v roce 1924 byl zřízen v Ústí nad Labem Deutscher Verband für Heimatforschung und Heimatbildung (Německý svaz vlastivědného bádání a vzdělávání), který měl sedm sekcí a každá z nich vydávala vlastní časopis. TAMTÉŽ, s. 14, 19.

¹⁸⁶ Byly vydávány německé odborné časopisy orientované na vlastivědné bádání v sudetské oblasti, např. Sudetendeutsches Jahrbuch a Sudetendeutsche Zeitschrift für Volkskunde. V Českých Budějovicích bylo zřízeno muzeum v roce 1877 a vydávána periodika Der (deutsche) Landwirth für Südböhmen, Der Bote aus dem Böhmerwalde, Mittheilungen des Deutschen Böhmerwaldbundes a Waldheimat. TAMTÉŽ, s. 19; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 439; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Časopisy, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

¹⁸⁷ F. ROUBÍK, *Příručka*, s. 14.

V minulosti badatelé při svém výzkumu naráželi na mnoho překážek. Neznalost hlavních zásad historické práce a uspořádání archivních fondů či nedostatek příruček je limitovaly.¹⁸⁸ Tohoto problému si byl vědom František Roubík, který se úspěšně pokusil o nápravu a sepsal příručku pro vlastivědné pracovníky, která obsahovala jak praktické návody práce s prameny, tak přehledy literatury.¹⁸⁹ K rozvoji a zlepšení regionálního bádání významnou měrou přispělo také zpřístupňování historických pramenů v edicích.¹⁹⁰

Badatelé pracovali s prameny archivními, nečastěji s fondy měst (listiny, majetko-právní evidence, účty), fondy velkostatků (majetko-právní evidence, soupisy poddaných), archivy obcí, kronikami nebo církevními matrikami,¹⁹¹ později s písemnými prameny vydanými a s obrazovou dokumentací (obrazy, rytiny, veduty, fotografie, pohlednice, nověji filmy), která hrála vzhledem k proměnám míst podstatnou roli v tomto bádání.¹⁹² Při svém výzkumu mohli také vycházet z hmotných pramenů, a to jak movitých (předměty z minulých epoch, jejichž vazba k dané lokalitě je doložitelná), které jsou často součástí muzejních sbírek, tak nemovitých (historické stavby).¹⁹³ V současnosti se využívají také vzpomínky přímých účastníků a pamětníků, které vypovídají o individuálním prožitku historické události, k tomuto způsobu je ale potřeba přistupovat opravdu kriticky, paměti mohou být upravené, něco zamlčovat, něco zveličovat, a proto je samozřejmě vhodné pracovat s více pamětníky.¹⁹⁴

Vzhledem k dochovanosti pramenů se regionální dějepisectví zabývalo obdobím mladším 14. století. Pro pozdní středověk se dochovaly prameny jen náhodně a jen pro některá území, pro novověk se zachoval bohatý pramenný materiál, pro 19. století pak počet materiálu nadále přibýval, pro první polovinu 20. století je dochován dostatek pramenů, ale ne všechny jsou pro dnešní badatele přístupné, například některé evidence movitého majetku a matriky nejsou zpřístupněny.

¹⁸⁸ V první polovině 20. století se mohli regionální badatelé opřít o následující práce: Ernst BERNHEIM, *Úvod do studia dějepisu*, Praha 1931; Václav HRUBÝ, *Úvod do archivní teorie i praxe*, Praha 1930; *Regionalismus ve vědě a v národní osvětě. Jak pracovat v krajích*, Praha 1940; Václav VOJTÍŠEK, *O archivech městských a obecních a jejich správě*, Praha 1924.

¹⁸⁹ F. ROUBÍK, *Příručka*.

¹⁹⁰ Např. *Codex iuris bohemicus* (ed. Hermenegild Jireček); *Fontes rerum bohemicarum* (ed. Josef Emler); *Monumenta historiae Bohemiae* (ed. Antonín Gindely); *Sněmy české* (ed. František Dvorský).

¹⁹¹ P. VOREL, *Základy*, s. 39.

¹⁹² TAMTÉŽ, s. 40.

¹⁹³ TAMTÉŽ, s. 32–36.

¹⁹⁴ Lze pracovat s „aktivní historickou pamětí“, která trvá přibližně půl století, tímto se zabývá „oral history“. TAMTÉŽ, s. 41–43. Blíže k „oral history“ Miroslav VANĚK a kol., *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*, Olomouc 2003.

Regionální badatelé se zabývali konkrétními historickými jevy. Teoretickým otázkám historické vědy nevěnovali pozornost, jelikož často neměli k tomuto ani odpovídající vzdělání, málo kdy také své závěry zobecňovali.¹⁹⁵ Autoři se pokoušeli o kritické pracování s prameny, avšak v mnoha případech neúspěšně, proto jsou práce regionálních historiků těžko souměřitelné, jen některé měly a dodnes mají věcnou hodnotu a metodickou úroveň.

Příspěvky s regionální tematikou byly publikovány především v Časopise Matice moravské založeném roku 1869 z podnětu moravského zemského archiváře Vincenta Brandla, v celozemském Sborníku historickém, který byl založen roku 1882 Antonínem Rezkem, Českém lidu založeném roku 1892 a řízeném Čeňkem Zíbrtem a Luborem Niederlem, v Časopise Společnosti přátel starožitností českých založeném roku 1893 nebo Agrárním archivu založeném v roce 1914.¹⁹⁶ Němci publikovali v MVGDB, který byl vydáván od roku 1862, v meziválečném období také v Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, který vycházel od roku 1931, nebo ve čtvrtletníku Zeitschrift für sudetendeutsche Geschichte vycházejícím od roku 1937.¹⁹⁷ Většina textů však vyšla pouze v místním tisku, autoři si také často museli hradit vydávání sami, běžnou praxí bylo otiskování téhož článku ve dvou, někdy i více periodikách.¹⁹⁸

Díla autorů věnujících se regionálním dějinám jsou dodnes přínosné, především díky možnosti sledování jevů a procesů, které obecná historie nemůže postihnout a také kvůli shromáždění a publikování dat z dějin daného regionu, s nimiž se může dále pracovat. Častým problémem je však ověřitelnost fakt, především v pracích k dějinám obcí, které většinou postrádají poznámkový aparát.

1.2.2. Vymezení regionálních dějin

V rámci této podkapitoly je potřeba vymezit termín regionální dějiny, který je někdy zaměňován s historickou vlastivědou, která má blízko jak k regionálním dějinám, tak

¹⁹⁵ F. KUBŮ, *Česká a německá regionální historie*, s. 134.

¹⁹⁶ Sborník historický vycházel v letech 1883–1886 a byl předchůdcem Českého časopisu historického, který vycházel od roku 1895 a u jehož zrodu stáli Jaroslav Goll a Antonín Rezek. Agrární archiv vycházel později pod názvem Časopis pro dějiny venkova, k jeho významným redaktorům patřil Josef Kazimour. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 310, 381, 439, 484.

¹⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 954–955.

¹⁹⁸ E. SKOUMALOVÁ, *Německá vlastivědná a historická práce*, s. 18–21.

i k historické geografii. Pro starší období až do 20. století je nevhodné, ve své podstatě nemožné rozlišovat regionální dějiny a historickou vlastivědu.

K prvnímu vymezení vlastivědy se odhodlal v roce 1913 Josef Vítězslav Šimák,¹⁹⁹ když popsal její náplň a vztah k ochraně památek, dále ji definoval ve dvacátých letech v rámci svých vysokoškolských přednášek, v roce 1929 pak v Časopise Společnosti přátel starožitností českých.²⁰⁰ V roce 1934 sestavil nástin pracovního plánu pro vlastivědné sborníky.²⁰¹ Vlastivědu vymezil „jako nauku soubornou, která čerpá ze všech věd a nauk, i praktických, obírajíc se všemi vztahy naší vlasti: jednak o sobě, jednak se zřetelem k obyvatelstvu a půdě, jenže v omezeném rozsahu.“²⁰² Zdůrazňoval také nacionální pojetí vlastivědy,²⁰³ nutnost spolupráce místních badatelů s profesionálními historiky²⁰⁴ a nabádal své vysokoškolské studenty, aby se těmto dějinám věnovali.²⁰⁵

Šimákovu definici rozšířil František Roubík,²⁰⁶ napsal, že je to „věda o vlasti, zabývající se studiem přírodního prostředí a kulturního díla obyvatelstva země a kryje se namnoze s širokým pojmem kulturní geografie.“²⁰⁷ Vlastivědu nelze považovat za vědní obor, jelikož má především funkci výchovnou a osvětovou a také pracuje

¹⁹⁹ Josef Vítězslav Šimák (1870–1941) byl od roku 1921 prvním řádným profesorem historické vlastivědy. Zabýval se regionálními dějinami severních a severovýchodních Čech, pokusil se o vymezení oboru historické vlastivědy, stál u počátku vlastivědných časopisů, zabýval se českou středověkou historiografií, edičně zpřístupňoval prameny k dějinám pobělohorských a obrozenských Čech. Dílo: *Příběhy města Turnova na Jizerou I*, Turnov 1903; *Kronika československá I-III*, Praha 1921–1925; *Kniha o Housce*, Praha 1936; *Středověká kolonizace v zemích českých*, Praha 1938. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 627–631; P. VOREL, *Základy*, s. 111. Nejnověji k osobnosti J. V. Šimáka H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*.

²⁰⁰ J. V. ŠIMÁK, *O stavu*, s. 1–2.

²⁰¹ H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*, s. 261–276. Šimákovy hlavní programové články k historické vlastivědě TAMTÉŽ, s. 479–508.

²⁰² TAMTÉŽ, s. 266.

²⁰³ TAMTÉŽ, s. 268.

²⁰⁴ TAMTÉŽ, s. 273.

²⁰⁵ TAMTÉŽ.

²⁰⁶ František Roubík (1890–1974) vystudoval historii a pomocné vědy historické na filozofické fakultě v Praze a Státní archivní školu tamtéž, pracoval nejprve jako archivář, např. v Archivu ministerstva vnitra, později vyučoval paleografii novověku na pražské filozofické fakultě, v roce 1934 byl jmenován docentem pro historickou vlastivědu a geografii, v padesátých letech zastával funkci vedoucího oddělení historické geografie Historického ústavu ČSAV v Praze. Zabýval se agrárními dějinami, dějinami poddaných na českém venkově, dějinami správy, hospodářskými dějinami či historickou geografii. Dílo: *Ohlas francouzské revoluce na českém venkově r. 1793–4 ve světle úředních zpráv*, Praha 1923; *Časopisectvo v Čechách v letech 1848–1862*, Praha 1930; *Český rok 1848*, Praha 1931; *Dějiny Chodů u Domažlic*, Praha 1931; *Vývoj správního rozdělení Čech v letech 1850–1868*, Praha 1939; *Příručka vlastivědné práce*, Praha 1941, 1947; *Z českých hospodářských dějin*, Praha 1948; *Soupis map českých zemí*, Praha 1951; *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*, Praha 1959. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 545–546; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 909–913.

²⁰⁷ F. ROUBÍK, *Příručka*, s. 11.

s poznatky z oblasti přírodních a jiných humanitních věd. Roubík se zabýval i vývojem vlastivědy u nás.

Od druhé poloviny 19. století se vlastivěda specializovala na vlastivědu zeměpisnou a historickou, která měla k regionálním dějinám nejbliže.²⁰⁸ Historická vlastivěda popisuje vývoj země a obyvatelstva od minulosti po současnost, zabývá se přírodními proměnami krajiny, bez přispění činnosti lidí, a kulturními změnami, které zapříčinil člověk.²⁰⁹ Na počátku 20. století se zaměřila na konkrétní témata, která vycházela z pomocných věd historických, například z chronologie, epigrafiky, heraldiky, kodikologie, metrologie, numismatiky nebo sfragistiky.²¹⁰ Jako obor se konstitovala v polovině 20. století díky Františku Roubíkovi,²¹¹ v této době se také vymezily a rozvíjely obory historická geografie, historická demografie, historická antropologie, etnografie a muzeologie.²¹² V padesátých letech historická vlastivěda zůstala stranou zájmu historiků. K oživení došlo v šedesátých letech při příležitosti oslavy sedmdesátých pátých narozenin F. Roubíka.²¹³ V této době také bylo obnoveno pod vedením Josefa Macka vydávání *Československé vlastivědy*, která původně vycházela v meziválečném období. Obnovená *Československá vlastivěda* měla mít deset až čtrnáct dílů, nakonec však vyšly v letech 1963–1971 pouze tematické celky o přírodě, dějinách, lidové kultuře a umění.²¹⁴

Regionální dějiny jsou vymezeny jako „*dějiny společnosti v historicky, administrativně či ojediněle i kulturně vymezených teritoriích, která jsou menší než je stát.*“²¹⁵ Další definice říká, že jsou samostatným vědním oborem, který se zabývá studiem „*prostorových jevů, procesů a vztahů*“ v minulosti i dnes, „*konkrétním stavem zkoumaného objektu (regionu) v současné době nebo v některých z dřívějších časových bodů.*“²¹⁶

²⁰⁸ TAMTÉŽ, s. 13.

²⁰⁹ J. BARTOŠ, *Základní problémy a úkoly regionální historiografie*, in: J. Bartoš a kol., *Metodické otázky*, s. 9–12.

²¹⁰ P. VOREL, *Základy*, s. 17.

²¹¹ K vývoji vlastivědy F. ROUBÍK, *Padesát let české vlastivědy*, Časopis Společnosti přátel starožitností 48, 1940, č. 1. s 3–29; *Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech*, Praha 1940. Blíže H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*, s. 255–283; Lubomír KOCOUREK, *Historická vlastivěda (Úvod do studia)*, Ústí nad Labem 1998.

²¹² P. VOREL, *Základy*, s. 17–18.

²¹³ Při této příležitosti vyšel sborník Jiří ŠPĚT – Josef KLIK (edd.), *Acta regionalia – Sborník vlastivědných prací*, Praha 1965.

²¹⁴ Doubravka OLŠÁKOVÁ, *Věda jde k lidu! Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí a popularizace věd v Československu ve 20. století*, Praha 2014, s. 321–323.

²¹⁵ V. BŮŽEK, *Region*, s. 5.

²¹⁶ P. VOREL, *Základy*, s. 7.

V popředí zájmu regionálních badatelů bylo a samozřejmě stále je poznání historie kraje, často rodného, či nižších správních celků po všech stránkách a tím i přispění k poznání historie celé země.²¹⁷ Region je „komplex, vznikající regionální diferenciací krajinné sféry, který je určitým způsobem hierarchizován,“ je tvořen jednotkami, které se od okolní krajiny odlišují vzájemnou vnitřní vazbou.²¹⁸ Tímto objektem svého zájmu, tzn. oblastí na nižším stupni hierarchie územního členění, se regionální dějepisectví liší od dějepisectví obecného či národního.²¹⁹ Z regionálních dějin jsou někdy kvůli nejednoznačné terminologii vymezovány dějiny místní, které se vztahují k určitému sídlu, v jiných případech je užíván termín jako synonymum k dějinám regionálním, nejmenší možnou zkoumanou jednotkou pak mohou být dějiny obcí.²²⁰

Pro regionální dějiny je důležitá interdisciplinarita, spolupracují a čerpají mnohé z historické demografie, historické geografie, etnografie nebo folkloristiky.²²¹

1.2.3. Stručný nástin vývoje regionálního bádání v českých zemích

Do druhé poloviny 18. století je obtížné přímo vymezit regionální dějepisectví,²²² ale lze ve starších pracích alespoň odhalit jeho prvky. Petr Vorel ve své práci o regionálním dějepisectví píše o regionální implementaci, kdy autoři do svých kronikářsky pojatých přehledů zařazovali konkrétní události z dějin měst či obcí.²²³ V dnešní historiografii slouží regionální implementace jako jeden z pramenných zdrojů.²²⁴ Teritorializace prostoru byla druhým používaným prvkem, kdy historikové svá bádání zaměřili

²¹⁷ Blíže k pojetí regionálního bádání V. BŮŽEK, *Region*, s. 5–12.

²¹⁸ P. VOREL, *Základy*, s. 7.

²¹⁹ Předmět zájmu historie lze rozdělit na dějiny světové (obecné), dějiny států a zemí, dějiny oblastní a dějiny místní (lokální). Bližší vymezení jednotlivých kategorií TAMTÉŽ, s. 10–16.

²²⁰ J. BARTOŠ – J. SCHULZ – M. TRAPL, *Regionální dějiny*, s. 6–7.

²²¹ Tomáš JÍLEK, *Místní dějiny ve výuce dějepisu se zaměřením na západní Čechy*, in: Vratislav Čapek – Blažena Gracová – Tomáš Jílek – Helena Vychodská, *Úvod do studia didaktiky dějepisu*, Plzeň 2005, s. 68; P. VOREL, *Základy*, s. 17.

²²² František Kutnar a Jaroslav Marek datují počátky skutečného regionálního dějepisectví až do první poloviny 19. století. Přehled regionálních badatelů a jejich díla F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 316–326, 439–448, 627–643, 908–933.

²²³ Metoda regionální implementace byla poprvé použita ve Václav HÁJEK z Libočan, *Kronika česká*, Praha 1541. P. VOREL, *Základy*, s. 99.

²²⁴ TAMTÉŽ, s. 100.

na určitý blíže vymezený prostor, například územně-správně vymezený nebo vymezený na základě stavovského principu.²²⁵

Regionální dějiny se častěji objevovaly v pracích od konce 18. století, a to ve statisticko-topografických pojednáních věnujících se především populačnímu vývoji obyvatelstva v rámci jednotlivých krajů.²²⁶ Tyto práce se staly základem místopisu.²²⁷

Až od poloviny 19. století lze mluvit o novodobém regionálním bádání.²²⁸ Vzorovou prací se stal pro tehdejší autory *Popis království českého* od Františka Palackého,²²⁹ který prosadil vědecký přístup, systematickosti a upevnil je po metodické stránce.²³⁰ Nastal zlatý věk regionální historiografie, který vyvrcholil na přelomu století.²³¹ Rozvíjela se hlavně historická topografie, která se zabývala a dodnes zabývá historickým vývojem úzce vymezené základní sídelní jednotky²³² a definovaného objektu.²³³ Historikové měli zájem vzhledem k dochovanosti a množství pramenů o dějiny raného novověku. Regionálními badateli byli v této době nejčastěji archiváři, středoškolské profesoři a kněží,²³⁴ jednalo se o zakladatelskou generaci regionálního dějepisců.²³⁵ Za růst zájmu vděčily dějiny nově založeným institucím a časopisům²³⁶ a také obecnému rozvoji školství a vzdělanosti.²³⁷ Velice přínosným se stalo zakládání muzeí, ale ze současného pohledu bylo jejich problémem to, že uchovávaly předměty především pro danou dobu luxusní, cenné, ale málokdy předměty, které by dokládaly

²²⁵ Tento prvek se objevil v Bartoloměj PAPROCKÝ z Hlohol, *Zrcadlo slavného markrabství moravského*, b. m. 1593; *Diadochus, tj. poslušnost knížat a králů českých, biskupů a arcibiskupů pražských a všech třech stavů slavného království českého, to jest panského, rytířského a městského*, b. m. 1602; *Štambuch slezský*, b. m. 1609; v Pavel STRÁNSKÝ ze Zapské Stránky, *O státě českém*, Praha 1634; v Bohuslav BALBÍN, *Miscellanea historica regni Bohemiae*, Prag 1679. P. VOREL, *Základy*, s. 101.

²²⁶ Např. Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen* I-XVI, Prag 1785–1790; Josef SCHWOY, *Topographie vom Markgrafthum Mähren* I-III, Wien 1793–1794; Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt* I-XVI, Prag 1833–1849; Gregor WOLNY, *Die Markgrafschaft Mähren toographisch, statistisch und historisch geschildert* I-VI, Brünn 1835–1842.

²²⁷ P. VOREL, *Základy*, s. 102.

²²⁸ Z. BENEŠ, *Regionální historiografie*, s. 12.

²²⁹ F. PALACKÝ, *Popis království českého čili podrobné zaznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, měst, městeček a vesnic, někdejších hradův a tvrzí, též samot a zpustlých osad mnohých v zemi české, s udáním jejich obyvatelstva dle popisu r. 1843 vykonaného*, Praha 1848.

²³⁰ H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*, s. 255.

²³¹ P. VOREL, *Základy*, s. 107, 110.

²³² Sídelní jednotky v českém prostředí lze blíže vymežit na obce městského typu (města a městečka) a obce venkovského typu (vesnice, osady, samoty, zaniklé lokality). TAMTÉŽ, s. 12–13.

²³³ Objekty jsou například feudální sídla, sakrální stavby, řemeslné a výrobní provozovny, zemědělské usedlosti, úřední budovy, městské domy, samostatné stavby nebo pozemky. TAMTÉŽ, s. 13.

²³⁴ Srov. TAMTÉŽ, s. 26; Z. BENEŠ, *Regionální historiografie*, s. 13; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 316, 439, 627; K. ŘEZNÍČKOVÁ, *Študáci*, s. 162.

²³⁵ P. VOREL, *Základy*, s. 107.

²³⁶ Například v roce 1854 byl založen časopis Památky archeologické a místopisné, kde se objevovalo mnoho vlastivědných příspěvků. TAMTÉŽ, s. 106–107; H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*, s. 255.

²³⁷ P. VOREL, *Základy*, s. 107.

obyčejný, každodenní život.²³⁸ Zájem o regionální dějiny vzrostl také po Zemské jubilejní výstavě konané v roce 1891²³⁹ a Národopisné československé výstavě, která se uskutečnila v roce 1895.²⁴⁰

Na rozmachu se kladně podepsalo i česko-německé soupeření, Češi a Němci chtěli číst své dějiny, které se staly oporou národních hnutí.²⁴¹ Nebylo však mnoho rozdílů mezi prací českých a německých historiků té doby, vycházeli ze stejných pramenů a patřili ke stejným sociálním vrstvám.²⁴² V německých pracích však byl patrnější nacionální prvek.²⁴³ *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě* od Františka Palackého byly jedním z prvních děl, kde se objevilo nacionální pojetí dějin.²⁴⁴ Po roce 1848 došlo k zvědečtění německého dějepisectví, především zásluhou Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen.²⁴⁵

Úkol a náplň regionálních dějin formuloval v polovině 19. století Wácslaw Wladiwoj Tomek v práci *Dějepis královského města Prahy*,²⁴⁶ zdůraznil především potřebu psát dějiny měst.²⁴⁷ Na přelomu století se pak objevily tři osobnosti, které stály nejen u zrodu kulturní historie u nás, ale také ovlivnily regionální výzkum, a to August Sedláček,²⁴⁸ Zikmund Winter²⁴⁹ a Čeněk Zíbrt.²⁵⁰ Tradice regionálního bádání byla

²³⁸ TAMTÉŽ, s. 37.

²³⁹ Blíže František KOLÁŘ, *Jubilejní výstava 1891*, Praha 1991.

²⁴⁰ H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*, s. 256.

²⁴¹ P. VOREL, *Základy*, s. 107.

²⁴² TAMTÉŽ, s. 52.

²⁴³ TAMTÉŽ, s. 53, 108.

²⁴⁴ F. PALACKÝ, *Dějiny*.

²⁴⁵ H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*, s. 255.

²⁴⁶ Wácslaw Wladiwoj TOMEK, *Dějepis města Prahy I-XII*, Praha 1855–1901.

²⁴⁷ Wácslaw Wladiwoj Tomek (1818–1905) studoval na gymnáziu v rodném Hradci Králové, na univerzitě v Praze, na Ecole de chartes v Paříži, pracoval jako vychovatel v rodině P. J. Šafaříka a F. Palackého a jako archivář v Archivu města Prahy, stal se profesorem rakouských dějin na filozofické fakultě pražské univerzity, dvakrát byl zvolen rektorem. Původně byl politickým liberálem, později se stal zastáncem oficiální rakouské linie. Zabýval se dějinami města Prahy, které dovedl do roku 1608, dějinami pražské univerzity (obě témata převzal po F. Palackém), dále husitstvím, Bílou horou, napsal i několik učebnic či vlastní paměti. Dílo: *Děje univerzity pražské*, Praha 1849; *Děje království českého*, Praha 1850; *Dějepis města Prahy I-XII*, Praha 1855–1901; *Novější dějepis rakouský*, Praha 1858; *Příruční kniha dějepisu rakouského*, Praha 1858; *Základy starého místopisu pražského I-V*, Praha 1866–1875; *Jan Žižka*, Praha 1879; *Místopisné paměti města Hradce Králové*, Praha 1885; *Paměti z mého života I-II*, Praha 1894, 1895. Tomkova práce později motivovala Zdeňka Nejedlého (1878–1962) k sepsání dějin svého rodného města. Zdeněk NEJEDLÝ, *Dějiny města Litomyšle a okolí I*, Praha 1903. Z. BENEŠ, *Regionální historiografie*, s. 13; J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 664–665; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 287–293, 552. Blíže k osobnosti W. W. Tomka Miloš ŘEZNÍK (ed.), *W.W. Tomek, historie a politika (1818–1905)*. *Sborník příspěvků královéhradecké konference k 100. výročí úmrtí W.W. Tomka*, Pardubice 2006.

²⁴⁸ August Sedláček (1843–1926) studoval na gymnáziu v Písku, na univerzitě v Praze, pracoval jako středoškolský profesor, městský archivář, později ředitel Městského muzea v Písku. Věnoval se genealogii, heraldice, toponomastice a metrologii. Dílo: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I-XV*, Praha 1882–1927; *Českomoravská heraldika I-II*, Praha 1902, 1925 (spoluautor Martin Kolář); *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha 1908; *Dějiny královského a krajského města*

výrazná na Moravě s centry v Brně a v Olomouci.²⁵¹ Nejcenějším počinem se stalo vydání *Úplného místopisného slovníku království Českého* od Václava Kotyšky²⁵² nebo *Hradů, zámků a tvrzí a Místopisného slovníku historického* od Augusta Sedláčka.²⁵³

Na počátku 20. století se regionální dějiny staly neodmyslitelnou součástí dějin národních a zabývali se jimi i odborně vzdělání historici.²⁵⁴ České země tehdy následovaly vývoj ve světě. Jedněmi z prvních, kteří se věnovali nově pojatým regionálním dějinám,²⁵⁵ v jejichž rámci bylo možné uplatnit totální historii, byli představitelé „školy Annales“.²⁵⁶ Zabývali se historií úzce propojenou s geografii, ale také antropologií, demografií, ekonomii či lingvistikou.²⁵⁷

Písku I-III, Písek 1911–1913; *Zbytky register králů římských a českých z l. 1361–1480*, Praha 1914; *Snůška starých jmen. Jak se v Čechách nazývaly řeky, potoky, hory a lesy*, Praha 1920; *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách*, Praha 1923; *Paměti z mého života*, Praha 1924; *Děje prácheňského kraje*, Písek 1926. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 560–561; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 413–415. Blíže k osobě A. Sedláčka J. V. ŠIMÁK, *August Sedláček*, Praha 1926; J. BLÜML – D. BLÜMLOVÁ – B. JIROUŠEK, *Jihočeši*, s. 7–24.

²⁴⁹ Zikmund Winter (1846–1912) studoval na pražském gymnáziu, poté na univerzitě, pracoval jako středoškolský profesor a archivář. Zabýval se kulturními a hospodářskými dějinami českých měst, zejména období 15. a 16. století, věnoval se i historické próze. Dílo: *Kulturní obraz českých měst I-II*, Praha 1890–1892; *Život církevní v Čechách I-II*, Praha 1895–1896; *Děje vysokých škol pražských od secessí cizích národů po dobu bitvy bělohorské (1409–1622)*, Praha 1897; *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách 1526–1620*, Praha 1909; *Český průmysl a obchod v XVI. věku*, Praha 1913. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 716; F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 411–413.

²⁵⁰ Čeněk Zíbrt (1864–1932) studoval na gymnáziu v Písku a na univerzitě v Praze, stal se profesorem všeobecné kulturní historie, které se intenzivně věnoval, vydával také časopis *Český lid*. Dílo: *Dějiny kroje v českých zemích do válek husitských*, Praha 1892; *Kulturní historie, její vznik, rozvoj a posavadní literatura*, Praha 1892; *Seznam pověr a zvyklostí pohanských z 8. století*, Praha 1894; *Bibliografie české historie I-V*, Praha 1900–1912; *Z dějin českého knihtisku*, Mladá Boleslav 1913; *Československý národopisný rok I-VII*, Praha 1928–1930. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 410–411. Blíže nejnověji J. BLÜML, *Kulturní historik Čeněk Zíbrt*, České Budějovice 2014.

²⁵¹ K významným moravským badatelům zabývajícím se regionálními dějinami patřili Beda Dudík (1819–1890), Vincenc Brandl (1834–1901), František Augustin Slavík (1846–1919), František Kameníček (1856–1930) či Rudolf Dvořák (1861–1919). Příspěvky k regionálním dějinám vycházely v *Časopise Matice moravské*, *Vlastivědě moravské*, *Vlastivědě slezské* a ve *Slezském archivu*. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 308–313, 416, 440–443, 631–632; E. SKOUMALOVÁ, *Německá vlastivědná a historická práce*, s. 14.

²⁵² Václav KOTYŠKA, *Úplný místopisný slovník království Českého*, Praha 1895.

²⁵³ A. SEDLÁČEK, *Hrady*; TÝŽ, *Místopisný slovník*.

²⁵⁴ Alespoň krátkou studii se regionálních dějin dotkli například Hermenegild Jireček, Josef Kalousek nebo Josef Emler.

²⁵⁵ Geografické studie, které se zabývaly francouzskými regiony, vycházely v letech 1903–1913 v *Revue de synthèse historique*, jednalo se například o studie o Franche-Comté od Luciena Febvreho a o Ile-de-France od Marca Blocha. Milena LENDEROVÁ, *Pojetí regionálních dějin u představitelů francouzské školy Annales*, in: J. V. Šimák a poslání regionální historiografie v dnešní době, Semily 1996 (= *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, Supplementum 2), s. 118.

²⁵⁶ Vznik „školy Annales“ souvisel se založením časopisu *Annales d'Histoire Économique et Sociale* v roce 1929 (časopis nesl od roku 1946 název *Annales. Économies, Sociétés, Civilisation*, naposledy byl přejmenován v roce 1994 na *Annales. Histoire, Sciences sociales*). U zrodu časopisu stáli historikové Lucien Febvre (1878–1956) a Marc Bloch (1886–1944), kteří vystoupili proti stávajícímu pojetí dějin (především událostní historii) a do centra zájmu historie postavili konkrétního člověka, prosazovali spolupráci historie s antropologií, ekonomikou či sociologií, zasloužili se tak o interdisciplinaritu v rámci historického bádání, odklonili se od lineárního pojetí času, zabývali se i dějinami regionů nebo naopak

Zřízení stolice historické vlastivědy na filozofické fakultě Karlovy univerzity v roce 1921 přispělo k rozvoji regionálních dějin v českých zemích,²⁵⁸ v čele stál nejprve Josef Vítězslav Šimák, který je považován za zakladatele historické vlastivědy, poté František Roubík. Na Moravě aktivně rozvíjel vlastivědu Ladislav Hosák.²⁵⁹ Po první světové válce byly tyto dějiny přijaty za rovnocennou součást obecných a národních dějin,²⁶⁰ ve dvacátých letech 20. století bylo bádání na vrcholu, poté v důsledku hospodářské krize a zániku regionálních periodik došlo k ochabnutí zájmu.²⁶¹ V popředí zájmu badatelů stály tehdy dějiny měst a venkovského lidu,²⁶² vzniklo také obsáhlé desetisvazkové dílo *Československá vlastivěda*²⁶³ a v roce 1929 byla ustavena *Československá regionální společnost*.²⁶⁴

V meziválečné době se rozvíjela i německá regionální tvorba, v roce 1924 bylo založeno v Ústní nad Labem ústředí německé vlastivědy *Deutscher Verband für Heimatforschung und Heimatbildung* (Německý svaz pro vlastivědný výzkum a osvětu) a o rok později v Liberci *Anstalt für sedetendeutsche Heimatforschung* (Ústav pro sudetoněmeckou vlastivědu), badatelům se dostávala podpora od *Deutsche Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für Tschechoslowakische Republik*

nadnárodních celků, ale ne národů, kladli důraz na hmotnou základnu kultury. L. Febvre a M. Bloch jsou považováni za zakladatele a představitele první generace „školy“, v čele druhé generace stanuli Fernand Braudel (1902–1985) či Emmanuel Le Roy Ladurie (1929), třetí generaci představovali Jacques Le Goff (1924–2014), Marc Ferro (1924), Francois Furet (1927–1997) nebo Robert Mandrou (1921–1984), čtvrtou například Roger Chartier (1945) a Jean-Claude Schmitt (1946). Georg G. IGGERS, *Dějepisectví 20. století. Od vědecké objektivy k postmoderní výzvě*, Praha 2002. s. 51–62; M. LENDEROVÁ, *Pojetí*, s. 117–118. Více ke „škole Annales“ např. Peter BURKE, *Francouzská revoluce v dějepisectví*, Praha 2004; Ivana HOLZBACHOVÁ, *Francouzská historiografie*, in: Ivana Holzbachová – Petr Horák – Josef Krob, *O francouzské filosofii*, Brno 1999, s. 97–117; TÁŽ, *Škola Annales a současné pojetí dějin*, Brno 1995.

²⁵⁷ K dalšímu prohloubení v rámci světové nové historie došlo na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, kdy se dostala do popředí mikrohistorie a její zaměření na úzce vymezené prostředí regionů. Tento zájem vedl i k zájmu o kartografii. M. LENDEROVÁ, *Pojetí*, s. 119–120.

²⁵⁸ Z. BENEŠ, *Regionální historiografie*, s. 14.

²⁵⁹ Ladislav Hosák (1899–1972) byl původně středoškolský učitel, později se stal profesorem československých dějin na filozofické fakultě Palackého univerzity v Olomouci. Podařilo se mu ukotvit historický místopis po metodologické stránce a zasloužil se o rozvoj moravského vlastivědného bádání. Dílo: *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 1933–1938; *Dějiny Hustopečska do poloviny 14. století*, Praha 1948; *Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do r. 1848*, Ostrava 1967; *Středověká kolonizace Dyjskosvrateckého úvalu*, Praha 1967; *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I*, Praha 1970 (spoluautor Rudolf Šrámek). F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 916–918.

²⁶⁰ H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*, s. 260.

²⁶¹ Srov. E. SKOUMALOVÁ, *Německá vlastivědná a historická práce*, s. 9.

²⁶² Např. Josef SAKAŘ, *Dějiny Pardubic nad Labem I–V*, Pardubice 1920–1935; Týž, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí I–IV*, Týn nad Vltavou 1935–1937. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 635.

²⁶³ Václav DĚDINA (ed.), *Československá vlastivěda I–X*, Praha 1929–1935.

²⁶⁴ Společnost podporovala spolupráci mezi regiony, zaměřovala se na hospodářský a kulturní program jednotlivých krajů, od roku 1933 nesla název Československé regionalistické ústředí. H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*, s. 281.

(Německá společnost věd a umění Československé republiky) a spolupracovali se zahraničními institucemi.²⁶⁵

Po roce 1948 byly regionální dějiny odmítnuty a také zmizelo pro historiografii prospěšné česko-německé soupeření. Obnovení zájmu a vymezení regionálního dějepisectví jako historické disciplíny proběhlo až v šedesátých letech 20. století, regionální dějiny měly totiž v této době nespornou výhodu, nebyly sledovány jako historiografie celostátní a často se jim věnovali historikové, kteří byli nuceni opustit centrální vědecká pracoviště a působili v městských archivech a muzeích. V popředí zájmu stály dějiny hospodářské a sociální.²⁶⁶

Pracovištěm, které rozvíjelo regionální výzkum, byl Kabinet regionálních dějin při filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, který založil Ladislav Hosák.²⁶⁷ Významnou osobností druhé poloviny 20. století zabývající se místními dějinami i po stránce teoretické byl František Kutnar, jenž napsal, že regionální dějiny jsou konkretizací dějin národních, formuloval regionální moment v dějinách a popsal vliv času, místa a lidského činitele na tyto dějiny.²⁶⁸ Dalším profesionálním historikem zaměřujícím se na dějiny kraje je Josef Petráň, jehož práce o rodných Ouběnicích jsou pracemi vzorovými.²⁶⁹

Po roce 1989 proběhlo nové vymezení regionálních dějin, region už není ohraničen administrativními hranicemi, jsou brány v potaz vztahy a vazby mezi

²⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 268.

²⁶⁶ P. VOREL, *Základy*, s. 112.

²⁶⁷ TAMTÉŽ.

²⁶⁸ F. KUTNAR, *Hodnota a úkol regionálního momentu v dějinách*, Acta Regionalia 1965, s. 7–10. František Kutnar (1903–1983) byl středoškolským profesorem, později docentem československých dějin na univerzitách v Praze a v Olomouci. Zabýval se agrárními dějinami, dějinami národního obrození, hospodářskými, kulturními a společenskými dějinami venkovského lidu, dějinami Velké francouzské revoluce nebo historiografií. Dílo: *Ignác Cornova. Život a dílo*, Praha 1930; *Velká revoluce francouzská v naší soudobé kritice*, Praha 1934; *František Jan Vavák*, Praha 1947; *Cesta selského lidu k svobodě*, Praha 1948; *Základy studia dějepisu*, Praha 1953; *K otázce struktury historického faktu*, Praha 1958; *Naše národní minulost v dokumentech II. 1781–1848*, Praha 1962; *Malé dějiny brambor*, Havlíčkův Brod 1963; *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v období Bachova absolutismu*, Praha 1964; *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997, 2009 (spoluautor Jaroslav Marek). F. KUTNAR – J. MAREK; *Přehledné dějiny*, s. 796–801.

²⁶⁹ Josef Petráň (1930) studoval na reálném gymnáziu v Benešově, poté vystudoval češtinu a dějepis na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, pracoval na katedře československých dějin a Ústavu dějin a Archivu Univerzity Karlovy, byl členem několika redakčních rad (Český časopis historický, Dějiny a současnost). Zabývá se českými dějinami, dějinami kultury nebo Univerzity Karlovy. Dílo: *Památky Univerzity Karlovy*, Praha 1999; *Příběh Ouběnic v podblanické krajině (do roku 1918)*, Ouběnice 2000; *České dějiny I. Učebnice pro střední školy*, Praha 2001 (spoluautor Zdeněk Beneš); *Příběh Ouběnic: mikrohistorie české vesnice*, Praha 2001; *Kalendář aneb o velkém korunovačním plese v pražském Nosticově divadle 12. září 1791 v časech francouzské revoluce*, Praha 2004; *Staroměstská exekuce*, Praha 2004; *Dvacáté století v Ouběnicích*, Praha 2009. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 490; Radek LIPOVSKI – Lumír DOKOUPIL – Aleš ZÁŘICKÝ a kol., *Lexikon českých historiků*, Ostrava 2013, s. 416–417.

jednotlivými oblastmi. Do centra zájmu se dostaly i přeshraniční regiony.²⁷⁰ V posledních letech probíhají diskuze především o začlenění regionálně-historického bádání do historické vědy.²⁷¹ Dílčí historická mikrosonda, tzn. analýza zkoumaného jevu v rámci vymezeného teritoria, je důležitou součástí současné vědy. Nyní se místním dějinám věnují obecní kronikáři, autoři populárně-naučných vlastivědných prací a genealogové. Historikové se nově soustředili na výzkum německého osídlení našeho území do roku 1945²⁷² a značné oblibě se těší také stavebně historické průzkumy jednotlivých objektů.²⁷³

Regionální dějiny se v teoretické i praktické rovině rozvíjejí a vyučují na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, dále na katedrách historie mnohých univerzit²⁷⁴ a především v oblastních a místních archivech, muzeích a památkových ústavech, které mají ve své podstatě historický výzkum regionu v popisu práce.

Mnoho příspěvků vzniká ze zájmu o danou problematiku v řadách laické veřejnosti. Jejich autoři pěstují historii jako „koníček“, pochopitelně vědecký přínos takových prací je spíše výjimkou. I u amatérských historiků je však potřeba vyvarovat se omylů, nepřepisovat chyby starších prací, protože tyto práce mají svou povahou nejbližší k čtenáři a oslovují širokou veřejnost.

Výsledky výzkumů jsou dnes publikovány buď v odborných periodikách, které vydávají archivy, muzea, ale jsou často mimo region těžko dostupná, nebo v celostátních časopisech, které jsou úzce zaměřeny a je v nich prostor pro regionální témata, například v Historické demografii a Historické geografii. Výsledky mohou být zpřístupněny také v rámci výstav, populárně-naučných a odborných přednášek.

²⁷⁰ V. BŮŽEK, *Region*, s. 11.

²⁷¹ Blíže k současným diskuzím J. BARTOŠ – J. SCHULZ – M. TRAPL, *Regionální dějiny*.

²⁷² Z. BENEŠ, *Regionální historiografie*, s. 16.

²⁷³ P. VOREL, *Základy*, s. 14.

²⁷⁴ Regionálně-historickému bádání je věnováno mnoho vysokoškolských kvalifikačních prací. Přehledně Irena MICHÁLKOVÁ, *Bibliografie – Regionálně zaměřené diplomové práce studentů českých vysokých škol I*, Cheb 2001. Novější kvalifikační práce jsou přístupné online: [<http://theses.cz/>, odkaz funkční k 20. prosinci 2014].

1.3. Regionální dějiny jižních Čech

1.3.1. Vymezení regionu jižních Čech

Region je možné vymezit na základě více kritérií, například podle přírodních podmínek, společenských poměrů, užívaného jazyka, správně-politického členění²⁷⁵ a ekonomických vztahů.²⁷⁶ Na utváření regionu mohlo mít vliv také utváření komunikační sítě a její struktura.²⁷⁷

Zkoumaný prostor se v průběhu dějin také vyvíjí a mění, je proto nutné vymezit teritorium s ohledem na konkrétní dobovou situaci.²⁷⁸ V meziválečném období se regionální bádání zaměřovalo na administrativně, geograficky či národopisně vymezené lokality, po druhé světové válce pod tlakem komunistické ideologie na administrativně a politicky vymezené regiony, ve kterých byly zpřetřhány tradiční kulturní hodnoty a zdůrazňována „revoluční tradice“, od devadesátých let 20. století se regionální dějiny zabývají často příhraničními oblastmi a uplatňuje se kulturněhistorické pojetí regionů.²⁷⁹

Region jižních Čech, který přibližně odpovídá dnešnímu vymezení Jihočeského kraje, měl důležitou roli v dějinách českého státu. Díky okolnímu rázu krajiny byl uzavřenou a dobře chráněnou oblastí, a uchoval si tak dodnes specifické rysy v oblasti tradiční lidové kultury. Jižní Čechy se rozkládají na ploše 10.000 km², na severu sousedí se Středočeským krajem, na východě s Krajem Vysočina, na jihu s Dolními a Horními Rakousy, na jihozápadě s Dolním Bavorskem a na západě s Plzeňským krajem.²⁸⁰

Podoba zdejší krajiny je určována množstvím vody, ať už v přirozených tocích jako například řeky Otava, Vltava, které v kraji pramení, nebo uměle vytvořenou sítí rybníční soustavy. Zemědělství se rozvíjí v úrodných pánvích Budějovické a Třeboňské, které jsou oddělené Lišovským prahem a byly po staletí kultivovány. Odlišný charakter

²⁷⁵ Podrobně ke správnímu členění Jihočeského kraje od středověku do konce 20. století J. DVOŘÁK, *Jihočesko*, s. 30–40.

²⁷⁶ Podrobněji P. VOREL, *Základy*, s. 48–63.

²⁷⁷ J. DVOŘÁK, *K dějinám jihočeského regionalismu*, JSH 64, 1995, s. 140.

²⁷⁸ TÝŽ, *Jihočesko*, s. 28.

²⁷⁹ Blíže k jednotlivým vývojovým etapám v průběhu 20. století V. BŮŽEK, *Region*, s. 6–12.

²⁸⁰ J. LANGHAMEROVÁ, *Jižní Čechy*, s. 5–7.

mají oblasti Šumavy a Novohradských hor, které na jihu tvoří přirozené hranice kraje a byly zalidňovány mnohem pomaleji než ostatní oblasti.²⁸¹

Jižní Čechy lze rozdělit kvůli odlišné lidové kultuře na čtyři celky. Blata, která leží uprostřed tohoto regionu, jsou úrodnou krajinou typickou množstvím rybníků a obilných polí, žily zde po staletí tradiční selské rody a území je proslavené mnohými dochovanými stavbami v tzv. selském baroku. Oblast Táborska tvoří severní část regionu, je charakteristická drsnějším klimatem, v podstatě jediným centrem ve městě Táboře a slavnou husitskou minulostí. Na západě se nachází celek nesoucí označení Prácheňsko, který je tvořen na jihu horskými oblastmi Šumavy, ale postupně přechází do rovinné krajiny středočeské, a tak se celé území vyznačuje mnohými lokálními odlišnostmi. Na jihu regionu se rozkládá oblast zvaná Doudlebsko s historicky významnými duchovními centry v Českém Krumlově, Vyšším Brodě a Zlaté Koruně, ráz této části je určen pohorskou krajinou a čilými, nejen obchodními styky a národnostním prolínáním obyvatel se zahraničními sousedy.²⁸²

Dějiny jihočeské oblasti, která byla ve starších dobách pouze okrajovou částí českých zemí, se začaly psát ve 12. století, v době, kdy začala probíhat středověká kolonizace, pro starší období se nedochovalo mnoho písemných zpráv. V raném středověku zde vlastnili feudální državy sebevědomí Vítkovci, kteří budovali rozsáhlou síť hradů, měst a vesnic. A tak byl i král nucen upevňovat si svou moc ve zdejší oblasti, například zakládáním hradů, klášterů či měst. Kolonizační činnost byla zásadní zejména za Přemysla Otakara II. Ve 14. století se vymezyly dva kraje – Prácheňský a Bechyňský. První polovina 15. století byla poznamenána husitskými válkami, ve století následujícím měli velkou moc v kraji páni z Hradce a Rožmberkové, díky rozvoji režijních velkostatků se ujalo pivovarnictví a rybníkářství. V 17. století vymřely po meči oba významné rody – páni z Hradce (1604) i Rožmberkové (1611). Jižní Čechy byly po Bílé hoře mnohokrát zpustošeny procházejícími vojsky a usadily se zde cizí rody, například Schwarzenbergové. Konec 19. století byl poznamenán odchodem části místního obyvatelstva kvůli nedostatku pracovních příležitostí. Oproti ostatním oblastem zde došlo k pozvolnému rozvoji průmyslu až ve 20. století,²⁸³ v horských částech Šumavy žili po dlouhá staletí drobní zemědělci a řemeslníci.²⁸⁴

²⁸¹ J. KUTHAN, *Jižní Čechy*, s. 9.

²⁸² Bližší popis jednotlivých celků J. LANGHAMEROVÁ, *Jižní Čechy*, s. 8–24.

²⁸³ J. KUTHAN, *Jižní Čechy*, s. 9–13.

²⁸⁴ J. LANGHAMEROVÁ, *Jižní Čechy*, s. 6.

V souvislosti s jižními Čechami se mluví také o zvláštní regionální identitě – „Jihočešství“.²⁸⁵ První projevy „jihočešství“ lze sledovat od šedesátých let 19. století, kdy začala vycházet první regionálně zaměřená periodika²⁸⁶ a zrodil se i jihočeský regionalismus.²⁸⁷ V roce 1872 zazněl prvně i pojem „jihočešství“, když byl ustanoven Spolek jihočeských akademiků „Štítý“, který si předsevzal povznesení kulturní úrovně jižních Čech.²⁸⁸ Následovaly pokusy o spolupráci v rámci jižních Čech na poli hospodářském a kulturním.²⁸⁹ Jihočeští umělci se v roce 1925 sloučili ve Sdružení jihočeských výtvarníků a o dva roky později také spisovatelé ve Sdružení jihočeských spisovatelů.²⁹⁰ Neméně úspěšné byly i pokusy v rámci hospodářské spolupráce, v roce 1928 byl založen Národohospodářský sbor jihočeský, pod jehož patronací se ustavilo několik místních hospodářských a svépomocných podniků.²⁹¹ Od roku 1926 vycházel zásluhou Josefa Lomského²⁹² měsíčník Jihočeský přehled²⁹³ a od roku 1928 také JSH.

Emanuel Chalupný,²⁹⁴ který se zabýval jednotlivými krajinskými typy českého národa,²⁹⁵ napsal, že jihočeská povaha je utvářena především krajinou, která je charakteristická vyšší nadmořskou výškou, je hornatější, chladnější a méně úrodná než

²⁸⁵ Odrazem „jihočešství“ v krásné literatuře jsou například práce Jindřicha Šimona Baar, Josefa Holečka a Ladislava Stehlíka. Jindřich Šimon BAAR, *Jan Cimbura*, Praha 1908; Josef HOLEČEK, *Naši I-X*, Praha 1898–1930; Ladislav STEHLÍK, *Země zamýšlená I-II*, Praha 1957.

²⁸⁶ Např. od roku 1863 vycházel v Písku Otavan, od roku 1872 v Táboře Český jih. Martin C. PUTNA, *Kolikero je jihočešství, koliker je Písek*, Souvislosti. Revue pro křesťanství a kulturu 29–30, 1996, č. 2–3, s. 135. Přehled jihočeských regionálních prací a časopisů vydaných do druhé světové války Jan MUK, *K historii jihočešství*, České Budějovice 1940, s. 19–22.

²⁸⁷ M. C. PUTNA, *Kolikero je jihočešství*, s. 137.

²⁸⁸ J. MUK, *K historii*, s. 5. Blíže k počátkům utváření jihočeského regionalismu J. DVORÁK, *K dějinám*, s. 140–149.

²⁸⁹ Blíže k těmto pokusům probíhajícím od poloviny 19. století (např. vydáváním regionálních časopisů a zakládáním hospodářských, studentských i jiných spolků) J. MUK, *K historii*, s. 4–13.

²⁹⁰ TAMTÉŽ, s. 15.

²⁹¹ Např. Jihočeské nákupní a prodejní družstvo nebo Jihočeská autobusová společnost. TAMTÉŽ.

²⁹² Josef Lomský (1894–1981) vystudoval gymnázium v Českých Budějovicích a Filozofickou fakultu v Praze, poté vyučoval na českobudějovických školách. Aktivně se podílel na spolkovém životě ve městě (byl činným ve spolcích a sdruženích Budivoj, Jihočeská župa krajinských studentských spolků, Národohospodářský sbor jihočeský, Pěvecké sdružení jihočeských učitelů, Pěvecké a orchestrální sdružení Foerster a Vlastivědná společnost jihočeská), v letech 1935–1937 byl redaktorem Jihočeských listů a v letech 1938–1939 týdeníku Jihočeská práce. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Lomský Josef, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 22. červnu 2015].

²⁹³ Měsíčník vycházel v Českých Budějovicích do roku 1932, zabýval se jihočeskou kulturou, díly jihočeských autorů, mapoval školství, vědu a ekonomiku Českobudějovicka. J. MUK, *K historii*, s. 16; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Jihočeský přehled, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 22. červnu 2015].

²⁹⁴ Emanuel Chalupný (1879–1958) studoval na gymnáziu v Táboře a na Právnické a později Filozofické fakultě Karlovy univerzity, stal se docentem, později profesorem sociologie. Zabýval se estetikou, filozofií a zejména sociologií, spolupodílel se na založení Sociologického ústavu. Dílo: *Národní povaha česká*, Praha 1907; *Sociologie I-V*, Praha 1916–1922; *Husovo rodiště a jihočeská sociologie*, Praha 1924; *Národní povaha jihočeská*, České Budějovice 1926. D. BLÜMLOVÁ, *Sto tváří z jihočeské kulturní historie*, Pelhřimov 2000, s. 231–233; Pavel KOSATÍK, *Česká inteligence. Od Jaroslava Golla po Magora*, Praha 2010, s. 131–135.

²⁹⁵ E. CHALUPNÝ, *Národní povaha česká*.

jinde, zdejší lid je tak zvyklý žít ve skromnějších podmínkách, díky čemuž je však jeho víra v Boha posilována.²⁹⁶ Chalupný popisuje Jihočechy jako osobité, svérázné, skromné, jednající podle svého svědomí bez ohledu na prospěch, jako názorný příklad uvádí Augusta Sedláčka.²⁹⁷

Martin C. Putna se ve své studii o konceptu „jihočešství“ zamýšlel nad velkými osobnostmi zdejšího kraje, které jsou považovány za nejvyšší patrony „jihočešství“, označil je jako „svatou čtveřici“ – Chelčický, Hus, Žižka a Štítný. Ačkoliv se jednalo o těžko porovnatelné osobnosti, jak autor upozornil, jihočeský regionalismus je přijal za vzorové modely „jihočeské duše“.²⁹⁸ „Svatá čtveřice“ vystihuje typické vlastnosti Jihočechů: Petr Chelčický – hloubavost (především v otázkách náboženských), Jan Hus – neústupnost, Jan Žižka – vzdorovitost, Tomáš Štítný – spokojenost.²⁹⁹ Putna ve studii charakterizoval „jihočešství“ výstižně: „*Je tolik možných jihočešství (a jiných „umístěností“), kolik je lidí, kteří takovou možnost připustí a nad ní se zamyslí. Že každý Jihočech, ať rodem či volbou, má nebo může mít své vlastní jihočešství, svou vlastní krajinu duše.*“³⁰⁰

„Jihočešství“ je i v dnešní době aktuální, jako příklad snad lze uvést přejmenování Budějovického kraje, který vznikl správní reformou v roce 2000, o rok později opět na kraj Jihočeský.

1.3.2. Dějiny jižních Čech v minulosti a dnes v literatuře

Většina regionálních prací se věnovala především dějinám města Českých Budějovic, případně Českobudějovicka. Další práce, které se zabývaly vývojem ostatních částí jižních Čech, nebyvaly tak obsáhlé. Výjimku představovaly výzkumy, které se zabývaly jihočeskými šlechtickými dominiemi patřícími rodu Vítkovců (páni z Hradce, páni z Krumlova a Rožmberkové), Eggenbergů, hlubocké a orlické linii Schwarzenbergů, rodu Buquoyů a Švamberků a které popisovaly především jejich hospodářský a kulturní vývoj.

²⁹⁶ TÝŽ, *Národní povaha jihočeská*, s. 2–3.

²⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 4. Zajímavou charakteristiku osobnosti A. Sedláčka, s nímž se autor setkal v době svých středoškolských studií v Táboře, poskytl v práci *Vzpomínky na Augusta Sedláčka*. J. BLÜML (ed.), *Emanuel Chalupný, Vzpomínky na Augusta Sedláčka*, Mladá Vožice 1999.

²⁹⁸ M. C. PUTNA, *Kolikero je jihočešství*, s. 137–138.

²⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 138–145.

³⁰⁰ TAMTÉŽ, s. 150.

Významná data k dějinám měst zachycovali od 15. století měšťtí kronikáři.³⁰¹ Avšak tištěné práce věnující se dějinám jižních Čech a sepsané autory zde žijícími vznikaly od 17. století.³⁰² První takovou byla kniha Michaela Schichelia, který sice působil v době sepsání knihy v Praze, ale v Budějovicích se narodil a určitý čas i pobýval.³⁰³ Práce nesla název *Studnice živé vody*³⁰⁴ a věnovala se dějinám prvního řeholního řádu působícího ve městě. Popisovala příchod dominikánů do českých zemí, do Budějovic a v souvislosti s ním také založení města.³⁰⁵ Na počátku 18. století sepsal kaplan Jan Florián Hammerschmidt³⁰⁶ historické pojednání založené na opisu kronikářských záznamů, které se opět týkalo dějin dominikánského konventu a města, ale městská rada nepovolila jeho vydání, a tak zůstalo pouze v rukopisné podobě.³⁰⁷

³⁰¹ Mezi významné českobudějovické kronikáře patřili Jan Petřík z Benešova (asi 1499–1559), František Machnický (1513–1583), David Daublebský ze Sternecku (1582–1648), Jonáš Katschner (z. 1671), Tomáš František Veselý (z. 1702), Lukáš Bernard Schneider (1717–1783), v 19. století si vedla také řada místních měšťanů vlastní letopisecké záznamy. Kroniky byly vedeny z vlastního zájmu, protože až v roce 1835 bylo vydáno guberniální nařízení a v roce 1920 zákon o povinném vedení obecních kronik. Blíže R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*, BZ 65, 1926, č. 9, s. 1–3; č. 15, s. 1–3; č. 32, s. 1–3; č. 44, s. 1–3; č. 56, s. 1–4; č. 77, s. 1–3; č. 92, s. 1–3; č. 93, s. 2–3; stručný přehled českobudějovických kronikářů 15.–20. století D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 203; podrobněji k českobudějovickému kronikářství Miroslava KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny 15, 2014, č. 2, s. 5–31; TÁŽ, *Kroniky českobudějovických měšťanů Jana Jiřího Millauera a Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera z druhé poloviny 18. století ve vzájemné komparaci*, diplomová práce, Ústav archivnictví a pomocných vědy historických, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2014; Karel PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 31–37; M. TOŠNEROVÁ, *Kroniky*, s. 74–86.

³⁰² Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Historiografie, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 3. dubnu 2015].

³⁰³ Michael Schichelius (1621 – druhá polovina 17. století) byl dominikánským kazatelem v Českých Budějovicích, později v Praze. TAMTÉŽ, heslo Schichelius Michael, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 3. dubnu 2015].

³⁰⁴ V originále M. SCHICHELIUS, *Puteus aquarum viventium oder ein Brunn des lebendigen Wassers*, Prag 1665. Kniha byla sepsána při příležitosti oslavy 400. výročí založení dominikánského konventu. V roce 1767 byla práce, tentokrát při příležitosti oslavy 500. výročí založení konventu a města, rozšířena, přeložena do němčiny a vydána (opožděně) v Cyril RIGA, *Erneuerter alter Gnaden Brunn*, b. m. 1767. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Historiografie, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 3. dubnu 2015].

³⁰⁵ Dominikáni přišli do českých zemí nejspíše roku 1226, usazovali se nejčastěji v nově založených městech. V Českých Budějovicích byl dominikánský konvent zřízen současně se založením města v roce 1265. TAMTÉŽ, heslo Dominikáni, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 3. dubnu 2015]. Blíže k dějinám dominikánů u nás Tomáš ČERNUŠÁK – Augustin PROKOP – Damián NĚMEC, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001.

³⁰⁶ Jan Florián Hammerschmidt (1652–1753) působil jako kněz v kostele sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. Sepsal rozsáhlé rukopisné dílo o českobudějovických dějinách. D. KOVÁŘ, *Budějovický pouťník*, s. 248; D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 203; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Hammerschmidt Jan Florián, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 3. dubnu 2015].

³⁰⁷ J. F. HAMMERSCHMIDT, *Gloria regiae liberaeque montanae urbis Boemo-Budvicensis*, b. m. 1715. Rukopis je uložen v SOKA České Budějovice.

V obrozeneckém období se oblastí Šumavy zabýval kněz František Josef Sláma a sepsal monografii o Prachaticích, jednalo se o jednu z prvních monografií českých měst.³⁰⁸

Počátkem 19. století vznikla již odborněji pojatá práce o založení Českých Budějovic, jejímž autorem byl František Maximilian Millauer,³⁰⁹ která obsahovala edici listin z konce 13. století.³¹⁰ V polovině 19. století projeví zájem o historii nejprve městští úředníci Franz Xaver Illing³¹¹ a Franz Serafin Seyser,³¹² kteří sestavili přehled událostí podle záznamů z městských kronik a dovedli historii města do počátku 17. století,³¹³ a o dvacet let později i redaktor Ernst Franz Richter, jenž sestavil první ucelenou monografii města.³¹⁴

Od druhé poloviny 19. století, kdy kvůli růstu nacionalismu v českých zemích lze s jistotou rozlišit tvorbu historiků českého a historiků německého původu, vzniklo několik cenných děl. Mezi nejplodnější jihočeské autory, původem Němce, patřili Reinhold Huyer, Karl Köpl, Valentin Schmidt či Franz Engelbert Vollgruber, jejichž životy a tvorba jsou hlavním tématem této práce, a proto jim bude věnována náležitá pozornost později. Na vysoké úrovni byla rozvíjena německá jihočeská medievistika,³¹⁵ zásluhou nejen již zmiňovaného V. Schmidta, ale i jeho předchůdce Matthiase Pangerla³¹⁶ a Johanna M. Klimesche.³¹⁷ Vznikaly také monografie měst, například

³⁰⁸ František Josef Sláma (1792–1844) byl knězem a národním buditelem. Svým výzkumem Zlaté stezky o ni vzbudil první zájem. Dílo: *Obraz minulosti starožitného města Prachatic*, Praha 1838. F. KUBŮ, *Česká a německá regionální historie*, s. 133.

³⁰⁹ F. X. M. MILLAUER, *Über die Erbauung der k. Berg- und Kreisstadt Budweis in Böhmen*.

³¹⁰ D. KOVÁŘ, *Fundatio civitatis*, s. 147.

³¹¹ Franz Xaver Illing (1802–1879) se narodil v Českých Budějovicích, navštěvoval zdejší piaristické gymnázium a filozofický seminář, po studiu práv na pražské univerzitě pracoval na magistrátu v Českých Budějovicích. Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Franz Xaver Illing, přístupné online: [<http://www.khoutikriz.org>, odkaz funkční k 8. listopadu 2014].

³¹² Franz Serafin Seyser (1810– asi 1853) pracoval jako úředník na českobudějovickém magistrátu v polovině 19. století. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Historiografie, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³¹³ Franz Xaver ILLING – Franz Serafin SEYSER, *Kurzgefasste Chronik der Königlich privilegierten und freien Berg- und Kreisstadt Budweis*, b. m. 1841.

³¹⁴ Ernst Franz Richter (1817–1870) byl českobudějovickým redaktorem a spisovatelem. Od roku 1852 vydával jedenkrát týdně německé noviny *Anzeiger aus dem südlichen Böhmen*, které nesly od roku 1857 podtitul *Budweiser Wochenblatt*, který se stal titulem hlavním a který byl později změněn na *Budweiser Kreisblatt*. Richter psal také divadelní hry s historickými náměty. Dílo: *Kurzgefasste Geschichte der k. befreiten allezeit getreuen Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis*, Budweis 1860. Encyklopedie Českých Budějovic, hesla *Anzeiger aus dem südlichen Böhmen*, *Nakladatelství a Richter Ernst Franz*, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015]; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Ernst Franz Richter, přístupné online: [<http://www.khoutikriz.org>, odkaz funkční k 8. listopadu 2014].

³¹⁵ Podrobně k této oblasti bádání R. ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda*, s. 147–182.

³¹⁶ Blíže pozn. 103.

³¹⁷ Johann Matthäus Klimesch (1850– 1940) po studiích na českobudějovickém gymnáziu a na univerzitě ve Štýrském Hradci učil nejprve na učitelském ústavu v Praze, poté na gymnáziu v Lublani ve Slovinsku.

o Českém Krumlově od Nikolause Urbana³¹⁸ nebo Prachatic od Josefa Meßnera.³¹⁹ O jihočeskou minulost projeví zájem i čeští badatelé Adolf Štvrtník,³²⁰ Leopold Zeithammer³²¹ nebo Josef Braniš,³²² ačkoliv neměli v této době nejjednodušší přístup k archivním pramenům.³²³ V přístupu k materiálům na tom byli lépe schwarzenberští archiváři,³²⁴ například Theodor Antl,³²⁵ Hynek Gross,³²⁶ František Mareš³²⁷

Zabýval se dějinami Českokrumlovska a toponomastikou. Dílo: *Urkunden und Regesten zur Geschichte des Gutes Poreschin im 14. und 15. Jahrhunderte*, Prag 1889; *Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik*, Prag 1897; *Urkunden- und Regestenbuch des ehemaligen Klarissinnen Klosters in Krummau*, Prag 1904; *Die Ortsnamen im südlichen und südwestlichen Böhmen I-II*, Prag 1909, 1912. Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Johann Matthäus Klimesch, přístupné online: [http://www.kohoutikriz.org, odkaz funkční k 2. května 2015].

³¹⁸ Monografie se dochovala pouze v rukopisné podobě, která je uložena v SOA v Třeboni, pobočka Český Krumlov. Nikolaus Urban von Urbanstädt (1801–1873) vystudoval práva v Praze, několik let pracoval jako inspektor finanční stráže v Českém Krumlově. Dílo: *Geschichte und Beschreibung der befreiten Berg- und Schutzstadt Krummau I-II*, b. m. 1871. R. ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda*, s. 163; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Nikolaus Urban von Urbanstädt, přístupné online: [http://www.kohoutikriz.org, odkaz funkční k 2. května 2015].

³¹⁹ Josef MESSNER, *Prachatitz. Ein Stadtbild. Mit besonderer Berücksichtigung der noch erhaltenen Baudenkmäler*, Prachatitz 1885.

³²⁰ Adolf Štvrtník (1847–1926) byl připomínán jako jeden z významných českých regionálních historiků v Pamětní knize autorů Karla Kratochwila a Aloise Meerwalda, pracoval jako učitel. Dílo: *Paměti královského a horního města Českých Budějovic*, Budějovice 1891; *Stručný polohový a dějepisný náčrtník města Č. Budějovic*, Budějovice 1891. D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 204; Karl KRATOCHWIL – Alois MEERWALD, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, České Budějovice 1930, s. 4.

³²¹ Leopold Maria Ignatz Zeithammer (1834–1905) byl vysoce postaveným schwarzenberským úředníkem, sloužil v Českém Krumlově, Třeboni či ve Vimperku, byl členem Národní jednoty pošumavské. Kromě českobudějovických dějin se zabýval i dějinami hospodářskými. Dílo: *Land und Leute Böhmerwaldes*, Winterberg 1896 (česky vyšlo vlastním nákladem pod názvem *Šumava, kraj a lid*, České Budějovice 1902); *České Budějovice a okolí*, České Budějovice 1904. D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 70; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Leopold Maria Ignatz Zeithammer, přístupné online: [http://www.kohoutikriz.org, odkaz funkční k 8. listopadu 2014]. Zeithammer je stejně jako A. Štvrtník zmíněn v Pamětní knize autorů K. Kratochwila a A. Meerwalda. K. KRATOCHWIL – A. MEERWALD, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, s. 4.

³²² Josef Braniš (1853–1911) byl středoškolským učitelem a konzervátorem. Zabýval se kulturními dějinami Českých Budějovic. Dílo: *Příspěvky k nejstarším dějinám Českých Budějovic*, b. m. 1891; *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Česko-Budějovickém*, Praha 1900; *Obrazy z dějin jihočeského umění*, Praha 1909. D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 206.

³²³ Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Historiografie, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³²⁴ K dějinám zámeckého archivu v Třeboni P. KOBLASA, *Krajem lesů a rybníků, Putování od města Třeboně na sever*, České Budějovice 2007, s. 23–24; Václav RAMEŠ – Vlastimil KOLDA, *Poklady minulosti – Jihočeské archivy*, Třeboň 2011, s. 13–19.

³²⁵ Theodor Antl (1860–1903) vystudoval českobudějovické německé gymnázium, práva na univerzitě v Praze a historii na vídeňské univerzitě, od osmdesátých let 19. století pracoval s krátkými přestávkami v Třeboni. Dílo: *Popsání starých písemností uložených v archivu města Třeboně*, Třeboň 1901; *Průvodce po městě Třeboni a nejbližším okolí, pak stručné dějiny města toho*, Třeboň 1902; *Dějiny města Netolic*, Netolice 1903. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 58.

³²⁶ Hynek Gross (1859–1945) pracoval po vystudování pražské univerzity jako schwarzenberský archivář v Třeboni. Zabýval se středověkými a raně novověkými dějinami. Dílo: *Klet'*, České Budějovice 1921; *Český Krumlov a okolí*, Český Krumlov 1922. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 196; J. MUK, *Hynek Gross zemřel*, Časopis Společnosti přátel starožitností 1946, s. 139–140. Podrobně

či buquoyský archivář Anton Teichl,³²⁸ ale ani oni nedospěli k obecněji pojatým dějinám kraje.³²⁹

Po vzniku republiky se dostali do popředí bádání historikové české národnosti. Proběhlo i rozdělení témat a regionu v rámci obou národností, Němci se zabývali vysokohorskou Šumavou, Češi Pošumavím.³³⁰ V městském archivu se změnila poměry, když se jeho vedení v roce 1919 ujal po Huyerovi František Miroslav Čapek, který ale neměl žádnou odbornou přípravu pro práci archiváře.³³¹ F. M. Čapek se zabýval významnými osobnostmi spjatými s historií jižních Čech, dějinami Doudlebska, Českého Krumlova či dějinami jemu blízkého poštovníctví.³³² Prvním městským archivářem, který měl odborné vzdělání, byl absolvent Státní archivní školy Miroslav Burian, jenž nastoupil do českobudějovického archivu v roce 1930. Napsal krátké, spíše beletristické pojednání o počátcích města a několik článků k dějinám česko-

k osobě H. Grosse Renata ERBENOVÁ, *Života dílo Hynka Grosse (1859–1945)*, diplomová práce, Katedra historie, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 1992.

³²⁷ František Mareš (1850–1939) studoval na univerzitě ve Vídni a na vídeňském Institut für österreichische Geschichtsforschung, poté pracoval jako schwarzenberský archivář v Třeboni. Dílo: *Popravčí kniha pánův z Rožmberka*, Praha 1878; *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu prachatickém*, sv. 38, Praha 1913 (spoluautor J. Sedláček); *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu krumlovském*, sv. 41, Praha 1918 (spoluautor J. Sedláček). J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 399–400; V. RAMEŠ – V. KOLDA, *Poklady*, s. 118. Blíže k osobě F. Mareše Klára ZVÁNOVCOVÁ, *František Mareš (studie o životě a díle)*, diplomová práce, Historický ústav, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2002.

³²⁸ Anton Teichl (1837–1913) pracoval jako archivář v Nových Hradech, podílel se na založení a správě obecní knihovny, působil jako místní školní inspektor, předseda spořitelny nebo člen okresního výboru, byl také členem mnoha spolků. Zpracoval topografii novohradského panství a dějiny města Nových Hradů ve 13.–19. století. Dílo: *Geschichte der Stadt Gratzen mit theilweiser Berücksichtigung der Herrschaft Gratzen*, Gratzen 1888; *Geschichte der Herrschaft Gratzen mit Zugrundelegung des Urbars vom Jahre 1553*, Gratzen 1899, *Beiträge zur Geschichte der Stadt Gratzen*, Gratzen 1907. V. RAMEŠ – V. KOLDA, *Poklady*, s. 123; R. ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda*, s. 161–162.

³²⁹ Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Historiografie, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³³⁰ F. KUBŮ, *Česká a německá regionální historie*, s. 133–134.

³³¹ Blíže o poměrech v českobudějovickém archivu po roce 1918 H. KOUBKOVÁ, *Reinhold Huyer*, s. 34–36; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Archivy, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³³² František Miroslav Čapek (1873–1946) vystudoval nejprve nižší stupeň na českobudějovické české reálné škole, poté vyšší stupeň na reálném gymnáziu v Písku, pracoval jako poštovní úředník v Českých Budějovicích, v roce 1919 byl pověřen správou městského archivu. Zajímal se o život Jana Žižky z Trocnova, sedláka Jakuba Kubaty, dějiny Doudlebska či dějiny poštovníctví, vydal i své vzpomínky na státní převrat v roce 1918, kterého se aktivně účastnil. Dílo: *Rychtář Kubata dal hlavu za Blata*, České Budějovice 1901; *Doudlebsko. Děj a paměti bývalé župy Dúdlebské*, České Budějovice 1902; *Český Krumlov*, České Budějovice 1913; *Dějiny poštovníctví v Českých Budějovicích od vzniku až po dnes*, České Budějovice 1923; *Státní převrat v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1929. Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Čapek František Miroslav a Historiografie, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 11. dubnu 2015]. Blíže k osobnosti prvního archiváře české národnosti Stanislav ŠABLICA, *František Miroslav Čapek – život a dílo historika amatéra*, bakalářská práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2013; TÝŽ, *Utváření jihočeské paměti v pojetí F. M. Čapka*, diplomová práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2015.

budějovických cechů či městské zástavbě.³³³ I archiváři z jiných měst se věnovali publikační činnosti, například jindřichohradecký archivář František Teplý psal o svém rodném volyňském kraji, o sousedních oblastech Prachatic a Vimperka nebo o Jindřichově Hradci.³³⁴ Jeho spolupracovník, volyňský archivář Jan Braun sestavil edici volyňských matrik, sepsal dějiny volyňského divadla i vlastní paměti.³³⁵ K poznání minulosti kraje přispěli také zaměstnanci Městského muzea, například František Matouš³³⁶ a Vladimír Denkstein,³³⁷ dále učitelé Václav Ambrož³³⁸ a Rudolf Strnad.³³⁹

³³³ Miroslav Burian (1902–1980) studoval po absolvování gymnázia v Táboře na Karlově univerzitě historii a zeměpis, později vystudoval Státní archivní školu v Praze, působil v Jihlavě, nejprve na zdejším gymnáziu, pak v městském archivu, v roce 1930 se ujal vedení archivu v Českých Budějovicích, po druhé světové válce byl ředitelem historického oddělení Národního muzea v Praze. Od roku 1934 vedl českobudějovickou městskou kroniku. Dílo: *Město České Budějovice*, České Budějovice 1937; *Zrození města*, České Budějovice 1946 (historická freska). J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 110; D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 205; Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Archivy a Burian Miroslav, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³³⁴ František Teplý (1867–1945) studoval na českobudějovickém a klatovském gymnáziu, poté teologii a v roce 1891 byl vysvěcen na kněze, pracoval v archivu v Jindřichově Hradci. Dílo: *Paměti starožitného města Miličína*, Praha 1899; *Dějiny města Volyně*, Praha 1903; *Dějiny města Jindřichova Hradce I–VII*, Jindřichův Hradec 1927–1937; *Selské bouře*, Praha 1931. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 655–656; F. KUBŮ, *Česká a německá regionální historie*, s. 134.

³³⁵ Jan Braun (1878–1960) pracoval po absolvování kurzu pro muzejníky a archiváře v Městském archivu ve Volyni a v Městském muzeu tamtéž. Dílo: *Volyně, město Králováků*, Volyně 1958. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 101; F. KUBŮ, *Česká a německá regionální historie*, s. 134.

³³⁶ František Matouš (1895–1975) nastoupil po studiu Jirsíkova gymnázia v Českých Budějovicích v roce 1918 do Městského muzea, jehož ředitelem se stal v roce 1930, za druhé světové války byl nucen muzeum opustit, po válce pracoval na Ministerstvu školství a osvěty a později na Ústavu teorie a dějin umění ČSAV v Praze. Věnoval se studiu středověkého umění jižních Čechy a při zaměstnání si doplnil vzdělání o dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Dílo: *Soupis prvotisků z českobudějovických knihoven*, České Budějovice 1934; *Jihočeská gotika*, Praha 1953 (spoluautor Vladimír Denkstein). Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Matouš František, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³³⁷ Vladimír Denkstein (1906–1993) studoval na vysokých školách v Praze, Varšavě a Krakově, v roce 1932 nastoupil do českobudějovického muzea, po nuceném odchodu za druhé světové války, se vrátil ke své profesi a nastoupil do Národního muzea v Praze a v letech 1956–1969 byl i jeho ředitelem. Zabýval se dějinami umění. Dílo: *Stavební vývoj dominikánského kostela v Čes. Budějovicích*, Praha 1933; *Katedrální chrám sv. Mikuláše v Českých Budějovicích*, Praha 1942; *Jihočeská gotika*, Praha 1953 (spoluautor František Matouš). J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 138–139; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Denkstein Vladimír, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³³⁸ Václav Ambrož (1892–1979) byl českobudějovickým učitelem. Dílo: *Ze starých Budějovic*, České Budějovice 1921; *Z minulosti Českých Budějovic*, České Budějovice 1933. D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 204.

³³⁹ Rudolf Strnad (1891–1942) studoval na Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích a na pražské univerzitě, poté vyučoval na českobudějovických gymnáziích, ve dvacátých letech byl také městským knihovníkem. Dílo: *Dr. A. Zátka*, České Budějovice 1927; *Hynek Zátka*, České Budějovice 1936; *Jak bývalo v Budějovicích na Starém městě*, České Budějovice 1940. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Strnad Rudolf, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

Německá historická práce se udržela i v meziválečném období. Kromě velice plodných autorů R. Huyera a V. Schmidta se podíleli na tvorbě například Josef Blau,³⁴⁰ Johann Endt,³⁴¹ Karl Franz Leppa³⁴² nebo Emmerich Zdiarsky,³⁴³ někteří z nich pokračovali ve své tvorbě po odsunu v Německu či Rakousku. Zájem z německé strany byl také o monografie obcí, byly sepsány práce o Hořicích od Wilibalda Böhma³⁴⁴ nebo Prachatic od Rudolfa Kubitschka,³⁴⁵ dále o toponomastiku.³⁴⁶ V roce 1930 vydali Karl Kratochwil³⁴⁷ a Alois Meerwald³⁴⁸ německy psanou obsáhlou knihu s názvem *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten*

³⁴⁰ Josef Blau (1872–1960) učil na šumavských školách, založil regionální časopis Heimatbildung a sepsal metodickou příručku pro vlastivědné pracovníky. Dílo: *Der Heimatforscher*, Prag 1920; *Geschichte der künischen Freibauern*, Plzeň 1932; *Geschichte der deutschen Siedlungen im Chodenwald, besonders der Zehn deutschen privil. Dorfschaften auf der Herrschaft Kaut und Chodenschloss*, Plzeň 1936. H. KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák*, s. 269; F. KUBŮ, *Česká a německá regionální historie*, s. 135.

³⁴¹ Johann Endt (1869–1951) studoval na gymnáziu v Chomutově a na pražské univerzitě, poté učil na středních školách, na konci první světové války se stal ředitelem budějovického německého gymnázia. Zabýval se archeologií a historií, přispíval do českobudějovických německých periodik. Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Johann Endt, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 21. listopadu 2014].

³⁴² Karl Franz Leppa (1893–1986) studoval v Českých Budějovicích a v Praze, poté žil v Karlových Varech, za druhé světové války se vrátil do Českých Budějovic, kde pobýval až do odsunu. Zabýval se dějinami jižních Čech, ale psal zejména beletrii. Dílo: *Herzenssassen*, Budweis 1920; *Krummaw im Böhmerwald*, Reichenberg 1926. Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Karl Franz Leppa, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 21. listopadu 2014].

³⁴³ Emmerich Zdiarsky (1873–1945) studoval na gymnáziu a učitelském ústavu v Českých Budějovicích, poté vyučoval na místních školách. Dílo: *Die Stadt Budweis. Eine Orts- und Volkskunde*, Budweis 1904 (spoluautor Wilibald Böhm). Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Emmerich Zdiarsky, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 16. dubnu 2015].

³⁴⁴ Willibald Böhm (1875–1956) pracoval jako učitel v Českých Budějovicích a okolí. Věnoval se vlastivědě, sbíral a také psal povídky. Dílo: *Die Stadt Budweis. Eine Orts- und Volkskunde*, Budweis 1904 (spoluautor Emmerich Zdiarsky); *Heimatbüchlein für Südböhmen*, Praha 1921; *Sagen aus Budweis und Umgebung*, Prachatic 1924. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Böhm Willibald, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015]; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Emmerich Zdiarsky, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 16. dubnu 2015]; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Böhm Willibald, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³⁴⁵ Rudolf Kubitschek (1895–1945) studoval na univerzitě v Praze, vyučoval dějepis a zeměpis na pražských, severočeských a západočeských gymnáziích, později učil na učitelském ústavu v Českých Budějovicích. Zabýval se národopisem Šumavy, toponomastikou nebo dějinami sklářství. V roce 1920 založil v Prachaticích vlastivědný spolek Zlatá stezka. Dílo: *Hirschauerstücklein*, Budweis 1919; *Die Herkunft der Wallerer*, Budweis 1921; *Wallern und die Wallerer*, Budweis 1921 (spoluautor Valentin Schmidt). O něm F. KUBŮ, *Česká a německá regionální historie*, s. 134; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Rudolf Kubitschek, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 21. listopadu 2014].

³⁴⁶ Např. Anton MAYER, *Die Besiedlung des Böhmerwaldes*, Wien 1932.

³⁴⁷ Karl Kratochwil (1882–?) působil v Českých Budějovicích jako knihkupec a nakladatel, vydával nejen knihy, ale i časopisy, po hospodářské krizi opustil ve třicátých letech 20. století České Budějovice a vrátil se do rodného Krakova. Karl Adalbert SEDLMAYER, *Budweis. Budweiser und Stritschitzer Sprachinsel*, Miesbach 1979, s. 352; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Kratochwil Karl, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³⁴⁸ Alois Meerwald (1886–1933) byl českobudějovickým redaktorem. Psal básně, historická pojednání i divadelní hry. Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Alois Meerwald, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 21. listopadu 2014].

und neueren Sagen,³⁴⁹ avšak ne všechna historická data v ní obsažená odpovídala skutečnosti.³⁵⁰

Pro úplnost je potřeba zmínit přehled historického bádání po druhé světové válce a také to, že v letech 1948–1989 byla v rámci historické vědy zdůrazňována a oslavována „revoluční tradice“ jižních Čech. Dějinám města i kraje se věnovali a věnují pracovníci místních muzeí, především Jihočeského muzea,³⁵¹ které vydává též odborné časopisy,³⁵² pracovníci jihočeských archivů³⁵³ věnující se i ediční činnosti, dále zaměstnanci Jihočeské univerzity,³⁵⁴ územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích³⁵⁵ a mnoho dalších osob z řad historiků

³⁴⁹ K. KRATOCHWIL – A. MEERWALD, *Heimatchbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisch-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*.

³⁵⁰ Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Heimatchbuch, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³⁵¹ Např. Jiří CHOJKA, *Ražby poslední českobudějovické mincovny*, České Budějovice 1986; TÝŽ, *Město pod Černou věží. Vyprávění z historie Českých Budějovic*, České Budějovice 1992; TÝŽ, *Čestní občané města českých Budějovic*, České Budějovice 1998; Leoš NIKRMAJER, *České Budějovice 1867–1937*, Plzeň 2006; TÝŽ, *Činnost a vývoj Národního souručenství v Českých Budějovicích v letech 1939–1942*, České Budějovice 2006; Jiří PETRÁŠ, *Česko-německá problematika v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války*, České Budějovice 2007; TÝŽ, *Květen 1945 a srpen 1968 v Českých Budějovicích. Deníkové zápisky dvou žen*, Praha 2007; K. PLETZER, *Českobudějovicko*, Praha 1959; TÝŽ, *České Budějovice 1265–1965: minulost a současnost*, České Budějovice 1965; TÝŽ, *Českobudějovické fotoateliéry 1853–1929*, České Budějovice 2001; Karel PLETZER – Oldřich ŠEDA, *Městské i měšťanské pivovarství a dvě stě let Prvního českobudějovického pivovaru Samson*, České Budějovice 1995.

³⁵² Např. Jihočeský sborník historický, který vycházel jako čtvrtletník od roku 1928, vydávala jej Jihočeská společnost pro zachování husitských památek v Táboře, v této době byl zaměřen převážně na dějiny husitství. V letech 1941–1945 bylo vydávání přerušeno. V letech 1953–1955 vydávala sborník Okresní osvětová beseda v Táboře, poté Krajské vlastivědné muzeum v Českých Budějovicích, které nese od roku 1990 název Jihočeské muzeum, od roku 1994 vychází JSH jedenkrát ročně. Dále muzeum vydává od roku 1964 čtyřikrát za rok časopis Výběr (do roku 1993 nesl název Výběr z prací členů historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, od roku 1994 je celý název Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech), v němž jsou taktéž publikovány články k regionální historii, a od roku 1983 také sborník Archeologické výzkumy v jižních Čechách. Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Jihočeský sborník historický a Muzea, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 11. dubnu 2015].

³⁵³ Např. Bohumír JANOUŠEK, *Město na soutoku. Vyprávění o historii Českých Budějovic*, České Budějovice 1965; V. KOLDA, *Vznik a počátky královského města Českých Budějovic*, České Budějovice 2003; D. KOVÁŘ, *Budějovice*; TÝŽ, *Budějovické hřbitovy*; TÝŽ, *Budějovický poutník*; TÝŽ, *Fundatio civitatis*; TÝŽ, *Královská pevnost*; TÝŽ, *Muži*; TÝŽ, *Požáry*; TÝŽ, *Příběhy*; TÝŽ, *Zmizelé Čechy – České Budějovice*; TÝŽ, *Zmizelé Čechy – Českobudějovicko*, Praha-Litomyšl 2012; D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Kniha o Černé věži*, Jelmo 1997; TITÍŽ, *Ulicemi*.

³⁵⁴ Např. J. DVORÁK, *Vývoj hospodářství jihočeského regionu v meziválečné době 1918–1939 (Z pohledu Národohospodářského sboru jihočeského)*, disertační práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2002; TÝŽ, *K historii schwarzenberských tuhových dolů v Černé v Pošumaví (Schwarzbach)*, České Budějovice 2007; Josef GRULICH, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008; TÝŽ, *Migrace městského a vesnického obyvatelstva. Farnost České Budějovice 1750–1824*, České Budějovice 2013; Lenka MARTÍNKOVÁ (ed.), *Paměti pelhřimovských měšťanů z přelomu 18. a 19. století*, Pelhřimov 2005; M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny*; k jihočeským osobnostem zejména J. BLÜML – D. BLÜMLOVÁ – B. JIROUŠEK, *Jihočeši*; D. BLÜMLOVÁ, *Sto tvářů*.

³⁵⁵ Milena HAJNÁ – Petr PAVELEC – Zuzana VAVERKOVÁ, *Zámek Kratochvíle*, České Budějovice 2011; Martin GAŽI (ed.), *Klášter Zlatá Koruna*, České Budějovice 2010, TÝŽ (ed.), *Rožmberkové*, České

a laiků.³⁵⁶ Záslužnou prací, která zpřístupnila starší historická pojednání a navázala na *Heimatbuch*, bylo dílo *Budweis. Budweiser und Stritschitzer Sprachinsel*,³⁵⁷ které sestavil budějovický rodák vysídlený po druhé světové válce Karl Adalbert Sedlmeyer.³⁵⁸ Významným počinem, který přispěl k poznání dějin města, bylo vydání kolektivní práce více než stovky autorů *Encyklopedie Českých Budějovic*, která vyšla poprvé v roce 1998, v roce 2006 se dočkala druhého, rozšířeného vydání a nově je volně dostupná na webu v digitální podobě. K poznání jihočeské minulosti, a to poznání významných šumavských autorů německého původu, přispívá také webová stránka Kohoutí kříž.³⁵⁹

Práce s regionální tematikou vycházely nejen jako samostatné publikace, ale častěji jako příspěvky v časopisech, sbornících, ročenkách, věstnících muzeí,³⁶⁰ výjimku nepředstavoval ani denní tisk. Články věnující se historii jižních Čech byly otiskovány na přelomu 19. a 20. století v časopisech *MVGDB*, *Jahrbuch des Vereins für Geschichte der deutschen in Böhmen*, *Zeitschrift für sudetendeutsche Geschichte*, v místním časopise *Waldheimat*³⁶¹ nebo v bavorském časopise *Verhandlungen des*

Budějovice 2011; TÝŽ (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2013; Martin GAŽI – Petr PAVELEC (edd.), *Český Krumlov*, České Budějovice 2010.

³⁵⁶ Např. Stanislav CÍFKA, *České Budějovice v literatuře I-II*, České Budějovice 1972–1979; Jiří ČERNÝ, *Opony a horizonty Jihočeského divadla*, České Budějovice 1998; Jiří ČERNÝ, *Poutní místa jižních Čech*, České Budějovice 2006; TÝŽ, *Poutní místa českobudějovické diecéze. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, Pelhřimov 2013; Ivo HAJN, *Budějovický Budvar 1895–1995*, České Budějovice 1995; TÝŽ, *Koněspřežní železnice: České Budějovice – Linec – Gmunden*, České Budějovice 2004; Ludmila KUČEROVÁ – Ivo HAJN, *Historií a krajem koněspřežky*, České Budějovice 2008; Pavel JUŘÍK, *Jihočeské domínium. Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008; Jaroslav KADLEC, *Jan Valerián Jirsík: biskup českobudějovický*, České Budějovice 1993; TÝŽ, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995; Jaroslav KUBÁK, *Topografie města Českých Budějovic 1540–1800*, České Budějovice 1973; Jakub PAVEL – Eva ŠAMÁNKOVÁ, *České Budějovice*, Praha 1979; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh význam*, České Budějovice 1999; Miloslav PECHA – Stanislav ŠMÍD – Václav VONDRA, *Protifašistický odboj na Českobudějovicku*, České Budějovice 1986; Jan SCHINKO, *České Budějovice 1948–1989. Když se psalo, co se smělo*, České Budějovice 2006. Vzpomínkové knihy František HOBIZAL, *Budějovické nálady*, Jelmo 1997; TÝŽ, *Bomby na Budějovice*, Borovany-Jelmo 2000; F. RADA, *Když se psalo c. k.; TÝŽ, Když se psalo T. G. M.*

³⁵⁷ K. A. SEDLMEYER, *Budweis. Budweiser und Stritschitzer Sprachinsel*.

³⁵⁸ Karl Adalbert Sedlmeyer (1903–1988) absolvoval gymnázium v Českých Budějovicích, studoval v Praze, Vídni, Wróclawi a Mnichově, poté přednášel zeměpis na univerzitě v Praze, po odsunu odešel do Bavorska, kde nadále přednášel na univerzitách a kde zřídil Budějovické muzeum (Budweiser Museum). *Encyklopedie Českých Budějovic*, heslo Sedlmeyer Karl Adalbert, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 11. dubnu 2015]; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Karl Adalbert Sedlmeyer, přístupné online: [http://www.khoutikriz.org, odkaz funkční k 8. listopadu 2014].

³⁵⁹ Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, přístupné online: [http://www.khoutikriz.org/index.php, odkaz funkční k 21. listopadu 2014].

³⁶⁰ Přehled těchto starších publikací F. ROUBÍK, *Příručka*, s. 141–142.

³⁶¹ Přehled německých vlastivědných časopisů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku TAMTÉŽ, s. 145–148. Přehled starších českých vlastivědných časopisů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku TAMTÉŽ, s. 137–143.

Historischen Vereins für Niederbayern,³⁶² z českých periodik například v Časopise Společnosti přátel starožitností českých,³⁶³ Jihočeském kraji³⁶⁴ či Věstníku jihočeských museí.³⁶⁵ Po vzniku Československé republiky bylo založeno několik místních periodik, například v roce 1921 Vlastivědný sborník českého jihovýchodu,³⁶⁶ který byl vydáván deset let, v roce 1927 pak Zlatá stezka a v roce 1928 JSH, které vycházejí dodnes.

Příspěvky k jihočeské historii lze v současné době najít ve Vlastivědném sborníku Dačicka, Jindřichohradecka a Třeboňska, který vychází od roku 1989 zásluhou jindřichohradeckého muzea,³⁶⁷ ve sborníku Husitský Tábor, který publikuje od roku 1978 táborské muzeum, v Tábořském archivu vydávaném od roku 1987 Státním okresním archivem v Táboře, ve sborníku Archivum Trebonense, který vydává od roku 1971 Státní oblastní archiv v Třeboni. Díky Jihočeskému muzeu v Českých Budějovicích vychází Archeologické výzkumy v jižních Čechách, JSH a Výběr. Zásluhou českobudějovického Historicko-vlastivědného spolku byl publikován časopis Hrz, s podtitulem Časopis regionální historie, a sborník Staré Budějovice.³⁶⁸ V Písku vychází od roku 1959 Prácheňské muzeum v Písku v roce...,³⁶⁹ Městské muzeum a galerie ve Vodňanech publikuje od roku 1969 sborník Vodňany a Vodňansko, v Horní Plané vyšel zatím jednou v roce 2014 časopis Šumava v proměnách času, revue Jungbauerova šumavského vlastivědného spolku. Články k dějinám města Českých Budějovic a okolí přináší i zahraniční periodikum, a to šumavský krajský list Glaube und Heimat, který vychází v Německu již od roku 1954.³⁷⁰

³⁶² F. KUBŮ, *Česká a německá regionální historie*, s. 133.

³⁶³ Časopis Společnosti přátel starožitností českých vychází od roku 1893, v letech 1963–2007 nesl název Muzejní a vlastivědná práce.

³⁶⁴ Jihočeský kraj byl vydáván v letech 1910–1915 jedenkrát za měsíc. F. ROUBÍK, *Příručka*, s. 138.

³⁶⁵ Věstník jihočeských museí vycházel v letech 1910–1913. TAMTÉŽ, s. 141.

³⁶⁶ Mapoval oblast Pelhřimovska a Pacovska, zanikl v roce 1931. TAMTÉŽ.

³⁶⁷ Do roku 2003 nesl název Jindřichohradecký vlastivědný sborník.

³⁶⁸ Časopis Hrz vycházel v letech 1992–1998, Sborník Staré Budějovice mapující dějiny města vycházel v letech 2005–2013.

³⁶⁹ Název periodika byl několikrát změněn, dříve nesl například názvy Zprávy ...: Okresní vlastivědné muzeum v Písku, Zpráva o činnosti Oblastního muzea v Písku za rok ..., Zpráva o činnosti za rok ...: s odbornými přílohami. Periodikum navázalo na tradici staršího časopisu vydávaného ve třicátých letech 20. století, který nesl název Zpráva Musea Augusta Sedláčka pro vlastivědu Prácheňska a městského archivu v Písku za rok ... Výпустka ... nahrazuje rok, který je uvedený na titulní straně.

³⁷⁰ Název Glaube und Heimat nesl původně diecézní měsíčník vydávaný v meziválečném období. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Časopisy, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 3. květnu 2015].

2. Představitelé německého regionálního dějepisectví v jižních Čechách

2.1. *Reinhold Huyer*

Regionálním dějinám jižních Čech se věnoval na přelomu 19. a 20. století středoškolský učitel a městský archivář Reinhold Huyer.³⁷¹ Do Českých Budějovic přišel v roce 1884 a celý život zasvětil poznávání zdejší historie, které věnoval několik samostatných publikací a nespočet příspěvků a studií v místních periodikách.

2.1.1. Soukromý život

Budoucí regionální historik Reinhold Huyer pocházel ze severu Čech, narodil se ve vsi Jiřetín pod Bukovou 6. května 1850, následujícího dne byl pokřtěn. Otec Emanuel Huyer byl učitelem na obecní škole a žil se svou manželkou Annou, rozenou Friedrich, v Lučanech nad Nisou.³⁷²

Na studia odešel mladý Reinhold do Litoměřic, kde navštěvoval v letech 1862–1869 osmileté gymnázium. Po složení maturity, jejíž vykonání bylo nutné k přijetí na univerzitu, odešel za dalším vzděláním do Prahy. Zde studoval v letech 1869–1872 filozofické triennium nutné pro dráhu středoškolského učitele. Zvolil si jednu z obvyklých kombinací oborů,³⁷³ matematiku s fyzikou.³⁷⁴

Po studiích nastoupil jako suplent na školu v Liberci, ve městě se také seznámil se svou budoucí manželkou, s níž se oženil 30. října 1876.³⁷⁵ Na tehdejší poměry a společenské postavení se Huyer oženil brzy, většinou učitelé zakládali rodinu

³⁷¹ Text o Reinholdu Huyerovi v rámci této diplomové práce vychází z bakalářské práce autorky, v níž zachytila jeho soukromý, pracovní a společenský život a stručně shrnula jeho dílo, následující text je upraven, zkrácen a doplněn o nově zjištěné informace. H. KOUBKOVÁ, *Reinhold Huyer*.

³⁷² Záznam o narození Reinholda Huyera. SOA v Litoměřicích, Sběrka matrik Severočeského kraje, Římskokatolická farnost Antonínov, Dolní Černá Studnice, Dolní Maxov, Horní Černá Studnice, Horní Maxov, Jiřetín, matrika narozených, kniha L146/10 (1823–1861), fol. 178, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 179).

³⁷³ Obvyklými kombinacemi byl dějepis – zeměpis, latina – řečtina a matematika – fyzika – přírodopis. Josef PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*, Praha 1983, s. 150.

³⁷⁴ SOKA České Budějovice, fond Vyšší škola chlapecká (německá), Osobní spisy G-CH (1873–1944), Osobní spis Reinholda Huyera, inv. č. 1146, sign. 247II/4, kart. 7.

³⁷⁵ Záznam z matriky oddaných. SOA v Litoměřicích, Sběrka matrik Severočeského kraje, římskokatolická farnost Liberec, matrika oddaných, kniha L84/64 (1874–1883), fol. 116, zápis 2 (v DigiArchivu sn. 118).

až po obdržení definitivního místa, obvykle ve více jak třiceti letech.³⁷⁶ Josefa Huyer, rozená Ottová, se narodila jako nemanželské dítě 8. prosince 1851 v Počátkách u Jindřichova Hradce, ale o tři roky později byla adoptována policejním komisařem Antonem Knirschem a jeho ženou Annou, kteří žili v Liberci.³⁷⁷

S manželkou založil Huyer početnou rodinu, měli osm dětí. Prvorozená dcera Martha Emma přišla na svět 11. září 1878 v Liberci³⁷⁸ a provdala se za vídeňského nadporučíka, pozdějšího generála.³⁷⁹ V Liberci přišla na svět 5. května 1881 další dcera Helene,³⁸⁰ která šla ve stopách svého otce a stala se učitelkou hudby a jako jediná z Huyerových dětí žila až do odsunu v roce 1945 v Českých Budějovicích.³⁸¹ Dne 3. ledna 1885 se narodila v Českých Budějovicích dcera Margaretha Anna, která žila s manželem, vládním radou ve Vídni.³⁸² Prvního syna se Huyerovi dočkali 1. prosince 1886, malému Reinholdu Wilibaldovi³⁸³ však byl vyměřen na světě jen krátký čas, zemřel na blíže nespecifikovaný zápal 7. června 1891 ve věku necelých pěti let.³⁸⁴ Dne 17. března 1888 se narodil syn Wilhelm Friedrich, který sloužil jako kapitán v Linci,³⁸⁵ zde se oženil a pracoval jako redaktor novin Linzer Tagblatt.³⁸⁶ Pětičlenná rodina se 16. listopadu 1892 rozrostla o dalšího potomka Emila Reinholda, který se stal lesním inženýrem.³⁸⁷ Dcera Gertrud Martha se narodila 29. ledna 1894,³⁸⁸ pracovala jako

³⁷⁶ Srov. K. ŘEZNÍČKOVÁ, *Študáci*, s. 163.

³⁷⁷ Záznam o narození Josefy. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost Počátky, matrika narozených, kniha 7 (1847–1862), fol. 127, zápis 3 (v DigiArchivu sn. 131).

³⁷⁸ Záznam o narození Marthy Emmy. SOA v Litoměřicích, Sběrka matrik Severočeského kraje, římskokatolická farnost Liberec, matrika narozených, kniha L84/48 (1877–1880), fol. 201, zápis 5 (v DigiArchivu sn. 203).

³⁷⁹ Záznam z matriky oddaných. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika oddaných, kniha 70 (1901–1905), fol. 179, zápis 3 (v DigiArchivu sn. 180).

³⁸⁰ Záznam o narození Heleny. SOA v Litoměřicích, Sběrka matrik Severočeského kraje, římskokatolická farnost Liberec, matrika narozených, kniha L84/49 (1880–1883), fol. 179, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 183).

³⁸¹ Blíže článek k sedmdesátinám Helene Pilny-Huyer. Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Josefina Sassadeck-Pilny, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org/priloha/sassa.php>, odkaz funkční k 9. březnu 2013].

³⁸² Záznam o narození Margarethy Anny. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 32 (1884–1887), fol. 48, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 50).

³⁸³ Záznam o narození Reinholda Wilibalda. TAMTÉŽ, fol. 417, zápis 3 (v DigiArchivu sn. 419).

³⁸⁴ Záznam o úmrtí Reinholda Wilibalda. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 104 (1885–1892), fol. 467, zápis 7 (v DigiArchivu sn. 471).

³⁸⁵ Záznam o narození Wilhelma Friedricha. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 33 (1887–1890), fol. 104, zápis 3 (v DigiArchivu sn. 106).

³⁸⁶ SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, Knihy evidence obyvatel, kniha F IX, fol. 457.

³⁸⁷ Záznam o narození Emila Reinholda. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 35 (1892–1895), fol. 56, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 58); BZ 67, 1928, č. 30, s. 12.

³⁸⁸ Záznam o narození Gertrudy Marthy. TAMTÉŽ, fol. 308, zápis 2 (v DigiArchivu sn. 312).

učitelka nejprve na německé reálné škole, v roce 1920 odešla do Znojma a poté do Karlových Varů.³⁸⁹ Nejmladší syn přišel na svět 5. května 1895. Walter Gerhard byl stejně jako starší bratr Emil lesním inženýrem. Od roku 1922 žil v Linci, kde se také oženil,³⁹⁰ v době otcovy smrti žil v Reichramingu (Ennstal).³⁹¹

2.1.2. Veřejná činnost

2.1.2.1. Vážený profesor

První pedagogické zkušenosti nabýval Reinhold Huyer od roku 1873 jako suplent³⁹² na státní reálné škole³⁹³ v Liberci, kde vyučoval matematiku a fyziku, později působil na dalších severočeských středních školách.³⁹⁴

Po složení časově i finančně náročných zkoušek před státní zkušební komisí v Praze ve dnech 22. července 1876 a 24. února 1880 získal aprobaci z matematiky a fyziky pro vyšší gymnázia s německým vyučovacím jazykem.³⁹⁵ Kromě těchto předmětů mohl Huyer po složení další zkoušky 22. června 1882 v Praze vyučovat na středních školách a učitelských ústavech také zpěv, kterému se od dětství věnoval.³⁹⁶

V roce 1884 přišel mladý učitel i s rodinou na jih Čech, kde získal své první stálé místo na C. k. německé státní vyšší reálné škole v Českých Budějovicích.³⁹⁷

³⁸⁹ D. KOVÁŘ, *Reinhold Huyer*, s. 6.

³⁹⁰ Záznam o narození Waltra Gerharda. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 36 (1895–1897), fol. 20, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 20).

³⁹¹ BZ 67, 1928, č. 30, s. 12.

³⁹² Suplent byl nejnižše postavený vyučující na střední škole, který zastupoval nemocné profesory, nebo vyučoval v paralelních třídách. K. ŘEZNIČKOVÁ, *Študenti*, s. 186.

³⁹³ Reálná škola byla sedmiletou střední školou bez klasických jazyků, jejíž výuka byla zaměřena zejména na matematické a přírodovědné vzdělání. TAMTÉŽ, s. 185.

³⁹⁴ SOKA České Budějovice, fond Vyšší škola chlapecká (německá), Osobní spisy G-CH (1873–1944), Osobní spis Reinholda Huyera, inv. č. 1146, sign. 247II/4, kart. 7.

³⁹⁵ TAMTÉŽ.

³⁹⁶ TAMTÉŽ.

³⁹⁷ Českobudějovická německá reálka vznikla v roce 1866 reorganizací tehdejší nižší reálné školy a jejím oddělením od městské hlavní školy. V roce 1874 došlo k postátnění reálky. Škola v této podobě fungovala až do roku 1920, kdy opět proběhla reorganizace na Německé státní vyšší reálné gymnázium, které se během let 1920–1923 sloučilo s rušeným Německým státním gymnáziem. Po vyhlášení protektorátu byla škola přejmenována na Německou vyšší školu chlapeckou a fungovala do roku 1945, kdy došlo k jejímu definitivnímu zrušení. D. KOVÁŘ, *Přehled vývoje nižšího a středního školství v Českých Budějovicích*, České Budějovice 2002, nestr. (interní archivní pomůcka).

Od začátku školního roku 1884/1885³⁹⁸ vyučoval povinné předměty matematiku a fyziku a nepovinný předmět zpěv,³⁹⁹ který byl u studentů velice oblíbený, a stal se tak nejnavštěvovanějším nepovinným předmětem na středních školách ve druhé polovině 19. století. Studenti pak vystupovali s nacvičenými písněmi na školních mších, školních či městských slavnostech a hudebních akademiích.⁴⁰⁰ Huyer se stal později také třídním učitelem⁴⁰¹ a měl na starosti kabinet fyziky.⁴⁰² Na konci školního roku 1909/1910 reálku opustil, dosáhl totiž věku šedesáti let a byl pensionován.⁴⁰³

Profesor měl svou profesi rád, a tak ani po odchodu do důchodu nezůstal bez vyučování. Už v době svého působení na reálce vypomáhal na Německém dívčím lyceu a při lyceu působící dvouleté obchodní škole, v čemž nadále pokračoval.⁴⁰⁴ V průběhu první světové války, kdy klesl počet studentů a pedagogů a kdy byli učitelé pověřováni organizací obilních rekvizic či sbírek na podporu vojáků,⁴⁰⁵ se ujal vedení Německé dívčí průmyslové školy, kterou založil německý Dámský spolek a na které působil jako správce až do roku 1918.⁴⁰⁶ Vypomáhal také na C. k. německém učitelském ústavu,⁴⁰⁷ na němž se připravovali budoucí učitelé obecných a měšťanských škol.⁴⁰⁸

Všechny budějovické školy profesor Huyer definitivně opustil v roce 1918. Po skončení války klesl počet studentů na německých školách, protože Češi žádali, aby

³⁹⁸ SOKA České Budějovice, fond Vyšší škola chlapecká (německá), Školní kronika 1848–1927, inv. č. 2, kniha č. 2, s. 44.

³⁹⁹ TAMTÉŽ, Osobní spisy G-CH (1873–1944), Osobní spis Reinholda Huyera, inv. č. 1146, sign. 247II/4, kart. 7.

⁴⁰⁰ C. k. německá státní vyšší reálná škola pořádala hudební akademii pro veřejnost společně s C. k. německým státním gymnáziem. Blíže pozvánka přiložená ve školní kronice. TAMTÉŽ, Školní kronika 1848–1927, inv. č. 1146, sign. 2, kniha č. 2.

⁴⁰¹ Např. ve školním roce 1903/1904 byl třídním učitel VII. třídy a v roce 1909/1910 IV. třídy. TAMTÉŽ, Osobní spisy G-CH (1873–1944), Osobní spis Reinholda Huyera, inv. č. 1146, sign. 247II/4, kart. 7.

⁴⁰² Kabinet spravoval od školního roku 1903/1904. TAMTÉŽ.

⁴⁰³ TAMTÉŽ. Profesori odcházeli původně do penze po odsouzení čtyřiceti let, postupně byla ale hranice snižována na třicet let ve službě. K. ŘEZNIČKOVÁ, *Študáci*, s. 160.

⁴⁰⁴ SOKA České Budějovice, fond Vyšší škola chlapecká (německá), Osobní spisy G-CH (1873–1944), Osobní spis Reinholda Huyera, inv. č. 1146, sign. 247II/4, kart. 7. Šestitřídní lycea pro dívky byla zakládána od počátku 20. století, měla zajišťovat vyšší všeobecné vzdělání a přípravu na praktické povolání. Německé dívčí lyceum vzniklo v letech 1906–1907 reorganizací Německé dívčí pokračovací školy, která byla zřízena německým Dámským spolkem v roce 1886, a jednoročního odborného kupeckého kurzu pro dívky, který byl zřízen v roce 1899. Lyceum bylo kvůli nedostatku studentek zrušeno na počátku dvacátých let 20. století. M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny*, s. 143.

⁴⁰⁵ Blíže k poměrům ve školství za první světové války K. ŘEZNIČKOVÁ, *Študáci*, s. 27–31.

⁴⁰⁶ Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 115.

⁴⁰⁷ C. k. německý učitelský ústav vznikl v roce 1869 a navázal na činnost pedagogia, které bylo ve městě zřízeno v roce 1856. Nejprve spravovala učitelský ústav krajská hlavní škola, v roce 1870 však ústav získal samostatnost, v roce 1918 došlo ke změně názvu na Německý státní učitelský ústav a o dva roky později k němu byl připojen soukromý dívčí učitelský ústav. Učitelský ústav zanikl v roce 1945. D. KOVÁŘ, *Přehled*, nestr.

⁴⁰⁸ Blíže k vývoji učitelského vzdělávání v Českých Budějovicích M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny*, s. 150–161.

jejich děti byly zapsány na českou školu. Německé školy tak přišly o většinu svých studentů, což vedlo k postupnému slučování tříd a redukci německého školství ve městě. Nakonec byly zabráný i budovy, v nichž tyto školy sídlily, a předány k užívání školám českým.⁴⁰⁹

2.1.2.2. Českobudějovický městský archivář

Historie, celoživotní záliba profesora Huyera, ho poprvé přivedla do českobudějovického archivu a určila jeho druhé zaměstnání, kterému věnoval většinu volného času. Po příchodu do města v roce 1884 se začal zabývat dějinami jižních Čech a pro potřebné prameny zamířil právě do místního archivu,⁴¹⁰ který tehdy spravoval penzionovaný major Georg Seegert.⁴¹¹

V únoru 1895, kdy zemřel Seegert, nabídla městská rada uvolněné místo archiváře Huyerovi. Volba městské rady byla očekávaná, Huyer byl v té době již váženým profesorem na německé reálce, známý zájmem o historii, docházel pravidelně do archivu, publikoval odborné články a znal místní poměry, jevil se tak jako vhodný kandidát. Nelze opomenout ani fakt, že městská rada složená z Němců, chtěla v archivu opět Němce. Taktéž mohly sehrát svou roli kontakty profesora Huyera, které navázal v rámci spolku Deutscher Böhmerwaldbund a Deutsche Liedertafel, u jehož zrodu stál starosta Josef Kneissl.⁴¹²

Profesor nabídku přijal a od poloviny roku 1895 vedle hlavního zaměstnání ve škole pracoval jako pověřený správce archivu. Zde především třídil materiál,

⁴⁰⁹ F. RADA, *Když se psalo c. k.*, s. 127; TÝŽ, *Když se psalo T. G. M.*, s. 129.

⁴¹⁰ Počátky evidence a třídění pramenů, především městských listin, sahají v Českých Budějovicích až do druhé poloviny 14. století, kdy městský notář psal na zadní strany privilegií krátké registry. V polovině 18. století pak bylo při městské správě zřízeno místo archiváře, ale pravidelně nebyla tato funkce ještě obsazována. Teprve v roce 1874 byl jmenován první stálý městský archivář Leopold Farář, kterého v roce 1880 nahradil Karl Köpl. Blíže k dějinám českobudějovického archivu Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Archivy, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 12. květnu 2015].

⁴¹¹ Georg Seegert (1836–1895) zastával v letech 1884–1895 funkci městského archiváře, uspořádal archiv a skartoval podle něj nepotřebné spisy, mezi nimiž bylo mnoho cenných písemností týkajících se městského hospodářství v 17. až 19. století. Seegert převzal správu archivu po Karlu Köploví, který byl pověřen správou archivu pražského místodržitelství. TAMTÉŽ. Blíže v podkapitole 2.2. *Karl Köpl*.

⁴¹² Josef Kneissl (1830–1910) byl městským stavitelem, od roku 1861 členem městského výboru, od roku 1876 městským radním a policejním referentem, od roku 1883 zástupcem starosty, v letech 1887–1890 úřadujícím starostou, v letech 1891–1903 řádně zvoleným starostou. Stál u zrodu německých spolků Deutsche Liedertafel a Turnverein. Roku 1899 mu bylo uděleno čestné občanství města Českých Budějovic. D. KOVÁŘ, *Muži*, s. 59–60; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Kneissl Josef, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 12. květnu 2015].

zregestoval velké množství písemností, spravoval dokumenty, které vznikaly činností městského úřadu, vyhotovoval rešerše a seznamy archiválií, měl na starosti výpůjčky jiným archivům či badatelům,⁴¹³ a tak získal i zajímavé kontakty s mnohými historiky,⁴¹⁴ například s Jaromírem Čelakovským,⁴¹⁵ Františkem Dvorským⁴¹⁶ nebo Bedřichem Mendlem.⁴¹⁷

V roce 1910 požádal o udělení definitivního místa městského archiváře a městská rada mu vyhověla. Udělení však mělo předcházet vyhlášení veřejného konkurzu, k čemuž v tomto případě nedošlo a městská rada tímto jednáním porušila zákon. Tento fakt Huyerovi po roce 1918, kdy bojoval o své místo v archivu, značně uškodil.⁴¹⁸

Jako městský archivář se podílel na pojmenování českobudějovických ulic,⁴¹⁹ kterých díky růstu města na počátku 20. století přibýlo a bylo potřeba je vhodně označit. V roce 1906 proto zasedala městská rada společně s archivářem Huyerem a vypracovali návrh, který byl dne 7. června 1906 městským výborem přijat.⁴²⁰ Profesorovi se

⁴¹³ Podrobněji k náplni jeho práce a přínosu pro budoucí badatele H. KOUBKOVÁ, *Reinhold Huyer*, s. 29–36.

⁴¹⁴ Blíže ke kontaktům archiváře Huyera TAMTÉŽ, s. 31–33.

⁴¹⁵ Dopis z května 1897. SOKA ČB, fond AM České Budějovice, Spisová manipulace 1869–1928, sign. 3 1/10-3, kart. 35. Jaromír Čelakovský (1846–1914) byl prvním profesorem českých právních dějin na pražské univerzitě a správcem městského pražského archivu. Zabýval se městským zřízením v Čechách. Dílo: *Úřad podkomořský v Čechách*, Praha 1877–1878; *Obsazování rad v královských městech českých*, Praha 1879; *Codex iuris municipalis regni Bohemiae čili Sbírký pramenů práva městského království Českého I-II*, Praha 1886, 1895; *Povšechné české dějiny právní*, Praha 1900. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 429–431.

⁴¹⁶ Dopisy z 5. ledna 1897, 21. června 1897, 15. července 1897, 4. dubna 1900. SOKA České Budějovice, fond AM České Budějovice, Spisová manipulace 1869–1928, sign. 3 1/10-3, kart. 35. František Dvorský (1839–1907) byl zemským archivářem, podílel se na vydávání *Sněmů českých*, v rámci Archivu českého připravil vydání korespondence šlechtických politiků 15. a 16. století (Lva z Rožmitálu, Viléma z Pernštejna a Karla staršího ze Žerotína), vydal také edice listů českých šlechticů (Zuzany Černínové z Harasova, Kateřiny ze Žerotína, rozené z Waldšteina) a studii o Albrechtu z Valdštejna. Dílo: *Staré písemné památky žen a dcer českých*, Praha 1869; *Listy paní Kateřiny z Žerotína, rozené z Waldšteina I-II*, Praha 1894–1896; *Zuzana Černínová z Harasova*, Praha 1885; *Albrecht z Valdštejna až na konec roku 1621*, Praha 1892. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 313–314.

⁴¹⁷ Dopis B. Mendla nedatován. SOKA České Budějovice, fond AM České Budějovice, Spisová manipulace 1869–1928, sign. 3 1/10-3, kart. 35. Bedřich Mendl (1892–1940) byl prvním profesorem hospodářských a sociálních dějin na Karlově univerzitě, editoval množství středověkých hospodářských listin, zabýval se vznikem, právní organizací, hospodářským a společenským vývojem středověkých měst. Dílo: *Hospodářské a sociální poměry v městech Pražských v letech 1378–1434*, Praha 1916, 1917; *Z novějších dějin agrárních 1789–1848*, Praha 1919, 1920; *Hospodářský vývoj Evropy*, Praha 1931; *Knihy počtů města Brna z let 1343–1365*, Brno 1936; *Vývoj řemesel a obchodu v Městech pražských*, Praha 1947. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 755–760.

⁴¹⁸ Žádost R. Huyera o udělení definitivy z 11. května 1910. SOKA České Budějovice, fond AM České Budějovice, Spisová manipulace 1869–1928, sign. 3 1/10-3, kart. 35.

⁴¹⁹ První oficiální pojmenování ulic v Českých Budějovicích proběhlo v roce 1875, kdy došlo ke kodifikaci starších názvů ulic a k pojmenování nově vzniklých ulic na rozrůstajících se předměstích, jednalo se většinou o jména honorifikační. Blíže D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 32–34.

⁴²⁰ V červnu 1906 bylo pojmenováno dvacet dva ulic, dvě nábřeží a jedno náměstí. TAMTÉŽ, s. 35.

podářilo prosadit do názvů ulic významné osobnosti spjaté s historií města, jednalo se například o pojmenování ulice F. A. Gerstnera,⁴²¹ Klaricovu,⁴²² Lukáše Bernarda Schneidera⁴²³ a Aullnerovu.⁴²⁴ Po roce 1918 proběhlo několikrát přejmenování ulic, do nějž už se jako českobudějovický Němec nemohl zapojit.⁴²⁵ Zásluhy archiváře Huyera na pojmenování českobudějovických ulic však nepřišly vniveč, protože některé jím navržené a přijaté názvy ulic z roku 1906, byť bylo jejich označení v průběhu 20. století změněno,⁴²⁶ jsou dnes opět užívány. Jedná se o označení ulice F. A. Gerstnera, Klaricovu či Lukáše Bernarda Schneidera.⁴²⁷

Po vyhlášení Československa na podzim roku 1918 se změnily poměry nejen v českobudějovickém archivu, ale v celém městě, původní německá správa přešla do rukou Čechů.⁴²⁸ Huyer jako rodilý Němec nebyl ve vedení archivu nadále potřebný. Ačkoliv se zproštění funkce, které mu přišel oznámit v červenci 1919 nový náměstek starosty František Zdráhal⁴²⁹ v doprovodu poštovního úředníka Františka Miroslava Čapka, který byl nově pověřen správou archivu, bránil, bylo jakékoliv snažení marné. Nucený odchod byl zdůvodňován profesоровým pokročilým věkem a neznalostí

⁴²¹ Ulice nesla tento název na počest českého technika a profesora geometrie na univerzitě ve Vídni Františka Antonína Gerstnera (1793–1840), který realizoval v letech 1825–1828 část trati koněspřežky vedoucí z Českých Budějovic do Lince. Část ulice nese tento název dodnes. TAMTÉŽ, s. 141.

⁴²² Ulice byla pojmenována podle kutnohorského mincmistra, později českobudějovického rychtáře Klarice, který byl v roce 1296 ustaven králem Václavem II. v této funkci dědičně. Název ulice se užívá v této podobě dodnes. TAMTÉŽ, s. 194.

⁴²³ Ulice byla takto označena na počest českobudějovického pekaře a majitele domu v Krajinské ulici Lukáše Bernarda Schneidera (1717–1782), který sepsal kroniku města Českých Budějovic, v níž zachytil soudobé události a zaznamenal také starší události ve městě. Ulice nese toto označení dodnes. TAMTÉŽ, s. 203–204.

⁴²⁴ Ulice nesla název podle správce místního solního skladu Jana Aullnera z Birkenfelsu (1595–1618), který z příkazu císaře Matyáše II. velel posádce, která v roce 1618 bránila město při obléhání stavovským vojskem Matyáše Thurna. Dnes nese ulice název Nerudova. TAMTÉŽ, s. 225–226.

⁴²⁵ Přejmenování ulic proběhlo v říjnu 1918, v názvech ulic měly figurovat pouze osobnosti spjaté s historií československého národa, R. Huyer tehdy alespoň prosadil, aby byly v ulicích umístěny tabulky jak s českým, tak s německým názvem ulice. Rozsáhlé přejmenování uličních názvů pokračovalo ve třech vlnách až do roku 1921, kdy také městské zastupitelstvo rozhodlo, že jsou uliční názvy nepřeložitelné do německého jazyka, taktéž byly z názvů odstraněny osobnosti sice německé národnosti, které se však výrazně zaspali do dějin města, na tuto nespravedlnost upozorňoval opět R. Huyer. TAMTÉŽ, s. 36–39.

⁴²⁶ Nejčastěji docházelo ke změnám názvů v souvislosti se změnou politické situace v zemi, k zásadním změnám v uličních názvech tak došlo například v době německé okupace, po roce 1945, 1968 či 1989. Blíže k těmto změnám TAMTÉŽ, s. 41–50.

⁴²⁷ TAMTÉŽ, s. 141, 194, 204.

⁴²⁸ Blíže k převratovým dnům roku 1918, odstoupení starosty Taschka a městského výboru a převzetí správy města do rukou Čechů M. PECHA, *Státní převrat*, s. 128n.

⁴²⁹ František Zdráhal (1863–1928) byl středoškolským profesorem, literátem, politikem, v říjnu 1919 se stal předsedou Národního výboru, v letech 1918–1919 byl členem městské správní komise, od roku 1920 byl ředitelem gymnázia v Prachaticích. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Zdráhal František, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 12. květnu 2015]. O převzetí archivu z pohledu F. Zdráhala *Príloha 1.10*.

českého jazyka, jednalo se však ve skutečnosti především o národní zájem.⁴³⁰ K 1. lednu 1920 obdržel od nového vedení města tříměsíční výpověď.⁴³¹ Huyerovo dvojí odvolání k okresní správní komisi nemělo úspěch, komise vždy pouze potvrdila rozhodnutí českobudějovických zastupitelů, a tak musel po dvaceti čtyřech letech poctivé práce archiv opustit.⁴³² Jeho odchod ztrpčovalo vědomí, že důvody obhajující jeho propuštění nekorespondovaly s přijetím nového pracovníka. Na jeho místo nastupoval sice o generaci mladší František Miroslav Čapek, avšak v oboru nevzdělaný člověk, historik amatér, bez jakýchkoliv zkušeností.

2.1.2.3. Člen spolků

Od mládí patřila k Huyerovým koníčkům hudba, uměl hrát na varhany, na několik smyčcových a dechových nástrojů, zpíval, komponoval a věnoval se i hudební teorii, a tak už během pražských studií účinkoval ve studentském pěveckém spolku. Hudbě se věnoval i po příchodu do Českých Budějovic a vstoupil jako přispívající člen⁴³³ do nejvýznamnějšího pěveckého spolku ve městě, do Deutsche Liedertafel,⁴³⁴ na jehož činnosti se podílelo mnoho zdejších pedagogů.⁴³⁵ Později do spolku přivedl i svou dceru Helenu, která se výrazně zapsala do jeho dějin.⁴³⁶

⁴³⁰ Podrobněji o nuceném odchodu R. Huyera z archivu a jeho obraně H. KOUBKOVÁ, *Reinhold Huyer*, s. 34–36.

⁴³¹ Opis zápisu ze schůze městského zastupitelstva, která se konala 20. prosince 1919. SOkA České Budějovice, Osobní fond Reinhold Huyer, kart. 1.

⁴³² Rozhodnutí okresní správní komise z 8. března 1920 a rozhodnutí okresní správní komise z 1. října 1920. TAMTÉŽ.

⁴³³ Členové spolku byli rozděleni na členy účinkující (účast na vystoupení), přispívající (finanční podpora spolku) a čestné (dlouholetí členové a vysoce postavení lidé, podporující činnost spolku). *Satzungen des Gesang-Vereins Deutsche Liedertafel in Budweis*, Budweis 1903, s. 5–6.

⁴³⁴ Spolek, který navázal na činnost německého pěveckého spolku Musikverein, byl založen v roce 1856. Jednalo se o mužský pěvecký spolek, jehož členy byli původně Němci i Češi, a tak vytvářel dobré vztahy mezi národnostmi. V roce 1862 však došlo ke sporům, Češi ze spolku vystoupili a později založili ve městě vlastní pěvecký spolek Hlahol českobudějovický. Spolek zanikl v roce 1945. D. KOVÁŘ, *Budějovice*, s. 18; Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Češi a Němci, Deutsche Liedertafel, Hudba a hudební život a Spolky a sdružení, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 13. květnu 2015].

⁴³⁵ Blíže seznam členů a jejich povolání z let 1856–1906. Franz JODL, *Festschrift der Deutschen Liedertafel in Budweis anlässlich ihrer 50jähr. Bestandsfeier*, Budweis 1906, s. 45–53.

⁴³⁶ Helene Huyer zpívala od roku 1900 soprán a hrála na klavír v dámském sboru, který vznikl v rámci spolku v roce 1876. Deutsche Lidertafel ocenil její přínos v roce 1925, kdy obdržela jako jedna z mála členů čestné členství. Ve spolku účinkoval od roku 1920 i Helenin manžel Franz Pilny. TAMTÉŽ, s. 106; Wenzel WONESCH, *Deutsche Liedertafel in Budweis 1856–1926. Ein geschichtlicher Rückblick*, Budweis 1926, s. 35, 37.

Od pedagogů, pokud si chtěli vybudovat kariéru a dosáhnout lepšího postavení ve škole, se očekávalo, že se zapojí do veřejného života ve městě a budou se aktivně podílet na jeho spolkovém životě.⁴³⁷ Reinhold Huyer si byl tohoto faktu vědom, a proto se okamžitě po příchodu na jih Čech začal angažovat také ve spolku Deutscher Böhmerwaldbund, který byl založen právě v roce 1884 a stal se postupně nejvýznamnějším a nejpočetnějším německým politickým spolkem ve městě až do svého zániku v roce 1945.⁴³⁸ Spolek podporoval německé školy, stavbu železnice v jižních Čechách, zasloužil se také o vybudování sítě čítáren, obecních knihoven a studentských ubytoven.⁴³⁹ Členové se scházeli v Německém domě, který byl postaven v letech 1871–1872 jako reakce na stavbu domu v ulici Na Sadech, jenž patřil Besedě českobudějovické.⁴⁴⁰ Německý dům se záhy stal centrem společenského i politického života zdejších Němců. Spolek vydával od svého založení čtyřikrát ročně vlastní časopis *Mitteilungen des Deutschen Böhmerwaldbundes*, v němž informoval o činnosti spolku, o jeho programu, vedení a členech.⁴⁴¹

Reinhold Huyer stál v letech 1884–1887 ve vedení spolku.⁴⁴² Pravděpodobně kvůli časovému vytížení ve škole a mnoha dalším povinnostem se předsednictví vzdal

⁴³⁷ Blíže o sociálním postavení středoškolských profesorů a jejich společenských povinnostech K. ŘEZNÍČKOVÁ, *Študenti*, s. 161–163.

⁴³⁸ D. KOVÁŘ, *Budějovice*, s. 18; Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Deutscher Böhmerwaldbund a Spolky a sdružení, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 13. květnu 2015].

⁴³⁹ Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Deutscher Böhmerwaldbund, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 13. květnu 2015].

⁴⁴⁰ Beseda českobudějovická byla založena roku 1862, jednalo se o český politický a kulturní spolek, který podporoval politicky, kulturně a hospodářsky české obyvatelstvo ve městě, beseda se zasloužila o založení Záložny českobudějovické, stála u zrodu nižšího gymnázia, Obchodní živnostenské komory a besední knihovny s čítárnou, také podporovala vydávání českých novin *Budivoj vycházejících* v letech 1864–1914. Ve funkci předsedy spolku stáli významní občané města, například V. Grünwald a A. Zátka. Výstavba besední budovy v ulici Na Sadech probíhala v letech 1868–1870. TAMTÉŽ, hesla Beseda českobudějovická a *Budivoj* (noviny), přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 13. květnu 2015].

⁴⁴¹ Označován nejprve jako Spolkový dům, později Německý dům (v domě totiž sídlily pouze německé spolky), po druhé světové válce Slovanský dům, někdy označován také jako Stalinův dům, v němž sídlil Krajský výbor KSČ, v letech 1948–1960 Dům armády (lidově dodnes označován jako Armáďák), poté budova označována mnoha názvy, např. Dům osvěty, Městský dům kultury, dnes Dům kultury Slavie. V novorenesanční budově, která se nachází v dnešní ulici J. V. Jirsíka, byly spolkové kanceláře, taneční sál, tělocvična, kuželna a restaurace. Dům byl postaven podle návrhu pražského architekta Ignáce Ullmanna, který částečně upravil a realizoval místní inženýr Karl Schmidt. V budově sídlily českobudějovické německé spolky, např. Deutscher Böhmerwaldbund, Turnverein a Deutsche Liedertafel. TAMTÉŽ, heslo Dům kultury Slavie, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 13. květnu 2015].

⁴⁴² Jako jeden z dvaceti čtyř vedoucích členů Deutscher Böhmerwaldbund se Huyer podílel na rozhodování o vyloučení členů spolku, na svolávání valné hromady a na určení jejího místa, času a programu jednání, dále měl povinnost kontrolovat vedoucí místních skupin a dodržování nařízení přijatých na valné hromadě, také musel pomáhat s vedením pokladny a správou spolkového majetku. Stejně jako ostatní členové musel platit, zpravidla začátkem roku, každoroční příspěvek na podporu

a vrátil se do jeho čela až v roce 1912, v němž vydržel až do svého odchodu z Českých Budějovic v roce 1921.⁴⁴³

Profesor se také zapsal do dějin českobudějovického muzea.⁴⁴⁴ Po příchodu do města se stal členem muzejního spolku,⁴⁴⁵ od roku 1890 byl členem správního výboru muzea,⁴⁴⁶ od roku 1892 zástupcem archiváře a poté samotným archivářem.⁴⁴⁷ Podílel se na přípravě výstav v roce 1893, daroval do numizmatické sbírky muzea cínový pamětní peníz k dvoustému výročí založení střeleckého sboru v Liberci⁴⁴⁸ nebo několik obrazů.⁴⁴⁹

2.1.3. Závěr života

Profesor Huyer se po vynuceném odchodu z českobudějovického archivu uchýlil do ústraní a v roce 1921 definitivně opustil město a odstěhoval se do Dobré Vody u Nových Hradů, kde v předchozích letech pravidelně pobýval o letních prázdninách. Na odpočinku se mohl plně věnovat psaní, dvacátá léta 20. století tak byla Huyerovým nejpłodnějším obdobím, ve kterém publikoval mnoho článků v jihočeských periodikách.

spolku a všemožně podporovat jeho zájmy. *Satzungen des Deutschen Böhmerwaldbundes, Budweis* [193-], s. 3, 8, 9.

⁴⁴³ *Fünfzig Jahre Deutscher Böhmerwaldbund : 1884–1934*, Budweis 1934, s. 2.

⁴⁴⁴ Muzeum bylo založeno v roce 1877, samotnému založení předcházelo ustavení muzejního spolku a správního výboru (v obou zastoupení převážně Němci) a schválení stanov. Sbírkové byly uloženy nejprve na radnici a v okolních domech na dnešním náměstí Přemysla Otakara II. V letech 1888–1919 bylo muzeum rozděleno na Průmyslové muzeum a Přírodovědecké a kulturněhistorické muzeum. V době druhé světové války došlo ke zrušení muzea a jeho přebudování na skladiště, po válce bylo obnoveno. V muzeu jsou uloženy sbírkové předměty z oboru přírodních a společenských věd. Muzeum vydává odborné časopisy (*Archeologické výzkumy v jižních Čechách*, *Jihočeský sborník historický*, *Přírodní vědy*, *Sborník jihočeského muzea, Výběr*) a spolupracuje s mnohými spolky a kluby (např. *Historický klub*, *Národopisné sdružení*). K roku 2015 má Jihočeské muzeum pobočky Muzeum koněspřežky, Památník Jana Žižky z Trocnova, Tvrz Žumberk u Nových Hradů. V letech 1898–1901 probíhala výstavba muzejní budovy na Senovážném náměstí, v níž sídlí dodnes, k rozsáhlé rekonstrukci a modernizaci budovy došlo naposledy v letech 2012–2014. Muzeum neslo od roku 1877 název *Městské muzeum*, od roku 1951 *Krajské vlastivědné muzeum*, od roku 1961 *Jihočeské muzeum*. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo *Jihočeské muzeum*, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 3. dubnu 2015]. Blíže k dějinám muzea *110 let jihočeského muzea 1877–1987*, České Budějovice 1987; *Jihočeské muzeum, historie a sbírky*, České Budějovice 2003, zejm. s. 3–57.

⁴⁴⁵ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1890 und 1891*, Budweis 1892, s. 38.

⁴⁴⁶ V devadesátých letech byl zástupcem zapisovatele výboru F. E. Vollgrubera. Srov. úvodní zprávy o správě muzea a jednotlivé seznamy členů v *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1888–1913*, Budweis 1889–1914.

⁴⁴⁷ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1892 und 1893*, Budweis 1894, s. 1.

⁴⁴⁸ TAMTÉŽ, s. 28.

⁴⁴⁹ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1907*, Budweis 1908, s. 31.

Reinhold Huyer zemřel 17. dubna 1928 ve dvě hodiny v noci po dlouhé, těžké nemoci, ve věku nedožitých sedmdesáti osmi let. Pohřeb se konal ve čtvrtek 19. dubna 1928 na hřbitově v Dobré Vodě u Nových Hradů, kde se dodnes zachoval Huyerův náhrobek jako jeden z mála původních německých hrobů.⁴⁵⁰ Posledního rozloučení se účastnili jeho kolegové z českobudějovických škol, na nichž Huyer působil, zástupci spolku Deutscher Böhmerwaldbund, jehož byl Huyer dlouholetým členem, nebo několik zástupců obcí Roudné, Malonty, Cetviny, na jejichž sepsání obecních kronik se podílel.⁴⁵¹

Zpráva o Huyerově smrti byla otištěna druhý den po jeho úmrtí v *Budweiser Zeitung*,⁴⁵² na stránkách tohoto periodika vyšel následně 21. dubna 1928 na prvních třech stranách obsáhlý nekrolog⁴⁵³ a k desátému výročí jeho úmrtí rozsáhlý článek o jeho životě a díle.⁴⁵⁴ Také v časopise *MVGDB*, v němž profesor publikoval několik článků, na něj bylo vzpomenu.⁴⁵⁵ Mezi budějovickými Němci byl profesor Huyer uznávanou a ctěnou osobností, u Čechů bylo jeho postavení odlišné. O jeho úmrtí se zmínily v pouhých třech větách v rámci denních zpráv a s mnoha nepřesnostmi jen *Jihočeské listy*.⁴⁵⁶

2.2. *Karl Köpl*

Mezi jihočeské autory se řadil významný německý archivář a historik Karl Köpl, kterému musí být díky jeho velkému zájmu o dějiny rodných Budějovic v práci věnována pozornost, ačkoliv žil ve městě jen do svých třiceti tří let, roku 1884 odešel do Prahy, kde působil nejprve jako archivář, později ředitel v místodržitelství archivu.

⁴⁵⁰ D. KOVÁŘ, *Reinhold Huyer*, s. 7. Náhrobek *Příloha 1.12*.

⁴⁵¹ BZ 67, 1928, č. 30, s. 4.

⁴⁵² TAMTÉŽ.

⁴⁵³ TAMTÉŽ, č. 31, s. 1–3.

⁴⁵⁴ Článek vyšel na pokračování, první část otištěna 23. dubna 1938, druhá část otištěna 27. dubna 1938. TAMTÉŽ 77, 1938, č. 32, s. 2–3; č. 33, s. 2–3.

⁴⁵⁵ W. WOSTRY, *Reinhold Huyer †*, *MVGDB* 67, 1929, s. 142.

⁴⁵⁶ *Jihočeské listy* 34, 1928, č. 31, s. 2.

2.2.1. Soukromý život

Karl Nikodem Köpl⁴⁵⁷ se narodil jako poslední z pěti dětí 14. září 1851 v Českých Budějovicích, o den později byl pokřtěn v kostele sv. Mikuláše.⁴⁵⁸ Jeho rodiče žili v domě čp. 179 v Hroznové ulici.⁴⁵⁹ Otec Anton Köpl se vyučil hřebenářem a svou živnost provozoval ve městě od roku 1833.⁴⁶⁰ Po dvou neúspěšných manželstvích, kdy obě novomanželky zemřely krátce po svatbě, se potřetí oženil šťastně, vzal si dceru mydlářského mistra a městského radního v Netolicích Marii, rozenou Rokosch, s níž měl čtyři dcery a jednoho syna.⁴⁶¹

Karl Köpl nastoupil na českobudějovické německé gymnázium v roce 1863. Výběr studia na gymnázium se ukázal jako špatná volba, nebyl dobrým studentem, už v prvním pololetí prvního ročníku propadal z latiny, později se přidaly problémy s matematikou, na jeho vysvědčení se nejčastěji objevovalo hodnocení – dostatečný, v roce 1867 musel dokonce skládat reparát z matematiky, v následujícím pololetí propadl z řečtiny, latiny, matematiky a přírodopisu. Studium na gymnázium nezvládl, a tak raději po pěti letech školu opustil.⁴⁶² Od září 1868 navštěvoval českobudějovickou reálnou školu. Nastoupil rovnou do pátého ročníku. Na reálce ale nebylo jeho studium o mnoho lepší, ani zde nepatřil k excelentním studentům, sice už nepropadal, ale na vysvědčení se objevovalo pravidelně mnoho dostatečných.⁴⁶³ V posledním roce studií se rozhodl o budoucím povolání, chtěl se stát technikem, což bylo vzhledem k jeho známkám z matematiky a geometrie na gymnázium a na reálce překvapivé. Po složení maturitní zkoušky 8. července 1871⁴⁶⁴ narukoval do armády, k ženijnímu

⁴⁵⁷ V některých pramenech uváděna varianta příjmení Köppl, Keppl, Kepl.

⁴⁵⁸ Záznam o narození a pokřtění K. Köpla. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 22 (1850–1854), fol. 151, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 151).

⁴⁵⁹ Dům byl v roce 1890 zbořen a nahrazen novostavbou. D. KOVÁŘ, *Předkové archiváře Köpla v Českých Budějovicích*, in: Staré Budějovice 5, 2013, s. 69.

⁴⁶⁰ Podrobně o Köplových předcích, kteří se v devadesátých letech 18. století natrvalo usadili v Českých Budějovicích TAMTÉŽ s. 66–71.

⁴⁶¹ Dcera Karolina se narodila 4. ledna 1841, Katharina 25. listopadu 1842, Marie Antonie 17. ledna 1845, Johanna Elisabeth 23. května 1849 a poslední potomek syn Karl se narodil 14. září 1851. TAMTÉŽ, s. 71.

⁴⁶² Köplový nevalné studijní výsledky byly zaznamenány ve školních výkazech, budoucí historik neexceloval ani ve svém budoucím oboru, z dějepisu, který byl tehdy vyučován společně se zeměpisem, měl několikrát dostatečnou. SOkA České Budějovice, fond Státní gymnázium (německé) České Budějovice, Katalog studentů 1863/1664–1867/1868, knihy 20–24.

⁴⁶³ SOkA České Budějovice, fond Vyšší škola chlapecká (německá), Katalog studentů 1869/1870, kniha 18; Katalog studentů 1870/1871, kniha 19; J. KAHUDA, *Kaprál*, s. 74.

⁴⁶⁴ Na výbornou odmaturoval pouze z německého jazyka, dobrou známkou si odnesl z dějepisu a zeměpisu, matematiky, fyziky, přírodních věd, pouze dostatečnou obdržel z českého jazyka, chemie,

pluku v Olomouci, odkud byl poslán na ženijní kadetní školu ve Vídni. Z armády však byl po roce kvůli špatnému zdravotnímu stavu propuštěn.⁴⁶⁵ Vrátil se ke svému snu stát se technikem a od roku 1872 studoval na vídeňské Technické vysoké škole, aby mohl vyučovat tento předmět na reálných školách.⁴⁶⁶ V této době také rozvíjel na odborné úrovni své znalosti z historie,⁴⁶⁷ které se od mládí věnoval, fakultativně ji ve Vídni studoval společně s pomocnými vědami historickými.⁴⁶⁸

Oženil se 15. října 1881 s o dva roky starší Therese, rozenou Goldmann, která pocházela z rodiny vídeňského účetního.⁴⁶⁹ Bydleli v domě čp. 15 v Hroznové ulici, nedaleko Köplova rodného domu.

Dva roky po svatbě dne 26. května 1883 se jim narodil první syn Karl Anton, který v dospělosti pracoval u okresního hejtmanství v Chebu.⁴⁷⁰ V Praze se manželům narodil 20. ledna 1893 druhý syn Adolf,⁴⁷¹ který se živil jako referent na zemském úřadu práce v Erfurtu v Německu.⁴⁷²

geometrie. Zajímavostí je, že Köpl chodil na reálce do třídy s Josefem Goldmannem, svým budoucím švagrem. SOkA České Budějovice, fond Vyšší škola chlapecká (německá), Katalog maturantů 1871, kniha 170.

⁴⁶⁵ J. KAHUDA, *Kaprál*, s. 74.

⁴⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 75.

⁴⁶⁷ Ve Vídni si začal vést poznámkový sešit, do nějž zapisoval veškeré údaje k dějinám města, na které při studiu narazil. AHMP, Osobní fond Köpl Karl, Dr., Studijní a odborná příprava, Quellen und Hilfsmittel zur Geschichte von Budweis, inv. č. 3, kart. 1. Ukázka sešitu *Příloha 2.3*.

⁴⁶⁸ Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Köpl Karl, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 23. dubnu 2015].

⁴⁶⁹ Záznam z matriky oddaných. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika oddaných, kniha 67 (1880–1887), fol. 91, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 92). Theresiným bratrem byl pozdější ředitel českobudějovické měšťanské školy Josef Goldmann (1857–1921). Therese Köpl zemřela jen několik týdnů před smrtí manžela. BZ 71, 1932, č. 98, s. 3.

⁴⁷⁰ Záznam o narození a pokřtění K. A. Köpla. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 31 (1881–1884), fol. 289, zápis 2 (v DigiArchivu sn. 291).

⁴⁷¹ Záznam o narození A. Köpla. AHMP, Sběrka matrik, katolické, vnitřní obvody, Praha III – Malá Strana, Kostel sv. Mikuláše, matrika narozených (1833–1899), sign. MIK i10, fol. 107, (v DigiArchivu sn. 135).

⁴⁷² BZ 71, 1932, č. 98, s. 3; 75, 1936, č. 84, s. 7.

2.2.2. Veřejná činnost

2.2.2.1. Učitel a archivář

Po úspěšném ukončení školy v roce 1875 se Karl Köpl vrátil zpět do Českých Budějovic a začal vyučovat jako suplent na zdejší německé reálné škole. V letech 1879–1881 působil jako výpomocný učitel na měšťanské škole.⁴⁷³

V prosinci 1880 byl jmenován městským archivářem. Ve své žádosti o udělení nově systemizovaného místa archiváře uvedl, že se intenzivně zajímá o dějiny města, o nichž napsal mnoho článků a že se podílel na zřízení muzea.⁴⁷⁴ Faktické správy archivu se ujal až od října 1881, do té doby totiž nebyla uvolněna místnost pro uložení archiválií na radnici, a tak Köpl alespoň sepisoval inventář pro nedávno zřízené muzeum. V archivu pak vykonal mnoho, především v třídění materiálů, například uspořádal městskou registraturu a opatřil registry nejstarší městská privilegia a listiny.⁴⁷⁵

O čtyři roky později se objevila pro Köpla lákavá nabídka, v květnu 1884 byl vypsan konkurz, poprvé a naposledy v dějinách místodržitelského archivu v Praze,⁴⁷⁶ na obsazení místa archiváře. O toto místo se ucházelo čtyřicet čtyři zájemců, Köpl, ačkoliv neměl narozdíl od ostatních uchazečů potřebné akademické vzdělání, konkurz vyhrál díky svým prokázaným znalostem, publikační činnosti a především dosavadní praktickou zkušeností s organizací a pořádáním archivního materiálu v česko-

⁴⁷³ J. KAHUDA, *Kaprál*, s. 76.

⁴⁷⁴ TAMTÉŽ, s. 75–77.

⁴⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 81; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Archivy, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 23. dubnu 2015].

⁴⁷⁶ Místodržitelský archiv v Praze byl pokračováním guberniálního archivu, který byl zřízen v roce 1748 jako největší státní archiv v českých zemích, navázal na činnost české dvorské kanceláře, kanceláře českých místodržících a kanceláře české komory, sídlil na Pražském hradě a od roku 1784 na Malé Straně. V roce 1918 došlo k přejmenování na Archiv ministerstva vnitra. Převzal mnoho materiálů z klášterních archivů zrušených za vlády Josefa II., dále presidiální registraturu policejního ředitelství, desky zemské nebo desky dvorské, po archivní rozluce s Vídní převzal písemnosti české dvorské kanceláře. Po druhé světové válce byl archiv přestěhován do bývalého kláštera na Karmelitské ulici a v roce 1954 se stal součástí nově vzniklého Státního ústředního archivu, jenž nese od roku 2005 název Národní archiv. Jiřina ŠTOURAČOVÁ, *Úvod do archivnictví*, Brno 2002, s. 78–79. Podrobně J. KOLLMANN, *Dějiny*.

budějovickém archivu.⁴⁷⁷ Dne 20. srpna 1884 byl jmenován místodržitelským pomocným adjunktem s titulem archivář.⁴⁷⁸

Práce v místodržitelském archivu, který byl v zanedbaném stavu, byla obtížná. Köpl, ač byl ve své podstatě hlavním archivářem českých zemí,⁴⁷⁹ nebyl zaučen, jelikož zde ani žádný předchozí archivář nebyl, taktéž nevhodné umístění archivu v kryptě kostela sv. Mikuláše na Malé Straně mu ztěžovalo práci. Do roku 1890 dokonce neměl žádného pomocníka, poté získal alespoň písaře. Köpl se postupně seznámil s obsahem jednotlivých fondů. Snažil se o uspořádání archivu, ačkoliv mu na tuto činnost nezbývalo mnoho času, jelikož strávil nespočet hodin sepisováním odborných úředních vyjádření pro místodržitelství, vyřizováním písemných dotazů od soukromých osob nebo samotným stykem s badateli, kteří získali povolení bádát v archivu. Časově náročné a vyčerpávající pak bylo především psaní obsáhlých, důkladných rešerší a odpovědí na dotazy badatelů,⁴⁸⁰ mezi nimiž figurovali například historikové Jaromír Čelakovský, František Dvorský, Josef Emler,⁴⁸¹ August Sedláček, Ottokar Weber, Josef Vítězslav Šimák a nespočet dalších.⁴⁸² Místodržitelství na svého archiváře v otázce uspořádání archivu ani nijak nespěchalo, protože by po něm muselo odevzdat část cenného materiálu do Domácího, dvorního a státního archivu (Haus-, Hof- und Staatsarchiv) ve Vídni. Místodržitelství bylo s Köplovou prací spokojeno a každoročně mu vydávalo pochvalné hodnocení, byla to však jen malá odměna za to, že kvůli správě 20.000 fasciklů archivního materiálu musel omezit svou publikační činnost na minimum, ač dennodenně narážel na nepřeberné množství cenných a zajímavých pramenů. V archivu začal také s konzervačními pracemi, kdy podlepoval průsvitným

⁴⁷⁷ Budoucí archivář musel splnit několik podmínek, například musel být absolventem vyššího gymnázia nebo vyšší reálné školy, musel umět česky, německy, latinsky, výhodou byla znalost historie, paleografie a diplomatiky. J. KAHUDA, *Kaprál*, s. 72–73; J. KOLLMANN, *Dějiny*, s. 529.

⁴⁷⁸ Jmenování předcházelo rozsáhlé šetření Köplova života a především činnosti v archivu, které nařídil ministr vnitra a ministerský předseda Eduard Taaffe. Blíže k volbě a jejím okolnostem J. KOLLMANN, *Dějiny*, s. 529–530.

⁴⁷⁹ J. ŠTOURAČOVÁ, *Úvod*, s. 79.

⁴⁸⁰ AHMP, Osobní fond Köpl Karl, Dr., Korespondence, kart. 1. Ukázka důkladného a časově náročného vyhledávání a odpovídání na dotazy *Příloha 2.6*.

⁴⁸¹ Josef Emler (1836–1899) studoval na vídeňské univerzitě a na Institut für österreichische Geschichtsforschung tamtéž, stal se prvním profesorem pomocných věd na české pražské univerzitě a pracoval jako úředník zemského a později městského archivu v Praze. Prosazoval kritický přístup k pramenům, věnoval se ediční práci, připravil k vydání první svazky edice *Fontes rerum bohemicarum*. Dílo: *Pozůstatky desk zemských království českého roku 1541 pohořelých I-II*, 1870, 1872; *Rukověť chronologie křesťanské, zvláště české*, 1876; *Deset urbářů českých z doby před válkami husitskými*, 1881. F. KUTNAR – J. MAREK, *Přehledné dějiny*, s. 305–307.

⁴⁸² AHMP, Osobní fond Köpl Karl, Dr., Korespondence, inv. č. 9–54, přehledně TAMTÉŽ, Podací deník došlé korespondence, inv. č. 9, kart. 1.

papírem poškozené archiválie uložené v naprosto nevhodném, vlhkém prostředí, jak sám Köpl ve svých hlášeních pravidelně upozorňoval vedení.⁴⁸³

Karl Köpl se zapsal kladně nejen do historie místodržitelského archivu, ale také do dějin archivnictví obecně, jelikož jako první u nás přišel s návrhem, aby se spisy ukládaly do kartonů, na tuto myšlenku ho přivedlo značné poškození spisů, které byly v místodržitelském archivu ukládány ve fasciklech, vleže na sebe a bez dostatečné vnější ochrany.⁴⁸⁴ Köpl podal také návrh na reorganizaci českého archivnictví. Za prvé navrhoval, aby se místodržitelský archiv stal archivem ústředním pro politické a soudní úřady v českých zemích, ostatní archiválie vzniklé z činnosti nižších úřadů pak měly být uspořádány místodržitelskými úředníky a předány do řádné péče okresních hejtmanství. Ve druhém návrhu, který předběhl o více než padesát let svou dobu, inicioval alespoň zřízení krajských archivů, v nichž by byly shromažďovány, evidovány a zpřístupňovány písemnosti z jim přidělených okresů. Naposledy, pokud by předchozí dva návrhy nebyly přijaty, k čemuž skutečně došlo, žádal, aby byl všechen archivní materiál v zemi ukládán v místodržitelském archivu. Inicioval také přijetí zákona o ochraně archiválií, které podle něj hrály důležitou roli nejen pro historii, ale především pro státní správu a soudnictví.⁴⁸⁵

V letech 1892–1895, ač byl pracovní velice vytížen, vykonával také funkci knihovníka místodržitelské knihovny.⁴⁸⁶

Za svého působení v archivu se dočkal přijetí reformy rakouského státního archivnictví v letech 1894–1895, kdy bylo například stanoveno, aby měli archiváři odpovídající vysokoškolské vzdělání, aby probíhala skartace materiálů pod odborným dohledem a aby byla zřízena Archivní rada jako orgán vlády, který by organizoval a zodpovídal za státní archivy. Místodržitelský archiv byl díky schválení *Zásad archivního řádu pro archivy podřízené ministerstvu vnitra* převeden z kategorie kancelářské služby do kategorie konceptní služby, čímž získal větší samostatnost a byl podřízen přímo prezídiu místodržitelství.⁴⁸⁷

Po několikaleté nelehké práci se díky reformě Köploví dostalo povýšení na post ředitele archivu, a to v roce 1896. K ruce získal archivního koncipistu a archivního

⁴⁸³ Vyčerpávajícím způsobem k postavení, povinnostem a činnosti K. Köpla jako místodržitelského archiváře J. KOLLMANN, *Dějiny*, s. 530–560.

⁴⁸⁴ TAMTÉŽ, s. 534.

⁴⁸⁵ Köplův druhý návrh se v průběhu let ukázal jako nejvhodnější, archivní decentralizace se začala uskutečňovat po roce 1949, kdy byly zřizovány krajské archivy. Blíže ke Köplovým návrhům k organizaci českého archivnictví TAMTÉŽ, zejm. s. 543–545.

⁴⁸⁶ TAMTÉŽ, s. 548.

⁴⁸⁷ Blíže k organizaci archivnictví v Rakousku TAMTÉŽ, s. 549–554.

praktikanta. Do roku 1918 se mu podařilo rozšířit řady zaměstnanců na dva archiváře, tři koncipisty a čtyři kancelářské a pomocné síly. Místodržitelství archiv kontroloval veškeré písemnosti státních úřadů a soudů, Köpl tak byl skutečně hlavním archivářem pro celé Čechy.⁴⁸⁸

Nakonec dosáhl úspěchu i ve snaze o přemístění archivu do vhodnějších prostorů, v roce 1896 se začalo se stěhováním nejpoškozenějších fondů do Klementina, od roku 1903 se archiv přesouval do Pálffyho paláce na Malé Straně. Dalším jeho záslužným činem bylo zavedení v tehdejší archivní praxi nepoužívaného provenienčního principu, kdy je při pořádání zachována celistvost a struktura fondu podle původce.⁴⁸⁹

Po vyhlášení Československa byl Karl Köpl kvůli intervenci českých úředníků penzionován⁴⁹⁰ a do čela archivu byl jmenován Dr. Ladislav Klicman.⁴⁹¹ Jednalo se o naprosto stejný nucený odchod jako v případě Reinholda Huyera v českobudějovickém archivu, kdy byl původem německý archivář, který vykonával svou práci řádně, nahrazen českým protějškem. Köpl se po celou dobu svého působení v archivu věnoval v první řadě úřední činnosti, především vyhledávání spisů a vyřizování dotazů místodržitelství, až na druhém místě stála předarchivní péče, ale vzhledem k faktu, že byl v archivu několik let jediným zaměstnancem, mu toto nelze vyčítat.

2.2.2.2. Člen sdružení a spolků

I přes časově a fyzicky náročnou práci v pražském místodržitelství archivu se Köpl zapojil do veřejného života a stal se členem několika sdružení a spolků, které souvisely s jeho profesí a zájmy.

Aktivně se účastnil spolkového života už v rodném městě, podílel se na založení českobudějovického muzea, na pořádání jeho sbírek,⁴⁹² byl členem muzejního spolku

⁴⁸⁸ TAMTÉŽ, s. 554.

⁴⁸⁹ TAMTÉŽ s. 555–560.

⁴⁹⁰ J. ŠTOURÁČOVÁ, *Úvod*, s. 79.

⁴⁹¹ Ladislav Klicman (1867–1943) vystudoval univerzitu v Praze a Institut für österreichische Geschichtsforschung ve Vídni, od roku 1893 pracoval v místodržitelství archivu, v letech 1918–1934 byl jeho ředitelem (od roku 1918 nesl archiv název Archiv ministerstva vnitra). J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 313; J. ŠTOURÁČOVÁ, *Úvod*, s. 78–79.

⁴⁹² J. KAHUDA, *Kaprál*, s. 77.

a zasedal ve správním výboru muzea,⁴⁹³ který byl tvořen především Němci,⁴⁹⁴ stal se také jeho prvním správcem.⁴⁹⁵ Byl činný i ve spolku Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen.⁴⁹⁶

Díky jeho renomé mu bylo nabídnuto členství ve významných vědeckých společnostech a komisích. Od roku 1893 byl mimořádným členem Královské české společnosti nauk, od roku 1903 korespondujícím členem C. k. ústřední komise pro umělecké a historické památky ve Vídni, v letech 1908 a 1913 byl řádným členem Archivní rady ve Vídni a od roku 1912 také dopisujícím členem Společnosti pro podporu německé vědy, kultury a umění v Čechách.⁴⁹⁷

2.2.3. Závěr života

Po nuceném odchodu z archivu zůstal v Praze a v ústraní se věnoval publikační činnosti. Zemřel v osmdesáti jedna letech 15. prosince 1932 v Praze, o pět dní později byl pohřben do rodinné hrobky⁴⁹⁸ ve svém rodném městě, na hřbitově sv. Otýlie.⁴⁹⁹

V novinách vyšly jen krátké zprávy o jeho úmrtí, a to v místních periodikách Budweiser Zeitung⁵⁰⁰ a v Jihočeských listech.⁵⁰¹ O rok později byl zmíněn také ve výroční zprávě o činnosti spolku Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen.⁵⁰²

Během života se Karlu Köplovi dostalo mnohých ocenění, která získal díky své poctivé práci v archivu a publikační činnosti. V roce 1896 mu byl udělen titul císařský rada,⁵⁰³ v roce 1898 byl vyznamenán rytířským křížem Řádu Františka Josefa I. a v roce 1918 se stal nositelem Řádu Železné koruny.⁵⁰⁴ Ani město, odkud pocházel,

⁴⁹³ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für das Jahr 1888*, Budweis 1889, s. 4, 25.

⁴⁹⁴ U zrodu muzea stáli především Němci, blíže seznam zakládajících členů, který byl pravidelně otiskován v *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1888–1913*, Budweis 1889–1914. Složení správního výboru muzejního spolku *Příloha 4.7*.

⁴⁹⁵ *110 let*, nestr.; J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 331.

⁴⁹⁶ BZ 71, 1932, č. 98, s. 3.

⁴⁹⁷ J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 331.

⁴⁹⁸ Rodinná hrobka byla po druhé světové válce zrušena a Köplovy ostatky uloženy do společného hrobu č. 2 na hřbitově sv. Otýlie. D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 78.

⁴⁹⁹ BZ 71, 1932, č. 98, s. 3.

⁵⁰⁰ TAMTÉŽ.

⁵⁰¹ Jihočeské listy 38, 1932, č. 99, s. 1.

⁵⁰² MVGDB 71, 1933, s. 159.

⁵⁰³ J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 331.

⁵⁰⁴ TAMTÉŽ; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Karl Köpl, přístupné online: [http://www.kohoutikriz.org, odkaz funkční k 25. dubnu 2015], *Ottův slovník naučný XIV*, 1889, s. 776.

nezapomnělo na svého rodáka a 23. listopadu 1906 byl Köpl jmenován čestným měšťanem města Českých Budějovic.⁵⁰⁵

2.3. Valentin Schmidt

Dalším jihočeským, německy píšícím historikem byl kněz cisterciáckého řádu ve Vyšším Brodě, učitel, kronikář a klášterní archivář Valentin Franz Schmidt. Ačkoliv se Schmidtovo jméno objevilo v mnoha pracích, které se zabývaly dějinami Českého Krumlova a blízkého okolí,⁵⁰⁶ nebyla tomuto autorovi doposud věnována větší studie.

2.3.1. Soukromý a klášterní život

Franz Schmidt⁵⁰⁷ se narodil 5. ledna 1863 v Rožmitálu na Šumavě, téhož dne byl pokřtěn.⁵⁰⁸ Schmidtův otec Peter se živil jako řezník a hostinský,⁵⁰⁹ matka Katharina, rozená Watzl,⁵¹⁰ porodila kromě prvorozeného Franze také dceru Katharinu.⁵¹¹

Schmidt nejprve navštěvoval obecnou školu ve svém rodišti, od školního roku 1875/1876 studoval osmileté gymnázium v Českém Krumlově. Gymnaziální studia úspěšně ukončil maturitní zkouškou, kterou složil v červenci 1883 s vyznamenáním.⁵¹²

⁵⁰⁵ J. CHVOJKA, *Čestní občané*, s. 30–31.

⁵⁰⁶ Nejčastěji citovanou Schmidtovou prací byl *Listinář města Českého Krumlova*. V. SCHMIDT – A. PICHA (edd.), *Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen (1253–1419)* I; TITÍŽ, (edd.), *Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen (1420–1480)* II.

⁵⁰⁷ Genealogie Schmidtova rodu, kterou vypracoval osobně a která se dochovala v jeho pozůstalosti, byla zveřejněna ve čtvrtletníku pro sudetoněmecký rodopis. *Sudetendeutsche Familienforschung* 10, 1937–1938, s. 107–109.

⁵⁰⁸ Záznam o narození a pokřtění F. Schmidta. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Křestní list, inv. č. 1, sign. I 1, kart. 1; SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost Rožmitál na Šumavě, matrika narozených, kniha 6 (1827–1902), s. 171–172, zápis 3 (v DigiArchivu sn. 89).

⁵⁰⁹ Peter Schmidt se narodil 20. června 1832 v Rožmitálu na Šumavě, byl nemanželským synem Agnes Schmidt z Havlova (zaniklá obec nedaleko Rožmitálu na Šumavě), zemřel 31. března 1882 v Rožmitálu na Šumavě. Záznam o narození P. Schmidta. TAMTÉŽ, s. 23–24, zápis 7 (v DigiArchivu sn. 15). Záznam o úmrtí P. Schmidta. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 13 (1827–1902), s. 189–190, zápis 6 (v DigiArchivu sn. 97).

⁵¹⁰ Katharina Schmidt, rozená Watzl, se narodila 17. listopadu 1834 v Rožmitálu na Šumavě, byla dcerou zdejšího krejčovského mistra Antona Watzla a Marie, rozené Galli, zemřela 22. července 1899 v Rožmitálu na Šumavě. Záznam o narození K. Schmidt, rozené Watzl. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 6 (1827–1902), s. 35–36, zápis 5 (v DigiArchivu sn. 21). Záznam o úmrtí K. Schmidt, rozené Watzl. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 13 (1827–1902), s. 259–260, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 132).

⁵¹¹ Katharina Schmidt se narodila 13. července 1865 v Rožmitálu na Šumavě, zemřela 24. prosince 1940 tamtéž. Záznam o narození a úmrtí K. Schmidt. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 6 (1827–1902), s. 189–190, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 98).

Rok 1883 byl pro Schmidta rokem zlomovým. Dne 13. září 1883⁵¹³ vstoupil ve svých dvaceti letech jako novic do cisterciáckého kláštera Vyšší Brod⁵¹⁴ a přijal řádové jméno Valentin.⁵¹⁵

V letech 1884–1888 navštěvoval teologický seminář v Budějovicích.⁵¹⁶ Docházel na přednášky z teologie, filozofie a historie. Během semináře se Schmidt začal zabývat historií a přispívat do časopisů MVGDB a Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner- und dem Cistercienserorden (dále jen StMBO).⁵¹⁷

Dne 10. července 1887 složil ve Vyšším Brodě řádový slib, o týden později obdržel kněžské svěcení⁵¹⁸ od českobudějovického biskupa Martina Josefa Říhy.⁵¹⁹

V klášteře se krom jiného Schmidt věnoval historii, především historii okolních obcí. Jeho nebyvalého zájmu o dějiny si všiml opat Leopold Wackář⁵²⁰ a umožnil mu

⁵¹² Na výbornou odmaturoval z náboženství, zeměpisu a dějepisu, matematiky a fyziky, z ostatních maturitních předmětů (latina, řečtina, německý jazyk, přírodověda, filozofická propedeutika) byl ohodnocen stupněm dvě. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Opis maturitního vysvědčení, inv. č. 2, sign. I 2, kart. 1.

⁵¹³ Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1927, č. 6–8, s. 32.

⁵¹⁴ Klášter ve Vyšším Brodě je dnes posledním fungujícím mužským cisterciáckým klášteřem na území České republiky. U jeho založení v červnu 1259 stáli Rožmberkové, kteří se dohodli s generálním opatem cisterciáckého řádu v Cîteaux. Od generálního opata získali povolení, a tak byl nově založený klášter osídlen mnichy z hornorakouského cisterciáckého kláštera Wilhering. Klášter fungoval jako rodinné pohřebiště Rožmberků do počátku 17. století, poté byl pod ochranou rodu Eggenbergů, v 18. století pak pod ochranou Schwarzenbergů. Klášter získal samostatnost v roce 1822. Členové řádu zde žili do čtyřicátých let 20. století, kdy byli vyhnáni nacisty. Klášter nadále pustl. Po druhé světové válce se řád do kláštera na krátkou dobu vrátil, avšak v padesátých letech došlo k dalšímu nedobrovolnému odchodu mnichů. Definitivně se cisterciáci vrátili do kláštera ve Vyšším Brodě po roce 1989. Podrobně k dějinám kláštera D. KAINDL, *Dějiny*. Blíže k zásluze Rožmberků na založení kláštera Jaroslav ČECHURA, *Počátky vyšebrodského kláštera*, JSH 50, 1981, s. 4–16; Milan HLINOMAZ – Vlastimil KOLDA, *Vyšebrodský klášter – nekropole Rožmberků*, JSH 57, 1988, s. 173–184. Blíže k architektuře kláštera J. KUTHAN, *Počátky a rozmach gotické architektury v Čechách, K problematice cisterciácké stavební tvorby*, Praha 1983, zvl. s. 220–263; Týž, *Vyšší Brod. Památkový areál – bývalý klášter*, České Budějovice 1989.

⁵¹⁵ SOA v Třeboni, Sbírka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost Rožmitál na Šumavě, matrika narozených, kniha 6 (1827–1902), s. 171–172, zápis 3 (v DigiArchivu sn. 89).

⁵¹⁶ Biskupský teologický seminář byl založen v Českých Budějovicích v roce 1803 biskupem Johanem Prokopem Schaaffgotschem (1748–1813), škola měla status biskupské vysoké školy, a tak nepodléhala přímo státní správě, výuka v semináři trvala čtyři roky, v rámci povinných předmětů bylo vyučováno studium Starého a Nového zákona, dogmatika, morálka, pastorálka, církevní dějiny a církevní právo. Blíže M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny*, s. 99, 143–150.

⁵¹⁷ Vysvědčení učitelské způsobilosti ze 17. června 1893. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1.

⁵¹⁸ TAMTÉŽ, Sbírka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost Rožmitál na Šumavě, matrika narozených, kniha 6 (1827–1902), s. 171–172, zápis 3 (v DigiArchivu sn. 89); Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1927, č. 6–8, s. 32; Budivoj 23, 1887, č. 38. s. 2.

⁵¹⁹ Martin Josef Říha (1839–1907) získal kněžské svěcení v roce 1862, doktorem teologie se stal v roce 1869, v letech 1885–1907 zastával funkci českobudějovického biskupa. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Říha Martin Josef, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>], odkaz funkční k 3. dubnu 2015].

⁵²⁰ Leopold Wackář (1810–1901) vstoupil do kláštera Vyšší Brod roku 1833, v roce 1857 byl zvolen opatem, zasloužil se o obnovu klášterního kostela a klášterních budov, v roce 1891 se stal generálním opatem celého cisterciáckého řádu. Blíže D. KAINDL, *Dějiny*, s. 121–129; Valentin SCHMIDT – Josef

studium v Praze.⁵²¹ Na Karlo-Ferdinandově univerzitě studoval Schmidt od roku 1889. Zvolil si obvyklou kombinaci⁵²² oborů zeměpis – dějepis. Vedle přednášek, seminářů a cvičení z hlavních předmětů docházel také na přednášky z pedagogiky, němčiny a klasických jazyků.⁵²³ V rámci domácích písemných prací z historie se Schmidt zabýval například druhou cestou císaře Friedricha III. do Říma, vznikem, průběhem a důsledky povstání v roce 1830 v Belgii a v Polsku nebo nároky Bavorska a Pruska na rakouský trůn po smrti Karla VI. Schmidtovy elaboráty z historie získaly vždy vynikající hodnocení, byly označeny za přínosné, taktéž byla oceněna práce s dostupnou literaturou a její vhodně provedená kritika. V písemných pracích ze zeměpisu se student Schmidt věnoval popisu misijních cest apoštola Pavla či zemědělství a vodstvu Ameriky, také za tyto práce získal dobré hodnocení. Nejinak tomu bylo i v případě seminárních prací z povinné pedagogiky.⁵²⁴

Od 9. ledna 1893 do 17. června 1893 skládal na univerzitě ústní zkoušky. V rámci obecného dějpisu se zabýval státním zřízením Sparty, dějinami Korintu či Peloponéskou válkou, v rámci rakouského dějpisu popsal habsbursko-uherské vztahy v letech 1462–1515 a vládu Maxmiliána II. Habsburského, během zkoušky ze zeměpisu zodpověděl všechny otázky z fyzické a politické geografie. Po úspěšném složení těchto zkoušek před státní zkušební komisí obdržel aprobaci ze zeměpisu a dějpisu pro gymnázia a reálné školy s německým vyučovacím jazykem.⁵²⁵ Na univerzitě nakonec získal i doktorát z filozofie a byl promován 28. února 1894.⁵²⁶

TIBITANZL, *Abt Leopold Wackarz, Abt Generalis emer. und Prälat von Hohenfurt*, Cisterciensers Chronik 14, 1902, s. 41–47, 73–77.

⁵²¹ R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt †*, s. 35.

⁵²² J. PETRÁŇ, *Nástin*, s. 150.

⁵²³ Vysvědčení učitelské způsobilosti ze 17. června 1893. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1.

⁵²⁴ TAMTÉŽ.

⁵²⁵ TAMTÉŽ.

⁵²⁶ TAMTÉŽ, Opis doktorského diplomu, inv. č. 3, sign. I 3, kart. 1; Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1927, č. 6–8, s. 32.

2.3.2. Veřejná činnost

2.3.2.1. Kaplan a učitel

Dne 21. července 1888 se Schmidt, po dokončení teologického semináře, stal kaplanem v Hořicích na Šumavě, kde působil dva roky.⁵²⁷ Dne 20. září 1888 byl ustaven kaplanem také v Dolním Dvořišti, kde působil jeden rok.⁵²⁸ Biskupská konzistoř v Českých Budějovicích jmenovala Schmidta 16. července 1913 biskupským notářem a 29. června 1921 také čestným konzistorním radou.⁵²⁹

Od 1. ledna 1894 získával první pedagogické zkušenosti jako suplent na C. k. německém vyšším gymnáziu.⁵³⁰ Nejprve vyučoval pod dohledem profesora Josefa Kubišty, od nového školního roku 1894/1895 už sám vedl hodiny zeměpisu a dějepisu.⁵³¹ Po roční praxi odešel do Vorarlberska. V Mehrerau u Bregenz vedl od září soukromé klášterní gymnázium a vyučoval zde zeměpis a dějepis.⁵³² V roce 1899 opustil cisterciácké gymnázium, vrátil se zpět do Českých Budějovic a 15. září nastoupil opět jako suplent, tentokrát na C. k. německou státní vyšší reálnou školu.⁵³³ Kromě zeměpisu a dějepisu mu byla přidělena také výuka německého jazyka v první a ve druhé třídě, ve druhém roce jeho působení na tomto ústavu také výuka českého jazyka v první třídě. Své působení na českobudějovické reálce ukončil k 15. září 1901, kdy se rozhodl k dalšímu odchodu z jižních Čech, tentokrát do dolnorakouského

⁵²⁷ SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety a Vysvědčení učitelské způsobilosti ze 17. června 1893, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1; Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1927, č. 6–8, s. 32; Budivoj 24, 1888, č. 95, s. 2; G. JUNGBAUER, *Professor Dr. Valentin Schmidt*, s. 130.

⁵²⁸ SOkA Český Krumlov, Pamětní kniha Dolní Dvořiště, 1836–1941 (1944), s. 15 (v DigiArchivu sn. 12); Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1927, č. 6–8, s. 32; R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt †*, s. 35.

⁵²⁹ Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1927, č. 6–8, s. 32; R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt †*, s. 35.

⁵³⁰ Původně piaristické gymnázium bylo přeměněno na osmileté gymnázium s německým vyučovacím jazykem a českými paralelkami, v roce 1871 bylo gymnázium postátněno, od roku 1873 neslo oficiálně označení C. k. německé vyšší gymnázium, po roce 1918 pak neslo označení Německé státní gymnázium. D. KOVÁŘ, *Přehled*, nestr. Vyšebrodští kněží zastávali od roku 1802 místa profesorů v teologickém semináři a později na gymnáziu. D. KAINDL, *Dějiny*, s. 167.

⁵³¹ Dekret ze 3. září 1894, Vysvědčení způsobilosti ze 17. července 1895 a Dekret z 25. srpna 1895. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1.

⁵³² Vysvědčení učitelské způsobilosti z 18. července 1899. TAMTÉŽ, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1; Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1927, č. 6–8, s. 32. Do Mehrerau odcházeli vyučovat i další vyšebrodští kněží, například profesor Emil Putschögl (z. 1907). D. KAINDL, *Dějiny*, s. 127.

⁵³³ Dekrety z 19. listopadu 1899 a ze 14. listopadu 1900. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1; SOkA České Budějovice, fond Vyšší škola chlapecká (německá), Osobní spisy V. Schmidta, inv. č. 1146, kart. 11; Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1927, č. 6–8, s. 32;

Melku.⁵³⁴ Ve školním roce 1901/1902 vyučoval na melckém benediktýnském gymnáziu, opět zeměpis a dějepis.⁵³⁵ Po návratu do Čech působil dva roky jako suplent na českobudějovickém německém gymnáziu.⁵³⁶ Na gymnáziu nahradil profesora Willibalda Ladenbauera,⁵³⁷ jenž se stal převorem vyšebrodského kláštera.⁵³⁸ Od roku 1903 mohl V. Schmidt používat titul „c. k. profesor“, o čemž rozhodla zemská školská rada v Praze v listopadu téhož roku po uplynutí zákonné tříleté zkušební doby.⁵³⁹ Na gymnáziu nadále vyučoval jako řádný učitel až do roku 1921, kdy opustil společně s dalšími pěti duchovními školu.⁵⁴⁰

V roce 1924 zřídil opat Bruno⁵⁴¹ ve vyšebrodském klášteře soukromé gymnázium, jehož ředitelem byl jmenován V. Schmidt. Studenti tohoto gymnázia byli zapsáni jako privatisté německého gymnázia v Českých Budějovicích. Výuka oficiálně začala 1. října 1924,⁵⁴² ale kvůli nedostatku místa i personálu byla po dvou letech ukončena a studenti odešli na českobudějovické gymnázium.

Schmidt byl hodnocen řediteli škol, na nichž působil, jako zodpovědný, disciplinovaný a skromný učitel, jehož chování a přístup ke studentům by mohly být vzorem pro ostatní, mnozí také ocenili Schmidtovy vynikající znalosti z historie.⁵⁴³

⁵³⁴ Vysvědčení učitelské způsobilosti z 31. prosince 1901. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1.

⁵³⁵ Vysvědčení učitelské způsobilosti ze 13. července 1902. TAMTÉŽ.

⁵³⁶ Dekret z 20. července 1903. TAMTÉŽ.

⁵³⁷ Willibald Ladenbauer (1847–1926) studoval na gymnáziu v Českých Budějovicích, poté vstoupil do vyšebrodského kláštera, v roce 1880 získal doktorát z filozofie na pražské univerzitě, později se stal převorem kláštera a v roce 1926 byl jmenován čestným opatem, přes dvacet let také vyučoval dějepis na gymnáziu v Českých Budějovicích. Napsal několik historických statí. Dílo: *Das soziale Wirken der katholischen Kirche in der Diözese Budweis*, 1899. D. KAINDL, *Dějiny*, s. 129, 141; V. SCHMIDT, *Dr. Willibald Ladenbauer*, *Waldheimat* 3, 1926, s. 163–164; Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Wilibald Ladenbauer, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 2. dubnu 2015].

⁵³⁸ R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt †*, s. 35.

⁵³⁹ Dekret z 18. listopadu 1903. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1.

⁵⁴⁰ R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt †*, s. 35.

⁵⁴¹ Bruno Pammer (1866–1924) vystudoval gymnázium v Linci, v roce 1884 vstoupil do kláštera ve Vyšším Brodě, v roce 1900 se stal převorem kláštera, roku 1902 opatem, za jeho vedení proběhla oprava klášterního kostela, od roku 1908 byl Pammer členem českého zemského sněmu, od roku 1909 členem Panské sněmovny. V roce 1923, po nutném rozdělení řádové provincie rakousko-uherské na nezávislé provincie odpovídající hranicím nově vzniklých států, se stal generálním vikářem. Blíže D. KAINDL, *Dějiny*, s. 129–138; V. SCHMIDT, *Abt Bruno Pammer*, *Waldheimat* 2, 1925, s. 3–4.

⁵⁴² D. KAINDL, *Dějiny*, s. 138.

⁵⁴³ SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1.

2.3.2.2. Konzervátor a archivář

Ministr vnitra jmenoval 30. května 1914 Schmidta konzervátorem C. k. Archivní rady⁵⁴⁴ pro politické okresy Český Krumlov, Kaplice, Prachatice, Sušice, město České Budějovice, soudní okres Nová Bystřice a politický okres Jindřichův Hradec s působností na pět let. Povinnosti Schmidta jakožto konzervátora bylo seznámit se s obsahem všech veřejných i soukromých archivů a knihoven v jím spravovaných okresech, sepsat a zaslat C. k. Archivní radě přehlednou zprávu o tomto stavu, odstranit jakékoliv nedostatky v archivech a knihovnách a samozřejmě dbát na náležitou ochranu archiválii.⁵⁴⁵

V šumavském duchovním centru se Schmidt nevěnoval pouze vyučování, od 25. září 1926 byl po smrti Ladenbauera pověřen správou klášterního archivu.⁵⁴⁶ Od 15. století byla budována klášterní knihovna, v níž byly uloženy i rukopisy, v polovině 18. století pak opat Mickl založil klášterní archiv a sbírky tzv. uměleckého kabinetu, ve třicátých letech 19. století bylo zřízeno klášterní muzeum, v němž byly uloženy sbírky numismatické, cenné sbírky především barokních obrazů a plastik, dále sbírky přírodnin. Klášterní knihovna obsahovala přes sedmdesát tisíc fondů a řadila se k nejvýznamnějším a největším v českých zemích.⁵⁴⁷

2.3.3. Závěr života

V lednu 1927 oslavil Schmidt šedesáté čtvrté narozeniny, bratři mu popřáli mnoho dalších spokojených let, avšak osud mu je nedopřál.⁵⁴⁸ Když jel 18. února 1927 na pohřeb svého přítele a starosty Rožmitálu na Šumavě Gottlieba Schieftalera, měl nehodu.⁵⁴⁹ Vyhýbal se protijedoucímú povozu, uklouzl a zlomil si stehenní kost. Okamžitě byl převezen do českobudějovické nemocnice, kde však došlo k dalším

⁵⁴⁴ Archivní rada byla zřízena ve Vídni v roce 1894, stala se poradním orgánem ministerstva vnitra v otázkách archivní péče. Ustanovovala konzervátory, kteří sepisovali hlášení o stavu veřejných i soukromých archivů. J. HOFFMANNOVÁ – J. PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník*, s. 16.

⁵⁴⁵ Ověřovací listina z 15. července 1914. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1.

⁵⁴⁶ Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1927, č. 6–8, s. 32; R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt* †, s. 35.

⁵⁴⁷ D. KAINDL, *Dějiny*, s. 98–102, 164–169.

⁵⁴⁸ R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt* †, s. 34.

⁵⁴⁹ První zpráva o Schmidtově úmrtí, která zaznamenala i jeho předchozí nešťastnou nehodu, byla zveřejněna v Budweiser Zeitung 30. března 1927. BZ 66, 1927, č. 26, s. 8.

komplikacím. V beznadějném stavu na uzdravení opustil 23. března nemocnici a vrátil se do vyšebrodského kláštera, v němž chtěl strávit poslední chvíle života obklopen svými bratry.⁵⁵⁰ Valentin Franz Schmidt zemřel 28. března 1927 ve tři hodiny odpoledne a byl pochován ve Vyšším Brodě.⁵⁵¹

Zpráva o smrti V. Schmidta byla uveřejněna v německých periodikách *Budweiser Zeitung*,⁵⁵² *MVGDB*⁵⁵³ a *Waldheimat*,⁵⁵⁴ dále v ordinariátním listu, který vydávala českobudějovická diecéze,⁵⁵⁵ jeho úmrtí bylo samozřejmě zaznamenáno také na stránkách vyšebrodské pamětní knihy, kterou Schmidt dříve vedl.⁵⁵⁶ Další články vyšly k ročnímu výročí jeho úmrtí ve *Waldheimat* a *Wäldler Kalender*.⁵⁵⁷

Po smrti se mu dostalo patřičných uznání od rodné obce. Dne 1. července 1928 byla umístěna na jeho rodný dům v Rožmitálu na Šumavě pamětní deska, kterou věnoval *Deutscher Böhmerwaldbund*.⁵⁵⁸ Při této příležitosti promluvil Schmidtův přítel Gustav Jungbauer z Kaplice⁵⁵⁹ a Schmidtovi bylo uděleno čestné občanství obce.⁵⁶⁰ Ocenění, jež se mu dostala, byla jistě zasloužená, vždyť také po celý život pravidelně přispíval do dobročinných sbírek, například na stavby nových kostelů, na podporu diecézního ústavu hluchoněmých ve městě aj.⁵⁶¹

2.4. Franz Engelbert Vollgruber

Mezi regionální historiky patřil také Franz Xaver Engelbert Vollgruber, ačkoliv se jedná o osobnost dnes takřka neznámou. Vollgruber byl pedagogem, městským zastupitelem, poslancem českého zemského sněmu, aktivním členem mnoha spolků a znalcem

⁵⁵⁰ R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt* †, s. 35.

⁵⁵¹ TAMTÉŽ; J. ZÁLOHA, *Valentin Schmidt*, s. 173.

⁵⁵² O. MASČEK, *Prof. P. Dr. Valentin Schmidt* †, s. 3–4.

⁵⁵³ W. WOSTRY, *Prof. Dr. P. Valentin Schmidt* † 28. März 1927, s. 42.

⁵⁵⁴ *Professor P. Dr. Valentin Schmidt* †, *Waldheimat* 4, 1927, č. 5, s. 73–74.

⁵⁵⁵ *Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1927, č. 6–8, s. 32.

⁵⁵⁶ SOKA Český Krumlov, Pamětní kniha Vyšší Brod, (1198) 1878–1937 (1957), s. 272 (v DigiArchivu sn. 142).

⁵⁵⁷ R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt* †, s. 34–36; G. JUNGBAUER, *Professor Dr. Valentin Schmidt*, s. 129–133.

⁵⁵⁸ Na pamětní desce je psáno: „*Geburtshaus des verdienstvollen heimatforschers u. edlen Menschenfreunden hochwürden Dr. phil. Valentin Schmidt 1862–1927. Gewidmet vom Deutschen Böhmerwaldbund.*“ Dnes je tato pamětní deska umístěna na domě čp. 49 v Rožmitálu na Šumavě. Blíže Příloha 3.5.

⁵⁵⁹ G. JUNGBAUER, *Professor Dr. Valentin Schmidt*, s. 129–133. Schmidtův rodný dům (čp. 36) dnes nestojí, byl zbořen v padesátých letech 20. století. Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Valentin Franz Schmidt, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 2. dubnu 2015].

⁵⁶⁰ R. HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt* †, s. 35.

⁵⁶¹ Např. *Budivoj* 49, 1913, č. 77, s. 3.

místních dějin, což dokládá jeho podíl na sepsání oddílu věnujícího se Českým Budějovicím v průvodci Šumavou.⁵⁶²

2.4.1. Soukromý život

Franz Xaver Engelbert Vollgruber se narodil 11. února 1847 v Českých Budějovicích. Následujícího dne byl pokřtěn v kostele sv. Mikuláše.⁵⁶³ Byl potomkem českobudějovického sklářského mistra Johanna Vollgrubera⁵⁶⁴ a jeho manželky Theresie, rozené Ruschak, která byla dcerou místního obchodníka s koňmi.⁵⁶⁵ Vollgruber měl staršího bratra, účetního Johanna, který žil s manželkou a dětmi u svých rodičů na Pražském předměstí v domě čp. 173.⁵⁶⁶

Od září 1854 navštěvoval malý Franz čtyřletou hlavní školu v Českých Budějovicích. V roce 1858 nastoupil na zdejší piaristické gymnázium,⁵⁶⁷ které sídlilo v bývalém dominikánském klášteře.⁵⁶⁸ Ve třídě byl jedním z nejmladších studentů.⁵⁶⁹ Náročnou výuku na osmiletém gymnáziu zvládal, jen latina mu ve vyšších ročnících činila výraznější problémy, ve druhém pololetí páté třídy musel dokonce skládat

⁵⁶² *Führer durch den Böhmerwald*, Budweis 1888.

⁵⁶³ Záznam o narození a pokřtění F. E. Vollgrubera. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 21 (1844–1849), fol. 263, zápis 5 (v DigiArchivu sn. 266).

⁵⁶⁴ Johann Vollgruber se narodil 17. května 1809 v Českých Budějovicích, byl synem dělostřelce Franze Vollgrubera, zemřel na rozedmu plic 18. listopadu 1875 v Českých Budějovicích. Záznam o narození J. Vollgrubera. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 17 (1803–1813), fol. 303, zápis 6 (v DigiArchivu sn. 273). Záznam o úmrtí J. Vollgrubera. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 102 (1865–1877), fol. 518, zápis 8 (v DigiArchivu sn. 519).

⁵⁶⁵ V některých pramenech psána Theresie Růžák, Růžáková. Theresie Vollgruber, rozená Ruschak, se narodila 3. října 1807 v Českých Budějovicích, byla dcerou obchodníka s koňmi Antona Ruschaka, zemřela 15. února 1886 v Českých Budějovicích. Záznam o narození T. Vollgruber, rozené Ruschak. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 17 (1803–1813), fol. 230, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 200). Záznam o úmrtí T. Vollgruber, rozené Ruschak. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 104 (1885–1892), fol. 43, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 44).

⁵⁶⁶ Johann Vollgruber se narodil 14. července 1835 v Českých Budějovicích, byl účetním, s manželkou Annou, rozenou Brabec, měl syna a dceru, zemřel na tuberkulózu plic 22. října 1868 v Českých Budějovicích. Záznam o narození J. Vollgrubera. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 20 (1835–1844), fol. 22, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 22). Záznam o úmrtí J. Vollgrubera. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 102 (1865–1877), fol. 142, zápis 9 (v DigiArchivu sn. 141).

⁵⁶⁷ Piaristické gymnázium v Českých Budějovicích bylo založeno v roce 1762, původně šestitřídní gymnázium bylo sloučeno v roce 1949 s dvouletým filozofickým ústavem, a tak se délka studia na gymnáziu prodloužila na osm let, v roce 1871 došlo k postátnění školy a o dva roky později k přejmenování školy na C. k. německé vyšší gymnázium. Blíže k dějinám piaristického gymnázia M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny*, s. 85–97.

⁵⁶⁸ SOkA České Budějovice, Osobní fond Franz Engelbert Vollgruber, Školní vysvědčení 1855–1873, sign I 1, kart. 1.

⁵⁶⁹ TAMTÉŽ, fond Státní gymnázium (německé) České Budějovice, Výkaz docházky a prospěchu 1858, inv. č. 14, sign. B138, kniha 14.

reparát.⁵⁷⁰ V létě roku 1865 složil student Vollgruber s úspěchem maturitní zkoušku, a získal tak potvrzení o způsobilosti ke studiu na univerzitě.⁵⁷¹ Po gymnáziu se rozhodl v první řadě věnovat studiu teologie. Od podzimu 1865 docházel do teologického semináře v Českých Budějovicích. Studium po složení zkoušek ze základů Bible, studia Nového zákona či teologické dogmatiky zdárně ukončil v prosinci 1869.⁵⁷² V roce 1873 vykonal Vollgruber zkoušku před C. k. zkušební komisí, aby mohl vyučovat na obecných školách s německým vyučovacím jazykem, bylo mu povoleno učit i náboženství.⁵⁷³

Dne 28. srpna 1875 se dvacetiletý Vollgruber oženil s Annou Theresií, rozenou Dvořák.⁵⁷⁴ Manželka Anna pocházela také z Českých Budějovic, narodila se 10. dubna 1851 do rodiny místního měšťana Johanna Dvořáka a jeho manželky Veroniky, rozené Brandner.⁵⁷⁵

Manželé Vollgruberovi přivedli na svět třináct dětí, z nichž se ovšem dospělosti dožilo jen šest. Prvorozený syn Franz Johann se narodil 26. srpna 1876.⁵⁷⁶ Po otci nezískal jen jméno, ale také touhu předávat znalosti dětem, a tak se stal učitelem.⁵⁷⁷ O rok později dne 16. listopadu 1877 přišel na svět další syn Othmar Paul,⁵⁷⁸ který však zemřel ve třinácti letech na hepatitidu.⁵⁷⁹ V roce 1878 se dočkala rodina Vollgruberova

⁵⁷⁰ TAMTÉŽ, Osobní fond Franz Engelbert Vollgruber, Školní vysvědčení z 25. července 1862, sign I 1, kart. 1; fond Státní gymnázium (německé) České Budějovice, Výkaz docházky a prospěchu 1862, inv. č. 18, sign. B138, kniha 18.

⁵⁷¹ TAMTÉŽ, Maturitní vysvědčení ze 4. srpna 1865, sign I 1, kart. 1; TAMTÉŽ, fond Státní gymnázium (německé) České Budějovice, Protokol o maturitních zkouškách, inv. č. 95, sign. B138, kniha 95, fol. 26.

⁵⁷² TAMTÉŽ, Osobní fond Franz Engelbert Vollgruber, Diplom z Karlo-Ferdinandovy univerzity z 20. prosince 1869, sign I 1, kart. 1.

⁵⁷³ TAMTÉŽ, Vysvědčení učitelské způsobilosti z 28. dubna 1873, sign I 1, kart. 1.

⁵⁷⁴ Záznam z matriky oddaných. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika oddaných, kniha 66 (1871–1880), fol. 208, zápis 2 (v DigiArchivu sn. 210).

⁵⁷⁵ Záznam o narození A. Vollgruber, rozené Dvořák. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 22 (1850–1854), fol. 109, zápis 5 (v DigiArchivu sn. 110).

⁵⁷⁶ Záznam o narození F. J. Vollgrubera. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 29 (1875–1878), fol. 212, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 213).

⁵⁷⁷ SOKA České Budějovice, fond AM České Budějovice, Kniha evidence obyvatel, kniha E II, fol. 281. Zajímavostí Franzova života bylo jeho odsouzení v roce 1902, původně na měsíc tuhého vězení, poté byl vzhledem k jeho postavení jako učitele rozsudek změněn na pokutu 300 korun. Vollgrubera mladšího tehdy žaloval předseda českobudějovického pivovaru za článek, v němž ho Vollgruber očernil, že nadřazuje Čechy nad Němce, když na budovu pivovaru umístil český nápis. Vollgruber mladší tehdy ohrozil postavení své i svého otce. Stráž na Šumavě 18, 1902, č. 48, s. 2.

⁵⁷⁸ Záznam o narození O. P. Vollgrubera. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 29 (1875–1878), fol. 417, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 418).

⁵⁷⁹ O. P. Vollgruber zemřel 15. března 1891. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 104 (1885–1892), fol. 447, zápis 8 (v DigiArchivu sn. 450).

první dcery. Maria Theresia Veronika se narodila 6. listopadu 1878,⁵⁸⁰ pracovala jako vychovatelka ve školce,⁵⁸¹ později se stala pěstounkou.⁵⁸² Dne 26. března 1881 porodila Anna syna Augusta Gottlieba,⁵⁸³ jenž se odstěhoval po první světové válce do Rakousku, do Štýrského Hradce.⁵⁸⁴ Poté nastalo u Vollgruberových smutné období. Dcery Anna, narozena 9. srpna 1882,⁵⁸⁵ a Veronika Elizabeth, narozena 14. listopadu 1883,⁵⁸⁶ zemřely ve stejný den 13. června 1884, Anna na spalničky a Veronika na černý kašel.⁵⁸⁷ Pár měsíců po smrti dcer, dne 7. prosince 1884, přivedli manželé na svět Valerii Marii,⁵⁸⁸ ani té však nebyl na světě vyměřen dlouhý čas, zemřela počátkem následujícího roku.⁵⁸⁹ Nešťastné období přerušilo 9. března 1886 narození dvojčat, syna Leopolda a dcery Johanny Elizabethy.⁵⁹⁰ Ani tentokrát se Vollgruberovi neradovali dlouho, Leopold zemřel na zápal plic přesně měsíc po narození,⁵⁹¹ Johanna se dožila pouhých devíti let.⁵⁹² Až další potomek Johann Siegfried, který se narodil 24. května 1887,⁵⁹³ se dožil dospělosti.⁵⁹⁴ Johann se oženil v červnu 1912 a odstěhoval se do Štýrského Hradce.⁵⁹⁵ Početná rodina Vollgruberova přivítala na Vánoce roku 1888

⁵⁸⁰ Záznam o narození M. T. V. Vollgruber. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 30 (1878–1881), fol. 57, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 58).

⁵⁸¹ SOKA České Budějovice, fond I. obecná a měšťanská škola dívčí, Školní kronika 1874–1934, inv. č. 106, sign. B 95a, kniha 106, nestr.

⁵⁸² TAMTÉŽ, fond AM České Budějovice, Kniha evidence obyvatel, kniha E II, fol. 281.

⁵⁸³ Záznam o narození A. G. Vollgrubera. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 30 (1878–1881), fol. 465, zápis 3 (v DigiArchivu sn. 471).

⁵⁸⁴ SOKA České Budějovice, fond AM České Budějovice, Kniha evidence obyvatel, kniha E II, fol. 281.

⁵⁸⁵ Záznam o narození A. Vollgruber. SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 31 (1881–1884), fol. 147, zápis 3 (v DigiArchivu sn. 148).

⁵⁸⁶ Záznam o narození V. E. Vollgruber. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 31 (1881–1884), fol. 384, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 387).

⁵⁸⁷ Záznamy o úmrtí A. a V. E. Vollgruberových. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 103 (1877–1885), fol. 477, zápis 8, 9 (v DigiArchivu sn. 476).

⁵⁸⁸ Záznam o narození V. M. Vollgruber. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 32 (1884–1887), fol. 23, zápis 2 (v DigiArchivu sn. 24).

⁵⁸⁹ V. M. Vollgruber zemřela 28. února 1885 na božec (dnešní eklampsie). TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 103 (1877–1885), fol. 531, zápis 7 (v DigiArchivu sn. 530).

⁵⁹⁰ Záznam o narození L. a J. E. Vollgruberových. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 32 (1884–1887), fol. 259, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 260).

⁵⁹¹ L. Vollgruber zemřel 9. dubna 1886. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 104 (1885–1892), fol. 55, zápis 2 (v DigiArchivu sn. 56).

⁵⁹² J. E. Vollgruber zemřela na blížie nespecifikovaný zánět 22. ledna 1895. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 105 (1892–1898), fol. 199, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 199).

⁵⁹³ Záznam o narození J. S. Vollgrubera. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 32 (1884–1887), fol. 512, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 510).

⁵⁹⁴ J. S. Vollgruber zemřel 1. června 1944. TAMTÉŽ.

⁵⁹⁵ SOKA České Budějovice, fond AM České Budějovice, Kniha evidence obyvatel, kniha E II, fol. 281.

dalšího potomka, tentokrát dceru Engelberthu Alosii.⁵⁹⁶ Engelbertha se provdala v květnu 1908 do nedalekého rakouského Heidenreichsteinu.⁵⁹⁷ Dne 17. září 1890 se manželům Vollgruberovým narodil syn Walter, který později žil stejně jako mnozí členové rodiny ve Štýrském Hradci, kde také v době druhé světové války zemřel.⁵⁹⁸ Franz a Anna Vollgruberovi přivedli na svět posledního potomka 8. ledna 1892,⁵⁹⁹ Reinhold Robert ale zemřel ještě tentýž měsíc.⁶⁰⁰

2.4.2. Veřejná činnost

2.4.2.1. Nestor budějovického německého učitelstva

Začínající učitel Vollgruber nastoupil v roce 1872 na Obecnou chlapeckou a dívčí školu v Českých Budějovicích. V roce 1878, kdy došlo k reorganizaci školy na Obecnou a měšťanskou dívčí školu a Obecnou a měšťanskou chlapeckou školu, získal místo definitivního učitele na obou odděleních měšťanky.⁶⁰¹

V letech 1883–1885 zastával F. E. Vollgruber funkci zatímního správce Německé obecné školy smíšené pro IV. okres, do roku 1890 pak funkci řídícího učitele této školy.⁶⁰² Po osamostatnění původně paralelních tříd fungujících v rámci Obecné školy chlapecké pro I. okres v roce 1884 začal Vollgruber psát také školní kroniku, kterou vedl pečlivě až do svého odchodu z tohoto ústavu. Dne 16. července 1890

⁵⁹⁶ E. A. Vollgruber se narodila 22. prosince 1888. SOA v Třeboni, Sbírka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika narozených, kniha 33 (1887–1890), fol. 252, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 255).

⁵⁹⁷ E. A. Vollgruber se provdala 2. května 1908 za Adolfa Schmieda. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 33 (1887–1890), fol. 252, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 255).

⁵⁹⁸ W. Vollgruber zemřel 24. května 1943. Záznam o narození i úmrtí W. Vollgrubera. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 34 (1890–1892), fol. 106, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 107).

⁵⁹⁹ Záznam o narození R. R. Vollgrubera. TAMTÉŽ, matrika narozených, kniha 34 (1890–1892), fol. 377, zápis 4 (v DigiArchivu sn. 378).

⁶⁰⁰ R. R. Vollgruber zemřel 31. ledna 1892 na božec. TAMTÉŽ, matrika zemřelých, kniha 104 (1885–1892), fol. 523, zápis 6 (v DigiArchivu sn. 527).

⁶⁰¹ D. KOVÁŘ, *Přehled*, nestr.; Týž, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, s. 7.

⁶⁰² V září 1883 byly pro Linecké předměstí (IV. okres) zřízeny tři paralelní třídy Obecné školy chlapecké v I. okrese, o rok později byly paralelní třídy reorganizovány na Německou obecnou školu smíšenou pro IV. okres, škola fungovala do svého zániku v červnu 1920, její nástupnickou školou se stala Německá obecná škola chlapecká. V letech 1883–1885 probíhalo vyučování v pronajatých místnostech v soukromém domě v Linecké ulici (dnešní Lidická), poté škola získala vlastní budovu v Hardtmuthově ulici (dnešní Mánesova), ve které sídlila do svého zániku. D. KOVÁŘ, *Přehled*, nestr.

provedl v kronice poslední zápis, loučil se upřímným přáním, aby škola i po jeho odchodu vzkvétala. Na této škole učil ve všech třídách český jazyk.⁶⁰³

Dne 8. dubna 1890 byl Vollgruber jmenován ředitelem Německé dívčí obecné a měšťanské školy I. městského obvodu, která sídlila v Kněžské ulici. V měšťance vyučoval český jazyk, fyziku, krasopis a přírodopis. Zpočátku učil devět hodin týdně, později až čtrnáct hodin týdně. V devadesátých letech byl i třídním učitelem. Po roce 1900 se věnoval naplno vedení školy. Součástí školy byla školka, jejímž ředitelem byl také Vollgruber.⁶⁰⁴

2.4.2.2. Komunální a zemský politik

Franz Engelbert Vollgruber se aktivně podílel na vedení města. Byl členem obecního zastupitelstva⁶⁰⁵ do roku 1913, kdy se v souvislosti se Schimeczkovou aférou⁶⁰⁶ vzdal členství.⁶⁰⁷ Nechyběl při žádné větší akci ve městě, na oslavách, bálech, tanečních zábavách, často pronášel i děkovné a slavnostní řeči.⁶⁰⁸

Jeho aktivitu občané po zásluze odměnili, když ho zvolili 28. prosince 1899 do českého zemského sněmu⁶⁰⁹ za okres České Budějovice, získal 1.105 hlasů, žádný český zástupce tehdy nekandidoval.⁶¹⁰ V srpnu 1901 císař František Josef I. rozpustil

⁶⁰³ SOKA České Budějovice, fond IV. obecná škola smíšená (německá) České Budějovice, Školní kronika 1884–1890, sign. B 107, inv. č. 1, kniha 1, nestr.

⁶⁰⁴ TAMTÉŽ, fond I. obecná a měšťanská škola dívčí, Školní kronika 1874–1934, inv. č. 106, sign. B 95a, kniha 106, nestr.

⁶⁰⁵ D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, s. 10. Blíže k fungování městské správy v Českých Budějovicích TÝŽ, *Muži*, s. 5–11.

⁶⁰⁶ Obecní úředník, člen spolku Deutscher Böhmerwaldbund a Schulverein Wenzel Schimeczek špatně hospodařil s penězi školní rady a volebního fondu v Českých Budějovicích a zpronevěřil přes 80.000 korun, odsouzen díky svým konexím nebyl, přátelil se i s F. E. Vollgruberem. Jihočeské listy 19, 1913, č. 47, s. 1–2; Národní listy 53, 1913, č. 18, s. 4; č. 25, s. 3; Pošumaví 11, 1913, č. 4, s. 33; č. 9, s. 79.

⁶⁰⁷ Písecké listy 17, 1913, č. 13, s. 6–7; č. 30, s. 6.

⁶⁰⁸ Promluvil například při oslavě zavádění veřejného osvětlení ve městě nebo oslavě místních dobrovolných hasičů. BZ 34, 1895, č. 69, s. 4–5; 44, 1905, č. 104, s. 5.

⁶⁰⁹ Český zemský sněm byl nejvyšším stavovským, od roku 1861 zákonodárným orgánem, který rozhodoval o nejdůležitějších záležitostech českého státu. Sněm byl svoláván od 13. století, účastnil se ho panovník a dále zástupci šlechty, duchovenstva a měšťanstva, složení zástupců se postupně měnilo. Sněm měl na starosti veškeré zákonodárné a správní záležitosti Českého království. Volby do zemského sněmu probíhaly na základě zemského zřízení a zemského volebního řádu ze dne 23. února 1861. Kandidovalo se ve čtyřech kuriích. Blíže Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2005; Michal NAVRÁTIL, *Nový český sněm: s životopisy a podobiznami*, Tábor 1902, s. 109.

⁶¹⁰ Jednalo se o doplňovací volbu místo poslance Adalberta Wunderlicha, jehož volba byla uznána za neplatnou. D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, s. 10; M. NAVRÁTIL, *Nový český sněm*, s. 95, 341.

český zemský sněm a vyhlásil nové volby.⁶¹¹ Vollgruber v nich byl 11. října 1901 zvolen znovu v kurii měst,⁶¹² tentokrát kandidoval proti českému zástupci Augustu Zátkovi.⁶¹³ Vollgruber obdržel 2.138 hlasů a Zátka 2.112 hlasů.⁶¹⁴ Poslanec Vollgruber hájil v zemském sněmu zájmy německé pokrokové strany.⁶¹⁵ Schůze sněmu se konaly pětadvacetkrát až třicetkrát za rok, Vollgruber se zapojoval především do jednání v oblasti školství a vzdělanosti.⁶¹⁶ V roce 1900 byl také zvolen členem školské sněmovní komise.⁶¹⁷ Ve sněmu zasedal až do roku 1907, kdy byly vyhlášeny nové volby.⁶¹⁸

Vollgruber hájil jakožto rodilý Němec ve městě zájmy německé menšiny, proto neuvítal například vítězství Čechů ve volbách v roce 1906. Často byl zmiňován a kritizován za jeho proněmecké smýšlení v českých periodikách.⁶¹⁹

⁶¹¹ M. NAVRÁTIL, *Nový český sněm*, s. 108–109.

⁶¹² SOKA České Budějovice, Osobní fond Franz Engelbert Vollgruber, Volební certifikát z roku 1901 o zvolení do zemského sněmu za okres Č. Budějovice, sign I 1, kart. 1.

⁶¹³ JUDr. August Zátka (1847–1935) byl českým politikem, mluvčím českobudějovických Čechů, v letech 1880–1884 byl členem městského zastupitelstva, v letech 1878–1913 poslancem zemského sněmu. Zasloužil se o rozvoj českého školství, obchodu a průmyslu ve městě, stál u zrodu Českého politického spolku a místní Matice školské. A. Zátka vypracoval také návrh Českobudějovického paktu, který měl zajistit česko-německé vyrovnání ve městě. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Zátka August, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 3. dubnu 2015]. Od roku 1922 čestný občan města Českých Budějovic. J. CHVOJKA, *Čestní občané*, s. 35.

⁶¹⁴ D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, s. 10; M. NAVRÁTIL, *Nový český sněm*, s. 182.

⁶¹⁵ Ve sněmu měli Němci za města třicet dva mandátů, z toho třináct měla německá pokroková strana. Německá pokroková strana (Deutsche Fortschrittspartei), jejíž název se několikrát proměnil (dříve Ústavní strana, Sjednocená levice, Sjednocená německá levice, nakonec Německá liberální strana) vznikla v květnu 1861, do devadesátých let 19. století byla nejsilnější stranou v rámci německých stran v monarchii a měla také silné postavení v českých zemích, pravidelně obsazovala několik křesel ve vídeňské říšské radě. Odmítala zemský separatismus, federalismus a snahy Čechů o národní vyrovnání, hájila rovnost občanů před zákonem, tiskovou svobodu, národní a náboženskou rovnoprávnost, podporovala centralismus. Strana reprezentovala zájmy průmyslníků a obchodníků, kritizovala šlechtu a duchovenstvo. Jiří MALÍŘ – Pavel MAREK, *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004 I*, Brno 2005, s. 467–470; M. NAVRÁTIL, *Nový český sněm*, s. 182, program německé pokrokové strany z roku 1901 s. 143–147.

⁶¹⁶ Blíže zápisy ze schůzí sněmu. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Digitální repozitář, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Sněm království Českého 1895–1901, 1901–1907, přístupné online: [<http://www.psp.cz/eknih/index.htm>, odkaz funkční k 5. dubnu 2015].

⁶¹⁷ Vollgruber byl zvolen na 5. schůze 4. zasedání sněmu dne 30. března 1900. TAMTÉŽ.

⁶¹⁸ D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, s. 10.

⁶¹⁹ Např. právě v roce 1906, kdy přestala být radnice čistě německá, když Češi zvítězili ve volbách ve 3. sboru. Blíže v Stráž na Šumavě 22, 1906, č. 34, s. 2. K počeštění radnice více D. KOVÁŘ, *Muži*, s. 5–11.

2.4.2.3. Člen spolků

Vollgruber se i přes svůj nabitý program ve škole a především politice aktivně zapojil do spolkového života v Českých Budějovicích.

Členství v některých spolcích souviselo s jeho povoláním, například zastával funkci předsedy německého pedagogického spolku⁶²⁰ a zapisovatele školské zkušební komise.⁶²¹

Výrazně se zapsal do dějin českobudějovického muzea a podílel se na jeho samotném založení. Byl členem muzejního spolku stejně jako mnoho ostatních místních učitelů.⁶²² Od počátku také zasedal ve správním výboru muzea, byl jeho jednatelem a zapisovatelem.⁶²³ Od roku 1892 zastával i funkci kustoda oddělení místních dějin⁶²⁴ a roku 1908 se stal dopisovatelem C. k. ústřední komise pro umělecké a historické památky ve Vídni.⁶²⁵ Podílel se na přípravě výstav, například v roce 1893 na výstavě portrétů místních osobností.⁶²⁶ V září roku 1895 uvítal v muzeu arcivévodkyni Stefanií, vdovu po korunním princí Rudolfovi, s dcerou Alžbětou,⁶²⁷ které se vracely z pašijových her v Hořicích na Šumavě přes Budějovice do Vídně.⁶²⁸ Vollgruber do muzea daroval i několik předmětů,⁶²⁹ například fotografie Budějovic,⁶³⁰ obrazy

⁶²⁰ BZ 44, 1905, č. 33, s. 4; 48, 1909, č. 18, s. 3–4; D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, s. 10.

⁶²¹ SOKA České Budějovice, fond I. obecná a měšťanská škola dívčí, Školní kronika 1874–1934, inv. č. 106, sign. B 95a, kniha 106, nestr.; D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, s. 10; Marie LÍŠKOVÁ, *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách v letech 1861–1913*, Praha 1994, s. 347.

⁶²² Blíže seznamy členů v *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1888–1913*, Budweis 1889–1914.

⁶²³ Srov. úvodní zprávy o správě muzea a jednotlivé seznamy členů v TAMTÉŽ.

⁶²⁴ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1894 und 1895*, Budweis 1896, s. 4–5.

⁶²⁵ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für das Jahr 1908*, Budweis 1909, s. 4–5.

⁶²⁶ Návštěvníci si tehdy mohli prohlédnout například portréty biskupů, dalších církevních hodnostářů, purkmistrů, radních i s jejich rodinami. Na přípravě výstavy se podílel také R. Huyer. *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1892 und 1893*, Budweis 1894, s. 16–17.

⁶²⁷ Stefanie (též Štěpánka) Belgická (1864–1945) se v roce 1888 provdala za prince Rudolfa Rakouského, manželovi porodila jedinou dceru Alžbětu Marii (1883–1963). Brigitte HAMANNOVÁ, *Habsburské. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996, s. 58–59, 375–376.

⁶²⁸ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1888–1906*, Budweis 1889–1907.

⁶²⁹ Mezi donátory figurovali do roku 1918 nejčastěji vážení měšťané. *Jihočeské muzeum*, zejm. s. 5.

⁶³⁰ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1890 und 1891*, Budweis 1892, s. 28–29.

krajiny, vázu,⁶³¹ medaili k čtyřicátému výročí vlády Františka Josefa I. z roku 1888, několik mincí⁶³² nebo předmětů do sbírky militaria.⁶³³

Za svou záslužnou činnost na fungování muzea byl odměněn roku 1904 udělením čestného členství.⁶³⁴ V červnu 1912⁶³⁵ se mu pak dostalo další pocty, když byl vyznamenán arcivévodou Leopoldem Salvátorem.⁶³⁶

Vollgruber se živě zajímal o archeologii, úzce spolupracoval s Adolfem Lindnerem,⁶³⁷ například na vykopávkách, které Lindner v okolí města prováděl, také společně třídili jednotlivé sbírky.⁶³⁸ Vollgruber sám vlastnil sbírku minerálů, kterou po jeho smrti manželka věnovala škole.⁶³⁹

Jako rodilý Němec stanul i ve spolku Deutscher Böhmerwaldbund, byl jednatelem a jedním z jeho dvaceti čtyř vedoucích členů, a to v letech 1903–1912.⁶⁴⁰ Byl činný také ve spolku Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen⁶⁴¹ a místním spolku Deutscher Gesellen Verein, v roce 1910 byl jmenován i jeho čestným členem.⁶⁴²

Společně s dalšími českobudějovickými pedagogy se podílel na činnosti spolku Deutsche Liedertafel. Od roku 1872 byl účinkujícím členem mužského sboru, zpíval

⁶³¹ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1898 und 1899*, Budweis 1900, s. 32.

⁶³² *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für das Jahr 1912*, Budweis 1913, s. 21.

⁶³³ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für das Jahr 1902*, Budweis 1903, s. 24–25.

⁶³⁴ Jedním z mála čestných členů byl např. poslední německý starosta Českých Budějovic Josef Taschek (1857–1939). *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für das Jahr 1904*, Budweis 1905, s. 40; *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für das Jahr 1913*, Budweis 1914, s. 24. Příloha 4.6.

⁶³⁵ *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für das Jahr 1912*, Budweis 1913, s. 5–6.

⁶³⁶ Leopold Salvátor Rakousko-Toskánský (1863–1931) byl rakouským arcivévodou a toskánským princem, věnoval se vojenské kariéře a podílel se na vývoji vojenské techniky. B. HAMANNOVÁ, *Habsburkové*, s. 249.

⁶³⁷ Adolf Lindner (1827–1906) byl zástupcem ředitele, později ředitelem Městského muzea v Českých Budějovicích, předsedou správního výboru muzea a vedoucím Přírodovědeckého a kulturněhistorického muzea. Prováděl mnohé archeologické vykopávky v jižních Čechách. V roce 1899 mu bylo uděleno čestné občanství města Českých Budějovic. *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1888–1906*, Budweis 1889–1907; *110 let*, nestr.; Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Čestné občanství a Jihočeské muzeum, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 3. dubnu 2015].

⁶³⁸ Vollgruber byl například v srpnu 1870 přítomen u vykopávek slovanských mohyl na vrchu Vávra u Jelma. D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, s. 9.

⁶³⁹ TAMTÉŽ.

⁶⁴⁰ *Fünfzig Jahre Deutscher Böhmerwaldbund*, s. 2.

⁶⁴¹ D. KOVÁŘ, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, s. 10.

⁶⁴² Deutscher Gesellen Verein byl založen v roce 1855, členové se sdružovali na základě stavovské příslušnosti, spolek se podílel na kulturním dění ve městě, zanikl po druhé světové válce. BZ 41, 1902, č. 55, s. 4; 49, 1910, č. 38, s. 4; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Spolky a sdružení, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 3. dubnu 2015].

první bas.⁶⁴³ Stejně jako profesor Huyer, jenž byl přispívajícím členem, přivedl do spolku jednu ze svých dcer, Marii.⁶⁴⁴

Franz Engelbert Vollgruber sepsal v roce 1899 pamětní spis dobrovolných hasičů v Českých Budějovicích.⁶⁴⁵ I tento počín souvisel s jeho zájmovou činností, jelikož byl členem výboru místního sboru dobrovolných hasičů.⁶⁴⁶

2.4.3. Závěr života

V roce 1914, po zotavení se ze zápalu plic v italském Lovran (dnes v Chorvatsku), chtěl opustit školu a odejít do důchodu, ale kvůli vypuknutí světové války musel na místě ředitele vytrvat až do konce svých dní. I přes související obtíže s válečnými léty vedl školu svědomitě a mnohým žákům poskytl útočiště.⁶⁴⁷

Zátěž a nervové vypětí však zapříčinily Vollgruberovu smrt. Dne 2. dubna 1917 ředitel Vollgruber onemocněl, jak bylo zaznamenáno ve školní kronice.⁶⁴⁸ Dne 14. dubna 1917 v šest hodin večer byl stížen mozkovou mrtvicí a ve věku sedmdesáti let skonal. Poslední rozloučení proběhlo 17. dubna ve čtyři hodiny odpoledne u sv. Mikuláše za účasti předních českobudějovických osobností. Místem posledního odpočinku se stal hřbitov v Mladém, kde se nacházela rodinná hrobka Vollgruberových.⁶⁴⁹

Za nepopiratelné zásluhy na rozvoji škol, mnohých spolků a chodu města vůbec se Vollgruberovi dostalo ještě za jeho života mnohých ocenění. Dne 24. ledna 1902 byl

⁶⁴³ F. JODL, *Festschrift der Deutschen Liedertafel in Budweis anlässlich ihrer 50jähr. Bestandsfeier*, s. 104, 108.

⁶⁴⁴ Marie Vollgruber byla členkou dámského sboru od roku 1904. TAMTÉŽ, s. 106; W. WONESCH, *Deutsche Liedertafel in Budweis 1856–1926. Ein geschichtlicher Rückblick*, s. 36.

⁶⁴⁵ Franz Engelbert VOLLGRUBER, *Denkschrift der Freiwilligen Feuerwehr zu Budweis in Böhmen. Zur Feier ihres fünfundzwanzigjährigen Bestandes vom October 1874 bis Ende August 1899*, Budweis 1899.

⁶⁴⁶ Sbor dobrovolných hasičů byl založen v Českých Budějovicích v roce 1874, členskou základnu tvořili do roku 1918 převážně místní Němci. Sbor se podílel kromě zásahů při požárech, povodních atp. i na pořádání plesů a tanečních zábav ve městě. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Hasiči, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 3. dubnu 2015].

⁶⁴⁷ BZ 56, 1917, č. 29, s. 3–4; SOKA České Budějovice, fond I. obecná a měšťanská škola dívčí, Školní kronika 1874–1934, inv. č. 106, sign. B 95a, kniha 106, nestr.

⁶⁴⁸ V kronice se objevil záznam o zdravotním stavu ředitele Vollgrubera i dříve, např. v srpnu 1916 zaznamenal kronikář jeho zánět sedacího nervu. SOKA České Budějovice, fond I. obecná a měšťanská škola dívčí, Školní kronika 1874–1934, inv. č. 106, sign. B 95a, kniha 106, nestr.

⁶⁴⁹ Záznam o úmrtí F. E. Vollgrubera. BZ 56, 1917, č. 29, s. 4; SOA v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická farnost České Budějovice, matrika zemřelých, kniha 109 (1913–1918), fol. 413, zápis 1 (v DigiArchivu sn. 415). Obsáhlý třístránkový nekrolog byl sepsán na stránkách školní kroniky. SOKA České Budějovice, fond I. obecná a měšťanská škola dívčí, Školní kronika 1874–1934, inv. č. 106, sign. B 95a, kniha 106, nestr.

jmenován čestným měšťanem města Českých Budějovic⁶⁵⁰ a byl také nositelem zlatého záslužného kříže udělovaného císařem.⁶⁵¹

2.5. Společné znaky

U jihočeských poloprofesionálních historiků lze nalézt mnoho shodných znaků. Pocházeli z jihočeského regionu, výjimkou byl R. Huyer, který se do Českých Budějovic přistěhoval v osmdesátých letech 19. století ze severu Čech, ale se svým novým domovem se naprosto sžil.

Budoucí historikové studovali na německých gymnáziích, v případě Köplově také na reálné škole, kam přešel po nezvládnutí předchozího gymnaziálního studia. Na střední škole nepatřili mezi nejlepší studenty, často se na jejich vysvědčeních objevovaly i nedostatečné, a to nejen z předmětů jako byla matematika a fyzika, ale i z latiny či dějepisu, jenž byl tehdy vyučován v kombinaci se zeměpisem, tedy z předmětů, kterým se později věnovali na odborné úrovni. Jen V. Schmidt dosáhl skvělých studijních úspěchů a odmaturoval s vyznamenáním, také pouze on studoval od roku 1889 na Karlo-Ferdinandově univerzitě zeměpis – dějepis, ostatní sledování dosáhli vzdělání mimo obor historie. Huyer si zvolil na univerzitě překvapivě jinou kombinaci, a to matematiku – fyziku, později přidal jako všestranný hudebník také zpěv, Köpl studoval techniku, Vollgruber teologii. Nedostalo se jim žádného odborného vzdělání v rámci historie, přesto se sami díky svému pozdějšímu zájmu doučili vše, co bylo potřeba.

Všichni budoucí badatelé začínali jako pedagogové, ať už na obecných a měšťanských nebo středních školách. Jediný Köpl po pěti letech přestal učit. Ostatní zůstali na školách až do svého penzionování, byli úspěšnými a oblíbenými učiteli, dosáhli i na posty vedoucích škol, na nichž působili.

⁶⁵⁰ Před rokem 1918 byl udělován titul čestný měšťan, po vyhlášení první republiky titul čestný občan. S rokem 1902 byla v Českých Budějovicích spojena aféra s účelovým udělováním čestného občanství, které se stalo politickým nástrojem, jelikož s čestným občanstvím bylo spojeno právo volit, toto ale nebyl případ F. E. Vollgrubera, který měl nepopíratelné zásluhy na chodu města. Ke stejné situaci došlo před obecními volbami v roce 1906. SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, Kniha čestných občanů, kniha č. 2980, fol. 106; J. CHVOJKA, *Čestní občané*, s. 5–7; Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Aféry a Čestné občanství, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>], odkaz funkční k 3. dubnu 2015].

⁶⁵¹ J. CHVOJKA, *Čestní občané*, s. 27.

Kvůli sepisování svých prací, v nichž čerpali z pramenných zdrojů, navštěvovali pravidelně archivy. Huyerovi a Köplovi se stal archiv druhým domovem. Köpl se stal archivářem z povolání v roce 1880, kdy se úspěšně ucházel o místo v městském archivu ve svém rodišti, o čtyři roky později pak místodržitelským archivářem v Praze. Huyer vedl budějovický archiv vedle svého hlavního zaměstnání ve škole od roku 1895 až do svého nuceného odchodu po vzniku první republiky. Schmidt spravoval v závěru života klášterní archiv ve Vyšším Brodě.

Zmiňovaní historikové našli institucionální zázemí také v muzeu. Všichni se stali členy českobudějovického muzejního spolku,⁶⁵² případně jeho správního výboru, aktivně se podíleli na jeho činnosti, do muzejních sbírek věnovali i mnohé předměty. Köpl a Vollgruber stáli dokonce u samotného zrodu muzea, Köpl také pravidelně informoval v místním tisku o jeho počátečním fungování a činnosti.

Věnovali se aktivně i dalšímu spolkovému životu, stali se členy mnoha zájmových či profesních sdružení a spolků, jak kulturně, tak politicky zaměřených. Byli činní nejen ve výše zmiňovaném spolku muzea, ale i v místním pěveckém uskupení Deutsche Liedertafel, nacionálním Deutscher Böhmerwaldbund či nadregionálním Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Pouze Schmidt jako duchovní žijící ve vyšebrodském klášteře tyto spolky nevyhledával.

V souvislosti se zájmem o historii se věnovali kronikářství. Huyer se podílel na sepsání kronik tehdy samostatných obcí Cetviny, Čtyři Dvory, Malonty a Roudné.⁶⁵³ Schmidt vedl s velkou důkladností Pamětní knihu Vyšší Brod, své vyprávění začal zeširoka, popsal zeměpisnou polohu, podnebí, pohoří, vodstvo, pak teprve dějiny obce od 13. století.⁶⁵⁴ V kronice se samozřejmě věnoval i dějinám vyšebrodského kláštera.⁶⁵⁵ Obraceli se na něj také s žádostmi o vyhledání materiálů ve vyšebrodském klášterním archivu. Například obec Dolní Drkolná žádala Schmidta v únoru 1924 o záznamy týkající se dějin obce a chtěla mu za vyhledání a písemné zaslání zaplatit.⁶⁵⁶ Starosta obce Hašlovice Franz Jang mladší (starostou v letech 1919–1931)⁶⁵⁷ také žádal

⁶⁵² Schmidt byl členem muzejního spolku od roku 1902. *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungsausschusses für die Jahre 1902*, Budweis 1903, s. 35.

⁶⁵³ Blíže k Huyerově podílu na sepsání některých obecních kronik H. KOUBKOVÁ, *Reinhold Huyer*, s. 51–52. Mnohé obecní kroniky dnes lze nalézt v Digitálním archivu SOA v Třeboni, přístupné online: [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, odkaz funkční k 7. červenci 2015].

⁶⁵⁴ SOKA Český Krumlov, Pamětní kniha Vyšší Brod, (1198) 1878–1937 (1957).

⁶⁵⁵ TAMTÉŽ, s. 96–102 (v DigiArchivu sn. 53–56).

⁶⁵⁶ Dopis z 15. února 1924. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Přijátá korespondence, inv. č. 5, kart. 1.

⁶⁵⁷ SOKA Český Krumlov, Obecní kronika Hašlovice, (964) 1929–1945 (1946), s. 9 (v DigiArchivu sn. 7).

o informace k dějinám obce,⁶⁵⁸ které Schmidt ochotně vyhledal a na jejichž základě Jang sepsal dějiny Hašlovic.⁶⁵⁹ Vollgruber psal v letech 1884–1890 školní kroniku Obecné školy chlapecké pro I. okres,⁶⁶⁰ dále doplnil městskou kroniku Budějovic, která byla v roce 1835 sestavena měšťanem Josefem Metzem a v průběhu let doplňována dalšími místními osobnostmi.⁶⁶¹ Zajímavostí je, že vlastnil unikátní kroniku českobudějovických měšťanů raného novověku Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera, která zachycuje roky 1450–1811.⁶⁶²

Köpl a Schmidt publikovali své práce v tisku již v nižším věku, Köpl ve dvaceti šesti letech, Schmidt ve dvaceti třech, naopak Huyer s Vollgruberem až po čtyřicítce. Köpl se dočkal záhy i vydání první samostatné publikace, a to ve dvaceti osmi letech, na což si profesor Huyer musel počkat do čtyřiceti pěti.

Shodné znaky lze nalézt i v jejich osobních životech. Zajímavé je, že Huyer i Vollgruber uzavřeli sňatky v nižším věku, než bylo na tehdejší poměry a jejich společenské postavení zvykem, Huyer ve dvaceti šesti letech, Vollgruber ve dvaceti osmi letech. Většinou totiž učitelé zakládali rodinu až po obdržení definitivního místa, obvykle ve více jak třiceti letech. I v počtu potomků se tito vymykali tehdejšími normám, kdy se především státní úředníci pobírající nižší platy snažili o omezování porodnosti.⁶⁶³ Huyer zplodil osm dětí, z toho sedm se dožilo dospělosti, Vollgruber třináct, z toho šest se dožilo dospělosti. Oběma otcům se také podařilo zajistit dětem vzdělání odpovídající jejich společenskému postavení ve městě.

Pozoruhodné je, že se všichni zmiňovaní dožili poměrně vysokého věku, ač například práce v archivu, často ve špatně větraném, nevhodném prostředí, tehdy

⁶⁵⁸ Dopis ze 17. března 1925. SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Přijátá korespondence, inv. č. 5, kart. 1.

⁶⁵⁹ Při sepsání dějin obce čerpal starosta F. Jang z poznámek od V. Schmidta, pouze při popisu vývoje názvu obce vycházel z M. Klimesche. SOKA Český Krumlov, Obecní kronika Hašlovice, (964) 1929–1945 (1946), s. 7–8 (v Digi Archivu sn. 6–7).

⁶⁶⁰ SOKA České Budějovice, fond IV. obecná škola smíšená (německá) České Budějovice, Školní kronika 1884–1890, sign. B 107, inv. č. 1, kniha 1, nestr.

⁶⁶¹ Chronik von Budweis je dnes uložena v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích. Vlastimil KOLDA – Helena STEJSKALOVÁ, *Doteky minulosti II*, České Budějovice 2011, s. 11.

⁶⁶² Dnes uložena v SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, Kronika Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera, inv. č. 1973, kniha č. 1973. Na předním předešlé knihy je vlastnická poznámka z druhé poloviny 19. století od F. E. Vollgrubera. Do knihy zapsal, že 16. června 1888 dostal kroniku jako dárek od slečny Anny Lustigové. Pod záznam připsal ještě základní biografické údaje obou autorů kroniky. Tento pramen využíval i profesor Huyer, například ve své práci o vjezdech panovníků do Budějovic nebo v příspěvku o pivovarnictví. O kronice, Vollgruberově vlastnictví a jejím využití mnoha místními badateli blíže M. KVĚTOVÁ, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku; TÁŽ, Kroniky českobudějovických měšťanů Jana Jiřího Millauera*, zejm. s. 25–41. Ke kronice též K. PLETZER, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, s. 31–37.

⁶⁶³ Srov. K. ŘEZNIČKOVÁ, *Študáci*, s. 163.

byla fyzicky náročná a zdravotnímu stavu jistě nepřispěla ani doba válečná, kterou zažili. Huyer se dožil sedmdesáti osmi let, Köpl osmdesáti jedna a Vollgruber sedmdesáti, jen Schmidt pouze šedesáti čtyř.

Taktéž udělení čestných měšťanství ve městech, kde se narodili, lze uvést u třech sledovaných osob. Köploví a Vollgruberovi se dostalo této pocty v Českých Budějovicích ještě za jejich života, Schmidtovi v Rožmitálu na Šumavě rok po jeho úmrtí. Nebyla to však jediná ocenění, která jim za jejich celoživotní dílo byla vyjádřena, získali čestná členství v mnohých spolcích nebo různé tituly a vyznamenání.

3. Dílo

3.1. *Témata*

Němečtí regionální historikové Huyer, Köpl, Schmidt a Vollgruber po sobě zanechali několik samostatných publikací a nespočet článků, především v regionálním tisku. Nejprve bude nastíněno geografické vymezení témat, tedy konkrétní oblasti a obce v jižních Čechách, kterými se zabývali. Následně budou rozebrána jednotlivá témata, události, případně osoby, které se v jejich textech objevovaly.

3.1.1. Geografické vymezení témat

Sledování regionální autoři se zabývali dějinami jižních Čech, a to konkrétně oblastmi, kde žila podstatná část německé menšiny. Jednalo se o Českobudějovicko, Českokrumlovsko, Prachaticko a oblasti v Novohradských horách.

Reinhold Huyer se zaměřoval primárně na České Budějovice, kam se přistěhoval ze severu v roce 1884. Do jeho zorného pole náleželo také blízké okolí města,⁶⁶⁴ např. Haklovy Dvory,⁶⁶⁵ Hluboká nad Vltavou,⁶⁶⁶ Plavnice u Kamenného Újezdu,⁶⁶⁷ Rudolfovo⁶⁶⁸ nebo Suché Vrbné.⁶⁶⁹ Po roce 1921, kdy odešel na odpočinek do Dobré Vody u Nových Hradů, napsal příspěvky právě k dějinám nového bydliště Dobré Vody⁶⁷⁰ a nedalekých Nových Hradů.⁶⁷¹ V této oblasti pobýval ale už dříve, jezdil sem totiž s rodinou na letní pobyty. Samozřejmě se dotkl i historie ostatních částí regionu v souvislosti s obecněji pojatými pojednáními, např. o koněspřežné železnici,⁶⁷² solním

⁶⁶⁴ Některé dříve samostatné obce jsou dnes součástí Českých Budějovic, např. Haklovy Dvory a Suché Vrbné.

⁶⁶⁵ R. HUYER, *Hackelhöf und seine Schule*, BZ 61, 1922, č. 69, s. 1–4.

⁶⁶⁶ TÝŽ, *Zur Aufteilung der Frauenberger Höfe*, BZ 63, 1924, č. 41, s. 1–3.

⁶⁶⁷ TÝŽ, *Plawnitz*, BZ 62, 1923, č. 54, s. 1–3.

⁶⁶⁸ TÝŽ, *Rudolfstadt und seine Schule*, BZ 59, 1920, č. 15, s. 1–3; č. 16, s. 1–4; TÝŽ, *Die religiösen Verhältnisse von Rudolfstadt und Budweis im XVI. und XVII. Jahrhundert*, MVGDB 60, 1922, s. 220–276; TÝŽ, *Die Münzstätte in Budweis und der Rudolfstädter Bergbau*, Numismatische Zeitschrift 59, 1926, s. 123–126.

⁶⁶⁹ TÝŽ, *Kurze Geschichte vom Dürrnfellern*, BZ 63, 1924, č. 21, s. 1–3.

⁶⁷⁰ TÝŽ, *Der Wallfahrtsort Brünnl*, Waldheimat 4, 1927, č. 3, s. 53–55.

⁶⁷¹ TÝŽ, *Gratzen*, Waldheimat 2, 1925, č. 8, s. 117–121.

⁶⁷² TÝŽ, *Die Budweis-Linzer Pferdeeisenbahn*, MVGDB 31, 1892/1893, s. 75–92, 157–183; 32, 1893/1894, s. 77–88, 170–193.

obchodu,⁶⁷³ splavování Vltavy⁶⁷⁴ či jemu blízkému tématu o dějinách školství v jižních Čechách.⁶⁷⁵

Karl Köpl se po celý život zabýval rodnými Českými Budějovicemi, zejména zpřístupňováním pramenů k jejich historii, měl i tu čest vypracovat heslo „Budějovice české“ do Ottova slovníku naučného.⁶⁷⁶ Přestože v roce 1884 odešel do Prahy, nadále publikoval drobné příspěvky k dějinám svého rodiště. Některé texty věnoval také nedaleké Dobré Vodě u Českých Budějovic.⁶⁷⁷ Vzhledem ke svému působení v místodržitelském archivu zveřejnil několik prací týkajících se obecných dějin českých zemí, nejčastěji v SH.⁶⁷⁸

Valentin Schmidt, jehož život byl spjat s oblastí Šumavy, se věnoval Českému Krumlovu,⁶⁷⁹ Volarům,⁶⁸⁰ Hořicím a okolí.⁶⁸¹ V souvislosti s dějinami rožmberského panství se dotkl také historie Třeboně.⁶⁸² Podobně jako profesor Huyer neopomněl témata dotýkající se celého regionu, např. pivovarnictví v jižních Čechách,⁶⁸³ hospodářské dějiny⁶⁸⁴ a protireformace.⁶⁸⁵ Nechyběl ani příspěvek věnující se dějinám osídlení Šumavy, který měl doložit kontinuální trvání německé přítomnosti v jižních Čechách od dob nejranějšího středověku, což bylo pro tehdejší historiografii psanou Němci obvyklé.⁶⁸⁶

Franz Engelbert Vollgruber byl spjat s rodným městem, a tak se zabýval jeho dějinami a také dějinami blízkého okolí.

⁶⁷³ Týž, *Zur Geschichte der Budweiser Salzmagazine*, BZ 39, 1900, č. 40, s. 1–4; č. 41, s. 1–4.

⁶⁷⁴ Týž, *Die Schiffbarmachung der Moldau*, BZ 59, 1920, č. 50, s. 1–4.

⁶⁷⁵ Týž, *Zur Schulgeschichte Südböhmens*, BZ 62, 1923, č. 44, s. 1–4.

⁶⁷⁶ K. KÖPL, heslo *Budějovice české*, in: *Ottův slovník naučný IV*, Praha 1891, s. 840–843. Ukázka *Příloha 2.11*.

⁶⁷⁷ Týž, *Gutwasser*, BZ 18, 1879, č. 17, s. 1; č. 18, s. 1; č. 20, s. 1; č. 21, s. 1; č. 22, s. 1.

⁶⁷⁸ Týž, *Současná zpráva o stavovském sjezdu v Plzni r. 1505*, SH 2, 1884, č. 1, s. 57; Týž, *Zpráva o sněmu Svatováclavském roku 1487*, SH 2, 1884, č. 4, 247; Týž, *O soudu mezním*, SH 2, 1884, č. 4, s. 248. Týž, *Příspěvek ku válečným přípravám roku 1490*, SH 2, 1884, č. 5, s. 314; Týž, *Snešení všech měst království Českého v Praze r. 1516*, SH 2, 1884, č. 5, s. 314–316; Týž, *Provolání k novému povstání nekatolických Čechů r. 1627*, SH 3, 1885, č. 5, s. 309–310.

⁶⁷⁹ Blíže následující podkapitoly.

⁶⁸⁰ V. SCHMIDT, *Wallern und die Wallerer*, Budweis 1921 (spoluautor Rudolf Kubitschek).

⁶⁸¹ Týž, *Kropshof und Hauerhof (Kolonisation)*, Landbote 20, 29. července 1920; Týž, *Höritz im Böhmerwalde*, Budweis 1923.

⁶⁸² Týž, *Das Rosenberger Dominium und dessen Umgebung 1457–1460 nach den Rotizen eines Rosenberger Beamten*, Prag 1899.

⁶⁸³ Týž, *Braubetrieb und Braustätten in Südböhmen*, Prag 1900.

⁶⁸⁴ Týž, *Beiträge zur Wirtschaftsgeschichte der Deutschen in Südböhmen*, MVGDB 38, 1899/1900, s. 6–51, 162–197, 287–336.

⁶⁸⁵ Týž, *Zur Geschichte der Gegenreformation in Südböhmen*, MVGDB 40, 1901/1902, s. 407–426.

⁶⁸⁶ Týž, *Versuch einer Siedlungs-Geschichte des Böhmerwaldes*, Oberplan 1922.

Zájem o lokality ležící mimo jihočeský region byl u zkoumaných historiků pouze okrajový a souvisel vždy s tématem z místní historie.⁶⁸⁷ Výjimkou, jak bylo naznačeno v předchozím textu, byl Köpl, který ve svých pracích zpracoval mnohé materiály k českým obecným dějinám, s nimiž v archivech, zejména v pražském místodržitelství, dennodenně pracoval.

3.1.2. Církevní dějiny, poutě, historicky a stavebně pozoruhodná místa

Tematický okruh, jemuž se sledování historici věnovali, byl pestrý. Církevními dějinami se zabýval Schmidt, který k nim měl pochopitelně jako duchovní nejbližší a měl přístup k pramenům, které byly uloženy ve vyšebrodském klášterním archivu. Sepisoval životopisné studie o členech vyšebrodského konventu, nejčastěji o významných opatech, s nimiž se za svého života setkal. Věnoval se ale i osobám z minulých staletí, které se výrazně zapsaly do dějin kláštera.⁶⁸⁸

Schmidt zaznamenal náboženské poměry v nedalekém Českém Krumlově⁶⁸⁹ a popsal životy hodnostářů, kteří ve městě působili.⁶⁹⁰ Zaujala ho i osoba františkánského kazatele Jana Kapistrána, který navštívil v polovině 15. století Krumlov a který měl za úkol posílit katolickou stranu na jihu Čech, a tak přispět k potlačení husitství.⁶⁹¹ Církevními dějinami této tradiční katolické oblasti se Schmidt také věnoval v obsáhlém příspěvku o krumlovských božítelových procesích a poutích do blízkého kostela v Kájově, který zaznamenal ve druhé polovině 15. století nebývalý rozkvět, ačkoliv byl v předcházejícím půlstoletí kostel vypleněn husity. Velkolepé církevní slavnosti v Kájově pak dosáhly vrcholu v době baroka.⁶⁹²

⁶⁸⁷ Např. R. HUYER, *Budweis und Brüx*, BZ 63, 1924, č. 82, s. 1–3; V. SCHMIDT, *Kulturelle Beziehungen zwischen Südböhmen und Passau*, MVGDB 45, 1906/1907, s. 112–120.

⁶⁸⁸ V. SCHMIDT, *Abt Leopold Wackarz, Abt Generalis emer. und Prälat von Hohenfurt*; TÝŽ, *Abt Sigismund von Pirchan († 1472) aus Hohenfurt, Bischof von Salona. Ein Beitrag zur Geschichte des Basler Konzils*, StMBO 33, 1912, s. 643–652; TÝŽ, *Abt Bruno Pammer*, Waldheimat 2, 1925, č. 1, s. 3–4; TÝŽ, *Abt Tezelin Jaksch von Hohenfurt*, Waldheimat 3, 1926, č. 1, s. 3–4; TÝŽ, *Dr. Willibald Ladenbauer*, Waldheimat 3, 1926, č. 11, s. 163–164.

⁶⁸⁹ TÝŽ, *Kirchliches Leben im alten Krummaw*, Landbote 23, 1923, 28. a 29. července 1923.

⁶⁹⁰ TÝŽ, *Geistliche Würdenträger in Krummaw*, Deutsche Böhmerwaldzeitung 24, 1902, s. 345–395.

⁶⁹¹ TÝŽ, *Johann von Capistrano in Krummaw*, Deutsche Böhmerwaldzeitung 24, 1902, s. 121–122; TÝŽ, *Der heilige Johann von Capistrano in Krummaw 1451*, Landbote 22, 6. dubna 1922.

⁶⁹² TÝŽ, *Das Krummawer Heiltumsfest*, in: Festschrift des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, seinen Mitgliedern gewidmet, Prag 1902, s. 117–125; TÝŽ, *Ein Gojauer Pfarrinventar aus dem*

Jako duchovního se zájmem o historii Schmidta zajímalo 15. a 16. století a zásadní události a změny, k nimž v této době došlo, a tak podrobně nastínil poměry v pohusitské době⁶⁹³ a průběh protireformace v jižních Čechách⁶⁹⁴ z pohledu katolického kněze.

Obdobnými tématy se zabýval v menším rozsahu i Huyer. Zajímal ho především průběh reformace na Českobudějovicku, a tak napsal rozsáhlejší studii o náboženských poměrech v Rudolfově a Českých Budějovicích v 16. a 17. století, kdy se česko-budějovičtí měšťané hlásili ke katolické víře, ale obyvatelé horního města Rudolfova k víře luteránské.⁶⁹⁵ Jeho pozornosti neunikla ani pro věřící obyvatelstvo důležitá událost, zřízení českobudějovického biskupství v roce 1785, které zaznamenal v souvislosti s osudy prvního biskupa Janu Prokopa Schaaffgotscheho.⁶⁹⁶ Podobně jako Schmidt se věnoval i poutím a poutním místům v okolí, které byly důležitou součástí života katolíků. Nejbližší poutní místa, která budějovičtí obyvatelé pravidelně navštěvovali mimo kostelů ve městě, byly Dobrá Voda u Českých Budějovic a Kájov.⁶⁹⁷

V souvislosti se zájmem o církevní dějiny sledování autoři sestavili mnohá pojednání o různých církevních stavbách, a to nejen na jihu Čech. R. Huyer psal o českobudějovické synagoze, která je doložena ve městě od 14. století a po vyhnání Židů v 16. století byla přeměněna na katolickou kapli sv. Markéty.⁶⁹⁸ Dále se zajímal o budějovické kostely sv. Mikuláše, sv. Jana Křtitele a sv. Prokopa⁶⁹⁹ a vysvěcení jejich zvonů.⁷⁰⁰ Psal o stavbách nejen ve městě, ale v obsáhlejším článku zaznamenal také stavbu protestantského kostela v Kaplici v 16. století.⁷⁰¹

Ende des 15. Jahrhunderts (Mit Stammtafel der von Nemyschl auf Ruben und der Plachtik von Barschow), MVGDB 44, 1905/1906, s. 180–209 (spoluautor Alois Picha).

⁶⁹³ Týž, *Die kirchliche Verhältnisse in Südböhmen seit dem Ende des Hussitenkrieges bis zur Bannung des Königs Georg von Podiebrad (1436–1466)*, 38. Programm des k. k. deutschen Staatsgymnasium in Budweis 1908/1909, Budweis 1909, s. 3–21.

⁶⁹⁴ Týž, *Zur Geschichte der Gegenreformation in Südböhmen*.

⁶⁹⁵ R. HUYER, *Die religiösen Verhältnisse von Rudolfstadt und Budweis im XVI. und XVII. Jahrhundert*.

⁶⁹⁶ Týž, *Bischof Schaaffgotsche und Bürgermeister Andreas Schmidt*, BZ 59, 1920, č. 92, s. 1–4.

⁶⁹⁷ Týž, *Der Wallfahrtsort Brünnl*; Týž, *Die Gojauer Wallfahrt*, BZ 66, 1927, č. 51, s. 1–4.

⁶⁹⁸ Týž, *Synagoge und Kapelle der hl. Margarete*, BK 57, 1908, č. 32, s. 2–3.

⁶⁹⁹ Týž, *Das „Sanktusturm“ auf dem Priesterchore der Dompfarrkirche*, BZ 51, 1912, č. 82, s. 5–7; Týž, *Zur Baugeschichte der Budweiser Pfarrkirche (Eine Richtigestellung)*, BZ 51, 1912, č. 83, s. 13–14; Týž, *Die Kirche zu St. Johann und Prokop in der Budweiser Altstadt*, BZ 61, 1922, č. 61, s. 1–5.

⁷⁰⁰ Týž, *Zur Glockenweihe in der Altstädter Kirche*, BZ 66, 1927, č. 46, s. 1–2.

⁷⁰¹ Týž, *Die protestantische Kirche in Kaplitz*, BZ 62, 1923, č. 98, s. 1–4.

Na věřícího Schmidta zapůsobil Královský sál ve Zbraslavském klášteře v Praze, a tak mu věnoval krátký příspěvek v časopise Cistercienser Chronik.⁷⁰² Z jihočeských památek se zabýval stavbou kostela sv. Víta v Habří, jehož základní kámen byl položen v polovině 17. století na místě, kde dříve stávala kaplička se zázračnou vodou.⁷⁰³ Pozornost věnoval také jemu blízké poutní kapli Panny Marie Pomocné z první poloviny 18. století, která se nacházela na svahu Jeleního vrchu nedaleko rodného Rožmitálu.⁷⁰⁴

Psaly se také kulturněhistorické popisy jiných, světských památek. Dějiny architektonicky či historicky zajímavých budějovických domů⁷⁰⁵ a dalších staveb sepišoval Huyer. Světlo světa tak spatřily obsáhlejší samostatné publikace o dominantě budějovického náměstí – Samsonově kašně⁷⁰⁶ nebo nemocnici a chudobinci.⁷⁰⁷ Obsáhlý byl článek na pokračování v místním tisku o Černé věži, o její zvonici, zvonech i o věžném a jeho pomocnicích.⁷⁰⁸ V příspěvku z roku 1920 se Huyer věnoval dějinám radnice, nejprve původní budově na rohu Biskupské a Radniční ulice, poté dějinám Knollova domu na dnešním náměstí Přemysla Otakara II., v němž sídlila radnice od 15. století, a nakonec i přestavbě budovy v 18. století, která byla financována ze zisků ze solního obchodu.⁷⁰⁹ Z kratších článků uveřejnil dějiny městského divadla a jeho budovy, sepsané k stému výročí stavby v roce 1919,⁷¹⁰ nebo studii o stavbě budovy nové spořitelny.⁷¹¹ Pravidelně procházel kolem zbytků městského opevnění,

⁷⁰² V. SCHMIDT, *Abtei Königssaal (Aula Regia)*, Cistercienser Chronik 3, 1891, s. 102–104.

⁷⁰³ Týž, *Die St. Veitskirche in Habří*, Waldheimat 2, 1925, č. 9, s. 129–130.

⁷⁰⁴ Týž, *200 Jahrfeier des Kirchleins „Maria Hilf“ in Rosenthal*, Waldheimat 10, 1933, č. 9, s. 143.

⁷⁰⁵ R. HUYER, *Ein historisches Haus*, BZ 47, 1908, č. 32, s. 1–2; Týž, *Zur Geschichte des Hauses Nro. 149 (Landstrasse)*, BZ 47, 1908, č. 66, s. 1–4; č. 67, s. 1–3; Týž, *Zur Geschichte des Stadthauses Nro. 10 (Mallner)*, BZ 49, 1910, č. 33, s. 1–2; č. 35, s. 1–4; č. 36, s. 1–3; č. 39, s. 1–4; č. 41, s. 1–4; č. 45, s. 1–3; č. 46, s. 1–3; č. 47, s. 1–4; č. 49, s. 1–4; č. 50, s. 1–4; Týž, *Zur Abtragung des Hauses Nr. 129 in der Landstrasse*, BZ 66, 1927, č. 26, s. 1–3.

⁷⁰⁶ Týž, *Aus Alt Budweis. I. Die Wiesenmühle. II. Der Samsonbrunner*, Budweis 1898; krátký článek Týž, „Wasserturm“ und „Samsonbrunnen“, BZ 63, 1924, č. 97, s. 1–3.

⁷⁰⁷ Týž, *Geschichte des Armeninstitutes und des Krankenhauses der Stadt Budweis*, Budweis 1913.

⁷⁰⁸ Týž, *Der Stadthurm und die Stadtuhr*, BK 42, 1893, č. 77, s. 1–3; Týž, *Geschichte des Stadtturmes. I. Der Stundturm*, BK 66, 1917, č. 22, s. 2–3; Týž, *Geschichte des Stadtturmes. II. Das Sanktustürml*, BK 66, 1917, č. 23, s. 2–3; Týž, *Geschichte des Stadtturmes. III. Der hohe Stadtturm*, BK 66, 1917, č. 24, s. 2; č. 26, s. 2–4; č. 28, s. 2; Týž, *Geschichte des Stadtturmes. IV. Die Turmuhr*, BK 66, 1917, č. 29, s. 2–3; č. 30, s. 2–3; Týž, *Geschichte des Stadtturmes. V. Die Glocken*, BK 66, 1917, č. 31, s. 2; č. 32, s. 2–3; č. 33, s. 2; Týž, *Geschichte des Stadtturmes. VI. „Turnermeister“ und „Turnergesellen“*, BK 66, 1917, č. 35, s. 2; č. 36, s. 2–3; č. 37, s. 2–3; č. 38, s. 2; č. 40, s. 2–3; č. 44, s. 2–3; č. 45, s. 2–3.

⁷⁰⁹ Týž, *Das Budweiser Rathaus*, BZ 59, 1920, č. 84, s. 1–3; č. 85, s. 1–3.

⁷¹⁰ Týž, *Zur 100jährigen Gedenkfeier des Budweiser Stadttheaters*, BK 68, 1919, č. 99, s. 1–3; Týž, *Das hundertjährige Jubiläum des Stadttheaters in Budweis*, BZ 58, 1919, č. 98, s. 1–3; č. 99, s. 1–3; 59, č. 1, s. 1–3.

⁷¹¹ Týž, *Zum Neubaue der Budweiser Sparkasse*, BZ 52, 1913, č. 10, s. 2–3; č. 11, s. 2–3.

a tak i tomuto tématu věnoval náležitou pozornost a sepsal články o hradbách, věžích a Železné panně.⁷¹²

Pražský archivář Köpl se dotkl historie některých českobudějovických domů v rámci práce o katastrofickém požáru, který zasáhl město v roce 1641 a byla při něm zničena polovina tehdejší zástavby včetně kostela sv. Mikuláše.⁷¹³ Schmidt věnoval krátký článek drobné památce v Horní Plané, a to pozdně gotickému pranýři z poloviny 16. století, kde byli trestáni nepoctiví obyvatelé obce.⁷¹⁴

3.1.3. Dějiny židovské menšiny

Dalším tématem regionálních badatelů byly dějiny židovské menšiny v jihočeském regionu. Většina místních Židů se hlásila k německé národnosti, což hrálo svou roli při výběru tohoto tématu sledovanými historiky.⁷¹⁵

Podrobná studie o dějinách židovské komunity v Českých Budějovicích, která byla doplněna přehledným plánem s židovským osídlením ve městě, vznikla díky Huyerovi.⁷¹⁶ Motivací k jejímu sepsání byla profesorova spolupráce na výzkumu, který byl v roce 1899 prováděn v místním archivu na přání pražského továrníka a mecenáše Bohumila Bondyho. Huyer nejprve nastínil postavení Židů v zemi, pokračoval židovským osídlením v Českých Budějovicích, které je doloženo od poloviny 14. století. Důkladně zaznamenal, ve kterých domech v tehdejší Židovské ulici⁷¹⁷ žili, čím se zabývali a jaké vztahy měli s ostatními obyvateli. Práci dovedl do 16. století, kdy došlo k pogromu a městská rada rozhodla o vypovězení Židů z města.

Dějin Židů se dotkl též místodržitelův archivář Köpl, když vydal nařízení Vladislava Jagellonského proti židovské lichvě z 19. května roku 1497.⁷¹⁸ Tímto

⁷¹² TÝŽ, *Der Spielhayblturm in Budweis*, Waldheimat 4, 1927, č. 1, s. 16–18; TÝŽ, *Das Fischertor (Mühltor) in Budweis*, Waldheimat 4, 1927, č. 2, s. 34; TÝŽ, *Budweis als befestigte Stadt*, Waldheimat 4, 1927, č. 11, s. 171–174.

⁷¹³ K. KÖPL, *Über die grosse Feuerbrunst in Budweis im Jahre 1641 und die von derselben betroffenen öffentlichen Gebäude*, BZ 18, 1879, č. 37, s. 1; č. 38, s. 1; č. 39, s. 1; č. 40, s. 1–2.

⁷¹⁴ V. SCHMIDT, *Der Pranger*, Waldheimat 1, 1924, č. 6, s. 78–79.

⁷¹⁵ D. KOVÁŘ, *Budějovice*, s. 7.

⁷¹⁶ R. HUYER, *Zur Geschichte der ersten Judengemeinde in Budweis*, Prag 1911; z dílčích studií TÝŽ, *Zur Geschichte der ersten Judengemeinde in Budweis*, MVGDB 49, 1910/1911, s. 216–232, 348–369. Díky B. Bondymu vyšla práce *K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku 906 až 1620 I-II*, Praha 1906.

⁷¹⁷ Dnešní ulice U Černé věže. D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 267.

⁷¹⁸ K. KÖPL, *Wladislaus Verordnung wider den Wucher der Juden vom 19. Mai 1497*, MVGDB 19, 1880/1881, s. 68–71.

příspěvkem se pokusil o opravu Palackého, který toto nařízení publikoval v nepřesném opisu v Archivu českém.⁷¹⁹

3.1.4. Hospodářské dějiny

Německá historiografie v českých zemích stála v popředí bádání o hospodářských dějinách a měla výrazný podíl na jejich rozvoji od druhé poloviny 19. století. Nejinak tomu bylo i u regionálních autorů, kteří se tímto snažili dokázat výrazný podíl Němců na hospodářském vývoji jižních Čech. Vznikaly práce o dějinách hornictví, pivovarnictví, rybníkářství, sklářství, cechů či obchodu.

Huyer přispěl velice obsáhlou a cennou monografií o historii pivovarnictví v Českých Budějovicích.⁷²⁰ Jednalo se o slavnostní spis sepsaný k stému výročí založení pivovaru.⁷²¹ Popsal počátky vaření piva, které sahají až k samotnému založení města, kdy měl právo vařit a prodávat pivo každý měšťan, který vlastnil dům uvnitř hradeb, dále zmínil zásluhy Karla IV., který vydal zákaz v okruhu jedné míle okolo města provozovat krčmy, a Václava IV., jenž rozšířil otcem vydané mílové právo na vaření piva vůbec, nastínil úpadek pivovarnictví v průběhu 17. století a na počátku 18. století v důsledku třicetileté války a následného zdražení obilí a chmele, popsal také spory mezi právozárečnými měšťany a obcí, které nakonec vedly ke vzniku měšťanského pivovaru. Práce byla obohacena o statistiky týkající se výroby a spotřeby piva a obrazové přílohy, které poutavě dokreslily celou publikaci.

Stejně tak Schmidt věnoval pivovarnictví na jihu Čech od 14. století obsáhlý spis, v němž se zabýval várečným právem a městy, která toto právo měla (např. Český Krumlov, Nové Hrady a Rožmberk nad Vltavou), zmínil i vaření piva mnichy ve svém klášteře (Vyšší Brod), neopomněl ani rok 1479, kdy bylo usneseno zemským sněmem, že právozárečníci musejí mít povolení vrchnosti. Schmidt zaznamenal také zavedení posudného od 16. století a osvobození Budějovic od něho v roce 1547 za věrnost králi,

⁷¹⁹ F. PALACKÝ, *Nařízení krále Wladislawa o židech*, Archiv český V, Praha 1865, s. 478–481.

⁷²⁰ R. HUYER, *Geschichte des Bräuwesens in Budweis. Ein Festschrift zum hundertjährigen Bestande d. Bürgerlichen Bräuhauses*, Budweis 1895.

⁷²¹ Jedná se o dnešní První českobudějovický pivovar Samson. Pivovar se nacházel v německých rukou, proto Češi založili v roce 1894 konkurenční Český akciový pivovar, dnešní Budějovický Budvar. D. KOVÁŘ, *Budějovický poutník*, s. 59–60; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Samson (pivovar), přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 12. červenci 2015]. Dějinami Prvního českobudějovického pivovaru Samson se blíže zabývali Karel Pletzer a Oldřich Šeda, jejichž práce vyšla v roce 1995 při příležitosti dvousetletého výročí existence pivovaru a z velké části autoři vycházeli právě z Huyerovy publikace. K. PLETZER – O. ŠEDA, *Městské i měšťanské pivovarství*.

dále popsal osoby podílející se na vaření piva a jejich mzdu a shrnul počty krčem na panství Rožmberků. Podstatnou část spisu pak tvořil soupis sto padesáti čtyř obcí, v nichž se někdy vařilo pivo, i s údaji, kdy jim bylo uděleno právo várečné a kolik se uvařilo piva ročně.⁷²² Schmidt tedy rozšířil Huyerovo pojednání a věnoval se pivovarnictví v celém regionu, podobně jako profesor pracoval také se statistikami, například o vývoji cen piva od 13. století.

V rámci hospodářských dějin byla často zaznamenávána historie cechů. Huyer se věnoval cechům v Českých Budějovicích, a to nejváženějšímu cechu řeznickému, který byl ve městě doložen od 14. století, pořádal masopust a v následujících stoletích se stal nejpočetnějším.⁷²³ V roce 1925 přehledně představil dějiny dalších dvou cechů v období od 14. do 18. století, konkrétně cechu krejčích a cechu kovářů s koláři.⁷²⁴ Nevěnoval se pouze cechům ve městě, zpracoval historii zvonařství⁷²⁵ a soukenictví⁷²⁶ v celých jižních Čechách.

Sklářství, které se rozvíjelo zejména v pohraničí, bylo také oblíbeným tématem místních historiků. Huyer se věnoval jeho počátkům a vývoji na Českokrumlovsku (Bělá u Malont), Novohradsku (Nové Hrady, Rychnov u Nových Hradů) a Rakousku (Harmannschlag).⁷²⁷ Také Köpl se dotkl dějin sklářství, tentokrát v Praze.⁷²⁸

Němečtí historikové se zajímali, ač v menší míře, o dějiny slavného jihočeského rybníkářství. Zejména doba rozkvětu v 16. století nemohla uniknout jejich pozornosti. Huyer sledoval rybolov na Vltavě a na Malši, výkup ryb z Třebońska a především nutné zřízení rybníků v Budějovicích a okolí, které měly zajistit dostatek tohoto postního pokrmu pro všechny zdejší obyvatele.⁷²⁹ Schmidt napsal v souvislosti s rybníčním hospodářstvím článek o rybníce Olšina nedaleko Horní Plané, který patřil klášteru ve Zlaté Koruně.⁷³⁰

Stranou zájmu nezůstaly ani dějiny obchodu, obchodních cest a dějiny dopravy, které spolu úzce souvisely. Huyer se zabíral obchodem se solí,⁷³¹ koněspřežnou železnicí vedoucí z Českých Budějovic do Lince, po které byla také dovážena do Čech

⁷²² V. SCHMIDT, *Braubetrieb und Braustätten in Südböhmen*.

⁷²³ R. HUYER, *Zur Geschichte der Budweiser Fleischhackerzunft*, BZ 63, 1924, č. 52, s. 1–3.

⁷²⁴ TÝŽ, *Zur Geschichte der Budweiser Zünfte*, BZ 64, 1925, č. 25, s. 1–3; č. 26, s. 1–3.

⁷²⁵ TÝŽ, *Zur Geschichte der Glockengiesserekunst in Südböhmen*, BZ 58, 1919, č. 96, s. 1–3.

⁷²⁶ TÝŽ, *Das Handwerk der Budweiser Tuchmacher bis 1600*, BZ 67, 1928, č. 25, s. 1–3; č. 26, s. 2–3.

⁷²⁷ TÝŽ, *Glashütten des 16. Jahrhunderts im böhmisch-österreichischen Grenzwalde*, Waldheimat 6, 1929, č. 5, s. 65–68.

⁷²⁸ K. KÖPL, *Glashütten in Prag*, MVGDB 34, 1895/1896, s. 370–380.

⁷²⁹ R. HUYER, *Die Teichwirtschaft der Stadt Budweis im 16. Jahrhunderte*, BZ 66, 1927, č. 59, s. 2–6.

⁷³⁰ V. SCHMIDT, *Der Langenbrucker Teich*, Waldheimat 3, 1926, č. 2, s. 23–25.

⁷³¹ R. HUYER, *Die Familie Lanna und die Salzschiffahrt*, BZ 61, 1922, č. 21, s. 1–4.

súl,⁷³² nebo plavením dřeva po Vltavě, které započalo v první polovině 18. století, a na Malši, kde se plavilo od konce 18. století.⁷³³ Schmidt ve své práci postupoval podle jednotlivých cest a jejich větví, například popsal Zlatou stezku vedoucí z Pasova do Prachatic.⁷³⁴

Oblíbeným tématem se staly dějiny hornictví. Huyer se zabýval Českobudějovickem s centrem dolování v Rudolfově, zmapoval těžbu stříbra, zlata, železné rudy nebo uhlí.⁷³⁵ Schmidt zpracovával dolování stříbra a dalších kovů, nerostů a hornin na Českokrumlovsku.⁷³⁶ Oba regionální autoři zaznamenali počátky tohoto odvětví a především jeho rozkvět v 16. století.

3.1.5. Dějiny šlechty a biografie známých osobností

Práce vztahující se k dějinám šlechty se psaly v rámci německé medievistiky v návaznosti na četné genealogie, které na základě dostupného pramenného materiálu detailně popisovaly jednotlivé větve rozrodu. A tak se i celá řada Schmidtových prací zabývala významným a starým rodem Vítkovců, případně jejich rozrodem Rožmberky,⁷³⁷ především pak jejich panstvími v jižních Čechách. K tomuto tématu Schmidt zpřístupnil důležitý pramen – *Das Urbar der Herrschaft Rosenberg von 1598*, který jemu i budoucím zájemcům o tyto dějiny ulehčil bádání.⁷³⁸

⁷³² Týž, *Die Budweis-Linzer Pferdeisenbahn*; Týž, *Von der Budweis-Linzer Pferdeisenbahn*, BZ 37, 1898, č. 78, s. 1–4. Koněspřežní železnice byla postavena podle návrhu Františka Antonína Gerstnera (1795–1840) v letech 1825–1832, vedla z Českých Budějovic do Lince. D. KOVÁŘ, *Budějovický pouťník*, s. 18.

⁷³³ R. HUYER, *Die Schiffbarmachung der Moldau*; Týž, *Die Holzschwemme auf der Moldau*, Waldheimat 5, 1928, č. 3, s. 37–40; Týž, *Das Scheitholzschwemmen auf der Maltsch*, Waldheimat 5, 1928, č. 6, s. 84–86.

⁷³⁴ V. SCHMIDT, *Handelswege und Handelszentren in Südböhmen*, Programm der deutschen k. k. Staats-Realschule in Budweis, Budweis 1901, s. 3–29.

⁷³⁵ R. HUYER, „V hornictví“, BZ 41, 1902, č. 26, s. 1–5; Týž, *Der Bergbau auf dem Budweiser Gelände*, BZ 64, 1925, č. 62, s. 1–4; Týž, *Die Münzstätte in Budweis und der Rudolfstädter Bergbau*, Numismatische Zeitschrift 59, 1926, s. 123–126.

⁷³⁶ V. SCHMIDT, *Zur Geschichte des Krummauer Bergbaues*, 44. Programm des k. k. deutschen Staatsgymnasium in Budweis, Budweis 1915, s. 1–12.

⁷³⁷ Např. Týž, *Eine unbekannte Urkunde für Peter von Rosenberg*, MVGDB 31, 1892/1893, s. 197–198; Týž, *Erläuterungen zu dem Urbar der Herrschaft Rosenberg von 1598*, MVGDB 36, 1897/1898, s. 125–133; Týž, *Zu Rosenberger Dominium und dessen Umgebung 1457–1460*; Týž, *Budweis und die Wittigonen bis zum Beginne des Hussitenkrieges*, Programm der deutschen k. k. Staats-Realschule in Budweis, Budweis 1900, s. 3–16; Týž, *Testament Peters von Rosenberg vor seinem Zuge gegen die Preußen 1324* MVGDB 47, 1908/1909, s. 62–65.

⁷³⁸ Týž, *Das Urbar der Herrschaft Rosenberg von 1598*, Prag 1896.

Populárním zpravováním byly biografie k různým, v dané oblasti známým osobnostem. Huyer se zabýval například ředitelem místní hudební školy Josefem Schrottem⁷³⁹ nebo slavným varhanářem 16. století Jáchymem Rudnerem.⁷⁴⁰ V roce 1924 věnoval článek právě zesnulému radnímu Franzi Josefu Zinkovi.⁷⁴¹ Huyerův obsáhlý a po obsahové stránce spolehlivý příspěvek o českobudějovických kronikářích je citován dodnes.⁷⁴² Stranou profesora zájmu nezůstaly ani významné českobudějovické rodiny, například Daublebští ze Sternecku, kteří se podíleli na chodu města.⁷⁴³

Valentin Schmidt napsal studii o rožmberském kancléři a humanistovi Václavovi z Krumlova, též z Rovného, který začínal jako rožmberský písař a během života se vypracoval až do vladyckého stavu. Václav také vlastnil na tehdejší dobu rozsáhlou knihovnu.⁷⁴⁴ Jiné Schmidtovy práce se týkaly dalších humanistických vzdělavců, kteří pobývali v Českém Krumlově,⁷⁴⁵ a několik životopisných příspěvků věnoval cisterciáckým duchovním, kteří byli zmiňováni výše.

⁷³⁹ Josef Schrott (1836–1904) po absolvování konzervatoře v Praze v roce 1859 přišel do Českých Budějovic, kde působil nejprve jako učitel v hudební škole Adalberta Nowotného. V roce 1861 se stal soukromým učitelem, o jeho nadání svědčilo i to, že byl vyhledáván významnými budějovickými rodinami (např. učil děti z rodin Hardtmuthovy a Lannovy). V roce 1877 otevřel vlastní hudební školu (pod názvem „Lehranstalt für Gesang und Instrumentalmusik“). R. HUYER, *Josef Schrott*, BK 53, 1904, č. 75, s. 1–3; č. 76, s. 1–3.

⁷⁴⁰ TÝŽ, *Joachim Rudner, Orgelbauer in Budweis*, BZ 58, 1919, č. 62, s. 1–3. Jáchym Rudner pocházel z Budějovic, krátce zde působil, ale ještě v mládí odešel do Prahy, kde dokončil stavbu varhan v chrámu svatého Víta. K Rudnerovi též Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Varhanářství, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 12. červenci 2015].

⁷⁴¹ R. HUYER, *Zur Erinnerung an F. J. Zink*, BZ 63, 1924, č. 13, s. 2–3. Franz Josef Zink byl českobudějovickým městským radním, který se ve městě proslavil jako schopný hodinář a zlatník. K Zinkovi též Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Hodinářství a Zlatníci, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 12. červenci 2015].

⁷⁴² R. HUYER, *Die Chronisten der Stadt Budweis*.

⁷⁴³ TÝŽ, *Franz von Sterneck*, BZ 54, 1915, č. 51, s. 1–3; č. 52, s. 7–8; č. 53, s. 6; č. 54, s. 7; č. 55, s. 7. Daublebští ze Sternecku, původně Doudlebští, později jen Sterneckové, patřili k významným českobudějovickým rodinám již v 16. století, kdy zastávali přední městské úřady a výrazně se podíleli na chodu města. Významnými členy rodu byli kronikář David Daublebský ze Sternecku (asi 1582–1648) a purkmistr František Eusebius (1750–1815). Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Daublebští ze Sternecku, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 30. červnu 2015].

⁷⁴⁴ V. SCHMIDT, *Wenzels II. von Krummau, anders von Ruben*, *Deutsche Böhmerwaldzeitung* 24, 1902, s. 393–395; TÝŽ, *Wenzels II. von Krummau recte Ruben Gefangen-schaft*, *Deutsche Böhmerwaldzeitung* 28, 1906, s. 22–25.

⁷⁴⁵ TÝŽ, *Das wissenschaftliche Leben und der Humanismus in Krummau im 15. Jahrhundert*, MVGDB 42, 1903/1904, s. 61–77 (spoluautor Alois Picha).

3.1.6. Zájem o etnografii

Regionální badatelé se dotkli také etnografie, která je propojena s regionálními dějinami. Profesor Huyer publikoval a kriticky rozebral pověst o bludném kamenu na českobudějovickém náměstí. V ní popsal událost z roku 1470, kdy byl údajně při zatýkání několika mladíků zabit městský rychtář a mladíci byli následně popraveni na místě, kde ve středověku stával popravčí špalek a dnes se právě zde nachází bludný kámen. Profesor však na základě dostupných pramenů popřel, že by k vraždě rychtáře vůbec došlo.⁷⁴⁶ Dále zveřejnil pověsti o údajně zemřelé dceři místního pekaře Todta, která vysvětlovala pojmenování domu v Krajinské třídě U Pekaře Todta a vznik příjmení majitele.⁷⁴⁷ Profesor dokázal napsat nejen odborně pojaté články, ale sepsal i čtivé povídky o zaklínači d'ábla, čarodějnicích a pověřivých lidech.⁷⁴⁸

Huyer se věnoval také lidovým zvykům, byl věřící, a tak zaznamenal křesťanské tradice související s postní Květnou nedělí a Velkým pátkem⁷⁴⁹ nebo masopustem.⁷⁵⁰

Karl Köpl se věnoval etnografii více a uveřejnil články v SH v rámci rubriky Drobnosti historické, například o svatebních námluvách českého lidu v roce 1543.⁷⁵¹

Dodnes přínosné monografie Hořic⁷⁵² od Valentina Schmidta a Volar⁷⁵³ za spoluautorství Schmidta a Rudolfa Kubitschka byly publikovány v edici Böhmerwäldler Dorfbücher, která vycházela v jižních Čechách od roku 1919.⁷⁵⁴ Jednalo se o ediční řadu šumavské literatury, která byla určena pro venkovské obyvatelstvo a zpřístupňovala místní pověsti, lidovou kulturu i literární díla. O vydávání se staralo nakladatelství Moldavia.⁷⁵⁵

⁷⁴⁶ R. HUYER, *Die Sage vom „Irrstein“ und ihre geschichtliche Unterlage*, BZ 49, 1910, č. 4, s. 1–5.

⁷⁴⁷ TÝŽ, *Zwei Budweiser Sagen*, BZ 59, 1920, č. 102, s. 1–3. Pověst byla přepisem textu z knihy B. BALBÍN, *Miscellanea historica regni Bohemiae*, Prag 1679. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Pověsti, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 30. červnu 2015].

⁷⁴⁸ R. HUYER, *Eine Teufelsbeschwörung in Budweis im Jahre 1708*, BZ 60, 1921, č. 38, s. 1–4; TÝŽ, *Teufelsaustreibungen, Zauberinnen und abergläubische Leute*, Waldheimat 2, 1925, č. 1, s. 15–16.

⁷⁴⁹ TÝŽ, *Palmsonntag und Karfreitag*, BZ 61, 1922, č. 28, s. 1–4.

⁷⁵⁰ TÝŽ, *Fasching*, BZ 61, 1922, č. 15, s. 1–3.

⁷⁵¹ K. KÖPL, *Staročeské námluvy svatební*, SH 3, 1885, č. 5, s. 303–305.

⁷⁵² V. SCHMIDT, *Hörütz im Böhmerwalde*.

⁷⁵³ TÝŽ, *Wallern und die Wallerer*.

⁷⁵⁴ Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Moldavia, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 25. červnu 2015].

⁷⁵⁵ R. ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda*, s. 155.

Zajímavým příspěvkem Schmidta k dějinám každodennosti byl článek, v němž sledoval délku života osob od 13. století až po svou současnost a upozornil na několik více než stoletých osob v minulosti.⁷⁵⁶

3.1.7. Dějiny osídlení

Ožehavým tématem doby byly dějiny osídlení. Sepisovala se pojednání, která vycházela především z písemných pramenů, méně pak z lingvistiky, poznatky z archeologie byly využívané málo.

Této problematice se věnoval ve svých příspěvcích především Schmidt.⁷⁵⁷ Zásadní práce vznikla v roce 1922 a autor v ní zaznamenal postup osídlení mezi Novohradskými horami a Domažlickem, zakládání měst, strukturu majetkové držby, vznik farní sítě, pozdější dosidlování oblasti v souvislosti s industrializací nebo zakládání prvních škol na Šumavě. Předpokládal slovanské osídlení této oblasti, ovšem osídlení řídké, protože půda byla pro Slované – zemědělce neúrodná. Došel tedy k závěru, že kvůli tomu němečtí kolonisté oblast osídlili hustěji a poněmčili.⁷⁵⁸ Kniha vyšla v edici *Schriften zu Gunsten des Böhmerwaldmuseums in Oberplan* (v překladu *Spisy ve prospěch Šumavského muzea v Horní Plané*),⁷⁵⁹ kterou redigoval Gustav Jungbauer a jejíž vydávání zajišťovalo nakladatelství W. Tobner. V předmluvě, kterou napsal G. Jungbauer bylo vyzdviženo německé osídlení Šumavy a zásadní přínos Němců na její hospodářský rozvoj.⁷⁶⁰

⁷⁵⁶ V. SCHMIDT, *Hundertjährige in Südböhmen*, *Waldheimat* 1, 1924, č. 7, s. 96–97.

⁷⁵⁷ TÝŽ, *Beiträge zur Agrar- und Kolonisationsgeschichte (Wirtschaftsgeschichte) der Deutschen in Südböhmen*, *MVGDB* 34, 1895/1896, s. 268–271; 35, 1896/1897, s. 83–94; 36, 1897/1898, s. 369–380; 38, 1899/1900, s. 6–51, 162–197, 287–336; TÝŽ, *Geschichtliches von der Stritschitzer deutschen Sprachinsel*, *MVGDB* 34, 1895/1896, s. 380–400; TÝŽ, *Das Deutschtum in Krummrau*, *Deutsche Böhmerwaldzeitung* 31, 1909, s. 354–357.

⁷⁵⁸ TÝŽ, *Versuch einer Siedlungs-Geschichte des Böhmerwaldes*. Kniha byla doplněna o mapu vyznačující jazykové hranice na Šumavě. Blíže *Příloha 3.13*.

⁷⁵⁹ R. ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda*, s. 155.

⁷⁶⁰ V. SCHMIDT, *Versuch einer Siedlungs-Geschichte des Böhmerwaldes*, s. 3–4.

3.1.8. Další zájmy

Jen pro doplnění lze uvést, že sledování regionální autoři nepsali pouze odborně pojaté texty, ale například duchovní Schmidt skládal básně,⁷⁶¹ jak také potvrzuje autor jeho nekrologu a přítel G. Jungbauer.⁷⁶²

Franz Engelbert Vollgruber se nemohl pochlubit tak rozsáhlou publikační činností jako ostatní tři zkoumaní regionální historikové, což není překvapivé vzhledem k jeho časovému vytížení ve škole i v komunální a zemské politice. Avšak byl do předkládané práce zařazen jako příklad amatérského historika, velice aktivního člena mnoha místních spolků, který právě jednomu z nich věnoval obsáhlou a samostatnou publikaci.⁷⁶³ Byl to spolek dobrovolných hasičů, který slavil v době vydání práce v roce 1899 dvacet pět let od svého založení. Vollgruber začal svůj příspěvek už 13. stoletím, a to popisem tehdejších protipožárních opatření,⁷⁶⁴ soustředil se pak především na organizování místních hasičů, podrobně zaznamenal dosavadní činnost podle jednotlivých let, vybavení, dále sestavil seznam členů nebo různých akcí, které dobrovolní hasiči pro obyvatele pořádali. Ve druhé části autor sepsal chronologický výčet požárů, které zasáhly město v letech 1450–1899 a okolí v letech 1867–1899, včetně jmen majitelů zasažených budov, přesných časů vypuknutí (pokud se mu podařilo dohledat) a škody, které požáry způsobily.⁷⁶⁵ Ve třetí části pak shrnul počátky dobrovolného sdružení zdravotníků ve městě v devadesátých letech 19. století včetně jeho členů, do tabulky též zapsal vybavení dobrovolných zdravotníků a cenu, za níž bylo pořízeno.⁷⁶⁶

Vollgruber se nepopíratelně zařadil mezi českobudějovické autory také svým podílem na sepsání průvodce *Führer durch den Böhmerwald*, který inicioval Deutscher Böhmerwaldbund.⁷⁶⁷ Vollgruber sestavil část věnující se Budějovicím a jejich historii.⁷⁶⁸

⁷⁶¹ TÝŽ, *Das „Hohelied“ der Arbeit*, BZ 58, 1919, č. 22, s. 1–2. Ukázka z básně *Příloha 3.9*.

⁷⁶² G. JUNGBAUER, *Professor Dr. Valentin Schmidt*, s. 129–133.

⁷⁶³ Franz Engelbert VOLLGRUBER, *Denkschrift der Freiwilligen Feuerwehr zu Budweis in Böhmen. Zur Feier ihres fünfundzwanzigjährigen Bestandes vom October 1874 bis Ende August 1899*, Budweis 1899.

⁷⁶⁴ Příklady dávných protipožárních opatření a vyhlásování samotných požárů (např. věžný měl sledovat okolí, pokud zpozoroval požár, měl povinnost okamžitě rozeznít zvony a vyvěsit prapor) v TAMTÉŽ, s. 9–10.

⁷⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 37–62

⁷⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 63–103.

⁷⁶⁷ *Führer durch den Böhmerwald*, Budweis 1888 (kolektivní práce).

⁷⁶⁸ F. E. VOLLGRUBER, *Budweis*, in: *Führer durch den Böhmerwald*, s. 346–414.

Závěrem lze říci, že okruh témat, jimiž se badatelé zabývali, byl opravdu velice široký a ve většině případů souvisel s oblastí, která stála v centru jejich zájmu, kde žili a pobývali. V bibliografii zkoumaných autorů nechyběly příspěvky o počasí,⁷⁶⁹ morových epidemiích,⁷⁷⁰ povodních,⁷⁷¹ požárech,⁷⁷² fungování českobudějovického muzea,⁷⁷³ pečeti a znaku města Budějovic.⁷⁷⁴ Především archivář Huyer načrtl mnoho z historie Českých Budějovic, například napsal články o událostech roku 1848,⁷⁷⁵ dějinách knihtisku⁷⁷⁶ a českých korunovačních klenotech, které byly ve městě uloženy dvakrát.⁷⁷⁷ Huyer byl rovněž autorem příspěvku reagujícího na změnu pojmenování ulic v roce 1921⁷⁷⁸ nebo textu o místních hřbitovech.⁷⁷⁹ Nutno poznamenat, že se tito místní badatelé věnovali spíše dějinám hospodářským, kulturním, náboženským, nežli dějinám politickým.⁷⁸⁰

⁷⁶⁹ R. HUYER, *Schnee und Eis von 1408 bis 1900*, BK 66, 1917, č. 13, s. 2–4; č. 14, s. 2–4.

⁷⁷⁰ TÝŽ, *Zwei Pestordnungen aus alter Zeit (1582 und 1679)*, BK 48, 1899, č. 1, s. 1–2; č. 2, s. 1–2; V. SCHMIDT, *Das Pestjahr 1521 in Krummau 1464–1466*, Deutsche Böhmerwaldzeitung 26, 1904, s. 363–364.

⁷⁷¹ K. KÖPL, *Überschwemmungen in Budweis*, BK 37, 1888, č. 85, s. 1–2; č. 86, s. 1–2; č. 87, s. 1–2; č. 88, s. 1–2; č. 89, s. 1–2; č. 90, s. 1–2; č. 91, s. 1–2.

⁷⁷² TÝŽ, *Über die grosse Feuerbrunst in Budweis im Jahre 1641 und die von derselben betroffenen öffentlichen Gebäude*.

⁷⁷³ TÝŽ, *Städtisches Museum zu Budweis*, BK 27, 1878, č. 96, s. 1–2; č. 98, s. 1–2; č. 100, s. 1–2; č. 102, s. 1–2; č. 103, s. 1–2; 28, 1879, č. 5, s. 1–2; č. 8, s. 1–2; č. 9, s. 1–2; TÝŽ, *Städtisches Museum*, BZ 18, 1879, č. 82, s. 1; BZ 29, 1880, č. 24, s. 1.

⁷⁷⁴ R. HUYER, *Die Budweiser Dominikaner und das Stadtwappen*, BZ 38, 1899, č. 64, s. 1–3; K. KÖPL, *Das Wappen und Siegel der Stadt Budweis*, BZ 18, 1879, č. 4, s. 1; č. 5, s. 1.

⁷⁷⁵ R. HUYER, *Das Jahr 1848 in Budweis. I. Die Wahlen für die Reichstage in Wien und Kremsier*, BK 47, 1898, č. 31; č. 32; TÝŽ, *Das Jahr 1848 in Budweis. II. Die Wahl für die Nationalversammlung in Frankfurt*, BK 47, 1898, č. 36; č. 37; TÝŽ, *Das Jahr 1848. Der letzte „Bürgermeister“ und „Gemeindenvorstand“*, BK 47, 1898, č. 39; č. 49; TÝŽ, *Das Jahr 1848 in Budweis. III. Militärisches*, BK 47, 1898, č. 40; TÝŽ, *Das Jahr 1848 in Budweis. IV. Die Gründung der Bürgerschule*, BK 47, 1898, č. 41.

⁷⁷⁶ TÝŽ, *Zur Geschichte des Buchdruckerei- und Zeitungswesens in Budweis*, BK 51, 1902, č. 1, s. 1–3; č. 2, s. 2–3; č. 3, s. 3–4.

⁷⁷⁷ TÝŽ, *Die Sct. Wenzelskrone in Budweis (1631–1635)*, BZ 50, 1911, č. 80, s. 2–3; TÝŽ, *Die Wenzelskrone in Budweis*, Waldheimat 6, 1929, č. 9, s. 133–137. Korunovační klenoty byly uloženy v kostele sv. Mikuláše v Českých Budějovicích dvakrát, a to od listopadu 1631 do září 1633, kdy byla v Praze ohrožena jejich bezpečnost kvůli vpádu Sasů, podruhé od července 1634 do června 1635, kdy Praze opět hrozilo nebezpečí vpádu vojska, tentokrát švédského. K tomuto také D. KOVÁŘ, *Budějovický poutník*, s. 16; Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Korunovační klenoty, přístupné online: [http://encyklopedie.c-budejovice.cz/, odkaz funkční k 1. červenci 2015].

⁷⁷⁸ R. HUYER, *Zur Neubenennung der Gassen*, BZ 60, 1921, č. 73, s. 1–4; č. 74, s. 1–3. Přehledně k pojmenování českobudějovických ulic D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi*.

⁷⁷⁹ R. HUYER, *Die Friedhöfe in Budweis*, BZ 60, 1921, č. 88, s. 1–3; č. 89, s. 1–4.

⁷⁸⁰ K tomuto závěru došel také E. MIKUŠEK, *Formování*, in: P. Soukup – F. Šmahel (edd.) *Německá medievistika*, s. 79–94.

3.2. *Ediční činnost*

Podstatnou část publikovaných příspěvků sledovaných regionálních autorů představovaly edice pramenů a materiálové studie. Jelikož se na archivní výzkum úzce vázala ediční činnost, které se němečtí historikové věnovali, vznikaly dodnes cenné ediční řady. Historikové zpřístupňovali materiály jak v plném znění, tak i ve formě regist.

Nejvíce se tomuto věnoval Köpl, což není vzhledem k jeho působení v pražském archivu překvapivé. Uveřejňoval zajímavosti, na které narazil při pořádání archivního materiálu, jednalo se nejčastěji o prameny z městských archivů pro 15.–16. století.

Nejdůležitějším Köplovým počinem v této oblasti byl listinář, který zpřístupňoval všechny dostupné písemnosti ke středověkým dějinám Českých Budějovic a byl doveden do roku 1391, ač Köpl plánoval dojít až k roku 1526.⁷⁸¹ Vyšel v rámci německé ediční řady vydávající prameny k dějinám měst Städte- und Urkundenbücher aus Böhmen. Tento listinář je cenným a využívaným dílem i v dnešní době.⁷⁸²

Köpl se podílel na přípravě edice umělecko-historických pramenů Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses, které byly uloženy v místodržitelském archivu.⁷⁸³ Intenzivně na ní pracoval v letech 1885–1891 a publikoval stovky pramenů.⁷⁸⁴

V Archivu českém Köpl editoval městské listiny, nebyl však pravidelným přispěvatelem, v roce 1887 vydal pouze Dopisy úřadu podkomořského Budějovickým za léta 1412 až 1526.⁷⁸⁵

Edicím se věnoval také Schmidt, který zpřístupňoval prameny z klášterního archivu ve Vyšším Brodě. Vydal edici klášterního urbáře z let 1278–1290 a z roku 1530 a další drobné příspěvky k jeho dějinám⁷⁸⁶ a zakladatelům kláštera – Rožmberkům.⁷⁸⁷

⁷⁸¹ K. KÖPL, *Urkundenbuch der Stadt Budweis in Böhmen I*, Prag 1901.

⁷⁸² D. KOVÁŘ, *Fundatio civitatis*, s. 148.

⁷⁸³ K. KÖPL, *Urkunden, Acten, Regesten und Inventare aus dem k. k. Statthaltereiarhiv in Prag*, Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses 10/2, Wien 1889, s. 63–200; 12/2, Wien 1891, s. 1–90; 30/2, Wien 1911–1912, s. 1–33.

⁷⁸⁴ J. KOLLMANN, *Dějiny*, s. 542, 546–547.

⁷⁸⁵ K. KÖPL, *Dopisy úřadu podkomořského Budějovickým 1412–1526*, Archiv český 7, Praha 1887, s. 401–426.

⁷⁸⁶ V. SCHMIDT, *Urbar des Cistercienser-Stiftes Hohenfurt aus dem Jahre 1530*, Bregenz 1896; TÝŽ, *Das Urbar des Stiftes Hohenfurt aus dem Jahre 1530*, Cistercienser Chronik 8, 1896, s. 129–137, 161–167, 193–200, 237–245, 266–272, 296–300, 328–340; TÝŽ, *Nachträge zum Hohenfurter Urkundenbuch*, StMBO 22, 1901, s. 434–445, 610–621; TÝŽ, *Alte agrarische Urkunden (Herrschaft Hohenfurth)*, MVGDB 52, 1913/1914, s. 176–178.

Nejvýznamnějším Schmidtovým dílem, které sestavil společně s Aloisem Pichou a v němž na jednom místě shromáždil veškeré tehdy dostupné prameny, zhodnotil je a publikoval, byl listinář města Českého Krumlova.⁷⁸⁸ Jednalo se o důkladnou přípravu k sepsání dějin města, k němuž však Schmidt už nedospěl. Z této přínosné práce, jež vyšla stejně jako Köplův listinář v edici Städte- und Urkundenbücher aus Böhmen, čerpají historikové zabývající se Českokrumlovskem dodnes.

Duchovní Schmidt se věnoval také pomocným vědám historickým, zejména kritice pramenů. Jako první odhalil některá z dnes známých rožmberských falz.⁷⁸⁹ Provedl jejich obsahovou analýzu, opomenul však vnější znaky písemností, a tak označil některé písemnosti za falza, ačkoliv se jednalo o originály a naopak.⁷⁹⁰ Jeho objev nedlouho poté opravil a doplnil schwarzenberský archivář František Mareš.⁷⁹¹

3.3. Předpoklady k sepisování prací, užívané prameny a literatura

Regionální historik se musel a dodnes samozřejmě musí orientovat v historické geografii, topografii, demografii, genealogii a vším, co s dějinami regionu dále souvisí (dějiny církevní, hospodářské apod.).⁷⁹² Nutností k sepsání kvalitní práce byly znalosti jazykové, jelikož úřední agenda se vedla latinsky (většina pramenů středověkých, prameny církevních institucí) a německy. Předpokladem pro práci se staršími historickými prameny se staly znalosti paleografické. Je obdivuhodné, že toto vše

⁷⁸⁷ TÝŽ, *Eine unbekannte Urkunde für Peter von Rosenberg*; TÝŽ, *Die Fälschung von Kaiser- und Königsurkunden durch Ulrich von Rosenberg (Mit Stammtafel der von Wartenberg)*, MVGDB 32, 1893/1894, s. 317–337; 33, 1894/1895, s. 181–202; TÝŽ, *Das Urbar der Herrschaft Rosenberg von 1598*, Prag 1896; TÝŽ, *Das Urbar der Herrschaft Rosenberg von 1598*, MVGDB 35, 1896/1897, s. 175–208, 273–304, 401–429; 36, 1897/1898, s. 125–133; TÝŽ, *Erläuterungen zu dem Urbar der Herrschaft Rosenberg von 1598*, MVGDB 36, 1897/1898, s. 125–133.

⁷⁸⁸ V. SCHMIDT – A. PICHA (edd.), *Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen (1253–1419)* I, Prag 1908; TITÍŽ (edd.), *Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen (1420–1480)* II, Prag 1910. Třetí díl listináře zůstal pouze v rukopisné podobě.

⁷⁸⁹ V. SCHMIDT, *Die Fälschung von Kaiser- und Königsurkunden durch Ulrich von Rosenberg (Mit Stammtafel der von Wartenberg)*, MVGDB 32, 1893/1894, s. 317–337; 33, 1894/1895, s. 181–202.

⁷⁹⁰ Jedná se o soubor 34 padělaných středověkých panovnických listin, listů a pečetí, které vznikly na objednávku Oldřicha II. z Rožmberka (1403–1462), jenž si takto zajistil majetky a další finanční výhody. Blíže k rožmberským falzům např. Jaroslav ČECHURA, *Falza a podvody české historie*, Praha 2001; Anna KUBÍKOVÁ, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004; František MAREŠ, *Padělané diplomy rožmberské*, Český časopis historický 1, 1895, s. 371–384.

⁷⁹¹ F. MAREŠ, *Padělané diplomy*. R. ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda*, s. 158.

⁷⁹² P. VOREL, *Základy*, s. 21–23.

sledování autoři zvládli jako samouci (výjimku představoval Schmidt, který studoval na univerzitě alespoň dějepis), ač neměli k ruce žádnou pomůcku.⁷⁹³

Z jakých pramenů a literatury vycházeli lze určit na základě jejich samostatných publikací, kde většinou uváděli zdroje, a to buď jako závěrečný seznam pramenů a literatury, nebo v poznámkách pod čarou. V časopisech se až na zcela výjimečné případy zdroje neobjevovaly.⁷⁹⁴ Dochoval se také Köplův poznámkový sešit, do něhož si zapisoval, z jakých časopisů, knih a edic čerpal.⁷⁹⁵

Sledování regionální badatelé pracovali v archivech se soupisy obyvatelstva, katastry, poddanskými seznamy, urbáři a gruntovními knihami, církevními seznamy „duší“ (Soupisy Status animarum, Velikonoční zpovědní seznamy) a matrikami. Neomezili se tedy pouze na prameny jedné proveniencí a nežívali jen prameny místní, ale i celozemské.

Mezi zdroji byly samozřejmě uvedeny nepostradatelné edice pramenů k českým dějinám, například Archiv český, Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, Codex iuris bohemicus, Codex iuris municipalis regni Bohemiae, Fontes rerum bohemicarum, Monumenta historiae Bohemiae, Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, Sněmy české a Staří letopisové čeští. Nechyběly ani edice pramenů k dějinám německým, například Monumenta Germaniae historica.

Reinhold Huyer, Karl Köpl, Valentin Schmidt a Franz Engelbert Vollgruber čerpali nejen z německy psané literatury, ale i česká jim byla přístupná. Lze téměř s jistotou říci, že K. Köpl byl bilingvní, ačkoliv byl rodilým Němcem, naučil se perfektně česky, dokladem je několik článků v českém jazyce uveřejněných v Českém lidu a SH, mnoho osobních poznámek a výpisků k odborným pracím nebo korespondence.⁷⁹⁶ Kупoval si také, jak ukazují účty, stvrzenky a seznamy objednaných knih z let 1878–1881 z českobudějovického nakladatelství, knihy českých autorů a odebíral několik českých časopisů.⁷⁹⁷ Vollgruber vyučoval češtinu, Huyer a Schmidt

⁷⁹³ První publikací, která pomáhala regionálním badatelům v jejich práci, byla až Roubíkova *Příručka vlastivědné práce*.

⁷⁹⁴ V časopise se poznámky pod čarou objevily např. v V. SCHMIDT, *Beiträge zur Agrar- und Kolonisationsgeschichte (Wirtschaftsgeschichte) der Deutschen in Südböhmen*.

⁷⁹⁵ SOKA České Budějovice, fond K. Köpl, kart. 1.

⁷⁹⁶ NA Praha, fond Köpl Karel, Dr., kart. 1. Ukázka Köplem česky psané korespondence *Příloha 2.6*.

⁷⁹⁷ Např. z časopisů to byla Osvěta a Světozor, z knih Tomkův Dějepis města Prahy a Jan Žižka nebo Sedláčkovy Hrady, zámky a tvrže. AHMP, fond Osobní fond Köpl Karl, Dr., Dokumenty o hospodářských a majetkových záležitostech, Objednávky a bibliografie publikací ze Stropkova (později Benningova) knihkupectví v Českých Budějovicích, inv. č. 6, kart. 1. Ukázka *Příloha 2.10*.

uměli alespoň pasivně česky, důkazem jsou poznámky nebo citace zdrojů v jejich dílech. Ovšem do jaké míry znali české práce a zda je někdy nezamlčovali, nelze s jistotou říci.⁷⁹⁸

Často využívanými se staly Hrady, zámky a tvrze Augusta Sedláčka jako kvalitní pomůcka místopisného bádání,⁷⁹⁹ práce Friedricha Bernaua, která byla předchůdkyní a německou obdobou práce Sedláčkovy,⁸⁰⁰ také topografické práce Františka Palackého,⁸⁰¹ Jaroslava Schallera,⁸⁰² Johanna Gottfrieda Sommera⁸⁰³ a Johanna Trajera.⁸⁰⁴ Nechyběla ani díla Václava Březana,⁸⁰⁵ Julia Lipperta,⁸⁰⁶ Wácslawa Wladiwoje Tomka,⁸⁰⁷ Zikmunda Wintera a mnoha dalších,⁸⁰⁸ dále práce jiných jihočeských regionálních autorů, například Johanna Matthäuse Klimesche,⁸⁰⁹ Františka Mareše,⁸¹⁰ Josefa Messnera,⁸¹¹ Matthiase Pangerla,⁸¹² Františka Josefa Slámy⁸¹³ a Antona Teichla.⁸¹⁴

Z českých periodik se u německých autorů častěji objevovaly v seznamech literatury Časopis českého muzea, Časopis Společnosti přátel starožitností českých a Památky archeologické.

3.4. **Publikační možnosti**

Jihočeští němečtí autoři publikovali své práce nejčastěji v regionálním týdenním tisku,⁸¹⁵ konkrétně v Budweiser Kreisblatt⁸¹⁶ a Budweiser Zeitung.⁸¹⁷ Českobudějovické

⁷⁹⁸ K tomuto též R. ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda*, s. 175.

⁷⁹⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*.

⁸⁰⁰ Friedrich BERNAU, *Album der Burgen und Schlösser im Königreiche Böhmen I-II*, Saaz 1878–1883.

⁸⁰¹ F. PALACKÝ, *Popis*.

⁸⁰² J. SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen*.

⁸⁰³ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt*.

⁸⁰⁴ Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, Budweis 1862.

⁸⁰⁵ Václav BŘEZAN, *Wácslawa Březana Žiwot Wiléma z Rosenberka*, Praha 1847.

⁸⁰⁶ J. LIPPERT, *Sozialgeschichte Böhmens in vorhusitischer Zeit*.

⁸⁰⁷ W. W. TOMEK, *Děje království českého*; TÝŽ, *Novější dějepis*; TÝŽ, *Příruční kniha*.

⁸⁰⁸ Z. WINTER, *Kulturní obraz*.

⁸⁰⁹ J. M. KLIMESCH, *Die Ortsnamen im südlichen und südwestlichen Böhmen*.

⁸¹⁰ F. MAREŠ, *Soupis*.

⁸¹¹ J. MESSNER *Prachatitz. Ein Stadtbild. Mit besonderer Berücksichtigung der noch erhaltenen Baudenkmäler*.

⁸¹² M. PANGERL, *Urkundenbuch des Zisterzienserstiftes Hohenfurth*; TÝŽ, *Urkundenbuch des Klosters Goldenkron*.

⁸¹³ F. J. SLÁMA, *Obraz*.

⁸¹⁴ A. TEICHL, *Geschichte der Stadt Gratzen mit theilweiser Berücksichtigung der Herrschaft Gratzen*; TÝŽ, *Beiträge zur Geschichte der Stadt Gratzen*.

⁸¹⁵ Přehledně kapitola 4. *Bibliografie prací Reinholda Huyera, Karla Köpla, Valentina Schmidta a Franze Engelberta Vollgrubera*.

nakladatelství Moldavia se ve dvacátých letech zaměřilo na vydávání regionálně pojatých prací a od roku 1924 produkovalo vlastivědný časopis Waldheimat, v němž bylo otištěno sledovaným historikům také několik článků.⁸¹⁸

Schmidtovi vycházely příspěvky též v krumlovském Landbote,⁸¹⁹ ve výročních zprávách německých středních škol, což nebylo tak obvyklé, dále ve Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner- und dem Cistercienserorden⁸²⁰ a Cistercienser Chronik.⁸²¹

I mimo region publikovali němečtí badatelé své poznatky z historie, nejčastěji na stránkách MVGDB, Köpl také v Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung. Objevily se i příspěvky v českých časopisech, Köplovi byly otisknuty v Českém lidu a SH.

3.5. Přínos

Němečtí regionální historikové přispěli historické vědě především nebývalým množstvím zpřístupněných pramenů. Vybuodovali tak rozsáhlou a spolehlivou

⁸¹⁶ Od roku 1852 vycházely jedenkrát týdně německé noviny Anzeiger aus dem südlichen Böhmen, které nesly od roku 1857 podtitul Budweiser Wochenblatt, který se stal titulem hlavním a který byl později změněn na Budweiser Kreisblatt. Budweiser Kreisblatt vycházely od roku 1862 dvakrát týdně v rozsahu nejprve čtyř stran, později až deseti stran. Informovaly o událostech v Českých Budějovicích a jihočeských německých oblastech a přinášely také odborné články a fejetony. Vydávání těchto novin bylo zastaveno v roce 1920. Blíže Encyklopedie Českých Budějovic, hesla Anzeiger aus dem südlichen Böhmen a Budweiser Kreisblatt, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 25. červnu 2015]. Blíže k Budweiser Kreisblatt M. THONOVÁ, *Německý tisk*, s. 15–24.

⁸¹⁷ V roce 1862 bylo obnoveno vydávání novin Anzeiger aus dem südlichen Böhmen, jejichž název byl v roce 1873 změněn na Budweiser Zeitung. Vycházely od roku 1873 dvakrát týdně v rozsahu nejprve kolem pěti stran, před první světovou válkou až kolem dvaceti pěti stran. Vydávání těchto novin bylo zastaveno v roce 1945. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Budweiser Zeitung, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 25. červnu 2015]. Blíže k Budweiser Zeitung od jejich založení až po rok 1914 M. THONOVÁ, *Německý tisk*, s. 38–46. Blíže k Budweiser Zeitung za první republiky Ivana ZEMANOVÁ, *První desetiletí ČSR ve světle dvou jazyků českobudějovického tisku. Česko-německá komparace*, diplomová práce, Historický ústav, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2011, s. 21–25.

⁸¹⁸ Tiskárnu a nakladatelství Moldavia založil v roce 1897 Franz Xaver Reitterer a vydával německý tisk, německou knižní produkci, od roku 1911 také noviny Budweiser Zeitung a od roku 1924 měsíčník Waldheimat. Nakladatelství zaniklo v roce 1945. Encyklopedie Českých Budějovic, heslo Moldavia, přístupné online: [<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 25. červnu 2015]. Blíže k osobě F. X. Reitterera M. THONOVÁ, *Německý tisk*, s. 46–49.

⁸¹⁹ Jednalo se o českokrumlovský křesťansko-sociální deník, který byl vydáván od roku 1900 do druhé světové války.

⁸²⁰ Náboženský časopis Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner- und dem Cistercienserorden vycházel v letech 1882–1910.

⁸²¹ Cisterciácké periodikum Cistercienser Chronik bylo vydávané od roku 1889 v Mehrerau u Bregenz a vychází dodnes. Stránky časopisu Cistercienser Chronik, přístupné online: [<http://www.cistercienser-chronik.at/>, odkaz funkční k 9. červenci 2015].

materiálovou základnu pro budoucí generace. Věcný přínos k historii dané lokality je nepopíratelný, jimi shromážděná faktografie je cenná dodnes. Kromě ediční činnosti posunuli také výzkum v oblasti hospodářských dějin. Jihočeští autoři se zabývali obdobnými tématy jako jejich kolegové na Šumpersku a Zábřežsku, jak ukazuje výzkum Evy Skoumalové, která ve své práci vypsala všechny oblasti zájmu šumperských a zábřežských regionálních badatelů.⁸²²

Nutno dodat, že však vznikala pojednání, která sice byla po heuristické stránce skvělá a shromažďovala veškerá dostupná fakta k dějinám určité oblasti a tématu, ale bez širšího kontextu. Němečtí badatelé se nesnažili o interpretaci, nehledali paralely s celozemským vývojem. Chyběla také kritika, jejíž absenci však netřeba vnímat pouze záporně, vyostřený nacionalismus a osobní vztahy díky tomuto stály stranou. Sledování autoři vyzdvihovali rozbor listin a odhalení padělků, snažili se kriticky pracovat s prameny. Psali v duchu pozitivizmu na dobré úrovni,⁸²³ po metodologické ani heuristické stránce však nedosahovali kvalit obecných dějin a stejně jako u českých regionálních badatelů nenašly jejich práce místo v koncepci obecných českých dějin.⁸²⁴

Národní cítění se ve sledovaných regionálních dílech objevovalo. Autoři se zabývali dějinami, které vytvářeli jihočeští Němci, a oblastmi, v nichž žilo převážně německy mluvící obyvatelstvo. Zdůrazňovali, jak bylo pro tehdejší německou historiografii obvyklé, původní německé osídlení oblasti a jeho podíl na utváření práva v českých zemích a hospodářském rozvoji měst. Avšak proti Čechům nijak ostře nevystupovali. Němečtí historikové užívali také někdy v názvech příspěvků slova „německý, Němci“, ale šlo pouze o nutný stereotyp, který se u sledovaných osob neobjevoval často.⁸²⁵

⁸²² E. SKOUMALOVÁ, *Německá vlastivědná a historická práce*, s. 16–17.

⁸²³ Na příkladu německé jihočeské medievistiky potvrzuje též R. ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda*, s. 150.

⁸²⁴ V. BŮŽEK, *Region*, s. 6.

⁸²⁵ Na toto upozornil R. Šimůnek ve svém příspěvku, jako příklad uvedl názvy článků V. Schmidta. R. ŠIMŮNEK, *Německá předválečná a česká poválečná věda*, s. 152.

4. Bibliografie prací⁸²⁶ Reinholda Huyera, Karla Köpla, Valentina Schmidta a Franze Engelberta Vollgrubera

4.1. Bibliografie prací Reinholda Huyera

Zdroj: Daniel KOVÁŘ, *Reinhold Huyer, zpráva o životě archivářově*, Rodopisná revue 4, 2004, s. 7–10 (upraveno a doplněno).

Samostatné publikace

Geschichte des Bräuwesens in Budweis. Ein Festschrift zum hundertjährigen Bestande d. Bürgerlichen Bräuhauses, Budweis 1895, 370 s.

Aus Alt Budweis. I. Die Wiesenmühle. II. Der Samsonbrunner, Budweis 1898, 49 s.

Regentenbesuche in Budweis (1265–1895): zum 50jährigen Regierungsjubiläum Sr. Maj. des Kaisers Franz Joseph I.; als Erinnerung an die Kaisertage vom 1. bis 4. September 1895, Budweis 1898, 192 s.

Zur Geschichte der ersten Judengemeinde in Budweis, Prag 1911, 40 s.

Geschichte des Armeninstitutes und des Krankenhauses der Stadt Budweis, Budweis 1913, 112 s.

Geschichte des Postwesens in Budweis, Budweis b. d. [1918], 56 s.

Budweiser Kreisblatt (BK)

Der Stadthurm und die Stadtuhr, BK 42, 1893, č. 77, s. 1–3.

Budweis im Jahre 1798, BK 47, 1898, č. 1, s. 1–2; č. 2, s. 1–2.

Das Jahr 1848 in Budweis. I. Die Wahlen für die Reichstage in Wien und Kremsier, BK 47, 1898, č. 31; č. 32.

Das Jahr 1848 in Budweis. II. Die Wahl für die Nationalversammlung in Frankfurt, BK 47, 1898, č. 36; č. 37.

Das Jahr 1848. Der letzte „Bürgermeister“ und „Gemeindenvorstand“, BK 47, 1898, č. 39; č. 49.

Das Jahr 1848 in Budweis. III. Militärisches, BK 47, 1898, č. 40.

Das Jahr 1848 in Budweis. IV. Die Gründung der Bürgerschule, BK 47, 1898, č. 41.

⁸²⁶ Nejedná se o kompletní bibliografie jejich prací. Mnohé články vyšly také jako separátní tisky.

Zwei Pestordnungen aus alter Zeit (1582 und 1679), BK 48, 1899, č. 1, s. 1–2; č. 2, s. 1–2.

Zur Geschichte des Buchdruckerei- und Zeitungswesens in Budweis, BK 51, 1902, č. 1, s. 1–3; č. 2, s. 2–3; č. 3, s. 3–4.

Josef Schrott, BK 53, 1904, č. 75, s. 1–3; č. 76, s. 1–3.

Synagoge und Kapelle der hl. Margarete, BK 57, 1908, č. 32, s. 2–3.

Franz Josef der I. in Budweis, BK 65, 1916, č. 95, s. 2–3.

Schnee und Eis von 1408 bis 1900, BK 66, 1917, č. 13, s. 2–4; č. 14, s. 2–4.

Geschichte des Stadtturmes. I. Der Stundturm, BK 66, 1917, č. 22, s. 2–3.

Geschichte des Stadtturmes. II. Das Sanktustürml, BK 66, 1917, č. 23, s. 2–3.

Geschichte des Stadtturmes. III. Der hohe Stadtturm, BK 66, 1917, č. 24, s. 2; č. 26, s. 2–4; č. 28, s. 2.

Geschichte des Stadtturmes. IV. Die Turmuhr, BK 66, 1917, č. 29, s. 2–3; č. 30, s. 2–3.

Geschichte des Stadtturmes. V. Die Glocken, BK 66, 1917, č. 31, s. 2; č. 32, s. 2–3; č. 33, s. 2.

Geschichte des Stadtturmes. VI. „Turmermeister“ und „Turmergesellen“, BK 66, 1917, č. 35, s. 2; č. 36, s. 2–3; č. 37, s. 2–3; č. 38, s. 2; č. 40, s. 2–3; č. 44, s. 2–3; č. 45, s. 2–3.

Zur 100jährigen Gedenkfeier des Budweiser Stadttheaters, BK 68, 1919, č. 99, s. 1–3.

Budweiser Zeitung (BZ)

Der Umguss der Pfarrthurmglöcken in Budweis i. J. 1723, BZ 36, 1897, č. 103, s. 1–4.

Von der Budweis-Linzer Pferdeeisenbahn, BZ 37, 1898, č. 78, s. 1–4.

Eine Rathswahl in Budweis vor 200 Jahren, BZ 37, 1898, č. 97, s. 1–3; č. 98, s. 1–3.

Die Budweiser Dominikaner und das Stadtwappen, BZ 38, 1899, č. 64, s. 1–3.

Miszellen aus dem Budweiser Stadtarchive, BZ 39, 1900, č. 39, s. 7; č. 40, s. 8.

Zur Geschichte der Budweiser Salzmagazine, BZ 39, 1900, č. 40, s. 1–4; č. 41, s. 1–4.

Geschichtliches über die Verbindung der Moldau mit der Donau, BZ 40, 1901, č. 26, s. 9–10; č. 28, s. 1–4; č. 29, s. 1–4; č. 30, s. 1–3.

„V hornictví“, BZ 41, 1902, č. 26, s. 1–5.

Ein historisches Haus, BZ 47, 1908, č. 32, s. 1–2.

Zur Geschichte des Hauses Nro. 149 (Landstrasse), BZ 47, 1908, č. 66, s. 1–4; č. 67, s. 1–3.

Erinnerungen an das Jahr 1809, BZ 48, 1909, č. 61, s. 1–5; č. 62, s. 1–4; č. 63, s. 1–4; č. 64, s. 1–4; č. 65, s. 1–5.

Die Sage vom „Irrstein“ und ihre geschichtliche Unterlage, BZ 49, 1910, č. 4, s. 1–5.

Zur Geschichte des Stadthauses Nro. 10 (Mallner), BZ 49, 1910, č. 33, s. 1–2; č. 35, s. 1–4; č. 36, s. 1–3; č. 39, s. 1–4; č. 41, s. 1–4; č. 45, s. 1–3; č. 46, s. 1–3; č. 47, s. 1–4; č. 49, s. 1–4; č. 50, s. 1–4.

Die Sct. Wenzelskrone in Budweis (1631–1635), BZ 50, 1911, č. 80, s. 2–3.

Das „Sanktusturm“ auf dem Priesterchore der Dompfarrkirche, BZ 51, 1912, č. 82, s. 5–7.

Zur Baugeschichte der Budweiser Pfarrkirche (Eine Richtigstellung), BZ 51, 1912, č. 83, s. 13–14.

Zum Neubaue der Budweiser Sparkasse, BZ 52, 1913, č. 10, s. 2–3; č. 11, s. 2–3.

„Jak bývala města Č. Krumlov, Chomutov a Žatec německými.“ (Wie Krumau, Komotau und Saaz ehemals deutsch waren.), BZ 52, 1913, č. 19, s. 1–5.

Budweis um das Jahr 1813, BZ 52, 1913, č. 79, s. 9; č. 84, s. 8–9; č. 86, s. 9; č. 87, s. 8–9; č. 88, s. 8–9.

Franz von Sterneek, BZ 54, 1915, č. 51, s. 1–3; č. 52, s. 7–8; č. 53, s. 6; č. 54, s. 7; č. 55, s. 7.

Joachim Rudner, Orgelbauer in Budweis, BZ 58, 1919, č. 62, s. 1–3.

Zur Geschichte der Glockengiesserekunst in Südböhmen, BZ 58, 1919, č. 96, s. 1–3.

Das hundertjährige Jubiläum des Stadttheaters in Budweis, BZ 58, 1919, č. 98, s. 1–3; č. 99, s. 1–3; 59, 1920, č. 1, s. 1–3.

Rudolfstadt und seine Schule, BZ 59, 1920, č. 15, s. 1–3; č. 16, s. 1–4.

Die Schiffbarmachung der Moldau, BZ 59, 1920, č. 50, s. 1–4.

Das Budweiser Rathaus, BZ 59, 1920, č. 84, s. 1–3; č. 85, s. 1–3.

Bischof Schaaffgotsche und Bürgermeister Andreas Schmidt, BZ 59, 1920, č. 92, s. 1–4.

Zwei Budweiser Sagen, BZ 59, 1920, č. 102, s. 1–3.

Eine Teufelsbeschwörung in Budweis im Jahre 1708, BZ 60, 1921, č. 38, s. 1–4.

Zur Neubenennung der Gassen, BZ 60, 1921, č. 73, s. 1–4; č. 74, s. 1–3.

Die Friedhöfe in Budweis, BZ 60, 1921, č. 88, s. 1–3; č. 89, s. 1–4.

Fasching, BZ 61, 1922, č. 15, s. 1–3.

Die Familie Lanna und die SalzschiFFahrt, BZ 61, 1922, č. 21, s. 1–4.

Palmsonntag und Karfreitag, BZ 61, 1922, č. 28, s. 1–4.

Die Kirche zu St. Johann und Prokop in der Budweiser Altstadt, BZ 61, 1922, č. 61, s. 1–5.

Hackelhöf und seine Schule, BZ 61, 1922, č. 69, s. 1–4.

Budweis und die zur Aufteilung bestimmtem Höfe, BZ 62, 1923, č. 17, s. 1–2; č. 18, s. 1–4.

Zur Schulgeschichte Südböhmens, BZ 62, 1923, č. 44, s. 1–4.

Plawnitz, BZ 62, 1923, č. 54, s. 1–3.

Der Landtag von 1614 und die Kirche St. Anna, BZ 62, 1923, č. 68, s. 1–4; č. 69, s. 1–3.

Die protestantische Kirche in Kaplitz, BZ 62, 1923, č. 98, s. 1–4.

Zur Erinnerung an F. J. Zink, BZ 63, 1924, č. 13, s. 2–3.

Kurze Geschichte vom Dürrnfellern, BZ 63, 1924, č. 21, s. 1–3.

Zur Aufteilung der Frauenberger Höfe, BZ 63, 1924, č. 41, s. 1–3.

Zur Geschichte der Budweiser Fleischhackerzunft, BZ 63, 1924, č. 52, s. 1–3.

Don Balthasar de Marradas und die Stadt Budweis, BZ 63, 1924, č. 66, s. 1–4; č. 67, s. 1–4.

Budweis und Brüx, BZ 63, 1924, č. 82, s. 1–3.

„Wasserturm“ und „Samsonbrunnen“, BZ 63, 1924, č. 97, s. 1–3.

Zur Geschichte der Budweiser Zünfte, BZ 64, 1925, č. 25, s. 1–3; č. 26, s. 1–3.

Ein Mord vor 350 Jahren, BZ 64, 1925, č. 55, s. 1–2.

Der Bergbau auf dem Budweiser Gelände, BZ 64, 1925, č. 62, s. 1–4.

Die Chronisten der Stadt Budweis, BZ 65, 1926, č. 9, s. 1–3; č. 15, s. 1–3; č. 32, s. 1–3; č. 44, s. 1–3; č. 56, s. 1–4; č. 77, s. 1–3; č. 92, s. 1–3; č. 93, s. 2–3.

Zur Übertragung der „Skt. Johannesstatue vor dem Krummauer Tore“, BZ 65, 1926, č. 38, s. 1–3.

Die „Leitmanitzer“ oder „Fürstenmühle“, BZ 65, 1926, č. 62, s. 1–3.

Von den Schosshöfen der Stadt Budweis, BZ 66, 1927, č. 11, s. 1–6.

Zur Abtragung des Hauses Nr. 129 in der Landstrasse, BZ 66, 1927, č. 26, s. 1–3.

Zur Glockenweihe in der Altstädter Kirche, BZ 66, 1927, č. 46, s. 1–2.

Die Gojauer Wallfahrt, BZ 66, 1927, č. 51, s. 1–4.

Die Teichwirtschaft der Stadt Budweis im 16. Jahrhunderte, BZ 66, 1927, č. 59, s. 2–6.

Urtinowitz und Wstuhi, BZ 66, 1927, č. 81, s. 1–4.

Gauendorf, BZ 67, 1928, č. 6, s. 1–4.

Das Handwerk der Budweiser Tuchmacher bis 1600, BZ 67, 1928, č. 25, s. 1–3; č. 26, s. 2–3.

Wallenstein und Budweis, BZ 67, 1928, č. 41, s. 2–4; č. 42, s. 1–3.

„*Zum goldenen Hirschen*“, BZ, Jubiläums-Festnummer, 1912, s. 18–20.

Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen (MVGDB)⁸²⁷

Die Budweis-Linzer Pferdeisenbahn, MVGDB 31, 1892/1893, s. 75–92, 157–183; 32, 1893/1894, s. 77–88, 170–193.

Zur Geschichte der ersten Judengemeinde in Budweis, MVGDB 49, 1910/1911, s. 216–232, 348–369.

Die religiösen Verhältnisse von Rudolfstadt und Budweis im XVI. und XVII. Jahrhundert, MVGDB 60, 1922, s. 220–276.

Waldheimat

Die Budweis-Linzer Pferdeisenbahn, Waldheimat 1, 1924, č. 6, s. 84–87.

Teufelsaustreibungen, Zauberinnen und abergläubische Leute, Waldheimat 2, 1925, č. 1, s. 15–16.

Gratzen, Waldheimat 2, 1925, č. 8, s. 117–121.

Der Spielhayblturm in Budweis, Waldheimat 4, 1927, č. 1, s. 16–18.

Das Fischertor (Mühltor) in Budweis, Waldheimat 4, 1927, č. 2, s. 34.

Der Wallfahrtsort Brünnl, Waldheimat 4, 1927, č. 3, s. 53–55.

Budweis als befestigte Stadt, Waldheimat 4, 1927, č. 11, s. 171–174.

Die Holzschwemme auf der Moldau, Waldheimat 5, 1928, č. 3, s. 37–40.

Das Scheitholzschwemmen auf der Maltsch, Waldheimat 5, 1928, č. 6, s. 84–86.

⁸²⁷ Časopis MVGDB byl do roku 1921 (ročník 59) označován lomeným rokem.

Glashütten des 16. Jahrhunderts im böhmisch-österreichischen Grenzwalde,
Waldheimat 6, 1929, č. 5, s. 65–68.

Die Wenzelskrone in Budweis, Waldheimat 6, 1929, č. 9, s. 133–137.

Ostatní

Deutsche Arbeit, Budweiser Heft, Prag 1905, s. 541–562.

Zur Geschichte der „Budweiser Madonna“, Südböhmische Volkszeitung 11, 1911,
č. 9, s. 1–3; č. 10, s. 1–3; č. 11, s. 1–4; č. 12, s. 2–4.

Die Münzstätte in Budweis und der Rudolfstädter Bergbau, Numismatische Zeitschrift
59, 1926, s. 123–126.

4.2. Bibliografie prací Karla Köpla

Zdroj: Jan KAHUDA, *Kaprál staré školy. K 80. výročí úmrtí Karla Köpla, archiváře a historika Českých Budějovic*, in: *Staré Budějovice* 5, 2013, s. 88–90 (upraveno a doplněno).

Samostatné publikace

*Zur Erinnerung an die Enthüllung des Lanna-Monumentes im Stadtpark zu Budweis am
24. Mai 1879*, Budweis 1879, 63 s.

Geschichte des k. k. freiweltlich adeligen Damenstiftes zu den heiligen Engels in Prag,
Prag 1901, 174 s.

Urkundenbuch der Stadt Budweis in Böhmen I, Prag 1901, 296 s.

Archiv český (edice)

Dopisy úřadu podkomořského Budějovickým 1412–1526, Archiv český 7, Praha 1887,
s. 401–426.

Budweiser Kreisblatt

Städtisches Museum zu Budweis, BK 27, 1878, č. 96, s. 1–2; č. 98, s. 1–2; č. 100, s. 1–2;
č. 102, s. 1–2; č. 103, s. 1–2; 28, 1879, č. 5, s. 1–2; č. 8, s. 1–2; č. 9, s. 1–2.

Überschwemmungen in Budweis, BK 37, 1888, č. 85, s. 1–2; č. 86, s. 1–2; č. 87, s. 1–2;
č. 88, s. 1–2; č. 89, s. 1–2; č. 90, s. 1–2; č. 91, s. 1–2.

Budweiser Zeitung

Städtisches Museum, BZ 16, 1877, č. 11, s. 1; č. 14, s. 1; č. 15, s. 1.

Poříč, BZ 16, 1877, č. 46, s. 1.

Die Bären im Zwinger des Krummauer Schlosses, BZ 16, 1877, č. 57, s. 1.

Der „Bauernkrieg“ des Jahres 1775 und die Leibeigenschaft in Böhmen, BZ 16, 1877, č. 63, s. 1; č. 67, s. 1; č. 68, s. 1; č. 70, s. 1.

Das Wappen und Siegel der Stadt Budweis, BZ 18, 1879, č. 4, s. 1; č. 5, s. 1.

Gutwasser, BZ 18, 1879, č. 17, s. 1; č. 18, s. 1; č. 20, s. 1; č. 21, s. 1; č. 22, s. 1.

Über die grosse Feuerbrunst in Budweis im Jahre 1641 und die von derselben betroffenen öffentlichen Gebäude, BZ 18, 1879, č. 37, s. 1; č. 38, s. 1; č. 39, s. 1; č. 40, s. 1–2.

Auch ein Beitrag zur Budweiser Wasserfrage, BZ 18, 1879, č. 70, s. 1; č. 71, s. 1; č. 72, s. 1; č. 73, s. 1.

Die Erbauungskosten unseres alten Rathauses, BZ 18, 1879, č. 74, s. 1.

Städtisches Museum, BZ 18, 1879, č. 82, s. 1.

Städtisches Museum, BZ 29, 1880, č. 24, s. 1.

Český lid

Tvrde lebky, Český lid 4, 1895, s. 342.

Velikonoční slavnost lidu pražského v královské oboře v XVI. století, Český lid 5, 1896, s. 18–19.

Instrukcí školní v Králové Dvoře z r. 1771, Český lid 7, 1898, s. 286–290.

Hostinec „U císaře Alexandra“, Český lid 14, 1905, s. 427–428.

Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses (edice)

Urkunden, Acten, Regesten und Inventare aus dem k. k. Statthaltereiarhiv in Prag, Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses 10/2, Wien 1889, s. 63–200; 12/2, Wien 1891, s. 1–90; 30/2, Wien 1911–1912, s. 1–33.

Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung

Zur Frage nach der Herkunft des Rechtes der Altstadt Prag, Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 8, 1887, s. 306–311.

Zur Beurtheilung der Verpflegs-ordinanzen Wallensteins, Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 9, 1888, s. 114–127.

Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen

Bruchstücke der Passionalen und des Buchs der Märterer, MVGDB 19, 1880/1881, s. 33–44.

Wladislaus Verordnung wider den Wucher der Juden vom 19. Mai 1497, MVGDB 19, 1880/1881, s. 68–71.

Testament des Georg Burghart von Janowitz, Propstes des Prager Metropolitankapitels, MVGDB 19, 1880/1881, s. 93–95.

Wallensteiniana, MVGDB 19, 1880/1881, s. 183–197.

Sborník historický vydaný na oslavu desetiletého trvání „Klubu historického“, Praha 1883, MVGDB 21, 1882/1883, s. 56–59.

Notizen zur älteren Topographie der Budweiser Legend (Daubičko, Haužna, Lhotka), MVGDB 21, 1882/1883, s. 211–239.

Falsch datierte Budweiser Urkunden, MVGDB 22, 1883/1884, s. 264–270.

Heimatskunde des politischen Bezirks Krummau, zusammengestellt von Thomas Gallist, Lehrer an der Bürgerschule in Krummau, Winterberg b. d., MVGDB 26, 1887/1888, s. 82–84.

Über Benesch von Laun, MVGDB 27, 1888/1889, s. 36–44.

Tausend Pfandschaften des XV. Jahrhunderts (Choden), MVGDB 28, 1889/1890, s. 97–107.

Ein Beitrag zur Geschichte der Fehde der Schlicke mit der Stadt Elbogen, MVGDB 33, 1894/1895, s. 379–395.

R. Huyer: Geschichte des Bräuwesens in Budweis, Budweis 1895, MVGDB 34, 1895/1896, s. 43–47.

Glashütten in Prag, MVGDB 34, 1895/1896, s. 370–380.

Der Bericht der zur Sperrung der protestantischen Kirche nach Braunau abgeordneten k. Commissäre, in: Festschrift des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, seinen Mitgliedern gewidmet, Prag 1902, s. 72–79.

Sborník historický (SH)

Současná zpráva o stavovském sjezdu v Plzni r. 1505, SH 2, 1884, č. 1, s. 57.

- Zpráva o sněmu Svatováclavském roku 1487*, SH 2, 1884, č. 4, 247.
- O soudu mezním*, SH 2, 1884, č. 4, s. 248.
- Příspěvek ku válečným přípravám roku 1490*, SH 2, 1884, č. 5, s. 314.
- Snešení všech měst království Českého v Praze r. 1516*, SH 2, 1884, č. 5, s. 314–316.
- Erbové řemeslníkův Pražských*, SH 2, 1884, č. 5, s. 316–317.
- Smlouva o zhotovení věznicích hodin v Kasejovicích z r. 1581*, SH 2, 1884, č. 5, s. 317.
- Naučení Jakuba Fikara z Vratu, dané Budějovickým léta 1541 o vedení věcí městských*, SH 2, 1884, č. 6, s. 373–376.
- Dva listy o Levlařích z r. 1491 a 1492*, SH 3, 1885, č. 3, s. 178.
- List podkomořský Buriana Trčky o knížeti Bartoloměji z Minsterberka z r. 1513*, SH 3, 1885, č. 3, s. 179.
- Staročeské námluvy svatební*, SH 3, 1885, č. 5, s. 303–305.
- O způsobu časův r. 1555. Z paměti knihy písaře Petra z Benešova*, SH 3, 1885, č. 5, s. 305–307.
- K biografii Šimona Lomnického z Budče*, SH 3, 1885, č. 5, s. 308.
- Provolání k novému povstání nekatolických Čechů r. 1627*, SH 3, 1885, č. 5, s. 309–310.
- Nové zprávy o Janovi Augustovi a jiných věznicích na Křivoklátě z let 1549–1556*, SH 3, 1885, č. 6, s. 366–368.
- O některých staročeských měrách*, SH 4, 1886, č. 3, s. 184–185.
- Smlouva o stavu chrámu ve Vodňanech z roku 1584*, SH 4, 1886, č. 3, s. 187–188.

Ostatní

- Construction der Reflexe auf ebenen Spiegelflächen*, Archiv der Mathematik und Physik 60, 1877, s. 356–365.
- Budějovice české*, in: Ottův slovník naučný IV, Praha 1891, s. 840–843.
- Palacký und die Censur*, in: Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého, Praha 1898, s. 646–688.

4.3. Bibliografie prací Valentina Schmidta

Zdroj: Reinhold HUYER, *Professor Dr. P. Valentin Franz Schmidt †*, Wäldler Kalender 5, 1928, s. 35–36; Jiří ZÁLOHA, *Valentin Schmidt – život a dílo*, JSH 66–67, 1997–1998, s. 173–174 (upraveno a doplněno).

Samostatné publikace

Das Urbar der Herrschaft Rosenberg von 1598, Prag 1896, 105 s.

Urbar des Cistercienser-Stiftes Hohenfurt aus dem Jahre 1530, Bregenz 1896, 72 s.

Braubetrieb und Braustätten in Südböhmen, Prag 1900, 134 s.

Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen (1253–1419) I, Prag 1908, 235 s.
(spoluautor Alois Picha).

Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen (1420–1480) II, Prag 1910, 263 s.
(spoluautor Alois Picha).

Wallern und die Wallerer, Budweis 1921, 118 s. (spoluautor Rudolf Kubitschek).

Versuch einer Siedlungs-Geschichte des Böhmerwaldes, Oberplan 1922, 72 s.

Höritz im Böhmerwalde, Budweis 1923, 15 s.

Deutsche Böhmerwaldzeitung

Geistliche Würdenträger in Krummau, Deutsche Böhmerwaldzeitung 24, 1902, s. 345–395.

Johann von Capistrano in Krummau, Deutsche Böhmerwaldzeitung 24, 1902, s. 121–122.

Wenzel von Krummau, anders von Ruben, Deutsche Böhmerwaldzeitung 24, 1902, s. 393–395.

Das Pestjahr 1521 in Krummau 1464–1466, Deutsche Böhmerwaldzeitung 26, 1904, s. 363–364.

Thomendorfer Sebastian. Ein berühmter Krummauer Arzt, Deutsche Böhmerwaldzeitung 26, 1904, s. 339.

Wenzels II. von Krummau recte Ruben Gefangenschaft, Deutsche Böhmerwaldzeitung 28, 1906, s. 22–25.

Das Deutschtum in Krummau, Deutsche Böhmerwaldzeitung 31, 1909, s. 354–357.

Landbote

- Die Schottermühle bei Horitz*, Landbote 20, 13. a 20. března 1920.
Kropshof und Hauerhof (Kolonisation), Landbote 20, 29. července 1920.
Eine berühmte Baumeisterfamilie aus Krummau, Landbote 22, 26. ledna 1922.
Der heilige Johann von Capistrano in Krummau 1451, Landbote 22, 6. dubna 1922.
Kirchliches Leben im alten Krummau, Landbote 23, 1923, 28. a 29. července 1923.

Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen

- Einige bisher unbekannte Urkunden (Südböhmen, mit Stammtafel der Herren von Teindles*, MVGDB 27, 1888/1889, s. 326–334.
Eine unbekannte Urkunde für Peter von Rosenberg, MVGDB 31, 1892/1893, s. 197–198.
Die Fälschung von Kaiser- und Königsurkunden durch Ulrich von Rosenberg (Mit Stammtafel der von Wartenberg), MVGDB 32, 1893/1894, s. 317–337; 33, 1894/1895, s. 181–202.
Beiträge zur Agrar- und Kolonisationsgeschichte (Wirtschaftsgeschichte) der Deutschen in Südböhmen, MVGDB 34, 1895/1896, s. 268–271; 35, 1896/1897, s. 83–94; 36, 1897/1898, s. 369–380; 38, 1899/1900, s. 6–51, 162–197, 287–336.
Geschichtliches von der Stritschitzer deutschen Sprachinsel, MVGDB 34, 1895/1896, s. 380–400.
Das Urbar der Herrschaft Rosenberg von 1598, MVGDB 35, 1896/1897, s. 175–208, 273–304, 401–429; 36, 1897/1898, s. 125–133.
Freibauern in der Herrschaft Rosenberg, MVGDB 35, 1896/1897, s. 90–91.
Erläuterungen zu dem Urbar der Herrschaft Rosenberg von 1598, MVGDB 36, 1897/1898, s. 125–133.
Freibauern in der Herrschaft Grätzen, MVGDB 36, 1897/1898, s. 373–376.
Freibauern in der Herrschaft Krummau, MVGDB 36, 1897/1898, s. 378.
Das Rosenberger Dominium und dessen Umgebung 1457–1460. Nach Notizen eines Rosenberger Beamten, MVGDB 37, 1898/1899, s. 287–308.
Beiträge zur Wirtschaftsgeschichte der Deutschen in Südböhmen, MVGDB 38, 1899/1900, s. 6–51, 162–197, 287–336.
Bausteine zur böhmischen Kunstgeschichte, MVGDB 38, 1899/1900, s. 88–91.

- Zur Geschichte der Gegenreformation in Südböhmen*, MVGDB 40, 1901/1902, s. 407–426.
- Eine Höritzer Urkunde (1399)*, MVGDB 41, 1902/1903, s. 447–448 (spoluautor Alois Picha).
- Das wissenschaftliche Leben und der Humanismus in Krummau im 15. Jahrhundert*, MVGDB 42, 1903/1904, s. 61–77 (spoluautor Alois Picha).
- Wenzel, geheißten Predicacz von Schlan*, MVGDB 42, 1903/1904, s. 386–389 .
- Die Zünfte auf dem Gebiete der Herren von Rosenberg*, MVGDB 42, 1903/1904, s. 442–457.
- Ein Gojauer Pfarrinventar aus dem Ende des 15. Jahrhunderts (Mit Stammtafel der von Nemyschl auf Ruben und der Plachtik von Barschow)*, MVGDB 44, 1905/1906, s. 180–209 (spoluautor Alois Picha).
- Kulturelle Beziehungen zwischen Südböhmen und Passau*, MVGDB 45, 1906/1907, s. 112–120.
- Südböhmen während der Hussitenkriege*, MVGDB 46, 1907/1908, s. 203–245, 326–356.
- Testament Peters von Rosenberg vor seinem Zuge gegen die Preußen 1324*, MVGDB 47, 1908/1909, s. 62–65.
- Die kulturelle Bedeutung der Stadt Krummau. Wandervortrag, gehalten am 10. Oktober 1909 in Krummau*, MVGDB 48, 1909/1910, s. 135–144.
- Alte agrarische Urkunden (Herrschaft Hohenfurth)*, MVGDB 52, 1913/1914, s. 176–178.
- Ein Pfarrerverzeichnis (Dekanat Teindles) aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Zugleich ein Beitrag zur Kritik der Registra decimarum papalium*, MVGDB 58, 1919/1920, s. 100–103.
- Dr. Rudolf Kubitschek, Die Holzhaueransiedlung Fürstenhut*, MVGDB 62, 1924, s. 160–161.
- Das Krummauer Heiltumsfest*, in: Festschrift des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, seinen Mitgliedern gewidmet, Prag 1902, s. 117–125.

Roční programy německých středních škol

- Handelswege und Handelszentren in Südböhmen*, Programm der deutschen k. k. Staats-Realschule in Budweis, Budweis 1901, s. 3–29.

Budweis und die Wittigonen bis zum Beginne des Hussitenkrieges, Programm der deutschen k. k. Staats-Realschule in Budweis, Budweis 1900, s. 3–16.

Die kirchliche Verhältnisse in Südböhmen seit dem Ende des Hussitenkrieges bis zur Bannung des Königs Georg von Podiebrad (1436–1466), 38. Programm des k. k. deutschen Staatsgymnasium in Budweis 1908/1909, Budweis 1909, s. 3–21.

Zur Geschichte des Krummauer Bergbaues, 44. Programm des k. k. deutschen Staatsgymnasium in Budweis, Budweis 1915, s. 1–12.

Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner- und dem Cistercienserorden (StMBO)

Die Ermordung der goldenkroner Mönche durch die Hussiten: Geschichte und Sage, StMBO 10, 1889, s. 262–265.

Zur Leidensgeschichte des Cistercienserstiftes Goldenkron. Urkundliche Beiträge, StMBO 21, 1900, s. 85–94.

Nachträge zum Hohenfurter Urkundenbuch, StMBO 22, 1901, s. 434–445, 610–621.

Ein Lilienfelder Formelbuch, StMBO 28, 1907, s. 392–402, 577–595.

Abt Sigismund von Pirchan († 1472) aus Hohenfurt, Bischof von Salona. Ein Beitrag zur Geschichte des Basler Konzils, StMBO 33, 1912, s. 643–652.

Die Benediktinerpropstei Ottau in Südböhmen, StMBO 36, 1915, s. 43–56.

Cistercienser Chronik

Abtei Königssaal (Aula Regia), Cistercienser Chronik 3, 1891, s. 102–104.

Das Urbar des Stiftes Hohenfurt aus dem Jahre 1530, Cistercienser Chronik 8, 1896, s. 129–137, 161–167, 193–200, 237–245, 266–272, 296–300, 328–340.

Abt Leopold Wackarz, Abt Generalis emer. und Prälat von Hohenfurt, Cistercienser Chronik 14, 1902, s. 41–47, 73–77 (spoluautor Josef Tibitzl).

Zur Leidensgeschichte der Cistercienser in den Hussitenkriegen, Cistercienser Chronik 20, 1908, s. 129–135, 170–175, 205–208.

Goldenkrons Knechtung, Cisterzienser Chronik 24, 1912, s. 33–36.

Die Goldenkroner Matrikel bis 1624, Cistercienser Chronik 28, 1916, s. 153.

Die Hohenfurter Matrikel bis 1607, Cistercienser Chronik 34, 1922, s. 17–20, 40–44, 54–60.

Zwei Salemer Konversen in Hohenfurt, Cistercienser Chronik 36, 1924, s. 241–242.

Waldheimat

Südböhmen im Mittelalter, Waldheimat 1, 1924, č. 1, s. 9–10.

Der Pranger, Waldheimat 1, 1924, č. 6, s. 78–79.

Hundertjährige in Südböhmen, Waldheimat 1, 1924, č. 7, s. 96–97.

Zur Entstehung der Müllerschen Karte Böhmens, Waldheimat 1, 1924, č. 9, s. 118.

Abt Bruno Pammer, Waldheimat 2, 1925, č. 1, s. 3–4.

Zur Geschichte des Gebietes von Landstein und Neubistritz, Waldheimat 2, 1925, č. 4, s. 54–58.

Die St. Veitskirche in Habří, Waldheimat 2, 1925, č. 9, s. 129–130.

Die Pötschmühle bei Krummau, Waldheimat 2, 1925, č. 12, s. 184–188.

Abt Tezelin Jaksch von Hohenfurt, Waldheimat 3, 1926, č. 1, s. 3–4.

Der Langenbrucker Teich, Waldheimat 3, 1926, č. 2, s. 23–25.

Die bäuerlichen Verhältnisse in Südböhmen im Mittelalter, Waldheimat 3, 1926, č. 3, s. 40–41.

Schulen und Schulmeister auf dem Patronate des Stiftes Hohenfurt (bis 1870), Waldheimat 3, 1926, č. 6, s. 92–93; č. 7, 109–110; č. 8, 123–125.

Dr. Willibald Ladenbauer, Waldheimat 3, 1926, č. 11, s. 163–164.

Der Langenbrucker Teich, Waldheimat 4, 1927, č. 5, s. 75.

Rosenthal im Böhmerwalde (nach Dr. V. S. von J. Pollak), Waldheimat 8, 1931, č. 2, s. 17–19.

200 Jahrfeier des Kirchleins „Maria Hilf“ in Rosenthal, Waldheimat 10, 1933, č. 9, s. 143.

4.4. Bibliografie prací Franze Engelberta Vollgrubera

Samostatné publikace

Denkschrift der Freiwilligen Feuerwehr zu Budweis in Böhmen. Zur Feier ihres fünfundzwanzigjährigen Bestandes vom October 1874 bis Ende August 1899, Budweis 1899, 135 s.

Führer durch den Böhmerwald, Budweis 1888, 439 s. (kolektivní práce).

Závěr

Předkládaná diplomová práce si kladla za cíl zachytit životní osudy čtyř regionálních historiků Reinholda Huyera, Karla Köpla, Valentina Schmidta a Franze Engelberta Vollgrubera. Ačkoliv se jejich obsáhlé dílo zařadilo mezi cenné a dodnes vyhledávané zdroje především faktografických údajů k dějinám jižních Čech, nebyla jejich osobám doposud věnována větší pozornost a práce se pokoušela tento nedostatek napravit.

V úvodu položené badatelské otázky se podařilo zodpovědět. Nastínění jejich životů bylo limitováno dochovanou pramennou základnou, přesto byly snad v dostatečné míře zachyceny životní osudy sledovaných historiků od dětství přes studia, profesní kariéru až k závěru života. Badatelé vedli velice aktivní životy, kromě duchovního Schmidta založili početné rodiny a naplno se věnovali práci ve školách i v archivech. Zapojili se do chodu města a především jejich spolková činnost byla nebyvale obsáhlá. Neméně úspěšní byli na poli historiografickém, dokladem je nespočet prací, které vytvořili. Představili se jako vynikající znalci dějin zdejší oblasti, což bylo u místních historiků běžnou praxí.

Základní struktura prací zkoumaných autorů byla obdobná, byly koncipovány chronologicky a vymezené jak z hlediska geografického, tak i tématického. Badatelé se zabývali dějinami lokalit, kde žila převážně německá menšina, jednalo se o Českobudějovicko, Českokrumlovsko, Prachaticko a oblasti v Novohradských horách. Vazba na region hrála zásadní roli i při výběru témat z dějin církevních, hospodářských, kulturních a náboženských. Politickými dějinami se nezabývali, i toto bylo pro regionální badatele obvyklé.

Předpoklad, že se zmiňovaní historikové, kteří pracovali v archivech, intenzivně věnovali ediční činnosti, se potvrdil. Edice pramenů tvořila podstatnou část jejich práce. Zpřístupnili velké množství pramenů z klášterních i městských archivů, v nichž se pohybovali. Trvalý a velký přínos v ediční práci je nezpochybnitelný, náležitými příklady jsou ani po sto letech nepřekonané listináře Českých Budějovic a Českého Krumlova.

Regionální badatelé uváděli ve svých publikacích zdroje, čímž dokazovali zběhlou odbornou literaturu. Čerpali z pramenů různé provenience, užívali jak místní, tak i celozemské. Neomezovali se pouze na německou historickou produkci a hojně využívali i kvalitní práce české. Publikovali ve stejných periodikách, běžnou praxí bylo

otiskování jednoho a téhož článku v různých časopisech. Jejich práce znala široká veřejnost, jelikož nejčastěji vycházely v místním tisku, který byl lehce dostupný.

Tvorba zkoumaných regionálních historiků byla dobrá po heuristické a zejména faktografické stránce, avšak za obecnou historiografií zásadně zaostávala po stránce metodologické. Jimi shromážděná fakta k určitému tématu a oblasti jsou využitelné dodnes a často jsou jedinými zdroji informací k danému tématu, protože se některé z pramenů, s nimiž pracovali, do dnešních dnů nedochovaly. Jejich texty však postrádaly hlubší interpretace a paralely s celozemským vývojem, pozitivismus byl doplněn o jednoduché statistiky a genealogie, časté byly také kulturněhistorické popisy památek.

V dílech německých autorů se objevovalo nacionální zaujetí, ale jen ve výběru témat a oblastí zájmu. Zabývali se dějinami, které vytvářela především jihočeská německá menšina, a ve shodě s obecnou německou historiografií zdůrazňovali svůj podíl na hospodářském a právním vývoji Čech. V osobních životech sledovaných, pokud lze soudit na základě dochovaných pramenů, bylo soužití s „druhou stranou“ nekonfliktní a česko-německé soupeření nebylo vyostřené. Výjimkou byl v komunální a zemské politice se angažující Vollgruber, kterému Češi nepřáli, jelikož si přáli české zástupce ve vedení Budějovic. Jak naznačují některé články v místním tisku, Češi naopak proti Němcům vystupovali a osočovali je z nacionalismu, tak jak to doba jejich vzniku dovolovala. Tedy slovy Františka Palackého Češi a Němci se stýkali, potýkali, žili v dobrém i zlém... a nejinak tomu bylo někdy i u jihočeských regionálních historiků, rodilých Němců.

Předkládaná práce nevyčerpala všechny možnosti tématu. Nabízí se několik dalších směrů výzkumů. Jistě by bylo přínosné nastínit pohled českých regionálních historiků na jejich německé kolegy a naopak. Na základě recenzí na německé práce, které byly otiskovány v Památkách archeologických, v Časopise českého musea, později i v Českém časopise historickém, odhalit, zda obsahovaly věcnou polemiku, byly psány korektně a bez nacionálního zaujetí. Další možnou otázkou by bylo objasnění, zda česká poválečná věda navázala na dřívější německou badatelskou tradici, jak starší německé práce využila, či zda je překonala. Vhodné by bylo doplnit stávající výzkum o komparace pohledu Čechů a Němců na jednotlivé události a témata, jimž se ve svých dílech věnovali. Nabízí se také možnost porovnání německého dějepisectví rozvíjeného na jihu Čech s jinými regiony.

V práci se povedlo rozšířit dosavadní poznání o německých autorech, kteří se věnovali dějinám jihočeského regionu, a snad i oživit zájem o ně. Zkoumané osoby nestudovali historii, s výjimkou Schmidta, ale svým vzácným nadšením, ctižádostí, pílí a poctivým celoživotním samostudiem dosáhli odborných kvalit. Téma německého dějepisectví rozvíjeného na jihu Čech si rozhodně zaslouží širšího zpracování, jelikož jeho přínos pro poznání místních dějin je nezpochybnitelný.

Seznam pramenů a literatury

1. Prameny

1.1. Nevydané prameny

Archiv hlavního města Prahy

Osobní fond Köpl Karl, Dr., Dokumenty o hospodářských a majetkových záležitostech, Korespondence, Studijní a odborná příprava, Vědecká, odborná a literární činnost původce fondu, kart. 1.

Národní archiv Praha

Osobní fond Karl Köpl, Odborné práce, Osobní korespondence, kart. 1.

Státní oblastní archiv v Třeboni

Fond Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Osobní doklady, Přijatá korespondence, Rukopisy V. Schmidta, kart. 1; Chronologické poznámky k dějinám jižních Čech, kart. 2; Poznámky k místním kronikám, kart. 3.

Státní okresní archiv České Budějovice

Fond I. obecná a měšťanská škola dívčí, Školní kronika 1874–1934, inv. č. 106, kniha 106.

Fond IV. obecná škola smíšená (německá) České Budějovice, Školní kronika 1884–1890, inv. č. 1, kniha 1.

Fond Archiv města České Budějovice, Kniha čestných občanů, kniha č. 2980; Knihy evidence obyvatel, knihy E II, F IX; Kronika Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera, inv. č. 1973, kniha č. 1973; Spisová manipulace 1869–1928, kart. 35.

Osobní fond Franz Engelbert Vollgruber, kart. 1.

Osobní fond Reinhold Huyer, kart. 1.

Fond Státní gymnázium (německé) České Budějovice, Katalogy studentů 1863/1664–1867/1868, knihy 20–24; Protokol o maturitních zkouškách, inv. č. 95, kniha 95; Výkazy docházky a prospěchu 1858–1862, inv. č. 14–18, knihy 14–18.

Fond Vyšší škola chlapecká (německá), Katalog maturantů 1871, kniha 170; Katalogy studentů 1869/1870–1870/1871, knihy 18–19; Osobní spis R. Huyera, inv. č. 1146, kart. 7; Osobní spis V. Schmidta, inv. č. 1146, kart. 11; Seznamy profesorů 1900–1924, inv. č. 1146, kart. 6; Školní kronika 1848–1927, inv. č. 2, kniha č. 2.

1.2. Vydané prameny

Dopisy úřadu podkomořského Budějovickým 1412–1526, Archiv český 7, Praha 1887.

Fünzig Jahre Deutscher Böhmerwaldbund : 1884–1934, Budweis 1934.

CHYTIL, Alois, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915.

Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses, Wien 1889–1912.

JODL, Franz, *Festschrift der Deutschen Liedertafel in Budweis anlässlich ihrer 50jähr. Bestandsfeier*, Budweis 1906.

Programm der deutschen k. k. Staats-Realschule in Budweis, Budweis 1900, 1901, 1915.

Programm des k. k. deutschen Staatsgymnasium in Budweis, Budweis 1909.

Satzungen des Deutschen Böhmerwaldbundes, Budweis [193-].

Satzungen des Gesang-Vereines Deutsche Liedertafel in Budweis, Budweis 1903.

Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungsausschusses für die Jahre 1888–1913, Budweis 1889–1914.

WONESCH, Wenzel, *Deutsche Liedertafel in Budweis 1856–1926. Ein geschichtlicher Rückblick*, Budweis 1926.

1.3. Periodika

- Acta curiae episcopalis Bohemo-Budvicensis 1927.
Budivoj 1913.
Budweiser Heft 1905.
Budweiser Kreisblatt 1878–1919.
Budweiser Zeitung 1877–1932.
Cistercienser Chronik 1891–1924.
Český lid 1895–1905.
Deutsche Böhmerwaldzeitung 1902–1909.
Deutsche Zeitung Bohemia 1917.
Jihočeské listy 1913, 1928, 1932.
Landbote 1920–1923.
Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 1887–1888.
Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 1880/1881–1928.
Národní listy 1913.
Numismatische Zeitschrift 1926.
Písecké listy 1913.
Pošumaví 1913.
Sborník historický 1884–1886.
Stráž na Šumavě 1906.
Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner- und dem Cistercienserorden
1889–1815.
Südböhmische Volkszeitung 1911.
Waldheimat 1924–1933.

2. Literatura

- 110 let jihočeského muzea 1877–1987*, České Budějovice 1987.
BARTOŠ, Josef a kol., *Metodické otázky regionálních dějin*, Praha 1981.
BARTOŠ, Josef –SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš, *Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.

- BENEŠ, Zdeněk, *Regionální historiografie a školní dějepis*, in: Regionální dějiny v dějepisném vyučování na českých a slovenských školách. Sborník z konference konané 23. – 24. listopadu 2005, Ústí nad Labem 2006, s. 9–30.
- BLÜML, Josef (ed.), *Emanuel Chalupný, Vzpomínky na Augusta Sedláčka*, Mladá Vožice 1999.
- BLÜML, Josef, *Kulturní historik Čeněk Zíbrt*, České Budějovice 2014.
- BLÜML, Josef – BLÜMLOVÁ, Dagmar – JIROUŠEK, Bohumil, *Jihočeši v české historické vědě*, České Budějovice 1999.
- BLÜMLOVÁ, Dagmar, *Sto tváří z jihočeské kulturní historie*, Pelhřimov 2000.
- BŮŽEK, Václav, *Region v historickém diskursu*, JSH 72, 2003, s. 5–12.
- ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001.
- DVOŘÁK, Jiří, *Jihočesko – region jižních Čech*, in: Zbyněk Holub (ed.), *Region, regionalistika, regionalismus a regionalisté*, České Budějovice 2007, s. 30–40.
- DVOŘÁK, Jiří, *K dějinám jihočeského regionalismu*, JSH 64, 1995, s. 140–149.
- ERBENOVÁ, Renata, *Život a dílo Hynka Grosse (1859–1945)*, diplomová práce, Katedra historie, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 1992.
- HAMANNOVÁ, Brigitte, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2005.
- HOFFMANNOVÁ, Jaroslava – PRAŽÁKOVÁ, Jana, *Biografický slovník archivářů českých zemí*, Praha 2000.
- HYNDRÁKOVÁ, Eva, *Příspěvky s jihočeskou tematikou v časopise Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, Praha 1862–1944*, JSH 80, 2011, s. 233–259.
- CHALUPNÝ, Emanuel, *Národní povaha česká*, Praha 1907.
- CHALUPNÝ, Emanuel, *Národní povaha jihočeská*, České Budějovice 1926.
- CHVOJKA, Jiří, *Čestní občané města českých Budějovic*, České Budějovice 1998.
- IGGERS, Georg G., *Dějepisectví 20. století. Od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*, Praha 2002.
- Jihočeské muzeum, historie a sbírky*, České Budějovice 2003.

- JÍLEK, Tomáš, *Místní dějiny ve výuce dějepisu se zaměřením na západní Čechy*, in: Vratislav Čapek – Blažena Gracová – Tomáš Jílek – Helena Vychodská, *Úvod do studia didaktiky dějepisu*, Plzeň 2005, s. 68–78.
- JINDRA, Zdeněk, *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin. O předmětu bádání, genezi a historiografii oboru*, Praha 1997.
- JIROUŠEK, Bohumil, *Jaroslav Goll. Role historika v české společnosti*, České Budějovice 2006.
- KÁBOVÁ, Hana, *Josef Vítězslav Šimák. Jeho život a dílo se zvláštním zřetelem k historické vlastivědě*, České Budějovice-Pelhřimov 2013.
- KADEŘÁBEK, Josef, *Proměny slánských měšťanských elit v době protireformace (1610–1635)*, rigorózní práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2012.
- KAHUDA, Jan, *Kaprál staré školy. K 80. výročí úmrtí Karla Köpla, archiváře a historika Českých Budějovic*, in: *Staré Budějovice* 5, 2013, s. 72–90.
- KAINDL, Dominik, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, Libice nad Cidlinou 2008.
- KIRSCH, Otakar, *Německé muzejnictví na Moravě*, disertační práce, Historický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno 2008.
- KOBLASA, Pavel, *Krajem lesů a rybníků, Putování od města Třeboně na sever*, České Budějovice 2007.
- KOCOUREK, Lubomír, *Historická vlastivěda (Úvod do studia)*, Ústí nad Labem 1998.
- KOLÁŘ, František, *Jubilejní výstava 1891*, Praha 1991.
- KOLDA, Vlastimil – STEJSKALOVÁ, Helena, *Doteky minulosti II*, České Budějovice 2011.
- KOLLMANN, Josef, *Dějiny ústředního archivu českého státu*, Praha 1992.
- KONRÁD, Ota, *Dějepisectví, germanistika a slavistika na Německé univerzitě v Praze 1918–1945*, Praha 2011.
- KONRÁD, Ota, *Německé bylo srdce monarchie... Rakušanství, němečtví a střední Evropa v rakouské historiografii mezi válkami*, Praha 2011.
- KOŘALKA, Jiří, *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1914: sociálně-historické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha 1996.
- KOSATÍK, Pavel, *Česká inteligence. Od Jaroslava Golla po Magora*, Praha 2010.

- KOUBKOVÁ, Hana, *Reinhold Huyer (1850–1928). Život a dílo regionálního historika a městského archiváře*, bakalářská práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2013.
- KOVÁŘ, Daniel, *Budějovice před sto lety. Jihočeská metropole v roce 1900 aneb rok 1900 v jihočeské metropoli*, České Budějovice 2000.
- KOVÁŘ, Daniel, *Budějovické hřbitovy: malý kulturně-historický průvodce*, České Budějovice 2001.
- KOVÁŘ, Daniel, *Budějovický poutník aneb Českými Budějovicemi ze všech stran*, Praha 2006.
- KOVÁŘ, Daniel, *Fundatio civitatis. Zrození královského města Českých Budějovic*, České Budějovice 2015.
- KOVÁŘ, Daniel, *Královská pevnost na jihu Čech: z minulosti českobudějovických hradeb*, České Budějovice 2006.
- KOVÁŘ, Daniel, *Krátce o Františku Vollgruberovi*, Hrzd. Časopis regionální historie 4, 1995, č. 1, s. 6–11.
- KOVÁŘ, Daniel, *Muži v čele budějovické radnice*, České Budějovice 2008.
- KOVÁŘ, Daniel, *Návrat pozůstalosti archiváře Huyera do Českých Budějovic*, JSH 79, 2010, s. 257–258.
- KOVÁŘ, Daniel, *Požáry, povodně, kobylky ... Přírodní pohromy v dějinách Českých Budějovic*, České Budějovice 2005.
- KOVÁŘ, Daniel, *Předkové archiváře Köpla v Českých Budějovicích*, in: Staré Budějovice 5, 2013, s. 66–71.
- KOVÁŘ, Daniel, *Přehled vývoje nižšího a středního školství v Českých Budějovicích*, České Budějovice 2002, nestr. (interní archivní pomůcka).
- KOVÁŘ, Daniel, *Příběhy budějovických pomníků*, České Budějovice-Jelmo 2000.
- KOVÁŘ, Daniel, *Reinhold Huyer, zpráva o životě archivářově*, Rodopisná revue 4, 2004, s. 5–10.
- KOVÁŘ, Daniel, *Zmizelé Čechy – České Budějovice I-II*, Praha-Litomyšl 2006.
- KOVÁŘ, Daniel, *Zmizelé Čechy – Českobudějovicko*, Praha-Litomyšl 2012.
- KOVÁŘ, Daniel – KOBLASA, Pavel, *Ulicemi města Českých Budějovic. Názvy českobudějovických prostranství v minulosti a dnes*, Jelmo 1998.

- KRATOCHWIL, Karl – MEERWALD, Alois, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, České Budějovice 1930.
- KŘEN, Jan, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005.
- KŘEN, Jan, *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780–1918*, Praha 1990.
- KUBŮ, František, *Česká a německá regionální historie v oblasti Euroregionu Šumava*, in: J. V. Šimák a poslání regionální historiografie v dnešní době, Semily 1996 (= Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 2), s. 132–138.
- KUTHAN, Jiří, *Jižní Čechy. Krajina, historie, umělecké památky*, Praha 1982.
- KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 2007.
- KVĚTOVÁ, Miroslava, *Kroniky českobudějovických měšťanů Jana Jiřího Millauera a Jana Eichlera a jeho syna Jana Antonína Eichlera z druhé poloviny 18. století ve vzájemné komparaci, diplomová práce*, Ústav archivnictví a pomocných vědy historických, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2014.
- KVĚTOVÁ, Miroslava, *Kroniky českobudějovických měšťanů raného novověku*, Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny 15, 2014, č. 2, s. 5–31.
- LANGHAMMEROVÁ, Jiřina, *Jižní Čechy, kraj – lidé – tradice*, Praha 2011.
- LENDEROVÁ, Milena, *Pojetí regionálních dějin u představitelů francouzské školy Annales*, in: J. V. Šimák a poslání regionální historiografie v dnešní době, Semily 1996 (= Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 2), s. 117–123.
- LIPOVSKI, Radek – DOKOUPIL, Lumír – ZÁŘICKÝ, Aleš a kol., *Lexikon českých historiků*, Ostrava 2013.
- LÍŠKOVÁ, Marie, *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách v letech 1861–1913*, Praha 1994.
- MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel, *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004 I*, Brno 2005.
- MUK, Jan, *K historii jihočešství*, České Budějovice 1940.
- MYŠKA, Milan, *Problémy a metody hospodářských dějin. Metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*, Ostrava 2010.
- NAVRÁTIL, Michal, *Nový český sněm: s životopisy a podobiznami*, Tábor 1902.
- NOVÁK, Arne, *Stručné dějiny literatury české*, Olomouc 1946.

- NOVOTNÝ, Miroslav a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006.
- OLŠÁKOVÁ, Doubravka, *Věda jde k lidu! Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí a popularizace věd v Československu ve 20. století*, Praha 2014.
- Ottův slovník naučný XIV*, Praha 1889.
- Ottův slovník naučný XXXIII*, Praha 1905.
- PECHA, Miloslav, *Státní převrat v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999.
- PETRÁŇ, Josef, *Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*, Praha 1983.
- PLETZER, Karel, *Nezvěstné českobudějovické kroniky*, JSH 53, 1984, s. 31–37.
- PLETZER, Karel – ŠEDA, Oldřich, *Městské i měšťanské pivovarství a dvě stě let Prvního českobudějovického pivovaru Samson*, České Budějovice 1995.
- PUTNA, Martin C., *Kolikero je jihočešství, koliker je Písek*, Souvislosti. Revue pro křesťanství a kulturu 29–30, 1996, č. 2–3, s. 135–168.
- RADA, František, *Když se psalo c. k.: Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966.
- RADA, František, *Když se psalo T. G. M.: České Budějovice v prvním desetiletí republiky*, České Budějovice 1970.
- RAMEŠ, Václav – KOLDA, Vlastimil, *Poklady minulosti – Jihočeské archivy*, Třeboň 2011.
- ROUBÍK, František, *Padesát let české vlastivědy*, Časopis Společnosti přátel starožitností 48, 1940, č. 1. s 3–29.
- ROUBÍK, František, *Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech*, Praha 1940.
- ROUBÍK, František, *Příručka vlastivědné práce*, Praha 1947.
- ŘEZNÍČKOVÁ, Kateřina, *Študáci a kantoři za starého Rakouska. České střední školy v letech 1867–1918*, Praha 2007.
- SEIBT, Ferdinand, *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*, Praha 1996.
- SKOUMALOVÁ, Eva, *Německá vlastivědná a historická práce na Šumpersku a Zábřežsku do roku 1945*, Olomouc 2004.
- SOUKUP, Pavel– ŠMAHEL, František (edd.) *Německá medievistika v českých zemích do roku 1945*, Praha 2004.

- ŠABLICA, Stanislav, *František Miroslav Čapek – život a dílo historika amatéra*, bakalářská práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2013.
- ŠABLICA, Stanislav, *Utváření jihočeské paměti v pojetí F. M. Čapka*, diplomová práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2015.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *O stavu a úkolech české vlastivědy*, Časopise Společnosti přátel starožitností českých 37, 1929, s. 1–2.
- ŠTOURAČOVÁ, Jiřina, *Úvod do archivnictví*, Brno 2002.
- TAYLOR, Alan John Percivale, *Poslední století habsburské monarchie. Rakousko-Uhersko v letech 1809–1918*, Brno 1998.
- The New Encyclopaedia Britannica* 8, Chicago 1993.
- THONOVÁ, Markéta, *Německý tisk v Českých Budějovicích na přelomu 19. a 20. století. Budweiser Zeitung a Budweiser Kreisblatt*, diplomová práce, Historický ústav, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 1998.
- TOŠNEROVÁ, Marie, *Kroniky českých měst z předbělohorského období: úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*, Praha 2010.
- URBAN, Otto, *Česká společnost 1848–1918*, Praha 1982.
- VOREL, Petr, *Základy historické regionalistiky. Metodika výzkumu a interpretace pramenných zdrojů místních a regionálních dějin v českých zemích*, Pardubice 2005.
- ZÁLOHA, Jiří, *Valentin Schmidt – život a dílo*, JSH 66–67, 1997–1998, s. 173–174.
- ZEMANOVÁ, Ivana, *První desetiletí ČSR ve světle dvou jazyků českobudějovického tisku. Česko-německá komparace*, diplomová práce, Historický ústav, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2011.
- ZVÁNOVCOVÁ, Klára, *František Mareš (studie o životě a díle)*, diplomová práce, Historický ústav, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2002.

3. Internetové zdroje

Cistercienser Chronik, stránky časopisu:

[<http://www.cistercienserchronik.at/>, odkaz funkční k 15. červenci 2015].

Český Krumlov, Světové dědictví UNESCO, Encyklopedie:

[http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/osobno_gusjun.xml, odkaz funkční k 15. červenci 2015].

Digitální archiv AHMP, Sběrka matrik (matriky narozených), vnitřní obvody:

[<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, odkaz funkční k 15. červenci 2015].

Digitální archiv SOA Litoměřice, Sběrka matrik Severočeského kraje (matriky narozených, oddaných):

[http://matriky.soalitomerice.cz/matriky_lite/ odkaz funkční k 15. červenci 2015].

Digitální archiv SOA v Třeboni, Obecní kroniky, Sběrka matrik Jihočeského kraje (matriky narozených, oddaných, zemřelých), Sčítání lidu:

[<http://digi.ceskearchivy.cz/>, odkaz funkční k 15. červenci 2015].

Encyklopedie Českých Budějovic:

[<http://encyklopedie.c-budejovice.cz/>, odkaz funkční k 15. červenci 2015].

Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš:

[<http://www.kohoutikriz.org/index.php>, odkaz funkční k 15. červenci 2015].

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Digitální repozitář, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna:

[<http://www.psp.cz/eknih/index.htm>, odkaz funkční k 15. červenci 2015].

Oficiální stránky Collegium Carolinum:

[<http://www.collegium-carolinum.de/start.html>, odkaz funkční k 15. červenci 2015].

Seznam zkratek

AHMP	Archiv hlavního města Prahy
aj.	a jiné
AM	Archiv města
Archiv český	Archiv český čili staré písemné památky české i moravské
b. d.	bez datace
b. m.	bez místa vydání
BK	Budweiser Kreisblatt
BZ	Budweiser Zeitung
c. k.	císařský a královský
č.	číslo
čp.	číslo popisné
ed.	editor
edd.	editoři
fol.	folio
inv. č.	inventární číslo
JSH	Jihočeský sborník historický
kart.	karton
kol.	kolektiv
MVGDB	Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen
n.	následující
např.	například
Národní archiv	NA
nestr.	nestránkováno
pozn.	poznámka
s.	strana
SH	Sborník historický
sign.	signatura
sn.	snímek
SOA	státní oblastní archiv
SOkA	státní okresní archiv
srov.	srovnej

StMBO	Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner- und dem Cistercienserorden
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný
Výběr	Výběr z prací členů historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích (do roku 1993) Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech (od roku 1994)
z.	zemřel

Seznam obrazových příloh

Příloha - 1 - Reinhold Huyer

1.1 Reinhold Huyer

Zdroj: Státní okresní archiv (dále jen SOkA) České Budějovice.

1.2 Ukázka podpisu

Zdroj: SOkA České Budějovice, fond AM České Budějovice, Spisová manipulace 1869–1928, sign. 3 1/10-3, kart. 35.

1.3 Střelnická ulice, v níž žila rodina Huyerova

Zdroj: SOkA České Budějovice, Sběrka J. Dvořáka, inv. č. 34, sign. XXXIV. (1–9), kartotéka č. 2 (P2).

1.4 Úmrtní oznámení

Zdroj: Budweiser Zeitung 67, 1928, č. 30, s. 12.

1.5 Poděkování rodiny za projevy soustrastí

Zdroj: Budweiser Zeitung 67, 1928, č. 32, s. 12.

1.6 Obálka knihy o dějinách pivovarnictví

Zdroj: Reinhold HUYER, *Geschichte des Bräuwesens in Budweis. Eine Festschrift zum hundertjährigen Bestande des Bürgerlichen Bräuhauses*, Budweis 1895.

1.7 Obálka knihy o dějinách poštovníctví

Zdroj: Reinhold HUYER, *Geschichte des Postwesens in Budweis*, Budweis b. d. [1918].

1.8 Poděkování R. Huyerovi v obecní kronice Čtyř Dvorů

Zdroj: *Obecní kronika Čtyři Dvory 1923–1949*. Státní oblastní archiv (dále jen SOA) v Třeboni, Obecní kroniky, přístupné online: [<http://digi.ceskearchivy.cz/>, odkaz funkční k 7. červenci 2015].

1.9 Titulní strana knihy o návštěvách panovníků v Budějovicích

Zdroj: Reinhold HUYER, *Regentenbesuche in Budweis (1265–1895): zum 50jährigen Regierungsjubiläum Sr. Maj. des Kaisers Franz Joseph I.; als Erinnerung an die Kaisertage vom 1. bis 4. September 1895*, Budweis 1898.

1.10 Článek o převzetí českobudějovického archivu po vzniku první republiky od F. Zdráhala

Zdroj: Jihočeské listy 34, 1928, č. 61, s. 1.

1.11 Ukázka kresby z knihy o pivovarnictví

Zdroj: Reinhold HUYER, *Geschichte des Bräuwesens in Budweis. Eine Festschrift zum hundertjährigen Bestande des Bürgerlichen Bräuhauses*, Budweis 1895, obr. příloha.

1.12 Huyerův hrob na hřbitově v Dobré Vodě u Nových Hradů

Zdroj: Soukromý archiv Mgr. Jiřího Cukra.

Příloha - 2 - Karl Köpl

2.1 Karl Köpl na fotografii z roku 1896

Zdroj: SOKA České Budějovice.

2.2 Karl Köpl na fotografii z roku 1910

Zdroj: SOKA České Budějovice.

2.3 Poznámkový sešit k dějinám města Českých Budějovic

Zdroj: Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), Osobní fond Köpl Karl, Dr., Studijní a odborná příprava, Quellen und Hilfsmittel zur Geschichte von Budweis, inv. č. 3, kart. 1.

2.4 Ukázka podpisu

Zdroj: AHMP, Osobní fond Köpl Karl, Dr., Korespondence, Széchényiova zemská knihovna Maďarského národního muzea, inv. č. 43, kart. 1.

2.5 Poděkování K. Köplově za spolupráci od historika umění Maxe Dvořáka

Zdroj: (Národní archiv (dále jen NA) Praha, fond Köpl Karel, Dr., Osobní korespondence, kart. 1.

2.6 Ukázka písemné odpovědi badateli na dotaz

Zdroj: AHMP, Osobní fond Köpl Karl, Dr., Korespondence, Lekeš, Jan, inv. č. 30, kart. 1.

2.7 Obálka časopisu Český lid, do nějž K. Köpl přispěl několika články

Zdroj: Český lid 4, 1895.

2.8 Titulní strana Listináře města Českých Budějovic

Zdroj: Karl KÖPL, *Urkundenbuch der Stadt Budweis in Böhmen I*, Prag 1901.

2.9 Příspěvek v Českém lidu o přísloví „tvrdá palice česká“

Zdroj: Český lid 4, 1895, s. 342.

2.10 Účet za objednané knihy v roce 1879

Zdroj: AHMP, Osobní fond Köpl Karl, Dr., Dokumenty o hospodářských a majetkových záležitostech, Objednávky a bibliografie publikací ze Stropkova (později Benningova) knihkupectví v Českých Budějovicích, inv. č. 6, kart. 1.

2.11 Ukázka z hesla „Budějovice české“ v Ottově slovníku naučném

Zdroj: Karl KÖPL, heslo *Budějovice české*, in: Ottův slovník naučný IV, Praha 1891, s. 840.

2.12 Ukázka vedení poznámek

Zdroj: AHMP, Osobní fond Köpl Karl, Dr., Studijní a odborná příprava, Quellen und Hilfsmittel zur Geschichte von Budweis, inv. č. 3, kart. 1.

2.13 Poznámka k edici Dopisy úřadu podkomořského Budějovickým z let 1412–1526, zároveň poděkování Antonínu Rezkovi za pomoc při práci na této edici

Zdroj: NA Praha, fond Köpl Karel, Dr., Odborné práce, kart. 1.

Příloha - 3 - Valentin Schmidt

3.1 Valentin Schmidt

Zdroj: Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Valentin Franz Schmidt, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 18. červenci 2015].

3.2 Současná podoba kostela Nanebevzetí Panny Marie v Rožmitálu na Šumavě, kde byl v roce 1863 pokřtěn

Zdroj: Soukromý archiv Mgr. Jiřího Cukra.

3.3 V. Schmidt (stojící pátý zprava) na fotografii učitelského sboru C. k. německého vyššího gymnázia ve školním roce 1903/1904

Zdroj: Programm des k. k. deutschen Staatsgymnasium in Budweis 1903/1904, Budweis 1904, obr. příloha.

3.4 Valentin Schmidt a ukázka jeho podpisu

Zdroj: Kohoutí kříž: šumavské ozvěny, autor Jan Mareš, heslo Valentin Franz Schmidt, přístupné online: [<http://www.kohoutikriz.org>, odkaz funkční k 18. červenci 2015].

3.5 Pamětní deska připomínající rodáka V. Schmidta v Rožmitálu na Šumavě

Zdroj: Soukromý archiv Mgr. Jiřího Cukra.

Poznámka: dříve umístěna na jeho rodném domě čp. 36, dnes na domě čp. 49.

3.6 Nová pamětní deska připomínající rodáka V. Schmidta v Rožmitálu na Šumavě

Zdroj: Soukromý archiv Mgr. Jiřího Cukra.

Poznámka: deska umístěna na domě čp. 49.

3.7 Ukázka kronikářského zápisu

Zdroj: SOkA Český Krumlov, Pamětní kniha Vyšší Brod, (1198) 1878–1937 (1957), s. 78–79 (v DigiArchivu sn. 44).

3.8 Čestný diplom potvrzující účast ve sbírce „Gold gab ich für Eisen“ („Zlato jsem dal za železo“)

Zdroj: SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Jmenovací dekrety, inv. č. 4, sign. I 4, kart. 1.

3.9 Ukázka z Schmidtovy básně *Das „Hohelied“ der Arbeit*

Zdroj: Valentin SCHMIDT, *Das „Hohelied“ der Arbeit*, BZ 58, 1919, č. 22, s. 1–2.

3.10 Titulní strana Listináře města Českého Krumlova

Zdroj: Valentin SCHMIDT, *Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen (1420–1480)* II, Prag 1910 (spoluautor Alois Picha).

3.11 Titulní strana knihy o Volarech se znakem města

Zdroj: Valentin SCHMIDT, *Wallern und die Wallerer*, Budweis 1921 (spoluautor Rudolf Kubitschek).

3.12 Obálka knihy k dějinám osídlení na Šumavě

Zdroj: Valentin SCHMIDT, *Versuch einer Siedlungs-Geschichte des Böhmerwaldes*, Budweis 1923.

3.13 Mapa s vyznačením jazykových hranic na Šumavě, které se podle Schmidta v průběhu staletí nijak podstatně neproměnily

Zdroj: Valentin SCHMIDT, *Versuch einer Siedlungs-Geschichte des Böhmerwaldes*, Budweis 1923, obr. příloha (nakreslil Ignaz Wodiczka).

3.14 Ukázka fotografie z knihy o Volarech (Soumarská ulice)

Zdroj: Valentin SCHMIDT, *Wallern und die Wallerer*, Budweis 1921, obr. příloha (spoluautor Rudolf Kubitschek).

3.15 Ukázka seznamu použitých pramenů a literatury v knize o Volarech

Zdroj: Valentin SCHMIDT, *Wallern und die Wallerer*, Budweis 1921, s. 112–113 (spoluautor Rudolf Kubitschek).

3.16 Rodiště Rožmitál na Šumavě na dobové fotografii

Zdroj: *Waldheimat* 5, 1928, č. 9, s. 130.

3.17 Cisterciácký klášter Vyšší Brod

Zdroj: Soukromý archiv Mgr. Jiřího Cukra.

3.18 Ukázka vedení rukopisných poznámek k regionálním dějinám (těsnopis)

Zdroj: SOA v Třeboni, Pozůstalost PhDr. Valentina Schmidta, Chronologické poznámky k regionálním dějinám jižních Čech, zpracované podle vydaných i originálních pramenů a literatury inv. č. 11, sign. III 6, kart. 2.

Příloha - 4 - Franz Engelbert Vollgruber

4.1 Franz Engelbert Vollgruber

Zdroj: Zdroj: Franz Engelbert VOLLGRUBER, *Denkschrift der Freiwilligen Feuerwehr zu Budweis in Böhmen. Zur Feier ihres fünfundzwanzigjährigen Bestandes vom October 1874 bis Ende August 1899*, Budweis 1899, obr. příloha.

4.2 Obálka knihy *Führer durch den Böhmerwald*, do níž přispěl pojednáním o dějinách Českých Budějovic

Zdroj: *Führer durch den Böhmerwald*, Budweis 1888.

4.3 Ukázka podpisu

Zdroj: SOkA České Budějovice, fond IV. obecná škola smíšená (německá) České Budějovice, Školní kronika, sign. B 107, inv. č. 2, kniha 2, nestr.

4.4 Legitimační lístek do Zemského sněmu království Českého z roku 1895

Zdroj: SOkA České Budějovice, Osobní fond Franz Engelbert Vollgruber, kart. 1.

4.5 Poděkování rodiny za účast na Vollgruberově pohřbu a za projevy soustrastí

Zdroj: Budweiser Zeitung 56, 1917, č. 30, s. 10.

4.6 Seznam čestných členů muzejního spolku k roku 1913

Zdroj: *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für das Jahr 1913*, Budweis 1914, s. 24.

4.7 Složení správního výboru muzejního spolku v roce 1899

Zdroj: *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungs-ausschusses für die Jahre 1898–1899*, Budweis 1900, s. 7.

4.8 Tablo se členy výboru sboru dobrovolných hasičů, který byl založen v Českých Budějovicích v roce 1874 (Vollgruber první vpravo uprostřed, vedle velitele)

Zdroj: Franz Engelbert VOLLGRUBER, *Denkschrift der Freiwilligen Feuerwehr zu Budweis in Böhmen. Zur Feier ihres fünfundzwanzigjährigen Bestandes vom October 1874 bis Ende August 1899*, Budweis 1899, obr. příloha.

Příloha - 5 - Další obrazové přílohy

5.1 Depozitář českobudějovického městského archivu na počátku 20. století

Zdroj: SOkA České Budějovice.

5.2 Radnice, ve které sídlil českobudějovický archiv

Zdroj: SOkA České Budějovice, Sbírka soudobé dokumentace, sign. K571.

5.3 Radnice a Samsonova kašna na pohlednici z počátku 20. století

Zdroj: SOkA České Budějovice, Sběrka J. Dvořáka, inv. č. 10, sign. X. (1–62), kartotéka č. 1 (P1).

5.4 Českobudějovický archiv na počátku 20. století

Zdroj: SOkA České Budějovice.

5.5 Městské muzeum na fotografii z roku 1901

Zdroj: *Städtisches Museum in Budweis. Bericht des Verwaltungsausschusses für die Jahre 1900–1901*, Budweis 1902, nestr.

5.6 Německý dům

Zdroj: SOkA České Budějovice, Sběrka J. Dvořáka, inv. č. 42, sign. XLII. (1–16), kartotéka č. 3 (P3).

5.7 C. k. německá státní vyšší reálná škola

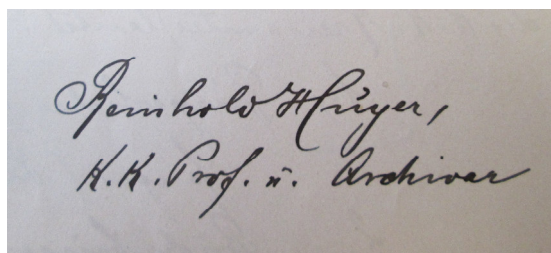
Zdroj: SOkA České Budějovice, Sběrka J. Dvořáka, inv. č. 34, sign. XXXIV. (1–9), kartotéka č. 2 (P2).

Příloha - 1 -

Reinhold Huyer

1.1 Reinhold Huyer

1.2 Ukázka podpisu

1.3 Střelnická ulice, v níž žila rodina Huyerova

Schmerzgebeugt geben wir bekannt, daß uns durch den Willen Gottes unser guter Vater, bezw. Großvater und Schwiegervater, Herr

Reinhold Huger

Professor i. N., ehemaliger Archivar der Stadt Budweis

im vollendeten 78. Lebensjahre nach schmerzvollem Leiden entlassen wurde. Wir werden unseren unvergeßlichen Toten in aller Stille am Donnerstag in Brünnl auf dem Gemeindefriedhof zur letzten Ruhe geleiten. Wer die Güte und Hilfsbereitschaft des Entschlafenen, sein bescheidenes Wesen und das stille ideale Wirken während seines arbeitsreichen Lebens kannte, wird ehrend seiner gedenken.

Brünnl bei Grazen, 17. April 1928.

Semengard Huger, geb. Brämmer,
Jusli Huger, geb. Friedl,
Alba Huger, geb. Zidek,
Schwiegerstöchter.

Mag Fochtmann, Regierungsrat,
Franz Pilny, Buchhalter,
Anton Albert, General a. D.,
Schwiegersöhne.

Erudi und Lotte Huger,
Gerda und Hilde Fochtmann,
Josefine Pilny und Ilse Albert,
Enkelkinder.

Walter Huger, Forstingenieur,
Reichraming (Ennstal),

Gertrud Huger, Fachlehrerin,
Korttsbad,

Emil Huger, Forstingenieur,
Graz.

Friedrich Huger, Redakteur,
Linz.

Margarete Fochtmann, geb. Huger,
Regierungskassagattin, Wien,

Helene Pilny, geb. Huger,
kauflich geprüfte Musiklehrerin, B. Budweis.

Martha Albert, geb. Huger,
Generalsgattin, Innsbruck,
Kinder.

Um stilles Beileid wird gebeten. — Man bittet, von Kondolenzbesuchen abzusehen.

Statt jeder besonderen Anzeige.

1.4 Úmrtní oznámení

Dankſägung.

Herzlichen Dank allen Teilnehmern an dem letzten Wege unseres lieben, guten Vaters, Schwiegervaters und Großvaters, Prof. i. N., Herrn

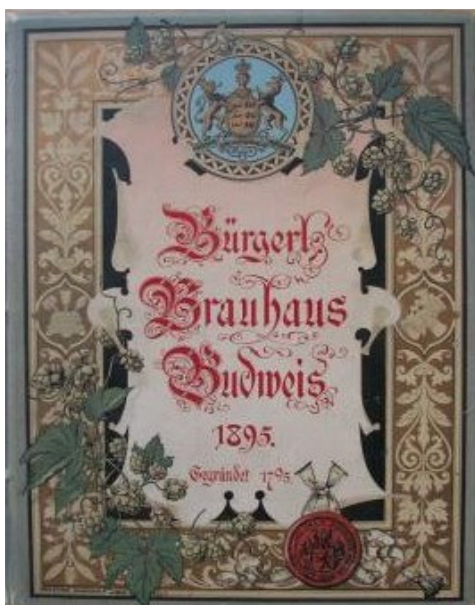
Reinhold Huger.

Unser besonderer Dank gilt vor allem der Bevölkerung von Brünnl für ihre Liebe und Treue gegenüber dem Verstorbenen, gilt Herrn Staatsdistriktsarzt MUDr. Oskar Stelner, der dem Toten als Mensch und sorgender Arzt in seinem schweren Leiden zur Seite stand. Wir danken den Herren Konsistorialrat Vechant Bredl und Direktor Hans Machon für ihre am Grabe gesprochenen, aus aufrichtigem Herzen gezoigten Worte, danken den Familien Franz Pröll und Raindl für ihre bewiesene Anhänglichkeit an unsere Familie.

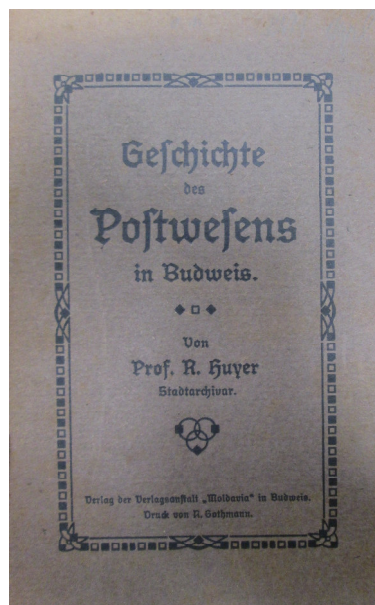
Unser Dank gilt ferner der Abordnung des Lehrkörpers des Budweiser deutschen Realgymnasiums (Herren Professoren Monſignore Größl, Wilber, Slunetſchko), Herrn Direktor Hans Machon als Vertreter des deutschen Böhmerwaldbundes, den Vertretern der Verlagsanstalt „Moldavia“ (Herrn Direktor Vechinger, Redakteure Herren Eibensteiner und Schachert), Frau Auguste Pahal und Herrn Matik, welche den weiten Weg von Budweis nicht scheuten um den Toten die letzten Ehre zu erweisen; den Herren Domänentat Molitor, Wirtschaftsrat Engel, Revierförster Kelschl, Archivar Sweič (Grazen), Herrn Direktor Steinko (Strobnitz), weiters den vielen Abordnungen der Lehrkörper und Gemeinden Strobnitz, Heltbrunn, Rauchenſchlag, Scheiben, Gabernost, Luſchnitz, Mühlberg, Schlagles usw. für ihre bewiesene herzliche Anteilnahme an unserem großen Leid. Dank auch allen jenen, welche den Toten durch die schönen Kranz- und Blumenpenden ehrten. Zu großem Danke verpflichtet sind wir ferner dem Bürgermeister von Brünnl, Herrn Franz Radler, für die pietätvolle Anordnung des Leichenbegängnisses und es gilt unser Dank endlich allen jenen, die uns in so zahlreichen Beileidsbezeugungen Trost zusprachen und so innige Anteilnahme bekundeten.

Die tieftrauernden Hinterbliebenen.

1.5 Poděkování rodiny za projevy soustrasti

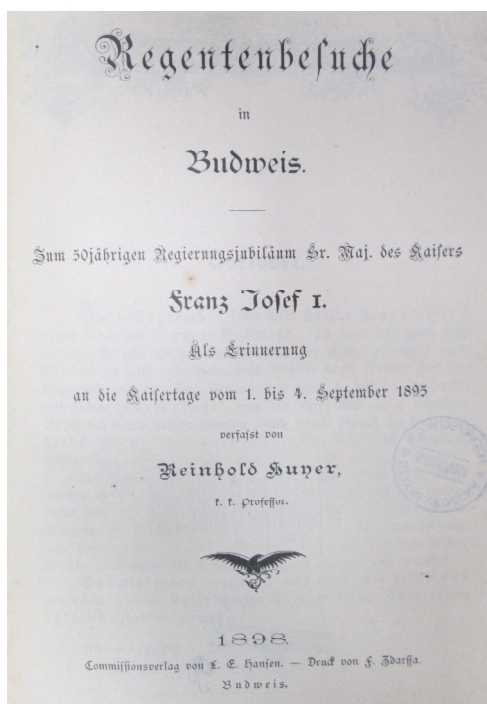
1.6 Obálka knihy
o dějinách pivovarnictví

1.7 Obálka knihy
o dějinách poštovníctví

1.8 Poděkování R. Huyerovi
v obecní kronice Čtyř Dvorů

1.9 Titulní strana knihy
o návštěvách panovníků v Budějovicích

Převratové dílo v Českých Budějovicích dokončeno.

(Českobudějovické vzpomínky.)

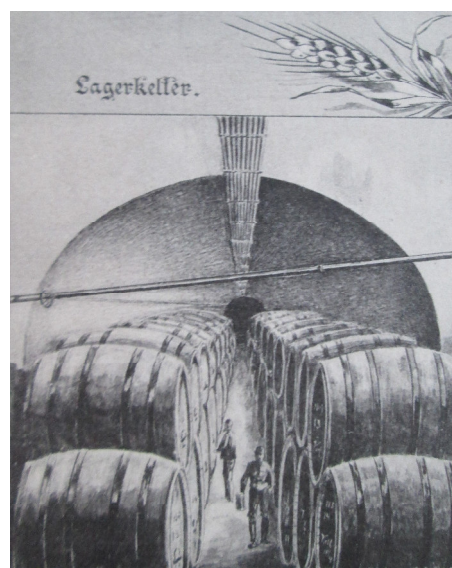
Napsal Frant. Zdráhal, předseda převratového Národního výboru.

(Dokončení.)

Další kulturní instituce, kterou Národní Výbor se správní komisí měl na zřeteli odevzdati do českých rukou, bylo městské museum. Jako referent jeho docílil jsem se svými přáteli, že zvrátil jsem v něm vedení v duchu německém. Ředitel Kristinus i správce Wodička s počátku podléhali přání starého germanisačního musej. výboru, v němž zasedal bývalý purkmistr Taschek a vyhýbali se mým nařízením v otázce národní rovnoprávnosti, totiž, aby orientační tabulky byly české a jména věci označena též česky a sice na prvním místě a dal jsem úředníkům těm lhůtu k tomu úkonu tři měsíců. Ale po uplynutí lhůty tě nebylo učiněno nic, až na několik maličkostí. — Teprve, když jsem navrhl ve správní komisí, aby město zastavilo těmto úředníkům vyplácení záloh na gáfe na účet subvence zemského správního výboru, neúčini-li se žádost češtině, vykonali mé nařízení. Bylo však nutné, aby dosavadní musejní německé kuratorium dostalo se do českého vedení. Správní komise vzala na sebe ten úkol, a pomocí ní docílil jsem, že zemský správní výbor — ale až skoro po roce — ustanovil nové musejní kuratorium, v němž jsme měli většinu a později ustanovilo město v museu jako úředníka p. Matouše, kandidáta profesury, který již dodal mu českého ducha tak, jak bylo žádoucí.

S městským archivem měl jsem podobné nesnáze při jeho počestění, aspoň při získání rovnoprávnosti. Archivář, pensista prof. Huyer, byl tvrdý Němec, neznalý českého jazyka, jak mně tvrdil a jak dával mně vždy na jevo. Bylo však potřeba, aby někdo z odborníků Čechů ujal se archivní práce a z ní čerpal prameny pro naši historii, neboť archiv má mnoho jedinečných památek písemných, jež osvětliti mohou naši českou historii na jihu. Po měsíce nejednou vysvětloval jsem prof. Huyerovi tuto naši oprávněnost, s narážkou, aby dobrovolně vzdal se archivářství, bychom ho svým člověkem mohli nahraditi. Ale ten na to nedbal a vládl dále v archivu; dále žil v něm nacionální německý duch. Stěžoval jsem si několikrát ve správní komisí na tento stav. Posléze vyžádal jsem si od ní plnou moc, abych mohl rozhodnouti o té věci, jak za dobré uznám. Když pak již po půl létě prof. Huyer nechtěl ještě odstoupiti, vyžádal jsem si od něho klíče archivu, úředně upozornil jsem ho, že končí dnešním dnem jeho funkce v archivu jako archiváře, ale že mu je možno kdy bude chtíti, jako soukromník v něm pracovati. Odevzdal jsem mu pak písemně poděkování za veškerou práci archivní, a odešel jsem — — — Zatím bylo pak správní komisí předáno řízení archivu spisovateli Fr. Mir. Č a p. k o v i.

1.10 Článek o převzetí
českobudějovického archivu po vzniku
první republiky od F. Zdráhala

1.11 Ukázka kresby z knihy
o pivovarnictví

1.12 Huyerův hrob na hřbitově
v Dobré Vodě u Nových Hradů

Příloha - 2 -

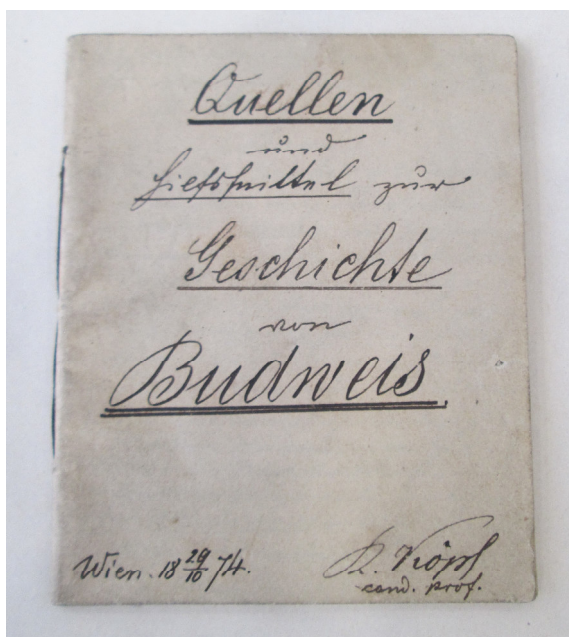
Karl Köpl

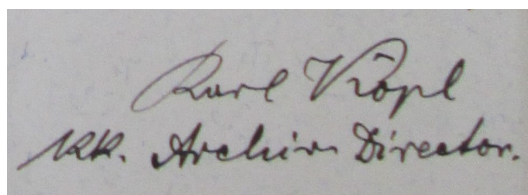
2.1 Karl Köpl na fotografii z roku 1896

2.2 Karl Köpl na fotografii z roku 1910

2.3 Poznámkový sešit k dějinám města Českých Budějovic

2.4 Ukázka podpisu

Budějovice: 1) B. České (něm. *Budweis*), královské horní a kraj. město v již. Čechách, při ústí Malše do Vltavy, 382 m nad mořem. B. skládají se z vnitřního města (viz příložený plán) a 3 předměstí, pražského, vídeňského a lineckého. R. 1890 napočteno ve 1532 domech (bez vojska) 27.635 osob, z nichž 11.829 přihlásilo se k obcovací řeči něm., 11.812 k české; mezi nimi bylo 64 protestantův a 969 židů. B. jsou sídlem biskupa, okres. hejtmanství s úřadem stavebním, cejchovním a dvěma školními radami, průmyslového inspektorátu, revírního úřadu horního, kraj. soudu, c. k. městského delegovaného soudu okresního, státního zástupnictví, finančního okr. ředitelství, úřadu celního a kommissářství stráže finanční, úřadu poštovního a telegrafního, voj. brigád. velitelství, voj. místn. velitelství, velitelství pěšího pluku barona Fröhlicha čís. 91. a velitelství praporu zemské obrany č. 28., které tu mají svůj doplňovací okres, konečně velitelství oddělení četnického. Ze samosprávných úřadů budtež uvedeny: okresní zastupitelstvo a obchodní a průmyslová komora. Značný jest počet ústavů vyučovacích: Ústav bohoslovecký (biskupský kněžský seminář), umístěný ve zrušeném klášteře kapucínů, založen r. 1803. Německé gymnasium, od měšťanů založené, r. 1762 otevřené a řádem piaristů spravované, proměněno r. 1871 v ústav státní. Nižší reální škola městská z r. 1848 rozšířena r. 1861 na vyšší a r. 1874 převzata do správy státní.

Nekrolog des vordn. Mitgliebs der k. u. k. Hof-
 bohm. Gesellsch. der Wissensch.
Xaver Maximilian Millauer.
 von der Spirk Nr. 37-47
 Dispositio:
 der Vergrünung des Ackerzionser Hofes
 1) Flohenfurt. Pray. 1814, 120 Bntan. 8.
 2) Ueber die Vergrünung des k. u. k. Hofes
 in 8. Im 5. Bande d. Abf. d. k. u. k. Hof-
 3) Pragmatische Anordn. des Nekrolog des
Stiftes Flohenfurt. 1819. 1 Bd. 8.
 4) Ueber die Vergrünung des Hofes
 Pray 1822. 56 S. 8. Bd. VIII. 8.
 5) Die Pflanz von Poreching im
Hofesant. Pray 1823. 36 S. in 8.
 6) Die Pflanz von Poreching im Hofesant
 in der Zehn Jahre von Trocnov.
 Pray 1824. 64 S. Abf. d. k. u. k. Hof-
 man's Verlag.

2.12 Ukázka vedení poznámek

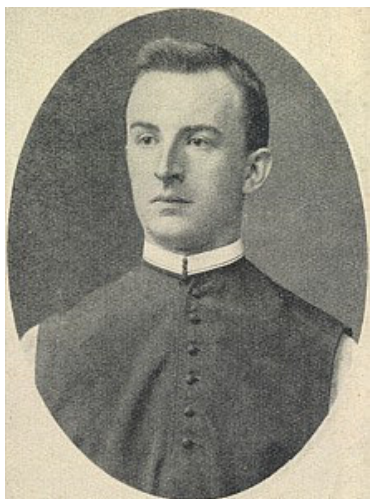
2.11 Ukázka z hesla „Budějovice české“
 v Ottově slovníku naučném

Do sbírky této nejsou pojaaty četné listy,
 které podkomoré ~~na přičině~~ ^{ve} věcí židov-
 ských Budějovským psal; dočkají se
 bohdá uverejnění společně s ostatními
 prameny k dějinám židů v Budějovicích
 našimi sebranými. — Panu prof. Dr. Ant.
 Rezkovi jsme vřelými díky zavázáni
 za zvláštní ochotu, kterou nejen transkripce
 v následujících listech provedl, ale i vše-
 ljak jinak nás při práci podporoval.
 K. K.

2.13 Poznámka k edici Dopisy úřadu podkomořského Budějovickým z let 1412–1526,
 zároveň poděkování Antonínu Rezkovi za pomoc při práci na této edici

Příloha - 3 -

Valentin Schmidt

3.1 Valentin Schmidt

3.2 Současná podoba kostela Nanebevzetí Panny Marie v Rožmitálu na Šumavě, kde byl v roce 1863 pokřtěn

Der Lehrkörper des deutschen k. k. Staatsgymnasiums am Schlusse des Jahres 1903/4.

I. Mayer, I. Kropps, O. Wohl, Dr. E. Krakauer, B. Zechner, Dr. V. Schmidt, C. Krojka, K. Lampl,
R. Schmidt Mayer, Dr. J. Kubista, Dr. M. Koch, F. Kocián, Dr. St. Zach, J. Vojta, A. v. Bachmann, M. Holba,
Direktor.

3.3 V. Schmidt (stojící pátý zprava) na fotografii učitelského sboru C. k. německého vyššího gymnázia ve školním roce 1903/1904

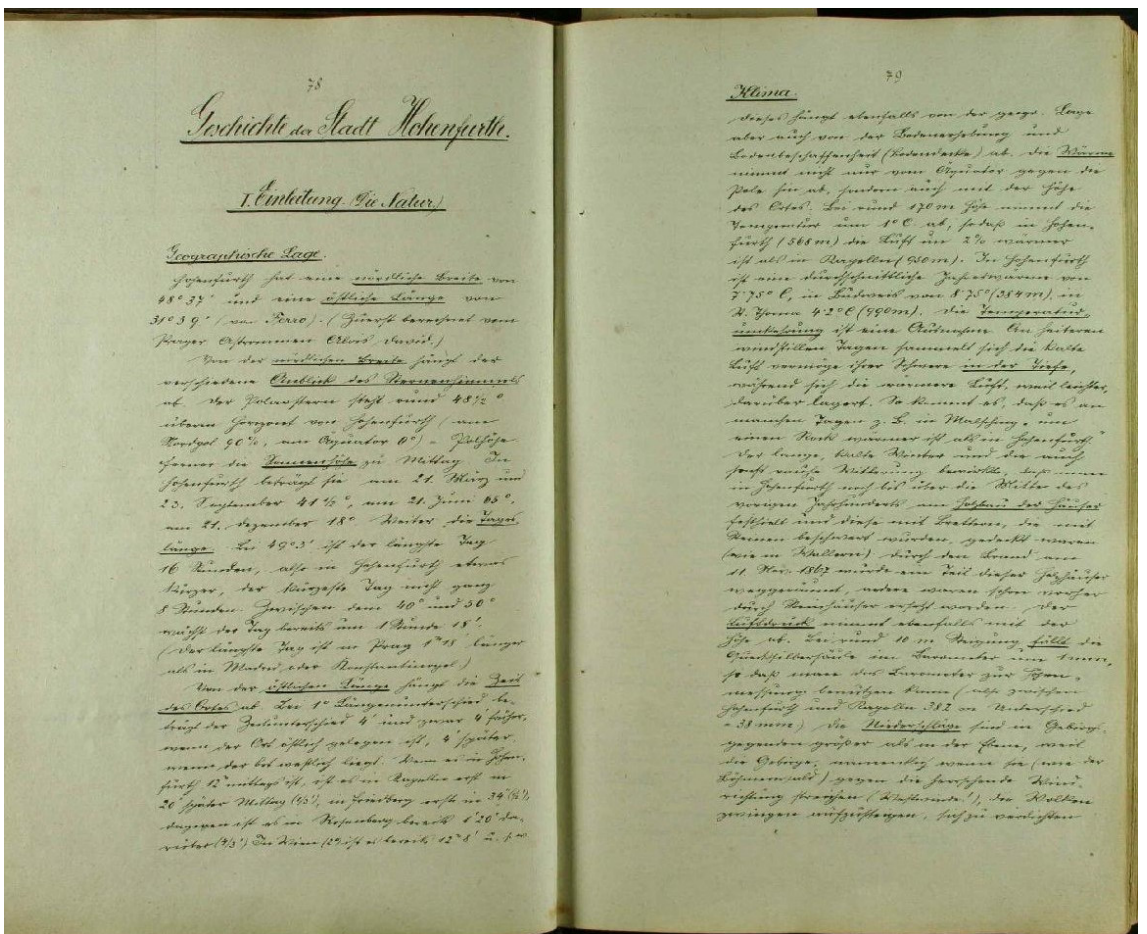
3.4 Valentin Schmidt a ukázka jeho podpisu

3.5 Pamětní deska připomínající rodáka V. Schmidta v Rožmitálu na Šumavě

3.6 Nová pamětní deska připomínající rodáka V. Schmidta v Rožmitálu na Šumavě

3.7 Ukázka kronikářského zápisu

3.8 Čestný diplom
potvrzující účast ve sbírce
„Gold gab ich für Eisen“
(„Zlato jsem dal za železo“)

Das „Hohelied“ der Arbeit

„So bin ich hier, dem Heim zurückgegeben!
Ein unnütz Glied, zur Last für alle andern.
Am Leib ein Krüppel, Geist und Will' gebrochen. –
Warum doch hast du, unbarmherzige Kugel,
Dein feindlich Werk an mir nur halb verrichtet?“ –

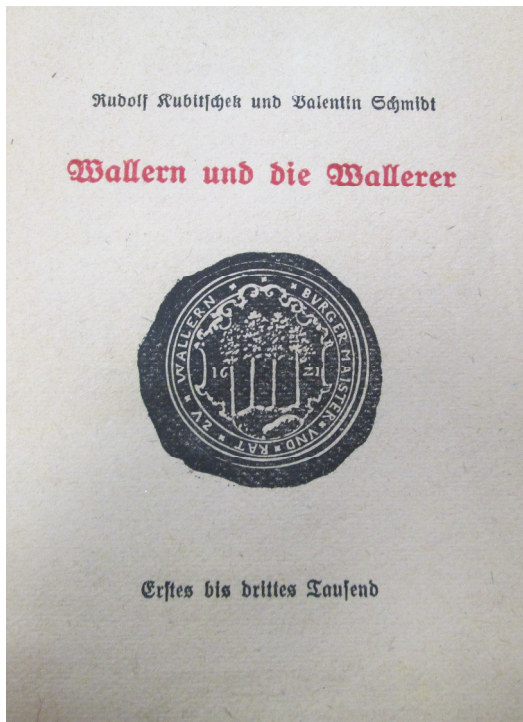
Am Hammerwerke steht er, das die Ahnen
Durch fast ein halb Jahrtausend innehatten.
Gestalten waren's voll von Kraft und Schönheit.
Und er – ein hilflos, elend schwacher Krüppel.

Wie um den Rest der alten Kraft zu prüfen,
Zieht er an einem Hebel, sinkt dann nieder.
– Noch dienstbar ist die Linke; doch die Rechte –
Hat mit dem Herzblut er vorm Feind verloren.

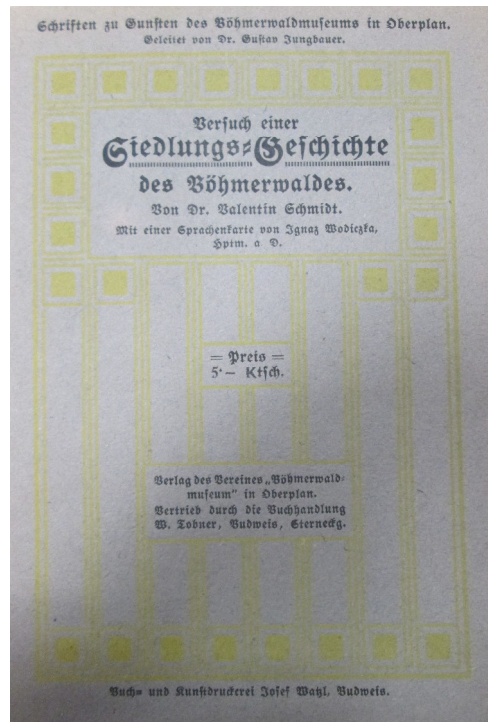
3.9 Ukázka z Schmidtovy básně
Das „Hohelied“ der Arbeit

3.10 Titulní strana Listináře města Českého Krumlova

3.11 Titulní strana knihy o Volarech se znakem města

3.12 Obálka knihy k dějinám osídlení na Šumavě

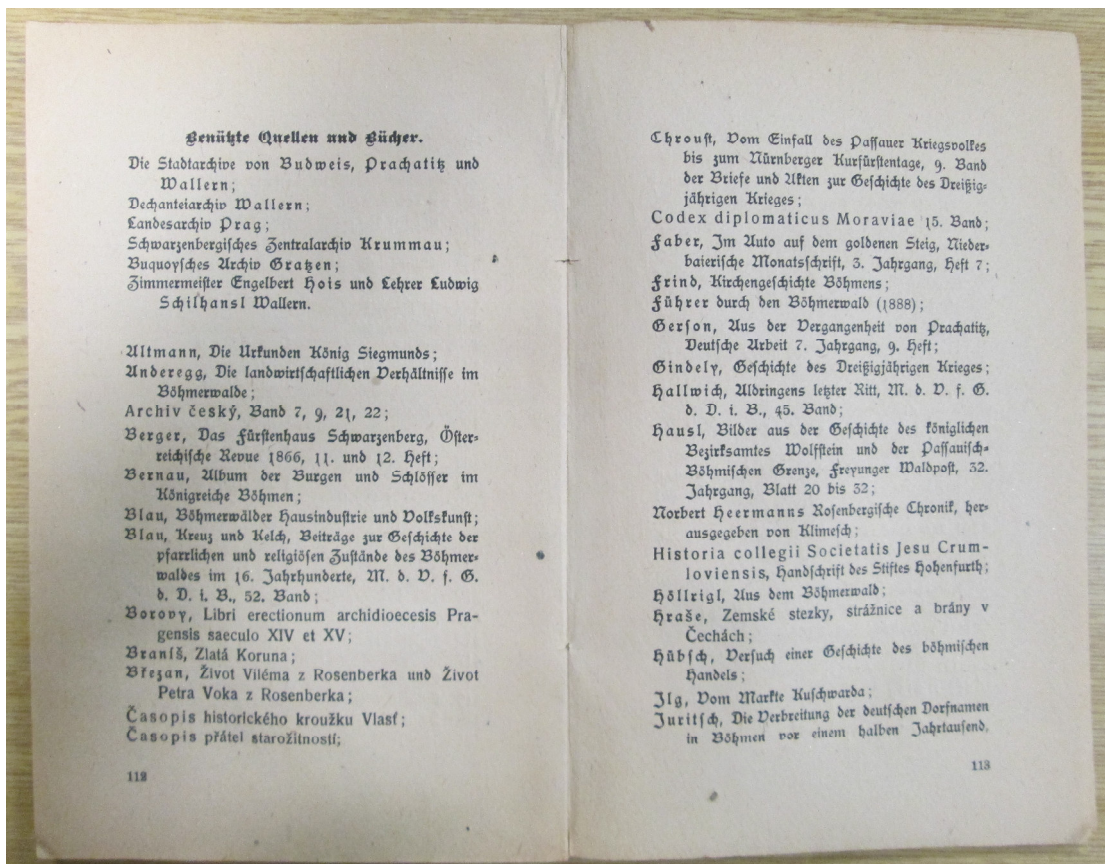

3.13 Mapa s vyznačením jazykových hranic na Šumavě, které se podle Schmidta v průběhu staletí nijak podstatně neproměnily

Die Säumerstraße.

3.14 Ukázka fotografie z knihy o Volarech (Soumarská ulice)

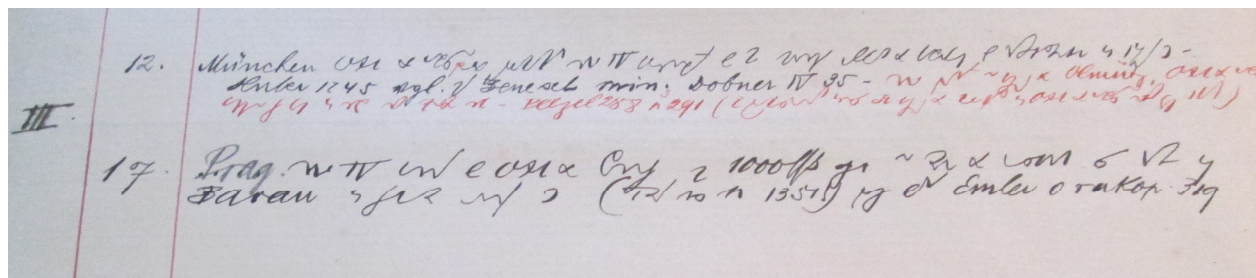
3.15 Ukázka seznamu použitých pramenů a literatury v knize o Volarech

3.16 Rodiště Rožmitál na Šumavě na dobové fotografii

3.17 Cisterciácký klášter Vyšší Brod

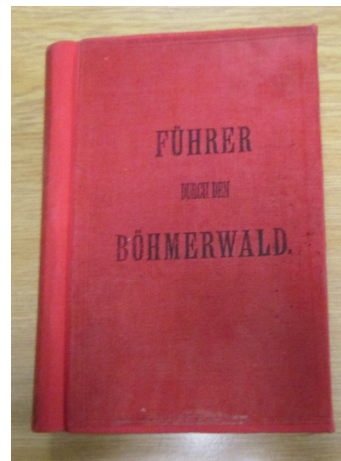

3.18 Ukázka vedení rukopisných poznámek k regionálním dějinám (těsnopis)

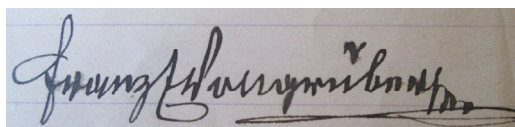
Franz Engelbert Vollgruber

4.1 Franz Engelbert Vollgruber

4.2 Obálka knihy *Führer durch den Böhmerwald*, do níž přispěl pojednáním o dějinách Českých Budějovic

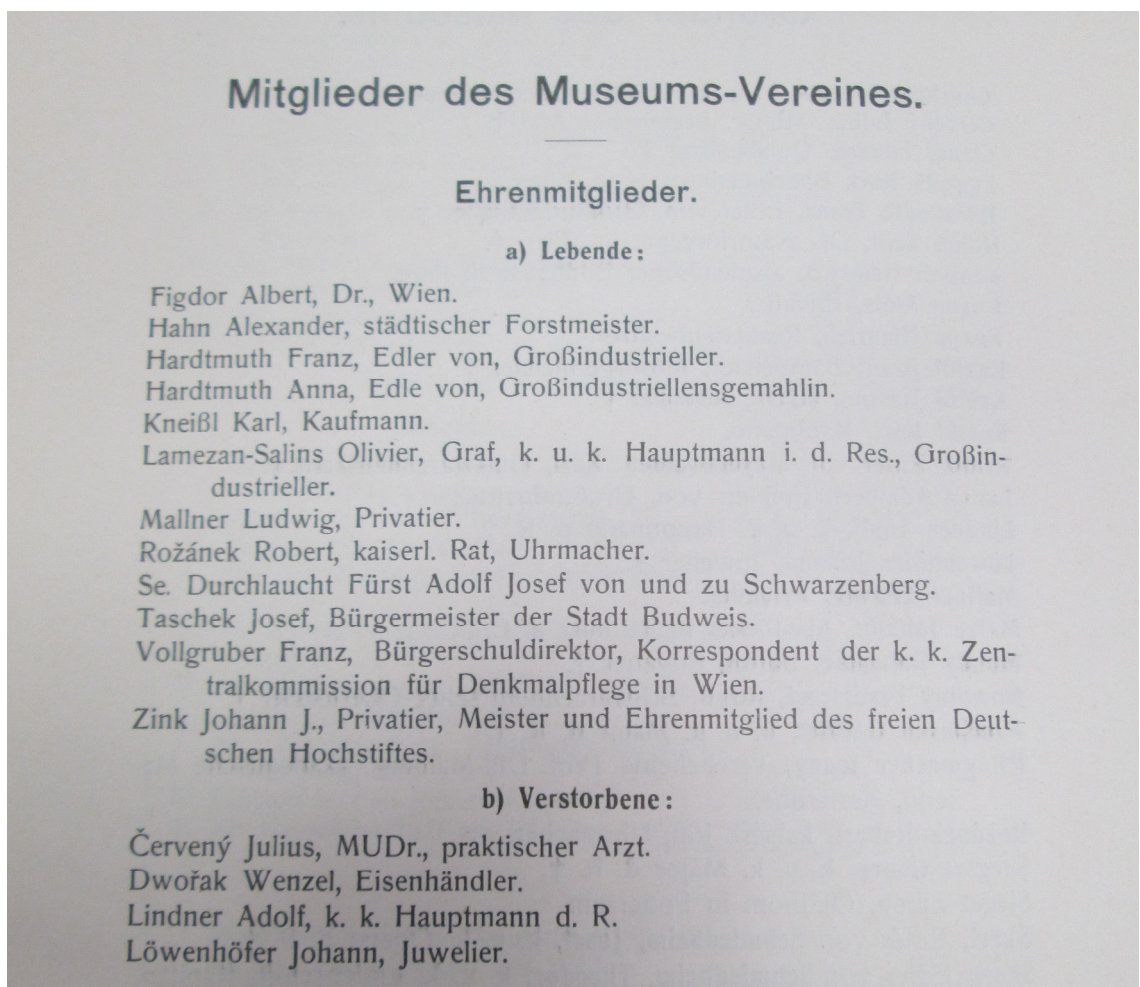
4.3 Ukázka podpisu

4.4 Legitimační lístek do Zemského sněmu království Českého z roku 1895

4.5 Poděkování rodiny za účast na Vollgruberově pohřbu a za projevy soustrasti

4.6 Seznam čestných členů muzejního spolku k roku 1913

Verwaltungs-Ausschuss:

Obmann des Museumsvereines und Museumsdirector:
Herr Lindner Adolf, k. u. k. Hauptmann d. R., zugleich Vorstand des natur- und culturhistorischen Museums.

Obmann- und Director-Stellvertreter:
Herr Löwenhöfer Johann, Juwelier, zugleich Vorstand des Gewerbe-Museums, des Waffencabinetes und Cassier.

Schriftführer:
Herr Vollgruber Franz X., Director der Mädchen-Volks- und Bürgerschule, Landtags-Abgeordneter.

Museums-Archivar:
Herr Huyer Reinhold, k. k. Realschul-Professor.

Ausschuss-Mitglieder:
Herr Červený Julius, Med.-Doctor.
„ Gegner Johann, k. k. Major d. R.
„ Kneissl Karl, Kaufmann.
„ Kfikawa Franz Joseph, k. k. Statthaltereirath; Vertreter der k. k. Unterrichtsverwaltung.
„ Rožanek Robert, Uhrmacher, Landtags-Abgeordneter.
„ Sazyma Wladimir, k. k. Realschul-Professor.
„ Stegmann Josef, Metallwaaren-Fabrikant.
„ Tasehek Josef, Bürgermeister-Stellvertreter und Landtags-Abgeordneter.
„ Zach Stefan, P., Phil.-Dr., k. k. Gymnasial-Professor.

Beamte des Museums:
Herr Kristinus Richard, Custos des Gewerbemuseums und Leiter des gewerblichen Unterrichtes am offenen Zeichen- u. Modellersaal.
Herr Wodiczka Johann, Restaurator.

4.7 Složení správního výboru muzejního spolku v roce 1899

Der Ausschuss der freiwilligen Feuerwehr Budweis im Jahre 1874.

Anton Kirchner v. Neukirchen,
Sprechwart.
Ferdinand Straube, Zugführer. Johann Häsel, Cdt.-Stellw. JUDr. Hans Kneissl, Adjutant. Ferdinand Goufal, Zugführer.
Anton Efmert, Säckelwart. Johann Weinwurm, Commandant. Franz Vollgruber, Schriftwart.
Josef Etmayer, Zugführer. Franz Sehnla, Zugführer.
Friedrich Bowitz, Zeugwart. Alois Guderna, Zugführer. Moritz Hruschka, Depot-Ordner. Josef Opsalzer, Stabs-Hornist.

4.8 Tablo se členy výboru sboru dobrovolných hasičů, který byl založen v Českých Budějovicích v roce 1874 (Vollgruber první vpravo uprostřed, vedle velitele)

Další obrazové přílohy

*5.1 Depozitář českobudějovického
městského archivu na počátku
20. století*

*5.2 Radnice, ve které sídlil
českobudějovický archiv*

5.3 Radnice a Samsonova kašna na pohlednici z počátku 20. století

5.4 Českobudějovický archiv na počátku 20. století

5.5 Městské muzeum na fotografii z roku 1901

5.6 Německý dům

5.7 C. k. německá státní vyšší reálná škola